

การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพ
การจัดการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประดับใจ สายเมืองนาย

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สิงหาคม 2557

การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพ
การจัดการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ระดับใจ สายเมืองนาย

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สิงหาคม 2557

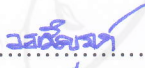
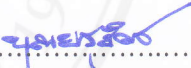
การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพ
การจัดการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

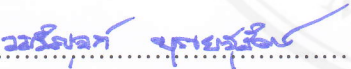
ประทับใจ สายเมืองนาย

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม

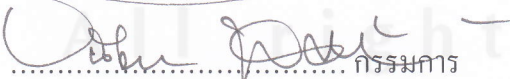
คณะกรรมการสอบ

อาจารย์ที่ปรึกษา

..... ประธานกรรมการ ....
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุรพล คำริห์กุล) (รองศาสตราจารย์ ดร.วรดิษฐ์ก์ บุญยสุรัตน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรดิษฐ์ก์ บุญยสุรัตน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ ทังมั่งมี)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษา เจตยานุกรกุล)

11 สิงหาคม 2557

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่สนับสนุนทุนวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาปีงบประมาณ 2557 ขอขอบคุณความอนุเคราะห์ คุณเลช่วยเหลือ และแนะนำ สั่งสอนศิษย์คนนี้ โดยเฉพาะพระคุณอันสิ้นเหลือที่ได้รับจากศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุรพล คำริห์กุล รองศาสตราจารย์ ดร. วรลัญจก์ บุญสุรัตน์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิพวรรณ ทั้งมั่งมี รวมทั้งคณาจารย์ภาควิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ชี้แนะทางแห่งปัญญาให้ก้าวเดินต่อไป

ขอขอบคุณ คุณแม่ลำคาน สายเมืองนาย และคุณพ่อประจวบ สายเมืองนาย ที่ได้มอบของขวัญแห่งชีวิตให้แก่ลูก คือการส่งเสริมให้ลูกได้มีโอกาสเข้าศึกษาเล่าเรียน กระทั่งมีวิชาความรู้ อันเป็นเครื่องมือที่ให้นำพาไปประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงตนได้

และขอขอบคุณทุกๆ คำตั้งใจ ทุกมิตรภาพ และทุกความช่วยเหลือ จากพี่น้อง เพื่อนพ้อง รุ่น 4 สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เดินเคียงข้างกันจนมาถึงเส้นชัยแห่งความสำเร็จในครั้งนี้

ประดับใจ สายเมืองนาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ผู้เขียน	นางสาวประดับใจ สายเมืองนาย
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม)
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์

บทคัดย่อ

เส้นทางตามแนวถนนจากอำเภอเมือง ผ่านอำเภอแม่จัน ไปยังอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ในอดีตเคยมีเส้นทางผ่านชุมชน โบราณที่มีความรุ่งเรืองต่างๆ จึงปรากฏมรดกวัฒนธรรมที่น่าสนใจเป็นอันมาก และยังคงสืบทอดการเป็นเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายอยู่ จากอดีตหากแต่ปัจจุบันจุดมุ่งหมายของเส้นทางนี้กลับมุ่งเน้นเพียงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการติดต่อทางธุรกิจการค้า โดยละเลยสิ่งที่สำคัญของเส้นทาง คือ สถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณ อาทิ อาณาจักรเชียงแสน อาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ของล้านนาในอดีต ซึ่งยังคงหลงเหลือหลักฐาน คือ “พระพุทธรูปองค์สำคัญในหลากหลายยุคสมัย” ดังนั้นเพื่อเพิ่มศักยภาพองค์ความรู้บนเส้นทางดังกล่าวนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระพุทธรูปสำคัญที่มีคุณค่า และความศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อของชุมชนต่างๆ ตามเส้นทางถนนสายดังกล่าว และนำเสนอรูปแบบการจัดการ เพื่อให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ผลการศึกษาพบพระพุทธรูปที่มีคุณค่า ความศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองและชุมชนกระจายอยู่ในวัดต่างๆ ในเขตอำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จำนวนทั้งสิ้น 24 องค์หากแต่มีความหลากหลายทางบริบทของแต่ละองค์ จึงได้สร้างเกณฑ์เพื่อทำการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และมีความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของคนในพื้นที่ เพื่อนำเสนอเป็นแหล่งเรียนรู้บนเส้นทางสายดังกล่าว ผลจากการวิเคราะห์จึงคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญได้จำนวน 9 องค์ บนเส้นทางดังกล่าว ได้แก่ พระหยกเชียงราย

(พระพุทธรัตนกร นฤดิวิธานุสรณ์มงคล) จากวัดพระแก้ว พระพุทธสิหิงค์ (พระสิงห์จำลอง) จากวัดพระสิงห์ หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง จากวัดมิ่งเมือง อยู่ในเขตอำเภอเมือง พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล จากวัดฝั่งหมิ่นอยู่ในเขตอำเภอเมือง หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) จากวัดพระธาตุจอมจันทร์ อยู่ในเขตอำเภอแม่จัน หลวงพ่อผางา จากวัดพระธาตุผางา หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง จากวัดพระธาตุเจดีย์หลวง พระพุทธรูปล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) ณ บริเวณจุดชมวิวิสามเหลี่ยมทองคำ อยู่ในอำเภอเชียงแสน พระเจ้าอินทร์सान จากวัดพระธาตุคอกยเวา อยู่ในเขตอำเภอแม่สาย

แล้วนำมาจัดเป็นเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย นอกจากนั้นเพื่อให้การเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบรรลุเป้าหมาย เกิดประสิทธิภาพจึงเสนอรูปแบบของการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงให้วัดและภาคประชาชนในแต่ละสถานที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม จึงได้ร่วมกับชุมชนจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆสำหรับการท่องเที่ยว รวมทั้งการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ให้ได้มีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

The logo of Chiang Mai University is a circular emblem. In the center is a detailed illustration of an elephant standing and facing left. The elephant is surrounded by a decorative border. The text "CHIANG MAI UNIVERSITY" is written in a circular path around the elephant, and the year "1964" is positioned at the bottom of the circle. There are also floral motifs on either side of the elephant.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	The Study of Buddha's Important in Chiang Rai Province for Strengthen Potential Management of Learning and Cultural Tourism
Author	Ms. Pradubjai saimueangnai
Degree	Master of Arts (Art and Culture Management)
Advisor	Assoc. Prof. Dr. Woralun Boonyasurat

ABSTRACT

The route along the road from Mueang district to Mae Sai and Chiang San districts, Chiang Rai province was once the route used by people to pass the ancient communities; so, there are many interesting cultural heritage left to be seen. At present, this route is still a significant tourist route of Chiang Rai province. In order to increase potential of learning and travelling along the mentioned route, this study aims to study Buddha images which are valuable, important and sacred according to belief of each community located along the aforementioned road. The overall aim is to manage this route as a learning and cultural tourism source.

The result of the study found that there are 24 valuable, important and sacred Buddha images connected with residences and communities have been found dispersed around temples in the area of Mueang, Mae Jan, Chiang San and Mae Sai districts. Therefore, the following criterion was created to select 9 valuable and sacred Buddha images: The Emerald Buddha from Phra Kaew temple Mueang district, Phra Sing Buddha from Phra Sing temple Mueang district, Luang Pho Phra Si Ming Mueang from Ming Mueang temple Mueang district, Patilhan mong kron from Falang Mint temple Mueang district, Luangpor To from Phra that Chom Chan temple Mae Chan district , Pha Ngao Buddha from Pra Tat Pha Ngao temple Chiang San districts, Chiang San Sing 1 Buddha from Chedi Luang temple Chiang San districts, Na Wa Lan kwao Tue Buddha from Pu Khaw temple Chiang San districts, In San Buddha from Pra Tat Doi Wao temple Mae Sai districts. All these mentioned Buddha images will be arranged along the learning and cultural tourism route. In order to

create successful and effective learning and cultural tourism route, management form with the collaboration of community was proposed to encourage the participation of temples and residents in doing activities together, producing media for learning and facilities for tourism as well as collaborating with local administration located in each area taking part in supporting any activity.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ฅ
สารบัญตาราง	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา	5
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่	5
1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา	5
1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร	5
1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้	6
1.6 การเสนอผลการศึกษา	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 ประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณและมรดกวัฒนธรรมสำคัญในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเขียงราย ถึงอำเภอแม่สาย และอำเภอเขียงแสน จังหวัดเขียงรายโดยลำดับตามความสำคัญของสถานที่	9
2.1.1 อำเภอเขียงราย	9
2.1.2 อำเภอแม่จัน	19
2.1.3 อำเภอเขียงแสน	25
2.1.4 อำเภอแม่สาย	35

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้	42
2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้	42
2.2.2 แนวคิดการจัดองค์ประกอบด้านการให้บริการการท่องเที่ยว	44
2.2.3 แนวคิดการส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	46
2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
2.3.1 เอกสารและหนังสือ	48
2.3.2 งานวิจัย	48
2.4 กรอบแนวคิดการศึกษา	59
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	60
3.1 รูปแบบการวิจัย	61
3.2 การศึกษาภาคเอกสารทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎี	61
3.3 การศึกษาบริบทที่เกี่ยวกับพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ตลอดจนคุณค่า คติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทางศิลปกรรม แลประเมินการสักการบูชา พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย	61
3.4 การศึกษาและสำรวจพระพุทธรูปที่สำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองผ่าน อำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสนและแม่สาย จังหวัดเชียงราย	64
3.5 การคัดเลือกพระพุทธรูปเพื่อการจัดการให้เป็นเส้นทางการศึกษาเรียนรู้และ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	66
3.6 การศึกษาและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมของพระพุทธรูปสำคัญที่ได้รับการคัดเลือก เป็นพระพุทธรูปสำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึง อำเภอ เชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	70
3.7 การเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการศึกษาเรียนรู้และ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญในเส้นทางถนนสายเชียงรายถึงแม่สาย และเชียง แสน ในจังหวัดเชียงราย	71
บทที่ 4 พระพุทธรูปสำคัญตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย - แม่จัน - เชียงแสน และแม่ สาย ของจังหวัดเชียงราย	73
4.1 การสำรวจและศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสาย	74

อำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย	
4.1.1 การสำรวจหารายชื่อพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	76
4.1.2 การศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	133
4.2 การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	133
4.2.1 เป้าหมายของการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย	133
4.2.2 การสำรวจความคิดเห็น ความเชื่อ และความนิยมของภาคประชาชนในท้องถิ่น	133
4.2.3 การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	135
บทที่ 5 แนวทางการจัดการเวียงกุมกามอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ	140
5.1 การศึกษาเพื่อการจัดการเพิ่มศักยภาพเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย	141
5.1.1 การศึกษารายละเอียดของพระพุทธรูปสำคัญเพื่อการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย	141
5.1.2 การวิเคราะห์คุณค่า ศักยภาพ และปัญหาของการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ 9 องค์ ของจังหวัดเชียงราย	227
5.2 การจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย	244
5.2.1 รูปแบบของเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย	244
5.2.2 เส้นทางเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย	245
5.2.3 รายการ (Program) การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญของ	245

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ	250
6.1 สรุปผลการศึกษา	251
6.2 อภิปรายผล	253
6.3 ข้อเสนอแนะ	254
บรรณานุกรม	255
ประวัติผู้เขียน	271

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 2.1	แผนผังประตูเมืองเชียงราย	12
ภาพที่ 2.2	แผนที่อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย	13
ภาพที่ 2.3	เสาหลักเมือง หรือเสาสะดือเมือง	16
ภาพที่ 2.4	คูพระเจ้ามังราย	18
ภาพที่ 2.5	พระราชานุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย	19
ภาพที่ 2.6	แผนที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	21
ภาพที่ 2.7	บรรยากาศบริเวณพื้นที่เวียงหนองหล่ม	24
ภาพที่ 2.8	วิหาร เจดีย์ และเจ้าอาวาส วัดป่าหมากหน่อ	25
ภาพที่ 2.9	แผนที่อำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย	33
ภาพที่ 2.10	ซากกำแพงเมือง โบราณเชียงแสน	35
ภาพที่ 2.11	แผนที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	37
ภาพที่ 2.12	บรรยากาศบริเวณตลาดแม่สาย	40
ภาพที่ 2.13	บรรยากาศภายในวัดถ้ำปลา	41
ภาพที่ 2.14	พระธาตุคอกยตุ่ง	42
ภาพที่ 4.1	พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวุติวิธานุสรณ์มิ่งคล) วัดพระแก้ว	79
ภาพที่ 4.2	พระเจ้าล้านทอง วัดพระแก้ว	82
ภาพที่ 4.3	พระประธาน วัดเจ็ดยอด	84
ภาพที่ 4.4	พระสิงห์ วัดพระสิงห์	86
ภาพที่ 4.5	หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง วัดศรีมิ่งเมือง	88
ภาพที่ 4.6	พระเจ้าสองสี วัดมุงเมือง	92
ภาพที่ 4.7	พระนอน วัดเซตวัน	95
ภาพที่ 4.8	พระพุทธรูปปฏิหาริย์มิ่งคล วัดฝิ่งหมื่น	97
ภาพที่ 4.9	พระเชียงแสนสำเภาทรงเครื่องจักรพรรดิ วัดฝิ่งหมื่น	99
ภาพที่ 4.10	พระศรีศากยมุณีวัดพระธาตุสันขวาง	101
ภาพที่ 4.11	พระเจ้าทันใจ วัดพระธาตุสันขวาง	103

ภาพที่ 4.12	หลวงพ่อดโต วัดพระธาตุจอมจันทร์	105
ภาพที่ 4.13	พระศรีอารยเมตไตรย์ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม	107
ภาพที่ 4.14	พระเจ้าล้านทอง วัดพระเจ้าล้านทอง	109
ภาพที่ 4.15	หลวงพ่อดผาเงา วัดพระธาตุผาเงา	112
ภาพที่ 4.16	หลวงพ่อดเชียงแสนสิงห์หนึ่ง วัดพระธาตุเจดีย์หลวง	114
ภาพที่ 4.17	พระพุทธรูปล้านตื้อ ณ จุดชมวิวยางสามเหลี่ยมทองคำ	116
ภาพที่ 4.18	หลวงพ่อดเชียงแสนสิงห์หนึ่ง วัดพระธาตุคุดอยปู่เจ้า	118
ภาพที่ 4.19	พระเจ้าหลวงสวนดอก วัดสวนดอก	120
ภาพที่ 4.20	พระพุทธรูปเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณ์พิพัฒน์มงคล วัดพระธาตุจอมกิตติ	123
ภาพที่ 4.21	พระเจ้าอินทร์สถาน วัดพระธาตุคุดอยเวา	126
ภาพที่ 4.22	พระสิงห์สถานชนะมาร วัดหริภุญญาवास	128
ภาพที่ 4.23	หลวงพ่อดทองทิพย์ วัดถ้ำผาจอม	130
ภาพที่ 4.24	หลวงพ่อดสายรุ้ง วัดถ้ำผาจอม	132
ภาพที่ 5.1	พระพุทธรูปสำคัญ พระหยกเชียงราย	141
ภาพที่ 5.2	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก	142
ภาพที่ 5.3	ขบวนอัญเชิญพระหยก เข้าวัดพระแก้วเชียงราย	143
ภาพที่ 5.4	ห่อพระหยก ด้านหน้า	143
ภาพที่ 5.5	ห่อพระหยกจากด้านบน	143
ภาพที่ 5.6	บรรยากาศภายในห่อพระหยก	144
ภาพที่ 5.7	บรรยากาศหน้าวัดพระแก้ว	144
ภาพที่ 5.8	เจดีย์วัดพระแก้ว (กำลังบูรณะ)	146
ภาพที่ 5.9	อุโบสถ	146
ภาพที่ 5.10	หอกลอง	146
ภาพที่ 5.11	อาคารเรียน	146
ภาพที่ 5.12	พระหยกเชียงรายมุมตรง	147
ภาพที่ 5.13	พระหยกเชียงรายมุมซ้าย	147
ภาพที่ 5.14	พระหยกเชียงรายด้านหลัง	148
ภาพที่ 5.15	พระหยกเชียงรายมุมขวา	148
ภาพที่ 5.16	แผ่นป้ายไว้นิล อธิบายประวัติวัด	150
ภาพที่ 5.17	ผังนำชม	151

ภาพที่ 5.18	ประวัติ 12 ภาษา	151
ภาพที่ 5.19	ห้องน้ำสะอาด	151
ภาพที่ 5.20	กองประชาสัมพันธ์	151
ภาพที่ 5.21	บริเวณลานจอดรถ	151
ภาพที่ 5.22	ศาลาบริการน้ำดื่ม	151
ภาพที่ 5.23	ที่นั่งบริการนักท่องเที่ยว	151
ภาพที่ 5.24	ป้ายนำทาง	152
ภาพที่ 5.25	แผ่นไว้นิเทศิตติประกาศจากทางวัด	152
ภาพที่ 5.26	กิจกรรมชมพิพิธภัณฑสถานโฮงหลวงแสงแก้ว	152
ภาพที่ 5.27	กิจกรรมชมวัดดงมด	152
ภาพที่ 5.28	กิจกรรมบูชาพระพุทธรูปทันใจ	152
ภาพที่ 5.29	กิจกรรมให้อาหารปลา และเต่า	152
ภาพที่ 5.30	กิจกรรมการตีระฆังรอบวัด	153
ภาพที่ 5.31	กิจกรรมไหว้พระพุทธรูปประจำวันเกิด	153
ภาพที่ 5.32	พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อผางา	154
ภาพที่ 5.33	ด้านหน้าวิหาร	155
ภาพที่ 5.34	ภายในวิหาร	155
ภาพที่ 5.35	บรรยากาศบริเวณหน้าวัด	156
ภาพที่ 5.36	บันไดนาถ	157
ภาพที่ 5.37	พระธาตุผางา	157
ภาพที่ 5.38	หอไตรกลางน้ำ	157
ภาพที่ 5.39	หลวงพ่ผางามุมตรง	158
ภาพที่ 5.40	หลวงพ่ผางามุมซ้าย	158
ภาพที่ 5.41	หลวงพ่ผางามุมขวา	158
ภาพที่ 5.42	ฝั่งน้ำชมวัด	161
ภาพที่ 5.43	แผ่นป้าย บอกประวัติวัด	161
ภาพที่ 5.44	บริเวณลานจอดรถ	161
ภาพที่ 5.45	ห้องน้ำสะอาด	161
ภาพที่ 5.46	อาคารอำนวยการ ประชาสัมพันธ์	161
ภาพที่ 5.47	มุมนั่งบริการนักท่องเที่ยว	161
ภาพที่ 5.48	ร้านค้า อาหาร เครื่องดื่ม	162

ภาพที่ 5.49	กิจกรรมบูชาวัตถุมงคล	162
ภาพที่ 5.50	กิจกรรมการให้อาหารปลา	162
ภาพที่ 5.51	อาคารหอวัฒนธรรมนิทัศน์	162
ภาพที่ 5.52	จุดบูชาน้ำมันต์หลวงพ่อผางา	162
ภาพที่ 5.53	กิจกรรมเขียนผ้าเหลืองผูกพระธาตุ	163
ภาพที่ 5.54	กิจกรรมกราบพระประจำวันเกิด	163
ภาพที่ 5.55	พระพุทธรูปสำคัญ พระสิงห์จำลอง	163
ภาพที่ 5.56	หน้าวิหารแก้ว	165
ภาพที่ 5.57	ภายในวิหารแก้ว	165
ภาพที่ 5.58	บรรยากาศบริเวณหน้าวัด	166
ภาพที่ 5.59	บรรยากาศ ภายในวัดพระสิงห์	166
ภาพที่ 5.60	ด้านหน้าอุโบสถ	167
ภาพที่ 5.61	พระประธานในอุโบสถ	167
ภาพที่ 5.62	เจดีย์วัดพระสิงห์	167
ภาพที่ 5.63	วิหารรอยพระพุทธรบาทจำลอง	167
ภาพที่ 5.64	ต้นศรีมหาโพธิ์ จากพุทธคยา	167
ภาพที่ 5.65	จากประเทศอินเดียภาพต้นสาละ จากศรีลังกา	167
ภาพที่ 5.66	พระสิงห์จำลองมุมตรง	169
ภาพที่ 5.67	พระสิงห์จำลองด้านหลัง	169
ภาพที่ 5.68	พระสิงห์จำลองมุมตรง	169
ภาพที่ 5.69	พระสิงห์จำลองมุมตรง	169
ภาพที่ 5.70	ห้องสมุดวัดพระสิงห์	171
ภาพที่ 5.71	อาคารเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ราชินีฯ	171
ภาพที่ 5.72	หนังสือวัดพระสิงห์	171
ภาพที่ 5.73	ป้ายไวนิล บอกข้อมูลของวัด	171
ภาพที่ 5.74	จุดจอดรถขนาดใหญ่	172
ภาพที่ 5.75	ห้องน้ำสะอาด	172
ภาพที่ 5.76	บริเวณลานจอดรถ	172
ภาพที่ 5.77	กิจกรรม โรงเรียนสอนภาษาบาลี	172
ภาพที่ 5.78	กิจกรรมตีระฆังยักษ์	172
ภาพที่ 5.79	กิจกรรมบูชาวัตถุมงคล	173

ภาพที่ 5.80	กิจกรรมใส่บาตรร้อยแปดขัน	173
ภาพที่ 5.81	พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง	174
ภาพที่ 5.82	การเดินทางมาเยี่ยมเยือนของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์	174
ภาพที่ 5.83	การบูรณะครั้งที่ 1	174
ภาพที่ 5.84	การบูรณะครั้งที่ 2	174
ภาพที่ 5.85	การบูรณะครั้งที่ 3	174
ภาพที่ 5.86	บริเวณมุมด้านข้างวิหาร	175
ภาพที่ 5.87	บรรยากาศภายในวิหาร	175
ภาพที่ 5.88	บรรยากาศบริเวณหน้าวัดมิ่งเมือง	175
ภาพที่ 5.89	บรรยากาศภายในวัด	177
ภาพที่ 5.90	พระธาตุวัดมิ่งเมือง	178
ภาพที่ 5.91	บ่อน้ำข้างมูบ	178
ภาพที่ 5.92	อาคารประทับพ่อขุนเม็งราย และพระนางคำชาย	178
ภาพที่ 5.93	พระพักตร์หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมืองมุมซ้าย	179
ภาพที่ 5.94	พระพักตร์หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมืองมุมขวา	179
ภาพที่ 5.95	หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมืองมุมซ้าย	179
ภาพที่ 5.96	หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมืองมุมซ้าย	179
ภาพที่ 5.97	พระหัตถ์ของหลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง	180
ภาพที่ 5.98	หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมืองมุมตรง	180
ภาพที่ 5.99	มุนีทรรศการเรื่องเก่าเล่าใหม่	183
ภาพที่ 5.100	ศาลาเอนกประสงค์	183
ภาพที่ 5.101	ศาลาที่พักนักท่องเที่ยว	183
ภาพที่ 5.102	ห้องน้ำสะอาด	183
ภาพที่ 5.103	การดักบาตรพระประจำวันเกิด	183
ภาพที่ 5.104	กิจกรรมใส่บาตรพระเจ้า 5 พระองค์	183
ภาพที่ 5.105	พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1	184
ภาพที่ 5.106	การขุดค้นพบพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1	185
ภาพที่ 5.107	พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เสด็จเที่ยววัดพระธาตุเจดีย์ หลวง	185
ภาพที่ 5.108	การบูรณะวิหาร หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1	185
ภาพที่ 5.109	รูปแบบวิหารที่แล้วเสร็จ	185

ภาพที่ 5.110	บรรยากาศ บริเวณหน้าวัด	186
ภาพที่ 5.111	แนวกำแพงดินโบราณ และซากโบราณสถาน ภายในวัด	186
ภาพที่ 5.112	พระธาตุเจดีย์หลวง	187
ภาพที่ 5.113	พระพักตร์ หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1	188
ภาพที่ 5.114	พระหัตถ์	188
ภาพที่ 5.115	หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 มุมตรง	188
ภาพที่ 5.116	แผ่นป้ายประวัติวัดพระธาตุเจดีย์หลวง	190
ภาพที่ 5.117	ลานจอดรถ	
ภาพที่ 5.118	ผังนำชมวัด	191
ภาพที่ 5.119	ร้านอาหาร เครื่องดื่มภายในวัด	191
ภาพที่ 5.120	ห้องน้ำนักท่องเที่ยง และคนพิการ	191
ภาพที่ 5.121	แกลลอรี่ และ โรงเรียนสอนศิลปะฟรี	191
ภาพที่ 5.122	ทำบุญใส่บาตรพระประจำวันเกิด	192
ภาพที่ 5.123	โรงเรียนผู้สูงอายุ	192
ภาพที่ 5.124	ร้านขายของที่ระลึก และวัดถุมงคลภายในวัด	192
ภาพที่ 5.125	พระพุทธรูปสำคัญ พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล	193
ภาพที่ 5.126	ด้านหน้าหอวัฒนธรรมนิทัศน์	193
ภาพที่ 5.127	บรรยากาศบริเวณหน้าวัด	194
ภาพที่ 5.128	บรรยากาศ ภายในบริเวณวัด	195
ภาพที่ 5.129	ศาลเจ้าแม่เทพอักษร	196
ภาพที่ 5.130	หอพระหยก	196
ภาพที่ 5.131	เจดีย์วัดฝิ่งหมื่น	196
ภาพที่ 5.132	วิหารวัดฝิ่งหมื่น (กำลังบูรณะ)	196
ภาพที่ 5.133	พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคลมุมตรง	197
ภาพที่ 5.134	แผ่นหิน บอกประวัติวัด	199
ภาพที่ 5.135	ศาลาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว	199
ภาพที่ 5.136	ศาลาเอนกประสงค์	199
ภาพที่ 5.137	ห้องน้ำ รวม	200
ภาพที่ 5.138	ศาลาบริการน้ำดื่ม	200
ภาพที่ 5.139	บริเวณลานจอดรถ	200
ภาพที่ 5.140	บรรยากาศรอบโรงเรียนแกะสลักไม้	200

ภาพที่ 5.141 ตัวอย่างผลงานไม้แกะสลัก	200
ภาพที่ 5.142 บริเวณสถานที่จัดกิจกรรมบิณฑบาตน้ำ และ จัดกิจกรรมลอยกระทง	201
ภาพที่ 5.143 กิจกรรมเที่ยวชมโบราณสถานวัดฝิ่งหมื่น	201
ภาพที่ 5.144 พระธาตุประจำวันเกิด จำลอง	201
ภาพที่ 5.145 พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อโต	202
ภาพที่ 5.146 วิหารพระเจ้า 5 ประองค์	203
ภาพที่ 5.147 มุมข้างวิหารพระเจ้า 5 ประองค์	203
ภาพที่ 5.148 บรรยากาศภายในวิหารวิหารพระเจ้า 5 ประองค์	203
ภาพที่ 5.149 บรรยากาศบริเวณหน้าวัด	203
ภาพที่ 5.150 วิหารวัดพระธาตุจอมจันทร์	204
ภาพที่ 5.151 พระธาตุจอมจันทร์	204
ภาพที่ 5.152 อุโบสถ วัดพระธาตุจอมจันทร์	205
ภาพที่ 5.153 หอระฆัง วัดพระธาตุจอมจันทร์	205
ภาพที่ 5.154 หลวงพ่อโตมุมหลัง	205
ภาพที่ 5.155 หลวงพ่อโตมุมตรง	205
ภาพที่ 5.156 ดวงตาที่ 3 ของหลวงพ่อโต	206
ภาพที่ 5.157 หลวงพ่อโตด้านหลังมุมขวา	206
ภาพที่ 5.158 หลวงพ่อโตด้านหลังมุมซ้าย	206
ภาพที่ 5.159 พระพักตร์ หลวงพ่อโต	206
ภาพที่ 5.160 โครงแผ่นป้ายบอกประวัติวัด	208
ภาพที่ 5.161 บริเวณลานจอดรถ	209
ภาพที่ 5.162 ศาลารับรองนักท่องเที่ยว	209
ภาพที่ 5.163 ศาลาบริการเครื่องดื่ม ร้อน – เย็น	209
ภาพที่ 5.164 ศาลา ที่พักบริการนักท่องเที่ยว	209
ภาพที่ 5.165 จุดตั้งถังขยะทั่วบริเวณวัด	209
ภาพที่ 5.166 กิจกรรมชมวิว ตี๋ม้อง	209
ภาพที่ 5.167 กิจกรรม ถวายระฆัง ประดับวิหาร	210
ภาพที่ 5.168 กิจกรรมตักบาตรพระประจำวันเกิด	210
ภาพที่ 5.169 พระพุทธรูปสำคัญ พระพุทธรูปล้านตื้อ	210
ภาพที่ 5.170 บรรยากาศ บริเวณจุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ	212
ภาพที่ 5.171 อนุสาวรีย์ พญาแสนภู	213

ภาพที่ 5.172	รอบพระพุทธรูปบาทจำลอง	214
ภาพที่ 5.173	พระพุทธรูปนวล้านตื้อด้านหลัง	214
ภาพที่ 5.174	พระพุทธรูปนวล้านตื้อประทับบนเรือ	214
ภาพที่ 5.175	พระพุทธรูปนวล้านตื้อจากฐาน	214
ภาพที่ 5.176	พระพุทธรูปนวล้านตื้อมุมขวา	214
ภาพที่ 5.177	พระพุทธรูปนวล้านตื้อมุมตรง	215
ภาพที่ 5.178	พระพุทธรูปนวล้านตื้อมุมข้าง	215
ภาพที่ 5.179	แผ่นป้ายบอกประวัติจุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ	216
ภาพที่ 5.180	ลานจอดรถ	217
ภาพที่ 5.181	ศูนย์ข้อมูลพระพุทธรูปนวล้านตื้อ	217
ภาพที่ 5.182	ตู้กดเงินสด ทุกสาขา	217
ภาพที่ 5.183	กองประชาสัมพันธ์ โดยตำรวจท่องเที่ยว	217
ภาพที่ 5.184	ศาลาที่พักนักท่องเที่ยว	217
ภาพที่ 5.185	ห้องน้ำสะอาด	217
ภาพที่ 5.186	ร้านอาหาร เครื่องดื่ม บริการนักท่องเที่ยว	217
ภาพที่ 5.187	ป้ายบอกทาง	217
ภาพที่ 5.188	กิจกรรมปิดทองพระศรีมโหฬาร	218
ภาพที่ 5.189	กิจกรรมส่องกล้องชมวิวริมโขง	218
ภาพที่ 5.190	กิจกรรมล่องเรือริมแม่น้ำโขง	218
ภาพที่ 5.191	กิจกรรมการโยนเหรียญสะเดาะเคราะห์	218
ภาพที่ 5.192	กิจกรรมลอดท้องช้างมงคล	218
ภาพที่ 5.193	กิจกรรมถ่ายรูปกับพระพุทธรูปนวล้านตื้อ	218
ภาพที่ 5.194	กิจกรรมชมวัดถ้ำมงคล	219
ภาพที่ 5.195	กิจกรรมชมร้านสินค้าที่ระลึก	219
ภาพที่ 5.196	กิจกรรมนั่งชมทัศนียภาพริมฝั่งแม่น้ำโขง สามเหลี่ยมทองคำ	219
ภาพที่ 5.197	พระพุทธรูปสำคัญ พระเจ้าอินทร์สวน	219
ภาพที่ 5.198	บรรยากาศ บริเวณหน้ากุฏิรัตนมณี	220
ภาพที่ 5.199	ทางขึ้นพระธาตุคอยเวา	221
ภาพที่ 5.200	บรรยากาศ ภายในวัด	221
ภาพที่ 5.201	วิหารวัดพระธาตุคอยเวา	222
ภาพที่ 5.202	บันไดนาถ	222

ภาพที่ 5.203 พระเจ้าตนหลวง	222
ภาพที่ 5.204 พระธาตุคอยเวา	222
ภาพที่ 5.205 ศาลาบุญโชคทรัพย์	222
ภาพที่ 5.206 อาคารปราสาทไพชยนต์	222
ภาพที่ 5.207 ศาลาพระอุปคุต	222
ภาพที่ 5.208 ศาลาเพชรนิภา	222
ภาพที่ 5.209 ประติมากรรม แมงป่องยักษ์	223
ภาพที่ 5.210 พระเจ้าอินทร์สถานมูมตรง	223
ภาพที่ 5.211 พื้นผิวพระพุทธรูปพระเจ้าอินทร์สถาน	223
ภาพที่ 5.212 พระเจ้าอินทร์สถานมูมขวา	224
ภาพที่ 5.213 มุมข้าง ขององค์พระเจ้าอินทร์สถาน	224
ภาพที่ 5.214 ป้าย บอกรประวัติวัด และความเป็นมา การสร้าง ของพระพุทธรูปสำคัญ	226
ภาพที่ 5.215 จุดบริการรถจักรยานยนต์ขึ้นพระธาตุ	226
ภาพที่ 5.216 ร้านเครื่องคืมบริการนักท่องเที่ยว	226
ภาพที่ 5.217 บริเวณลานจอดรถ	226
ภาพที่ 5.218 กิจกรรม ชมทัศนียภาพ ผังประเทศพม่า	227
ภาพที่ 5.219 พิพิธภัณฑภุมิปัญญาพื้นบ้านวัดพระธาตุคอยเวา	227

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	14
ตารางที่ 2.2 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	22
ตารางที่ 2.3 แสดงลำดับวงศ์ตระกูลเชียงแสนโบราณ จากพงศาวดารโยนก ของพญาประชาภิจักรจักร	29
ตารางที่ 2.4 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	33
ตารางที่ 2.5 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	38
ตารางที่ 3.1 แสดงค่าคะแนนที่ได้จากการสำรวจความเห็นความเชื่อและความนิยม ของภาคประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย	65
ตารางที่ 3.2 แสดงผลการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	68
ตารางที่ 4.1 แสดงค่าคะแนนที่ได้จากการสำรวจความเห็นความเชื่อและความนิยม ของภาคประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย	134
ตารางที่ 4.2 แสดงผลการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	137

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธรูปถูกประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อรำลึกถึงองค์พระพุทธรเจ้า เกิดขึ้นเมื่อราว พุทธศตวรรษที่ 7 ซึ่งรู้จักในนามศิลปะแบบคันธารราษฎร์ซึ่งรูปแบบพระพุทธรูปนั้นมีพุทธลักษณะเกือบคล้ายมนุษย์ จากนั้นได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะกรีก ทำให้มีพุทธลักษณะเป็นมหาบุรุษ 32 ประการ ตามคัมภีร์มหาปรีชลักษณะ¹

ในตำนาน พระแก่นจันทร์ ได้กล่าวไว้ว่า ช่วงที่พระพุทธองค์ทรงไปโปรดพระพุทธรมาดาบนสวรรค์พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงสร้างพระพุทธรูปจากไม้จันทร์ จำหลักรูปพระพุทธรเจ้าสูงเท่าพระองค์จริง เพื่อเป็นตัวแทนของพระพุทธรเจ้า เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้ทูลเชิญพระพุทธรองค์มาทอดพระเนตร พระพุทธรองค์ทรงตรัสว่า อีกไม่นานเท่าใดพระองค์จะทรงดับขันธุ์ปรินิพพาน พระพุทธรูปไม้แก่นจันทร์จะได้รับการพุทธศาสนาตราบถึง 5,000 วัสสา²

พระพุทธรูปเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลงเหลือมาถึงปัจจุบัน มีความผูกพันต่อพุทธศาสนิกชนชาวไทยมาตั้งแต่อดีตกาล นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการถ่ายทอดภูมิปัญญาเชิงช่างของบรรพบุรุษที่สร้างสรรค์ความงดงามออกมาได้อย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งมี นัยยะแห่งความดีแฝงอยู่ด้วยกันอย่างลงตัว พระพุทธรูปแต่ละองค์ล้วนมีความสัมพันธ์กับเกี่ยวข้องกับผู้คน ประเพณี วัฒนธรรม และผ่านกาลเวลาอย่างยาวนาน จึงสะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาได้จากข้อมูลในด้านต่างๆ เช่น ประวัติความเป็นมาในการสร้างพระพุทธรูปรวมไปถึงตำนาน คติความเชื่อ ความเก่าแก่

¹ กลุ่มคนตัวเล็กกับการอนุรักษ์, งานพุทธศิลป์ล้านนา เอกสารโครงการอบรมพุทธศิลป์ล้านนาและการอนุรักษ์หอประชุม 80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2553), หน้า 62.

² อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, พระพุทธรูปในล้านนา (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ตะวันเหนือ, 2554), หน้า 1 - 2.

ความศักดิ์สิทธิ์ ที่แตกต่างกันออกไปของพระพุทธรูปในแต่ละองค์ด้วยเหตุนี้พระพุทธรูปจึงยังคงดำรงคุณค่าและความสำคัญไม่เสื่อมคลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทุกคนตราบนานถึงปัจจุบัน³

พระพุทธรูปในล้านนามีจำนวนมาก หากแต่ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีพื้นที่ 7,298,981 ไร่ หรือประมาณ 11,678 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด 1,200,423 คน ความอุดมสมบูรณ์จากแหล่งน้ำธรรมชาติหลายสาย อาทิ แม่น้ำโขง แม่น้ำกก แม่น้ำลาว แม่น้ำอิง แม่น้ำจัน แม่น้ำสาย และแม่น้ำยม เป็นต้น⁴ เป็นพื้นที่เก่าแก่และมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน มีผู้คนจากหลายเชื้อชาติเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นจำนวนมาก ในพุทธค่านานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 8 พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าเมืองเชียงราย⁵

ด้วยเหตุนี้ จึงพบการสร้างศาสนสถานและพระพุทธรูปเป็นจำนวนมากในจังหวัดเชียงราย จนมีรูปแบบเป็นแบบฉบับเฉพาะ กลายเป็นรูปแบบสำคัญของพระพุทธรูปล้านนาคือ “พระพุทธรูปเชียงแสน” ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ทั้งนี้จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าพระพุทธรูปที่ปรากฏในจังหวัดเชียงรายล้วนแต่มีประวัติควบคู่กับประวัติศาสตร์ของล้านนาและประเทศจำนวนมาก ทั้งได้พบว่าพระพุทธรูปในจังหวัดเชียงรายพบรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของเมืองที่มีมาตั้งแต่ ยุคหริภุญนครเงินยาง ราวปีพุทธศักราช 1802 ในยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคที่พระพุทธศาสนากำลังเจริญรุ่งเรือง บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ ยุคเชียงราย หรือยุคพญาเม็งราย ซึ่งพ่อขุนเม็งรายมหาราช หรือ พญาเม็งราย กษัตริย์ราชวงศ์ลาว หรือ ลวจักราช และวงศ์หริภุญนครได้ทรงขึ้นครองราชสมบัติ จากนั้นพระองค์สามารถรวบรวมหัวเมืองต่างๆ ได้เป็นปึกแผ่น ในเวลาต่อมาได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นมา ทรงพระทานนามว่า เมืองเชียงราย เมื่อพุทธศักราช 1839 ทรงครองราชสมบัติด้วยความเกษมสำราญจนพอพระทัยแล้วจึงทรงมอบหมายให้พระยาไชยสงครามเป็นผู้ครองเมืองต่อมา⁶

³ สุวิภา จำปาวัลย์ และชัชปนะ ปิ่นเงิน, “การศึกษาพุทธสัญลักษณ์ล้านนา”, สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551, หน้า 77 – 78.

⁴ คณะกรรมการจังหวัดเชียงราย และสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, “จังหวัดเชียงราย”, เอกสารการจัดงานฉลอง 25 พุทธศักราช, 2500, หน้า 2 – 3.

⁵ นำชัย เต็มศิริเกียรติ, พุทธค่านาน พระเจ้าเลียบโลก (เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2553), หน้า 197.

⁶ พิชญ พัทภัย, เทียวเมืองไทยภาคเหนือ 17 จังหวัด (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง, 2537), หน้า 19.

จากความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในเชียงรายจึงทำให้พบพระพุทธรูปสำคัญกระจัดกระจายตัวอยู่ตามเขตพื้นที่ต่างๆ ในพื้นที่ที่จะทำการศึกษาเป็นจำนวนมากไม่น้อย และยังขาดการให้ข้อมูลเชิงลึก รวมถึงรายละเอียด ด้านต่างๆที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ประวัติความเป็นมา รูปแบบทางศิลปกรรม คติความเชื่อในการสร้าง รวมไปถึงประเพณีการสักการะบูชา นอกจากนี้ยังขาดการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงไม่สามารถอธิบายถึงประวัติความเป็นมา รวมไปถึงความหมายเชิงคุณค่า รวมถึงความสำคัญด้านต่างๆ ของพระพุทธรูปสำคัญในแต่ละองค์ได้

ทั้งนี้ ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงอีกจังหวัดหนึ่งของประเทศ มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจังหวัดเชียงราย ประมาณปีละ 1,500,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่มาเพื่อเคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งก็คือพระพุทธรูปองค์สำคัญ หากแต่จากข้อค้นพบที่กล่าวข้างต้น ทำให้ศักยภาพด้านการเรียนรู้เรื่องสำคัญเช่นนี้จึงลดลงไป ประกอบกับเส้นทางที่สำคัญในการเดินทางของชาวเชียงรายและนักท่องเที่ยว คือ เส้นทางสายเอเชีย ซึ่งเป็นเส้นทางถนนสายเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย

ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดเอาเขตพื้นที่เส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย เป็นขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในครั้งนี้ โดยผู้ศึกษามีเหตุผลในการเลือกพื้นที่จากความสำคัญด้านความ เกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยชุมชนโบราณ เป็นต้นมาโดยมีการแบ่งยุคต่างๆ ไว้ 4 ยุค อาทิ 1) ยุคอาณาจักรโยนกไชยบุรีศรีช้างแสน 2) ยุคหิรัญนครเงินยาง 3) ยุคเชียงราย (มั่งราย) และ 4) ยุค พันธุมดิรัตนอาณาเขต⁷ ซึ่งยังมีหลักฐานด้าน โบราณสถาน จารึก ซึ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัดในปัจจุบัน ซึ่งแต่ละอำเภอจะมีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อกันทำให้การเดินทางเป็นไปได้อย่างสะดวก และปลอดภัย นอกจากนี้เส้นทางที่กล่าวมานี้ยังถือว่าเป็นเส้นทางหลักในจังหวัดเชียงราย เพราะเป็นเส้นทาง การท่องเที่ยวและการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศ อาทิ ประเทศจีน ประเทศลาว และประเทศพม่า ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความคิดที่จะเพิ่มศักยภาพของเส้นทางดังกล่าว เพื่อให้เส้นทางเหล่านี้ได้เกิดประโยชน์อันสูงสุดต่อประชาชนทั่วไปในจังหวัดเชียงราย ตลอดจนนักท่องเที่ยว จะสามารถเรียนรู้และสามารถท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควบคู่กันไปตลอดเส้นทาง

⁷ สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 จังหวัดเชียงราย โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, “เส้นทางท่องเที่ยวสายประวัติศาสตร์ เวียงเชียงแสน-เวียงกาหลง”, (เชียงราย: สำนักพิมพ์ล้อล้านนา, 2555), หน้า 1-2.

ในการศึกษาครั้งนี้จะเก็บข้อมูลทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม เกี่ยวกับพระพุทธรูป ประวัตติ
ความเป็นมาของพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูป คติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทาง
ศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ เมื่อได้ข้อมูลของพระพุทธรูป
สำคัญในทุกด้านแล้ว จะสรุปข้อมูลที่ได้ทั้งหมด เพื่อนำมาสร้างเกณฑ์ ในด้านต่างๆ และวัดระดับหาค
คุณค่าความสำคัญของพระพุทธรูปแต่ละองค์ พร้อมทั้งเสนอรูปแบบและวิธีการเพิ่มศักยภาพเส้นทาง
การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายต่อไป

ผู้ศึกษามีความคาดหวังว่าเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน
และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงรายจะสามารถทำให้ชาวไทยและนักท่องเที่ยว ได้รับประโยชน์
สูงสุดจากการเพิ่มศักยภาพของเส้นทาง อาทิ ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูป
และพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ งานพุทธศิลป์
งานศิลปกรรม โบราณคดี รวมไปถึงด้านศาสนา ความเชื่อ ในจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ยังสามารถ
เข้ามาเคารพสักการะ และชื่นชมความวิจิตรงดงามของพระพุทธรูปที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัด
เชียงราย เพื่อความเป็นสิริมงคลเพื่อจัดสิ่งมัวหมองในจิตใจให้่องใส สุดท้ายยังสามารถสัมผัสกับ
พลังศรัทธาและความตั้งใจ ของชาวบ้านทุกระดับที่ร่วมสร้าง รวมถึงประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
พระพุทธรูปไว้ทุกหนแห่ง อันเป็นการสร้างวิธีการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อ
ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้พร้อมกับการเสนอรูปแบบและ
วิธีการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูป
สำคัญ ในจังหวัดเชียงรายต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ และศาสนสถาน
ในพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงคุณค่าทางความเชื่อ ศิลปกรรม และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการ
สักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัด
เชียงราย

1.2.3 เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงรายเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทำให้ทราบบริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ พระพุทธรูปสำคัญ และศาสนสถาน ในพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

1.3.2 ทำให้ทราบคุณค่าทางความเชื่อ ศิลปกรรม และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการสักการบูชา พระพุทธรูปสำคัญตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

1.3.3 ทำให้ได้รับรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงรายเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาในบริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญและศาสนสถาน ตลอดจนคุณค่าทางความเชื่อ ศิลปกรรม และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญในพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงรายเพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงรายเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีขอบเขตพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ พระพุทธรูป และผู้ที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย

1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารุ่นนี้

พระพุทธรูปสำคัญ หมายถึง พระพุทธรูปที่มีความเก่าแก่ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 1805 ที่คนในจังหวัด เชียงรายให้ความศรัทธาสักการะและมีรูปแบบศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเกี่ยวข้อง กับประวัติศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย

การเพิ่มศักยภาพ หมายถึง การทำให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ ทำให้สิ่งเดิมที่มีอยู่นั้น มีการพัฒนาจนเกิดประโยชน์ในภาพรวม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.6 การเสนอผลการศึกษา

บทที่ 1 บทนำ

นำเสนอที่มาและความสำคัญของการศึกษา เรื่อง การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในเส้นทางถนน สายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัตถุประสงค์ของการศึกษา ประโยชน์ ที่ได้รับจากการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษารุ่นนี้

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นำเสนอการศึกษาค้นคว้าและนำเสนอสถานภาพความรู้เกี่ยวกับบริบททางประวัติความเป็นมา ของพุทธสถานที่สำคัญพระพุทธรูปสำคัญ คุณค่าคิดความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทาง ศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พระพุทธรูป แนวคิดการเรียนรู้ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รูปแบบการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

นำเสนอกระบวนการวิจัย และเทคนิคที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการแปลความ ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 4 พระพุทธรูปสำคัญ ในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงรายผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

บทนี้เป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม ในบริบทที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ และพุทธสถาน ทั้งในด้านประวัติความเป็นมา คุณค่าทางศิลปกรรม คติความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี ที่เกี่ยวกับการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ ในพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงรายผ่านอำเภอแม่จัน ถึงเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และทำการวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญ ตลอดจนคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ เพื่อการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย

บทที่ 5 การจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

บทนี้เป็นการศึกษาเพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ในแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สายในจังหวัดเชียงราย

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา

นำเสนอบทสรุปสาระสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ พร้อมทั้งอภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาภาคเอกสารเพื่อทบทวนวรรณกรรมและสถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณและมรดกวัฒนธรรมสำคัญในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 ประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณและมรดกวัฒนธรรมสำคัญในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ถึงอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายโดยลำดับตามความสำคัญของสถานที่ ดังนี้

2.1.1 อำเภอเชียงราย

2.1.2 อำเภอแม่จัน

2.1.3 อำเภอเชียงแสน

2.1.4 อำเภอแม่สาย

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

1) ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism)

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory)

3) ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Discovery Approach)

4) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสเชเบล (Meaningful Verbal Learning)

2.2.2 แนวคิดการจัดองค์ประกอบด้านการให้บริการการท่องเที่ยว

2.2.3 แนวคิดการส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 เอกสารและหนังสือ

2.3.2 งานวิจัย

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณและมรดกวัฒนธรรมสำคัญในเส้นทางถนนสายอำเภอเมือง เชียงราย ถึงอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยลำดับตามความสำคัญของสถานที่ ดังนี้

เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณและมรดกวัฒนธรรมสำคัญในเส้นทางถนนสาย อำเภอเมืองเชียงราย ถึงอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยลำดับตามความสำคัญของสถานที่ ดังนี้

2.1.1 เมืองเชียงราย

1) ประวัติศาสตร์

จังหวัดเชียงราย เพราะ พื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจาก เป็นที่ราบลุ่มมีลำน้ำกก ไหลผ่านมีความยาวถึง 130 กิโลเมตร เหมาะแก่การทำเกษตร เพาะปลูก และสร้างอาชีพได้หลายด้าน มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและหุบเขา มีภูเขาที่สูงที่สุด คือ ยอดดอยแม่โถ สูงถึง 2,031 เมตร ตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย ประกอบด้วย 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอเวียงชัย อำเภอเชียงของ อำเภอเทิง อำเภอพาน อำเภอป่าแดดอำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่สาย อำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอพญาเม็งราย อำเภอเวียงแก่น อำเภอขุนตาล อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ลาว อำเภอเวียงเชียงรุ้ง อำเภอดอยหลวง มีระยะห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 829 กิโลเมตร อยู่ระหว่างรอยต่อทั้ง 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศพม่า จึงรู้จักกันในนาม “ดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ” โดยมีอาณาเขตทางทิศเหนือ ติดต่อกับ ประเทศสหภาพพม่า และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา ทิศตะวันออก ติดต่อกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัด เชียงใหม่ และประเทศสหภาพพม่า⁸ นอกจากนี้ยังมีการแบ่งยุคสมัยต่างๆ ไว้ 4 สมัย ตั้งแต่ ก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจาก สมัยชุมชนโบราณ เกิดขึ้นเมื่อ พุทธศตวรรษที่ 19 สมัย ราชวงศ์มังราย เกิดขึ้นเมื่อ ต้นพุทธศตวรรษที่ 19 สมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน เกิดขึ้นเมื่อต้นพุทธศตวรรษ ที่ 24 และสมัยการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เกิดขึ้นเมื่อรัชกาลที่ 5

⁸ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2535 - 2536 (เชียงราย: สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดเชียงราย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 1 - 4.

ในประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงรายนั้น ได้กล่าวถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชนเผ่า “ลัวะ” หรืออีกชื่อหนึ่งว่า “อ้ายลาว” ชนเผ่านี้ได้ก่อตั้งราชวงศ์ลาวจิงกราช และได้ตั้ง “เมืองเชียงลาว” หรือบริเวณใกล้ดอยตุงในปัจจุบัน และได้ขยายอาณาจักรให้กว้างขวางขึ้นจนกลายเป็น “แคว้นยูนซาง” หรือ “ยวนเชียง” หรือบริเวณเวียงป่าเป้าในปัจจุบัน แต่มาราวพุทธศตวรรษที่ 11 ขอมเรืองอำนาจ และได้บุกตีเมือง จนสามารถยึดครองแคว้นยูนซางได้เป็นผลสำเร็จ และขอมยังได้สร้างอาณาจักรใหม่ ในชื่อว่า “สุวรรณ โคมคำ” หรือบริเวณอำเภอเชียงแสนในปัจจุบัน และได้ย้ายไปสร้างเมืองอุมงคเสลา หรือ บริเวณอำเภอฝางในปัจจุบัน พร้อมกับปล่อยให้เมืองสุวรรณ โคมคำกลายเป็นเมืองร้างไป

ต่อมาประมาณพุทธศักราช 1300 “พระเจ้าสิงหนวัตกุมาร” ผู้มีเชื้อสายราชวงศ์ได้กลับมา รื้อฟื้นเมืองสุวรรณ โคมคำที่เคยร้าง และขนานนามใหม่ว่า “เมืองนาคพันธุ สิงหนวัตินคร” หรือ นาคเทร์นคร นาคบุรี โยนกนาคนคร โยนกนครหลวง และหิรัญนคร ไชยบุรีศรีเชียงแสน เป็นต้น เมื่อพระเจ้าสิงหนวัตกุมาร ได้สวรรคตลงเมื่อพุทธศักราช 1367 ก็ได้มีผู้สืบทอดราชสมบัติต่ออีกหลาย พระองค์ อาทิ พระเจ้า อชุตราช พระเจ้ามังรายราช พระเจ้าองค์เชียง เป็นต้น ต่อมาในสมัย “พระองค์ พังคราช” ขอมได้เข้าปล้นเมือง โยนกนาคนคร พระองค์พังคราช พร้อมพระอัครมเหสีที่กำลัง ทรงพระครรภ์ได้หนีไปอยู่ ณ เวียงทวง หรืออำเภอแม่สายในปัจจุบัน จนกระทั่งพระอัครมเหสี ได้ประสูติพระราชโอรส เมื่อพุทธศักราช 1571 ทรงมีพระนามว่า “พระเจ้าทุกขิตกุมาร” ในระหว่างนั้น เมืองดังกล่าว จึงได้ตกเป็นเมืองขึ้นของขอมเป็นต้นมา ต่อมาไม่นานก็ได้ประสูติพระราชโอรส อีกพระองค์ พระนามว่า “พระเจ้าพรหมกุมาร” ครั้นเมื่อพระองค์มีพระชนมายุ 17 พรรษา ก็สามารถ จับไล่ขอมออกไปได้สำเร็จ และสร้างเมืองโยนกนาคนครขึ้นมาใหม่ พร้อมกับเปลี่ยนนามใหม่ว่า “เวียงไชยบุรี” ซึ่งหมายถึง ชัยชนะของพระองค์เอง

ในปีพุทธศักราช 1659 พระเจ้าพรหม ก็ได้เสด็จสวรรคต “พระเจ้าไชยศิริ” พระราชโอรส จึงได้สืบราชสมบัติต่อ จนกระทั่งปีพุทธศักราช 1702 ก็ได้เสียมืองให้แก่ “ขุนเสื่อขวัญฟ้า” แห่งอาณาจักรเมมา ถือเป็นการสูญเสียอธิปไตยเป็นครั้งที่ 2 ต่อมาหลังจากเข้าศึกได้ยกทัพกลับไป ราษฎรที่เหลือได้รวมตัวกัน และตั้งตนขึ้นปกครองเมืองไชยบุรี อยู่ด้วยกัน 2 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งเป็น ชาวบ้านดั้งเดิม ซึ่งมี “ขุนลิ่ง” เป็นหัวหน้า ปกครองแบบประชาธิปไตย กลุ่มนี้ได้สร้างเมือง ชื่อนามว่า “เวียงปริกษา” หรือบริเวณทิศใต้ของอำเภอเชียงแสนในปัจจุบัน และอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นหนึ่งใน ราชวงศ์ลาวจิงกราช หรือแคว้นจก มีพระนามว่า “ปู่เจ้าลาวจก” และได้ปกครองเมืองและสามารถ รวบรวมไพร่พลได้เป็นจำนวนมาก จนมาถึง สมัยของเชื้อสายกษัตริย์ที่มีพระนามว่า “ขุนเจือง” จึงสามารถรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นได้สำเร็จ และขนานนามเมืองใหม่ว่า “หิรัญนครเงินยาง” เป็นต้นมา และได้มีการสืบเชื้อพระราชวงศ์ต่อมาจนถึงสมัยของ “เจ้าลาวเม็ง” หรือ “เจ้าลาวเมือง”

ต่อมาเจ้าลาวเม็งได้อภิเษกสมรสกับ “นางอ้วมิ่งจอมเมือง” หรือ “นางเทพคำข้าย” ธิดาแห่งท่ารุ่งแก่นชาย เจ้าเมืองเชียงรุ่ง เมืองใหญ่ในแคว้นสิบสองปันนา ต่อมาไม่นาน นางอ้วมิ่งจอมเมือง ก็ได้ประสูติพระราชโอรส ทรงมีพระนามว่า “เจ้ามังราย” เมื่อพุทธศักราช 1781

เมื่อเจ้ามังราย มีพระชนม์มายุได้ 21 ปี ก็ได้ขึ้นครองราชสมบัติที่เมืองหิรัญนครเงินยาง เมื่อพุทธศักราช 1802 ในขณะที่เจ้ามังรายขึ้นปกครองเมืองนั้นก็สามารถรวบรวมหัวเมืองฝ่ายเหนือได้สำเร็จ ต่อมาจึงต้องการเข้าไปปราบและรวบรวมหัวมาฝ่ายใต้ต่อ จึงได้เสด็จลงไปทางใต้ จนกระทั่งได้มองเห็นยอดดอยจอมทอง และริมน้ำแม่กก จึงได้เล็งเห็นว่าพื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับภูมิประเทศอันเป็นชัยภูมิที่ดี เหมาะแก่การสร้างเมืองไว้ ณ ที่แห่งนี้เมื่อพุทธศักราช 1805 จึงสั่งให้สร้างเมืองไว้โดยก่อกำแพงเมืองรอบดอยจอมทอง และถือเอาดอยจอมทองเป็นศูนย์กลางเมือง พร้อมกับขนานนามเมืองนี้ว่า “เมืองเชียงราย” ในยุคนี้ได้มีการสร้างประตูเมืองขึ้น 6 ประตู คือ ประตูท่าดอก ประตูประตุนางอิง ประตูท่าทราย ประตูศรี ประตูป่าแดง ประตูขะต้ำ หรือประตูต่อ และเมื่อเข้าสู่ยุครัตนโกสินทร์ จึงมีการสร้างประตูเพิ่มจากเดิมอีก 6 ประตู คือ ประตูห้วย ประตูเชียงใหม่ ประตูผี หรือประตูฮ่อม ประตูยางเส็ง ประตูเจ้าชาย⁹

ปัจจุบัน เมืองเชียงราย ได้เป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการศาลากลางจังหวัดเชียงราย โดยได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นเมืองจัตวาในปีพุทธศักราช 2453 หลังจากที่ได้สร้างเมืองขึ้นมาแล้ว 648 ปี จนกลายมาเป็นอำเภอเมืองเชียงราย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา¹⁰ คำขวัญของอำเภอเมืองเชียงราย คือ “เมืองพญามังราย สายไข่น้ำกก พระหยกล้ำค่า ไร่แม่ฟ้าหลวงรวมใจ น้ำตกใสขุนกรณ์”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

⁹ ชมรมเสวนาประวัติศาสตร์ไชยนาทรายณ์, ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อ ประตูเมืองเชียงราย (เชียงราย: เชียงราย โฆษณาและการพิมพ์, 2530), หน้า 17 – 21.

¹⁰ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย (เชียงราย: สำนักพิมพ์ ลือล้านนา, 2555), หน้า 16 - 24.

ภาพที่ 2.1 แผนผังประตูเมืองเชียงราย

ที่มา : สมเกียรติ วุฒิอาภรณ์ และ สุทิน พิกุล . อนุสรณ์การสมโภชเมืองเชียงราย (เชียงใหม่: บริษัท เชียงใหม่สหนวนกิจ จำกัด, 2529), หน้า 21.

2) ที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2.1) ที่ตั้ง

อำเภอเมืองเชียงรายตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด มีพื้นที่ 1,284,41 ตารางกิโลเมตร และมีประชากร รวม 302,233 คน

2.2) อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอแม่จัน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเวียงเชียงรุ้งและอำเภอเวียงชัย

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเทิง อำเภอป่าแดด อำเภอพาน และอำเภอแม่ลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่อาว (จังหวัดเชียงใหม่)

All rights reserved

ภาพที่ 2.2 แผนที่อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

ที่มา: www.chiangraifocus.com/2010/aumpher.php?aid=1 เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2557

2.3) การปกครองส่วนภูมิภาค

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1. ตำบลเวียง -	9. ตำบลห้วยชมภู มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน
2. ตำบลรอบเวียง มีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน	10. ตำบลห้วยสัก มีทั้งหมด 30 หมู่บ้าน
3. ตำบลบ้านดู่ มีทั้งหมด 19 หมู่บ้าน	11. ตำบลริมกก มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน
4. ตำบลนางแล มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน	12. ตำบลคอยลาน มีทั้งหมด 20 หมู่บ้าน
5. ตำบลแม่ข้าวต้ม มีทั้งหมด 23 หมู่บ้าน	13. ตำบลป่าอ้อดอนชัย มีทั้งหมด 21 หมู่บ้าน
6. ตำบลแม่ยาว มีทั้งหมด 18 หมู่บ้าน	14. ตำบลท่าสาย มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน
7. ตำบลสันทราย มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน	15. ตำบลคอยฮาง มีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน
8. ตำบลแม่กรณ์ มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน	16. ตำบลท่าสุด มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน

2.4) การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอเมืองเชียงรายประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 15 แห่ง ดังนี้

- 2.4.1) เทศบาลตำบลบ้านดู่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านดู่ทั้งตำบล
- 2.4.2) เทศบาลตำบลนางแล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนางแลทั้งตำบล
- 2.4.3) เทศบาลตำบลป่าอ้อดอนชัย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าอ้อดอนชัยทั้งตำบล
- 2.4.4) เทศบาลตำบลแม่ยาว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่ยาวทั้งตำบล
- 2.4.5) เทศบาลตำบลสันทราย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสันทราย
- 2.4.6) เทศบาลตำบลท่าสุดครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าสุดทั้งตำบล
- 2.4.7) เทศบาลตำบลท่าสาย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าสายทั้งตำบล
- 2.4.8) เทศบาลตำบลห้วยสัก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยสักทั้งตำบล
- 2.4.9) เทศบาลตำบลคอยลาน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคอยลานทั้งตำบล
- 2.4.10) เทศบาลตำบลคอยฮาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคอยฮางทั้งตำบล
- 2.4.11) องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเวียง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลรอบเวียง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลนครเชียงราย)

- 2.4.12) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ข้าวต้ม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่ข้าวต้ม
ทั้งตำบล
- 2.4.13) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กรณ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่กรณ์
ทั้งตำบล
- 2.4.14) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยชมภู ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยชมภู
ทั้งตำบล
- 2.4.15) องค์การบริหารส่วนตำบลริมกก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลริมกก (เฉพาะ
นอกเขตเทศบาลนครเชียงราย)

3) มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

3.1) เสาสะดือเมือง

วัดพระธาตุจอมทอง หรือวัดพระธาตุคอกยวมทอง ตั้งอยู่บนถนนอาจอน อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย เป็นวัดนี้ถือเป็นวัดที่มีความเก่าแก่ และถูกระบุให้เป็นปูชนียสถานหนึ่งในพระธาตุ
มงคลเก้าจอม ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งตามประวัติได้กล่าวว่า ในปีพุทธศักราช 1805 พญามังรายได้
เสด็จตามหาช้างมงคลของพระองค์ ที่พลัดหายไป จนมาถึงยอดคอกยวมริมแม่น้ำกกทอดพระเนตร
เห็นภูมิประเทศที่มีชัยภูมิอันงดงามยิ่ง จึงโปรดให้เหล่าทหาร ราชบุรุษช่วยกันก่อปราสาทโอบคอกยวมแห่งนี้
เอาไว้โดยรอบ และขนานนามว่า “เมืองเชียงราย”

ส่วนประวัติการสร้างสถูปนั้น ตามตำนานในพงศาวดารโยนกได้กล่าวว่า สถูปนี้
สร้างขึ้นในของสมัยพญาเรือนแก้ว เจ้าผู้ครองเมืองไชยนาทรายณ์ ในปีพุทธศักราช 1483 ในการสร้าง
วัดครั้งนั้น ได้โปรดให้มีการสร้างเจดีย์ประธานเพื่อเอาไว้เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ
ขององค์พระพุทธเจ้า ซึ่งพระมหาเถระชาวลังกาได้นำพระบรมสารีริกธาตุทั้ง 3 ขนาดรวม 16 องค์
ถวายแก่พญาพังคราช เจ้าเมืองโยนกนาคพันธุ์ และพระองค์ก็ได้โปรดให้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ
ออกเป็น 3 ส่วน และนำไปประดิษฐาน ณ พระบรมธาตุเจดีย์สำคัญของเชียงรายในปัจจุบัน อันได้แก่
พระมหาชินธาตุเจ้าคอกยวม พระธาตุจอมกิติ และพระธาตุคอกยวมทอง

วัดคอกยวมทองมีประติมากรรมเสาสะดือเมือง ที่มีจำนวนเสามากที่สุดของประเทศไทย
โดยมีขนาดสูง 35 เมตร กว้าง 35 เมตร และมีเสาอยู่รวมทั้งสิ้น 109 ต้น ในบริเวณที่ตั้งของเสาสะดือเมือง
พบจารึกด้วยภาษา 3 ภาษา คือ ภาษาล้านนา ภาษาไทยกลาง และภาษาอังกฤษ และในจารึกนั้นได้
กล่าวว่า เสาสะดือเมืองได้สร้างขึ้นเมื่อเริ่มก่อสร้างเมืองเชียงราย ในวันที่ 26 มกราคม 1805 จนถึง
วันที่ 31 มกราคม 2531 ในสมัยนายอร่าม เอี่ยมสุข เป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการของจังหวัดเชียงราย

ได้ร่วมกับชาวเชียงราย จัดตั้งเสาศระคือเมืองไว้บนยอดคอกยจอมทองลูกนี้เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระคุณของพญาเมืองราย และเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราช ในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม 2530 ซึ่งพระองค์ทรงเจิม เสาศระคือเมืองนี้ไว้ เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2531

การตั้งเสาศระคือเมืองนี้ ได้ตั้งอยู่บนรูปแบบสมมุติของคติจักรวาล เป็นศิลปะขอมแบบพนมบาแกงโดยสร้างให้ด้านหน้าหันไปทางทิศตะวันออก สร้างลานเป็นบริเวณกว้างซึ่งหมายถึงแผ่นดิน ล้อมด้วยคูน้ำเปรียบเหมือนน้ำขอบจักรวาล รอบในยกขึ้นเป็น 6 ชั้น หมายถึงสวรรค์ทั้ง 6 ของกามภูมิ แล้วยกขึ้นอีก 3 ชั้น อันหมายถึง รูปภูมิ อรูปภูมิ และ นิพพาน เสาศระคือเมืองเป็นดั่งเขาสินธู ตั้งอยู่บนฐาน 3 เหลี่ยม หมายถึง ตรีภูฏบรรพต หรือผา 3 เล้า ล้อมด้วยเสา 108 ต้น หมายถึง สิ่งสำคัญในจักรวาล ล้อมรอบด้วยร่องน้ำ 5 ร่อง เป็นดั่งปัญจมหานที ลดหลั่นเป็นชั้นไหลลงสู่พื้นดิน

ด้วยความศรัทธาต่อเสาศระคือเมืองของชาวล้านนา จึงนิยมสร้างเสาศระคือเมืองเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของชาวเมือง น้ำที่สร้างเสาศระคือเมืองแล้วเชื่อกันว่าเป็นน้ำอันศักดิ์สิทธิ์

ตามคติโบราณของชาวล้านนา เสาศระคือเมืองใหญ่เท่า 5 กำมือ และสูงเท่ากับความสูงของพระเจ้าแผ่นดิน โดยเสาศระคือเมืองนี้จึงใหญ่เท่ากับ 5 พระหัตถ์กำ และสูงเท่ากับส่วนสูงแห่งพระวรกายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราช¹¹

ภาพที่ 2.3 เสาศระคือเมือง หรือเสาศระคือเมือง

¹¹ เทศบาลนครเชียงราย, วัดเก่าแกในเทศบาลนครเชียงราย (เชียงราย: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทคโนโลยีปริ้นติ้งเซ็นเตอร์, 2556), หน้า 187 – 189.

3.2) กู่พระเจ้าเม็งราย

วัดคอยงำเมือง ตั้งอยู่บนถนนอาจำนวนย อำเภอมือง จังหวัดเชียงรย วัดแห่งนี้มีความเกำแก่และที่มีความสำคัญ เพราะเป็นที่ตั้ง กู่พญำม้งรย วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อสมัยใดนั้นยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนจึงตั้งข้อสันนิษฐานว่ำคงจะเป็นปูชนียสถานอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เดิม วัดงำเมืองมีเพียงสลูปล หรือ กู่ที่บรรจุพระอัฐิของพญำม้งรยเพียงเท่านั้นซึ่งสร้างขึ้นโดยพญำไชยสงคราม ผู้เป็นโอรสของพญำม้งรยนั่นเอง

ตามประวัติกล่าวว่ำ พระเจ้าไชยสงคราม ผู้เป็นราชโอรสพระเจ้าเม็งรยนั้น ได้มอบพระราชสมบัติให้เจ้าแสนภูราชผู้เป็นโอรสของพระองค์ได้ขึ้นครองนครเชียงใหม่แล้วพระองค์ก็ได้นำอัฐิพระราชบิดาที่ได้สวรรคตลงแล้ว มาประทับอยู่ที่เมืองเชียงรย และได้ให้สร้างกู่นี้ไว้เพื่อบรรจุอัฐิของพระราชบิดาไว้ ณ คอยงำเมืองแห่งนี้¹² นอกจากนี้พญำไชยครมก็ยังสั่งให้สร้างวัดหนึ่งขึ้นมาเมื่อปีพุทธศักราช 1860 ต่อมาในปีพุทธศักราช 2030 พญำศรีรัชฎำเงินกอง ก็ได้เข้ามาบูรณะซ่อมแซมวัดนี้ พร้อมกับตั้งชื่อว่ำ “วัดงำเมือง” และในปีพุทธศักราช 2220 เจ้าฟ้ายอดงำเมืองผู้เป็นพระราชโอรสของเจ้าผู้ครองเมืองเชียงแสนในสมัยนั้น ก็ได้มาบูรณะเพิ่มเติมพร้อมกับสร้างวิหารและเสนาสนะในวัดขึ้น และปัจจุบันก็ยังคงรูปแบบของสลูปเดิมที่สร้างด้วยศิลาแลง แต่มีพระบรมรูปที่สร้างขึ้นมามีอยู่ในท่าประทับนั่งบนบัลลังก์อำสน์ อยู่ด้านหน้าของพระสลูป ต่อมาในปีพุทธศักราช 2495 วันนี้ได้กลายเป็นวัดร้างกระทั่ง พระวิรญาณมูณี เจ้าคณะจังหวัดเชียงรยได้มอบหมายให้พระพุทธิวงศ์วิวัฒน์ เจ้าอ่ำวาศวัดพระแก้ว ทำการฟื้นฟูบูรณะวัดงำเมืองขึ้นใหม่ จึงได้มีวัดงำเมืองมาจนถึงปัจจุบัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

¹² กระทรวงวัฒนธรรม, “ปณิณกัวัฒนธรรม จังหวัดเชียงรย”, กระทรวงวัฒนธรรม พิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสถวายผ้ากฐินพระราชทาน ณ วัดเจ็ดยอด อำเภอมือง เชียงรย, 2552, หน้า 129.

ภาพที่ 2.4 กู่พระเจ้ามังราย

3.3) พระราชอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย

พ่อขุนเม็งรายมหาราชผู้เป็น โอรสของเจ้าลาวเม็ง กษัตริย์แห่งแคว้นหิรัญนครเงินยาง เกิดเมื่อปีพุทธศักราช 1782 ปีกุน จากนั้น ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติในปีพุทธศักราช 1802 จนกระทั่ง สามารถสร้างความเป็นเอกภาพต่อดินแดนล้านนาได้สำเร็จ ต่อมาทรงสร้างเมืองในบริเวณที่สังเกตเห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ พร้อมกับขนานนามว่า “เมืองเชียงราย” ชาวเชียงรายจึงได้สร้างรูปหล่อของพ่อขุนเม็งรายด้วยทองสัมฤทธิ์ในลักษณะประทับยืนบนฐานสูง 3 เมตร ขนาดหนึ่งเท่าขององค์จริงอยู่ที่กริยาที่พระหัตถ์ซ้ายทรงพระแสงดาบ และฉลององค์อยู่ในเครื่องแบบอย่างกษัตริย์โบราณ เพื่อรำลึกถึงพระคุณของพ่อขุนเม็งรายมหาราช ในฐานะของกษัตริย์แห่งล้านนาผู้สร้างเมืองเชียงราย¹³

¹³ ชมรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์, สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ภาคเหนือ (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์คอมม่า จำกัด, 2548), หน้า 27.

ภาพที่ 2.5 พระราชานุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย

2.1.2 อำเภอแม่จัน

1) ประวัติศาสตร์

อำเภอแม่จันในอดีต เปรียบเทียบเป็นเพียงตำบลหนึ่งในการควบคุมดูแลของเมืองเชียงแสนหลวง ซึ่งตามตำนานพงศาวดารโยนก ได้กล่าวว่า เมืองเชียงแสนนั้นมีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ราบลุ่มทั้งหมดมีอาณาเขตอันกว้างขวาง จึงเป็นเหตุให้เกิดท่วมเป็นเวลาหลายเดือน ชาวเมืองจึงได้พากันอพยพลงมาทางใต้ เป็นระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร เพื่อหนีน้ำท่วมมาอยู่ที่ “บ้านจัน” หรือ “บ้านแม่คี่” หมู่ที่ 7 และ หมู่ที่ 9 ตำบลป่าซาง อำเภอแม่จันในปัจจุบัน บริเวณบ้านแม่คี่นี้ เป็นที่ทำเลที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกและทำนาประกอบกับเป็นเส้นทางค้าขายระหว่างประเทศจีนและพม่า จึงทำให้ชาวบ้านชาวเมือง ในเขตพื้นที่เชียงแสนหลวงต่างพากันอพยพมาอยู่อาศัย ที่บ้านจันเพิ่มมากขึ้น ต่อมาในพุทธศักราช 2424 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ “เจ้าอินต๊ะ” ผู้ครองเมืองลำพูน ลำปาง และเจ้ากาวิละเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ นำราษฎรจากเชียงใหม่ ประมาณ 1,500 ครัวเรือน ไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองเชียงแสนหลวง และพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เจ้าอินต๊ะเป็น “พระยาเดชดำรง” ขึ้นตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองเชียงแสนหลวงในปีพุทธศักราช 2437

ได้มีการจัดตั้งอำเภอแม่จัน หรือ แขวงเชียงแสนหลวง ในปีพุทธศักราช 2442 พร้อมทั้งให้พลุราชเดชดำรง เข้ามาปกครอง ควบคุม ดูแล เป็นนายอำเภอคนแรก ที่ย้ายมาจากเมืองเชียงแสนหลวง ต่อมา ได้ตั้งอาคารที่ว่าการแขวง อยู่ในหมู่บ้านแม่คี่ เพราะ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าภายในประเทศ และต่างประเทศ แต่ต่อมาก็ได้ย้ายที่อาคารที่ว่าการแขวงจากหมู่บ้านคี่ลงมาทางทิศใต้ประมาณ 3 กิโลเมตร และสร้างอาคารใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำจัน ตำบลเวียงกาสา จนเมื่อ

ถึงปีพุทธศักราช 2452 ตรงกับปีเป็กเล่า จุลศักราช 1271 ก็ได้เปลี่ยนชื่อจาก “แขวงเชียงแสนหลวง” มาเป็น “อำเภอแม่จัน” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

2) ที่ตั้งและอาณาเขต

2.1) ที่ตั้ง

อำเภอแม่จันตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงราย ห่างจากอำเภอเมืองเชียงราย ระยะทางประมาณ 28 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน)

2.2) อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเชียงแสน อำเภอดอยหลวง และอำเภอเวียงเชียงรุ้ง
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมืองเชียงราย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอแม่ฟ้าหลวง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.3) การปกครองส่วนภูมิภาค

ตารางที่ 2.2 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ที่	ตำบล	จำนวน
1	ตำบลเวียงแม่จัน	มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน
2	ตำบลจันจว้า	มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน
3	ตำบลแม่คำ	มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน
4	ตำบลป่าซาง	มีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน
5	ตำบลสันทราย	มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน
6	ตำบลท่าข้าวเปลือก	มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน
7	ตำบลป่าตึง	มีทั้งหมด 22 หมู่บ้าน
8	ตำบลแม่ไร่	มีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน
9	ตำบลศรีคำ	มีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน
10	ตำบลจันจว้าใต้	มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน
11	ตำบลจอมสวรรค์	มีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน

2.4) การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอเมืองเชียงรายประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 13 แห่ง ดังนี้

- 2.4.1) เทศบาลตำบลจันจว้า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลจันจว้าและตำบลจันจว้าใต้ ทั้งตำบล
- 2.4.2) เทศบาลตำบลแม่คำ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลแม่คำ
- 2.4.3) เทศบาลตำบลแม่จัน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลแม่จัน
- 2.4.4) เทศบาลตำบลสันทราย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลสันทราย
- 2.4.5) เทศบาลตำบลป่าซาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าซางทั้งตำบล
- 2.4.6) เทศบาลตำบลสายน้ำคำ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่คำ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลแม่คำ)

- 2.4.7) เทศบาลตำบลท่าข้าวเปลือก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าข้าวเปลือก ทั้งตำบล
- 2.4.8) เทศบาลตำบลแม่ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่ไร่ทั้งตำบล
- 2.4.9) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่จัน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่จัน (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลแม่จัน)
- 2.4.10) องค์การบริหารส่วนตำบลสันทราย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสันทราย (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลสันทราย)
- 2.4.11) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าตึงทั้งตำบล
- 2.4.12) องค์การบริหารส่วนตำบลศรีคำ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีคำทั้งตำบล
- 2.4.13) องค์การบริหารส่วนตำบลจอมสวรรค์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลจอมสวรรค์ทั้งตำบล

3) มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

3.1) เวียงหนองล่อง

เวียงหนองล่อง เป็นส่วนหนึ่งของแอ่งในเมืองเชียงแสนซึ่งเป็นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ และด้วยความที่มีภูมิประเทศเป็นแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำการเกษตรจึงเป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานของผู้คนในมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์นอกจากนี้ยังมีหลายตำนาน ที่กล่าวถึงเวียงหนองล่องแห่งนี้ไว้ว่า เมื่อในสมัย กษัตริย์นามว่า “พระเจ้าสิงหนวัติ” ได้นำชาวบ้านให้มาหาที่ตั้งเมืองแห่งนี้ และได้ขนานนามว่า “เมืองโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติ” และได้ขึ้นปกครองเมืองเรื่อยมาจนถึงสมัยพระเจ้ามหาไชยชนะ กระทั่งในวันหนึ่ง มีผู้จับปลาไหลเผือกขนาดใหญ่ได้ จึงได้นำมาแบ่งกันกินทั่วเมืองยกเว้นเพียงหญิงม่ายผู้หนึ่งที่เว้นการทานเนื้อสัตว์ ในคืนวันนั้นเอง ได้เกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงจนเมืองแห่งนี้ได้ถล่มลง เหลือแต่บริเวณ เกาะแม่มายเวลาต่อมา เมืองนี้จึงได้รับการขนานนามว่า “เวียงหนองล่อง” ที่สื่อถึงการล่มสลายของเมืองนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการพุดถึง ตำนานปลาไหลเผือก สืบถอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ตามหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้กล่าวว่า พื้นที่บริเวณเวียงหนองล่อง ได้ตั้งอยู่ในเขตรอยเลื่อนแม่จันที่เคยเกิดมีการเกิดแผ่นดินไหวขนาดใหญ่ทำให้ดินทรุดตัวมาแล้วจึงเกิดเป็นแอ่งน้ำ และหนองน้ำขนาดต่างๆ มากมาย ทั้งยังเป็นแหล่งเก็บกักน้ำส่งสมความหลากหลายทางชีวภาพมาโดยตลอด ขณะนี้พบพืชอย่างน้อย 214 ชนิด และสัตว์อีกกว่า 100 ชนิด โดยเฉพาะ นกน้ำและนกท้องถิ่นหายากเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้พบเศษซากของโบราณสถานเก่าแก่ และ

โบราณวัตถุมากกว่า 77 รายการที่กระจายอยู่บริเวณพื้นที่โดยรอบอันมีศิลปะใกล้เคียงกับสมัยเชียงแสน และสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของล้านนาดั้งเดิม

พื้นที่ของเวียงหนองล่องมีอาณาเขตปกคลุมทั้ง 3 เทศบาล คือ เทศบาลตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน เทศบาลตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน และองค์การบริหารส่วนตำบลศรีโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 2.7 บรรยากาศบริเวณพื้นที่เวียงหนองล่อง

3.2) วัดป่าหมากหน่อ

เป็นโบราณสถานที่เป็นวัดมาก่อนในอดีต ซึ่งได้พบหลักฐานโบราณวัตถุหลายชิ้น ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นวัดมาก่อน เช่น ซากเจดีย์ เนินพระวิหาร หรือ อุโบสถ และบ่อน้ำสำหรับสรงเจดีย์ ซึ่งอยู่ใกล้บริเวณเดียวกับเจดีย์ พร้อมทั้งมีเศษอิฐโบราณ รวมทั้งเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก และเคยพบพระพุทธรูปหลายองค์ในบริเวณเดียวกัน ทั้งนี้วัดนี้แต่เดิมมีสภาพเป็นเกาะประชาชนในท้องถิ่นอำเภอแม่จัน รู้จักเกาะนี้ในชื่อ “เกาะแม่มาย” อยู่ห่างจากแผ่นดินประมาณ 200 เมตร มีอาณาบริเวณประมาณ 10 ไร่ วัดแห่งนี้ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จากผู้มีจิตศรัทธาขึ้นมาใหม่ ในปีพุทธศักราช 2523 และปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับพุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป

ภาพที่ 2.8 วิหาร เจดีย์ และเจ้าอาวาส วัดป่าหมากหน่อ

2.1.3 เมืองเชียงแสน

1) ประวัติศาสตร์

เมืองประวัติศาสตร์เชียงแสนได้ตั้งอยู่ ณ ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง ในเขตตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีประวัติศาสตร์เก่าแก่และรุ่งเรืองมาช้านาน เรื่องของเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสนปรากฏในตำนานหลายฉบับ โดยมีตำนานหลักที่สามารถอธิบายเรื่องราวของเมืองเชียงแสนอยู่ 3 ตำนาน คือ ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ ตำนานสิงหนวัติกุมาร และตำนานเมืองหิรัญนครเงินยาง เนื้อหาในตำนานหลักทั้ง 3 ตำนานต่างสอดคล้องต่อเนื่องกันเป็นลำดับ ทั้งหมดใช้อธิบายเรื่องราวซึ่งเกิดขึ้นบนที่ราบเชียงแสน มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงความชอบธรรมในการขึ้นเป็นกษัตริย์ของต้นราชวงศ์มังราย และเพื่อต้องการกลมกลืนความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษพื้นเมืองให้เข้ากันได้กับพุทธศาสนา แม้ว่าตำนานจะเก่าไปถึงสมัยพุทธกาลแต่จากการขุดค้นทางโบราณคดีและการศึกษารูปแบบศิลปะ ยังไม่พบหลักฐานที่เก่ากว่าปีพุทธศักราช 1871 อันเป็นปีที่พญาแสนภูได้สถาปนาเมืองเชียงแสน¹⁴

ทั้งนี้ ปรากฏบันทึกในพงศาวดารโยนกเกี่ยวกับการสถาปนาเมืองเชียงแสนของพญาแสนภูว่า พระองค์ได้สถาปนาเมืองบนเมืองเก่า เพื่อใช้เป็นเมืองป้องกันศึกทางเหนือ และใช้ควบคุมเมืองในเขตล้านนาตอนบน กระทั่ง สมัยพญาผายู ในปีพุทธศักราช 188 - 1910 อำนาจการปกครองได้ย้ายจากเมืองเชียงแสนกลับไปเมืองเชียงใหม่ เหมือนครั้งสมัยพญามังราย เมื่อปีพุทธศักราช 1839 - 1860 และตั้งแต่ปีพุทธศักราช 1889 เป็นต้นไป เมืองเชียงแสนก็ลดบทบาทลง เป็นเมืองสำคัญลำดับ

¹⁴ สรัสวดี อ๋องสกุล, *พื้นเมืองเชียงแสน* (เชียงใหม่: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545), หน้า 5 - 10.

สองรองจากเชียงใหม่ และกลายเป็นเมืองในการควบคุมของเมืองเชียงใหม่เมื่อเข้าสู่สมัยพญาติโลกราช ในปีพุทธศักราช 1985 - 2030¹⁵

พุทธศักราช 2101 ล้านนาตกอยู่ในอำนาจพม่า ต่อมาพุทธศักราช 2244 พม่าได้ยกเมืองเชียงแสนขึ้นเป็นมณฑลมณฑลหนึ่งของพม่า ทั้งนี้ อาจเนื่องเพราะ ระยะเวลาดังกล่าว ปริมาณการค้าทางบกของจีนกับรัฐไทตอนบนมีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นตลาดแลกเปลี่ยนสินค้า ตั้งแต่สมัยพญามังรายกลับรุ่งเรือง กลายเป็นแหล่งชุมชนทางการค้าที่สำคัญในเวลาต่อมา ล่วงเข้าสู่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในปีพุทธศักราช 2347 พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงเทพหริรักษ์ พระชายมราช และพญาภาววิละ ยกทัพไปชิงเอาเมืองเชียงแสนจากพม่า และสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินทวิไชย เจ้าเมืองลำพูน ขึ้นไปฟื้นฟูเมืองเชียงแสนอีกครั้ง

ในปีพุทธศักราช 2442 เมืองเชียงแสนได้ยุบรวมเข้าในมณฑลพายัพของไทย ต่อมา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการบริหารการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด เมืองเชียงแสนจึงมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอ เชียงแสนหลวง ขึ้นกับอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และภายหลัง วันที่ 9 เมษายน พุทธศักราช 2500 เชียงแสนจึงถูกยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเชียงแสน อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดเชียงราย เมืองประวัติศาสตร์เชียงแสนที่ปรากฏในปัจจุบัน มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านไม่เท่า มีกำแพง 3 ด้าน ยกเว้นทางด้านทิศตะวันออกซึ่งติดกับแม่น้ำโขง มีประตูเมือง 5 ประตู ได้แก่ ยางเทิงทางทิศเหนือ ประตูหินขอททางทิศใต้ ประตูหนองมุด ประตูป่าสัก และประตูทัพมานทิศตะวันตก และมีป้อมมุมเมืองอีก 2 ป้อม คือ ป้อมทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ กับป้อมทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมือง

ในประชุมพงสาวดารภาคที่ 61 กล่าวว่า ประตูเมืองที่ต่างออกไปอีก 6 ประตู คือ ประตูรั้วปีก ทำอ้อย ทำสุกัม ทำหลวง ทำเสาดิน และทำคาว ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำโขงถูกเซาะพังทลายลงไปแล้วก็ได้

เอกสารฉบับเดียวกันยังกล่าวถึงวัดในเมืองเชียงแสนว่ามีทั้งสิ้น 139 วัด แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ วัดภายในกำแพงเมือง 76 วัด ได้แก่ วัดเจดีย์หลวง วัดผ้าขาวป่าน วัดพระเจ้าล้านทอง วัดอาทิตน์แก้ว และวัดมุมเมือง เป็นต้น และวัดนอกกำแพงเมือง 63 วัด ได้แก่ วัดป่าสัก พระธาตุจอมกิติ พระธาตุสองพี่น้อง วัดป่าแดง และวัดกู่เต้า เป็นต้น

¹⁵ ไพฑูรย์ พรหมวิจิตร, ตำนานเมืองเชียงแสน เอกสารวิชาการร่วมสมโภช 700 ปี เชียงใหม่ อันดับ 6 สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับพิพิธภัณฑสถานพื้น เชียงแสน (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ มิ่งเมือง, 2538), หน้า 5 – 6.

กรมศิลปากร โดยสำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ได้ดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน ในเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสนอย่างจริงจัง ตั้งแต่พุทธศักราช 2500 เป็นต้นมา กระทั่งพุทธศักราช 230 จึงได้ปรับปรุงรูปแบบการจัดการในลักษณะ นครประวัติศาสตร์ หรือเมืองประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ ตั้งแต่พุทธศักราช 2500 ถึง 2549 มีโบราณสถานที่ดำเนินการจัดการแล้ว และอยู่ระหว่างปฏิบัติงาน จำนวน 75 แห่ง กรมศิลปากรคาดหวังว่า การอนุรักษ์ และพัฒนาโบราณสถานในเมืองเชียงแสนจะ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะยก เมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน ขึ้นเป็นมรดกโลกต่อไป¹⁶

ตามหลักฐานที่ได้ปรากฏในจารึกหลักที่ 2 จากวัดศรีชุม แปลความออกมาได้ว่าเมือง โบราณเชียงแสนถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ครั้งหลังพุทธศตวรรษที่ 18 ในช่วงเวลาร่วมมากกว่า 500 ปี ก็มา เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยนับตั้งแต่สมัย “พระเจ้าแสนภู” ผู้เป็นพระ ราชนัดดาแห่งพญามังราย ได้ทรงสร้างเมืองเชียงแสนขึ้น เพื่อเป็นฐานที่มั่นในการบัญชาการควบคุม เหล่าหัวเมืองประเทศราชต่างๆ ในเขตโยนก เมื่อพุทธศักราช 1871 เป็นต้นมา จนกระทั่ง พุทธศักราช 1878 พระองค์ก็ได้สวรรคต ณ บริเวณเกาะดอนแท่น หลังจากนั้น “พระเจ้าคำฟู” เจ้าผู้ครองนคร เชียงใหม่ ได้ลงมาปกครองเมืองเชียงแสนแทน ต่อมาในปีพุทธศักราช 1883 พระเจ้าคำฟู ได้ยกทัพเข้าตี เมืองพะเยาและสามารถยึดครองเมืองได้สำเร็จ ต่อมาในปีเดียวกันได้ยกทัพเข้าตีเมืองแพร่ แต่ไม่ได้รับชัยชนะ จึงได้ถอยทัพกลับมาทางเมืองลำปาง และทรงประทับอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่ จนกระทั่งสวรรคต เมืองเชียงแสนจึงตกเป็นของพระราชโอรส พระนามว่า “ท้าวผาญู” พระองค์ มีพระราชโอรสพระนาม ว่า “ท้าวเกื่อนา” หลังจากที่พระองค์ทรงสวรรคต ในปีพุทธศักราช 1910 ท้าวเกื่อนาก็ได้เสด็จไปครอง เมืองเชียงใหม่ โดยแต่งตั้งให้พระอนุชา พระนามว่า “ท้าวมหาพรหม” ขึ้นไปครองเมืองเชียงราย เมือง เชียงแสน และเมืองฝาง จนในปีพุทธศักราช 1913 มีชาวฮ่อ มาทำแข่งยิงธนูชายหนุ่มผู้หนึ่งได้อาสา แข่งขันและสามารถเอาชนะชาวฮ่อได้สำเร็จ จึงได้ถูกแต่งตั้งให้เป็น “พญาศรีลิตธิมหาชัยสงคราม” และยกให้เป็นผู้ครองเมืองเชียงแสนต่อไป ส่วนท้าวมหาพรหมก็ไปครองเมืองเชียงราย ในช่วงเวลา นั้นเมืองเชียงแสนได้ตกเป็นฐานที่มั่นของพม่า จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2347 พระบาทสมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ส่งกองทัพมาปิดล้อม เมืองเชียงแสนเป็นเวลาร่วม 5 เดือน จึงเข้ายึด เมืองได้สำเร็จ พร้อมทั้งเผากำแพงเมือง และบ้านเรือน เพื่อต้องการขับไล่ชาวพม่า นอกจากนี้ ยังสั่งให้ กวาดต้อนผู้คนประมาณ 23,000 ครัวเรือนไปยังหัวเมืองต่างๆ ในภาคเหนือ อาทิ เวียงจันทน์ เชียงใหม่

¹⁶ สำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่, เมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน (กรุงเทพฯ: บริษัทถาวรกิจการพิมพ์ จำกัด, 2549), หน้า 9 - 11.

ลำปาง และน่าน ส่วนที่เหลือให้ลงไปอยู่ที่กรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งทรงโปรดให้สร้างที่อยู่ให้ ณ ตำบลเสาให้ จังหวัดสระบุรี และตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี จนถึงปัจจุบัน

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2352 ชาวเงี้ยวได้เข้ามาบูรณงานเชียงแสน ในบริเวณบ้านสายเมือง (แม่สายในปัจจุบัน) พระเจ้ากาวิละ เจ้าเมืองเชียงใหม่ จึงได้สั่งให้ไพร่พลจับชาวเงี้ยวเหล่านั้นมาเป็นเชลยจำนวนมาก เมื่อล่วงเลยมาจนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2412 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ 4 ได้ขับไล่ชาวพม่า ไทลื้อ และไทจีน ที่อพยพมาอาศัยอยู่บริเวณเมืองเชียงแสนออกไป เพราะเหตุที่ว่าต้องการตั้งตนเป็นอิสระ ไม่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของไทย เมืองเชียงแสนจึงถูกปล่อยร้างไปในระยะหนึ่ง แต่ต่อมาไม่นาน “เจ้าอินต๊ะ” พระราชบุตรของ “เจ้าบุญมา” ผู้ปกครองเมืองลำพูน ก็ได้นำไพร่พลกลับมาอยู่ในเมืองเชียงแสนอีกครั้ง และพระเจ้าอินต๊ะ ยังได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น “พญาราชเดชดำรง” จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2440 ก็ได้ถึงแก่กรรม จึงมีผู้ปกครองเมืองเชียงแสนต่อหลายคน จนถึงสมัยของนายน้อยไชยวงศ์หรือพญาราชเดชดำรงค์ ในช่วงนี้มีกลุ่มโจรชาวเงี้ยวจากเมืองแพร่เข้ามาปล้นเมือง และวางเพลิงจนเมืองได้รับความเสียหายแล้วจึงหลบหนีไป ไม่นานก็ได้ย้อนกลับเข้ามาปล้นอีกครั้งแต่ครั้งที่สองนี้ หัวหน้าโจรได้ถูกยิงเสียชีวิต จึงทำให้พวกชาวเงี้ยวถูกขับไล่ออกจากเมืองเชียงแสนจนหมดสิ้น จนในปีพุทธศักราช 2453 เป็นปีที่พญาราชเดชดำรง ได้ถึงแก่กรรม และเป็นปีที่เกิดการจัดการปกครองแบบ “มณฑลเทศาภิบาล” โดยแต่งตั้งให้พระภักดีณรงค์เป็นผู้ว่าราชการในเมืองเชียงราย พร้อมกับตั้งให้เมืองเชียงแสนกลายเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงราย จนถึงในปีพุทธศักราช 2500 มีคำสั่งจากรัฐบาลให้แต่งตั้งคณะกรรมการเข้าฟื้นฟูอำเภอเชียงแสน โดยมอบหมายให้กรมศิลปากรเข้าไปดำเนินการดังกล่าวที่ถือว่าเป็นแหล่งโบราณสถานสำคัญจากนั้นเป็นต้นมา¹⁷

ลำดับวงศ์กษัตริย์เชียงแสนโบราณ จากพงศาวดารโยนก ของพญาประชาภิจักรจักร¹⁸

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

¹⁷ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงราย จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2544), หน้า 85 – 88.

¹⁸ หลวงปู่สุนทร คุ้มภิรมย์โม, ตำนานเมืองโยนกนคร (นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมฯ มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาภาษาไทย, 2538), หน้า 70 - 72.

ตารางที่ 2.3 แสดงลำดับวงศ์กษัตริย์เชียงใหม่โบราณ จากพงศาวดารโยนก ของพญาประชาภิกขจักร

ที่	นาม	ศักราช	อายุ		รวมปี
			แต่	ถึง	
วงศ์สิงหนะวัตติ					
1	สิงหนะกุมาร	17	18	120	102
2	คันทกุมาร	119	42	71	29
3	อชุตราช	พุทธศักราช 1	20	120	100
4	มังรายนราช	100	46	99	50
5	พระองค์เชียง	150	55	86	31
6	พระองค์ชื่น	181	61	80	19
7	พระองค์คำ	200	58	74	16
8	พระองค์เกิง	216	56	116	60
9	พระองค์ชาติ	276	71	90	19
10	พระองค์เว้า	295	62	81	18
11	พระองค์แวน	313	58	80	17
12	พระองค์แก้ว	329	57	72	14
13	พระองค์เงิน	343	57	71	14
14	พระองค์ตน	357	52	67	15
15	พระองค์งาม	405	48	81	33
16	พระองค์สื่อ	405	52	77	25
17	พระองค์รวัย	430	58	73	16
18	พระองค์เชิง	446	52	69	18

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ที่	นาม	ศักราช	อายุ		รวมปี
			แต่	ถึง	
19	พระองค์กั๊ง	463	56	71	16
20	พระองค์เกา	478	56	72	15
21	พระองค์ศรี	512	54	70	16
22	พระองค์สม	528	52	64	12
23	พระองค์สุวรรณ (สวน)	540	50	64	20
24	พระองค์แพง	560	48	69	21
25	พระองค์พวน	581	53	65	12
26	พระองค์จันทร์	593	45	55	10
27	พระองค์ฟู	613	36	48	12
28	พระองค์ผัน	615	30	37	7
29	พระองค์วัง	622	17	66	49
30	พระมั่งสิงห์	671	35	85	50
31	พระมั่งแสง	มหาศักราช 100	55	80	25
32	พระมั่งสม	125	70	79	9
33	พระองค์ทิพ	134	51	67	16
34	พระองค์กอง	150	43	61	17
35	พระองค์กลม (กม)	167	43	47	4
36	พระองค์ชาย (จาย)	171	24	50	26

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ที่	นาม	ศักราช	อายุ		รวมปี
			แต่	ถึง	
37	พระองค์ชิน(จีน)	197	33	46	14
38	พระองค์ชม (จม)	211	29	48	19
39	พระองค์กั้ง (ปั้ง)	230	28	43	15
40	พระองค์กิง (พึ่ง)	245	28	42	14
41	พระองค์กิง (พึ่ง)	259	24	42	18
42	พระองค์เกียง (เปียง)	277	18	75	57
43	พระองค์ฟั้ง (ปั้ง)	334	55	70	15
44	ทุกขิตะ	349	46	67	21
45	มหาวัน	378	42	43	1
วงศ์โฆทเวียงปรีกษา					
1	ขุนลั้ง	ศักราช 487			14
2	ขุนจาง	492			8
3	ขุนถาน	500			7
4	ขุนถาน	507			9
5	ขุนตาม	510			4
6	ขุนตง	520			10
7	ขุนแตง	530			3
8	ขุนจั้น	533			6
9	ขุนกง	539			2

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ที่	นาม	ศักราช	อายุ		รวมปี
			แต่	ถึง	
10	ขุนจอม	541			2
11	ขุนซง	543			2
12	ขุนชิต	550			7
13	ขุนอินธิ	553			3
14	ขุนสิทธิระ	557			4
15	ขุนสุชะ	579			2

2) ที่ตั้งและอาณาเขต

2.1) ที่ตั้ง

อำเภอเชียงแสนตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด

2.2) อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแม่สาย รัฐฉาน (ประเทศพม่า) และ (ประเทศลาว)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงบ่อแก้ว (ประเทศลาว) และอำเภอเชียงของ

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเชียงของ อำเภอคอยหลวง และอำเภอแม่จัน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแม่จันและอำเภอแม่สาย

อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 2.9 แผนที่อำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย

ที่มา: www.chiangraifocus.com/2010/aumpher.php?aid=3 เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2557

2.3) การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอเชียงแสนแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 6 ตำบล 70 หมู่บ้าน

ตารางที่ 2.4 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ที่	ตำบล	จำนวน
1	ตำบลเวียง	มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน
2	ตำบลป่าสัก	มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน
3	ตำบลบ้านแซว	มีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน
4	ตำบลศรีดอนมูล	มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน
5	ตำบลแม่เงิน	มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน
6	ตำบลโยนก	มีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน

2.4) การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเชียงแสนประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 7 แห่ง ได้แก่

- 2.4.1) เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเวียง
- 2.4.2) เทศบาลตำบลเวียง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียง (นอกเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน)
- 2.4.3) เทศบาลตำบลโยนก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโยนกทั้งตำบล
- 2.4.4) เทศบาลตำบลบ้านแซว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านแซวทั้งตำบล
- 2.4.5) เทศบาลตำบลแม่เงิน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่เงินทั้งตำบล
- 2.4.6) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าสักทั้งตำบล
- 2.4.7) องค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอนมูล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีดอนมูลทั้งตำบล

3) มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

3.1) กำแพงเมืองเชียงแสน

กำแพงเมืองเชียงแสนที่เราเห็นในเวลานี้ สันนิษฐานว่าสร้างสมัยพญาแสนภู ผังเมืองเชียงแสนมีลักษณะคล้ายรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ไม่สม่ำเสมอ ขนาดกว้าง 700 วา ยาว 1,400 วา เนื้อที่ประมาณ 1,240 ไร่ กำแพงเมืองมี 2 ชั้นคั่นด้วยคูน้ำ ทอดตัวล้อมรอบเมือง ด้านทิศตะวันออกใช้แม่น้ำโขงเป็นปราการธรรมชาติ มีประตูเมือง 11 ประตู ดังนี้

- 3.1.1) ประตูยางเทิง ทางเหนือ
- 3.1.2) ประตูหนองมุต ทางตะวันออก
- 3.1.3) ประตูเชียงแสน หรือประตูป่าสัก เป็นเส้นทางหลักเข้าสู่ตัวเมือง
- 3.1.4) ประตูทัพม่าน ทางตะวันตก
- 3.1.5) ประตูดินขอ ทางใต้
- 3.1.6) ประตูท่าอ้อย ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- 3.1.7) ประตูท่าเสาหิน ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- 3.1.8) ประตูท่าหลวง ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- 3.1.9) ประตูท่าวิสุกรรม ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- 3.1.10) ประตูท่าคราว ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- 3.1.11) ประตูท่าไร่ปึก ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง

ปัจจุบันแนวกำแพงและประตูเมืองทางด้านทิศตะวันออก หมายเลข 1 - 11 ได้ถูกแม่น้ำโขงพัดเซาะพังทลายลงในแม่น้ำ โดยเมื่อประมาณ 60 - 70 ปีก่อน ยังปรากฏให้เห็นประตูท่าคราวอยู่ แต่ปัจจุบันคงเหลือเพียงแนวกำแพงและประตูทางด้านทิศเหนือ ด้านทิศใต้ และด้านทิศตะวันตกเพียงเท่านั้น¹⁹

ภาพที่ 2.10 ซากกำแพงเมืองโบราณเชียงแสน

2.1.4 อำเภอแม่สาย

1) ประวัติศาสตร์

อำเภอแม่สาย แต่เดิมมีชื่อเรียกว่า “เวียงสี่ดวง” และได้อยู่ในการปกครองของแคว้นโยนกนคร ที่ได้ปรากฏในตำนานสิงหนวัตต์ดังกล่าวไว้ว่า เมื่อปีพุทธศักราช 1462 พระเจ้ามังกราชเจ้าผู้ครองแคว้นโยนกถูกขอมคำรุกรานหนักเป็นเหตุให้ต้องอพยพ ชาวเมืองไปอยู่ทางริมแม่น้ำสาย และต้องส่งส่วยเป็นทองคำปีละ 4 ดวง พร้อมหมากพินลูกเล็ก หรือ มะตูม จนกลายเป็นชื่อเมืองว่า “เวียงสี่ดวง” ต่อมา พระเจ้าพรหมมหาราช พระราชโอรสของพระเจ้าฟังคราช ได้ทรงเปลี่ยนชื่อจาก “เวียงสี่ดวง” เป็น “เวียงพางคำ” อันหมายถึง พานคำ หรือขยายความได้ว่า พาหนะที่ใช้ตีเชิญช้างคู่บารมี เป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นมงคลและมีความสำคัญ คือ ได้นำไปใช้เป็นในการออกสู้รบกับพระยาขอมจนได้รับชัยชนะกลับมาจนพระองค์สามารถกอบกู้แคว้นโยนกนครจากขอมคำกลับมาได้ดังเดิม ต่อมาชื่อ เวียงพางคำ ก็ได้ถูกเรียกเพี้ยนต่อกันมา จนกลายเป็นชื่อ “เวียงพางคำ” หรือพื้นที่ตำบลเวียงพางคำในปัจจุบันนี้

จากหลักฐานที่ยังคงหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบันที่ยังปรากฏพบ คือ ซากกำแพงเมืองโบราณหลายช่วง อย่างเช่น ทางฟากตะวันตกของ ถนนพหลโยธิน หรือตามทางหลวงหมายเลข 1 จะมีซากโบราณสถานที่หลังวัดเวียงพาง หลังโรงเรียนครูณราษฎรวิทยา หลังโรงพยาบาลแม่สาย หลังวัดพรหมวิหาร และสองด้านของสถานีไบยาสูบ แม่สาย ทางด้านตะวันตกและด้านใต้ ฟากตะวันออกของถนนพหลโยธิน พบร่องรอยของคูน้ำลึก และซากกำแพงเก่าที่ทางทิศใต้ของบ้านป่ายาง เป็นต้น

¹⁹ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 46 - 47.

ต่อมาจึงเวียงพางคำ ก็ได้กลายเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอแม่สายในปัจจุบัน โดยชื่ออำเภอแม่สายนี้ ได้สันนิษฐานว่า พื้นที่บริเวณนี้ได้ตั้งอยู่ แลวริมแม่น้ำใส จึงได้ตั้งชื่อตามบริเวณที่ตั้ง ต่อมาได้เพี้ยนกลายเป็น แม่น้ำสาย ในปัจจุบัน

อำเภอแม่สายเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทยและมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า ตั้งเป็นกิ่งอำเภอที่แยกจากอำเภอแม่จัน ในปีพุทธศักราช 2481 และยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พุทธศักราช 2493 ต่อมาได้เปิดที่ว่าการอำเภอหลังแรกเมื่อวันที่ 14 มกราคมของปีถัดมา ประกอบด้วยตำบล 8 ตำบล และหมู่บ้าน 92 หมู่บ้าน ซึ่งขึ้นตรงต่อจังหวัดเชียงรายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ย้อนกลับไปในสองทศวรรษแรก ได้มีเพียง 4 ตำบล คือตำบลแม่สาย ตำบลเกาะช้าง ตำบลโป่งผาใต้ และตำบลห้วยไคร้ปัจจุบันนี้บริเวณคอยตุงครอบคลุมไปยังเขตปริมณฑลทั้งหมดตกอยู่ในเขตอำเภอแม่จัน และคอยแม่สะลอง หัวแม่คำ ได้ตกอยู่ในเขตอำเภอใหม่ของจังหวัดเชียงราย คือ อำเภอแม่ฟ้าหลวง

2) ที่ตั้งและอาณาเขต

2.1) ที่ตั้ง

อำเภอแม่สายตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

2.2) อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า) และอำเภอเชียงแสน

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเชียงแสน อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่ฟ้าหลวง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า)

แผนที่ 2.11 แผนที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ที่มา: www.chiangraifocus.com/2010/aumpher.php?aid=11 เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2557

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.3) การปกครองส่วนภูมิภาค

ตารางที่ 2.5 แสดงจำนวนตำบล และหมู่บ้านในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ที่	ตำบล	จำนวน
1	ตำบลแม่สาย	มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน
2	ตำบลห้วยไคร้	มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน
3	ตำบลเกาะช้าง	มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน
4	ตำบลโป่งผา	มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน
5	ตำบลศรีเมืองชุม	มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน
6	ตำบลเวียงพางคำ	มีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน
7	ตำบลบ้านด้าย	มีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน
8	ตำบลโป่งงาม	มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน

2.4) การปกครองส่วนท้องถิ่น

- 2.4.1) เทศบาลตำบลแม่สาย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลแม่สายและบางส่วนของตำบลเวียงพางคำ
- 2.4.2) เทศบาลตำบลห้วยไคร้ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลห้วยไคร้
- 2.4.3) เทศบาลตำบลเวียงพางคำ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียงพางคำ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลแม่สาย)
- 2.4.4) เทศบาลตำบลแม่สายมิตรภาพ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่สาย (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลแม่สาย)
- 2.4.5) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไคร้ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยไคร้ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลห้วยไคร้)
- 2.4.6) องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเกาะช้างทั้งตำบล
- 2.4.7) องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งผา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโป่งผาทั้งตำบล

- 2.4.8) องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเมืองชุม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีเมืองชุม
ทั้งตำบล
- 2.4.9) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านด้ายทั้ง
ตำบล
- 2.4.10) องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโป่งงามทั้ง
ตำบล

3) มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

3.1) ตลาดแม่สาย

อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย 62 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ 62 กิโลเมตร ตาม
ทางหลวงหมายเลข 110 เป็นอำเภอเหนือสุดของประเทศไทย ติดต่อกับประเทศพม่าที่ท่าจี้เหล็ก โดยมี
แม่น้ำแม่สายเป็นพรมแดน มีสะพานเชื่อมเมืองทั้งสองเข้าด้วยกัน ทั้งชาวเขาและชาวพม่าเดินทางไป
มาหาผู้ค้าขายกันโดยเสรี นักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถเดินทางไปยังท่าจี้เหล็กของพม่าเพื่อซื้อสินค้า
พื้นเมืองและสินค้านานาชนิดอื่นๆ เช่น ตะกร้า เครื่องทองเหลือง สบู่พม่า สมุนไพร บุหรี่ เป็นต้น
นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางเข้าเขตพม่า ได้ตั้งแต่วันที่ 6.00 - 18.00 นาฬิกา โดยนำบัตรประชาชน
และเสียค่าธรรมเนียมคนละ 20 บาท ที่จุดผ่านแดน และสำหรับชาวต่างประเทศ 5 เหรียญสหรัฐ พร้อม
พาสปอร์ต ติดต่อกับด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย

ตลาดแม่สายเป็นตลาดการค้าชายแดนที่มีชื่อเสียงมานานหลายสิบปี เนื่องจากชาว
พม่าและชนกลุ่มน้อยจะเข้ามาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ จากฝั่งไทยอย่างคึกคัก นักท่องเที่ยว
สามารถเดินข้ามไปท่องเที่ยวท่าจี้เหล็กได้โดยไม่ต้องออกหนังสือผ่านแดน ภายหลังเกิดการรบพุ่ง
ระหว่างรัฐบาลพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อย และกลายเป็นปัญหาขัดแย้งระหว่างสองประเทศ จึงมี
การปิดด่านอยู่เนืองๆ แต่ก็มีกการเจรจาจนสถานการณ์คลี่คลายไปด้วยดี อย่างไรก็ตามปัญหาชนกลุ่ม
น้อย ยาเสพติด ทำให้การผ่านแดนต้องเป็นไปอย่างเข้มงวด คนไทยจึงต้องทำหนังสือผ่านแดนหาก
ต้องการไปท่องเที่ยวที่ท่าจี้เหล็ก

ภาพที่ 2.12 บรรยากาศบริเวณตลาดแม่สาย

3.2) วัดถ้ำปลา

ตั้งอยู่ที่ 55 หมู่ 5 ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สร้างเมื่อปี 2496 ตามตำนานโยนกได้กล่าวว่า เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 19 - 20 ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วนั้น พระองค์ได้เสด็จมาโปรดสัตว์ และออกบิณฑบาตที่เมืองโยนกนาคนครไชยบุรีศรีช้างแสน และได้มาฉันเพลที่ถ้ำปุม จากนั้น ได้ดำเนินเลียบบึงเขมาซึ่งถ้ำลอดเปลวปล่องฟ้า พระองค์ได้นำห่อหมกปลาไม้หีบปังที่ได้รับบิณฑบาตมาอธิฐานให้ปลากลับมีชีวิตแล้วปล่อยลงรูเหวในถ้ำเปลวปล่องฟ้า น้ำได้ไหลออกหน้าผาทางทิศตะวันออกเกิดเป็นถ้ำปลาและแม่น้ำจากนั้นพระองค์ได้มอบพระเกสาเส้นหนึ่งบรรจุในก้อนหินใหญ่เพื่อปิดรูเหวที่ได้เทน้ำลงไป และพระเกสาที่อยู่ในหินนั้น ให้เป็นที่สักการบูชาของคนต่อไป จนกระทั่งราวพุทธศตวรรษที่ 15 เจ้าชุตตราช ผู้ครองโยนกนครหรือเมืองเชียงแสนในขณะนั้น ได้สั่งให้สร้างสถูปเจดีย์ขึ้นมาเพื่อครอบหินที่บรรจุพระเกสาธาตุไว้ และได้ให้ชื่อว่าพระธาตุเจดีย์เปลวปล่องฟ้า และในปีพุทธศักราช 2496 หลวงพ่อนิรมล สุทธิญาณิกก็ได้สร้างวิหารวัดถ้ำปลาและศาสนวัตถุต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้าน และคณะศรัทธาได้เข้ามากราบไหว้บูชามาจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่น่าสนใจในวัดแห่งนี้ คือ กิจกรรมการให้อาหารปลาที่อยู่ในแอ่งน้ำสีเขียวมรกตตรงบริเวณปากถ้ำและลิ่งจำนวนมาก นอกจากนี้ ภายในถ้ำยังมีพระพุทธรูปโบราณปางสะดุ้งมารด้านหลังพระพุทธรูปนี้จะเป็นหน้าผาธรรมชาติงดงามเป็นอย่างยิ่ง²⁰

²⁰ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, “วัด 750 ปี จังหวัดเชียงราย”, จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อร่วมสมโภช 750 ปี จังหวัดเชียงราย โดยศูนย์ศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 63.

ภาพที่ 2.13 บรรยากาศภายในวัดถ้ำปลา

3.3) วัดมหาชินพระธาตุเจ้าคอยตุง

ตั้งอยู่ในตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย วัดนี้ถือเป็นองค์ปฐมเจดีย์เป็นวัดแห่งล้านนาโดยแท้จริง พระธาตุเจ้าคอยตุงนี้เป็นเสมือนพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของชาวเชียงรายมาช้านาน โดยมีความเชื่อว่า พระมหากัสสปเถระเจ้าได้นำพระบรมสารีริกธาตุพระรากขวัญเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้ามาถวายแด่พระเจ้าอชุตราชเจ้า กษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งเมืองโยนกนาคนคร เพื่อนำมาประดิษฐานไว้ ณ คอยดินแดง หรือคอยตุงในปัจจุบัน

ความเชื่อและการสักการบูชาในพระธาตุเจ้าคอยตุงได้ฝังรากลึกในความศรัทธา จนมีกิจกรรมการสงฆ์พระธาตุ โดยจัดขึ้นทุกปี ในวันขึ้น 13-14-15 ค่ำ เดือน 4 หรือเดือนเหนือเพ็ญ มักจะอยู่ในช่วงเดือนมีนาคม ในงานนี้จะมีผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ หรือแม่กระทั่งประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศพม่าและลาว ก็มักจะมาร่วมพิธีดังกล่าวเป็นประจำทุกปี โดยน้ำที่ใช้สร้างพระธาตุนำมาจากบ่อทิพย์ซึ่งอยู่ตรงบริเวณหน้าวัด ขึ้นมาทำพิธีเจริญน้ำพระพุทธมนต์ สวดเบิก จัดดา ตกแต่งเครื่องสักการะ โดยมีขันข้าวตอกดอกไม้ รูปเทียนชั้นทั้งห้า ตามพิธีกรรมแบบโบราณดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันสืบต่อมา เมื่อได้เจริญน้ำพระพุทธมนต์แล้วเสร็จ คณะศรัทธา ประชาชนจะร่วมกันอธิษฐานขอพรและร่วมกันถวายเครื่องสักการะและภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ตามลำดับ เพื่อให้เป็นกุศล ส่งผลไปถึงยังบรรพบุรุษผู้สร้างพระธาตุแห่งนี้ รวมไปถึงเทวาอารักษ์ ผู้ปกปักรักษาพระธาตุแห่งนี้ และในบางครั้งก็มักจะมีฝนตกลงมาในขณะที่ประกอบพิธีกรรม ชาวเชียงราย จึงถือว่าพระธาตุแห่งนี้มีความอัศจรรย์ และมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก²¹

²¹ พิเศษ เกษจันทรพงษ์ และคณะ, พระธาตุเจ้าคอยตุง: บันทึกว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนา (กรุงเทพฯ: บริษัท การพิมพ์ จำกัด, 2552), หน้า 150 - 152.

ภาพที่ 2.14 พระธาตุคอกยตุ่ง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารังนี้

2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการการเรียนรู้

1) ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองหรือทฤษฎีคอนสตรัคชันนิสซึม (Constructionism)

อลันชอว์ (Alan shaw) กล่าวว่า Constructionism คือ ทฤษฎีของ ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ จากสภาพความเป็นจริง เพราะความจริงสามารถนำมาปรับใช้ในสภาวะจริงในชีวิตได้ การสอนในรูปแบบเดียวจะทำให้ผู้เรียนเสียโอกาสในการพัฒนาด้านอื่นๆ²²

ซีมัวร์พาร์เพิร์ต (Seymour Papert) กล่าวว่า ทฤษฎี Constructionism ตั้งอยู่บนพื้นฐานในกระบวนการ 2 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการแรก ผู้เรียนจะต้องแสวงหาความรู้ใหม่ให้กับตนเอง โดยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในสิ่งที่ผู้เรียนเกิดความสนใจ เช่น การอ่านหนังสือ ดูสารคดี เข้าชมเว็บไซต์ ตามสถานที่ต่างๆ ที่ต้องการจะไปศึกษาเรียนรู้ จนเกิดพฤติกรรมการค้นหาสิ่งที่น่าสนใจ เมื่อผู้เรียนได้เข้ามาศึกษาในสถานที่จริงจึงจะก่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์และแปลความหมายจากประสบการณ์ที่ได้รับในระหว่างการเรียนรู้

กระบวนการที่สอง การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด หากกระบวนการเรียนรู้นั้นมีความหมายต่อผู้เรียน การเรียนรู้นั้นจะเกิดผลได้จะต้องเข้าใจในศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน²³

²² สุรางค์ ไคว้ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 236 – 242.

²³ ณัฐพล บัวอุไร, การจัดการการเรียนรู้โดยใช้ Social Media ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ปทุมธานี: กลุ่มสาระการเรียนรู้งานอาชีพ และเทคโนโลยี, โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2554), หน้า 15.

2) ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Discovery Approach)

ผู้ที่ได้สร้างทฤษฎีการเรียนรู้นี้ขึ้นมา คือ นักจิตวิทยาแนวพุทธิปัญญา นิยมศาสตราจารย์บรูเนอร์ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด บรูเนอร์ ได้กล่าวว่า แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ การเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนเข้ามามีการปฏิสัมพันธ์กัน กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง เพื่อที่ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับประสบการณ์ และได้รับพื้นฐานในองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ในระหว่างการปฏิสัมพันธ์ และจะเกิดการพัฒนาด้านความคิด สติ และเชาวน์ปัญญาต่อผู้เรียนได้ในที่สุด โดยบรูเนอร์ได้เสนอวิธีการพัฒนาการสำหรับผู้เรียนที่ใช้เป็นเครื่องมือในการค้นพบความรู้ของบรูเนอร์ ไว้ 3 วิธีการ ดังนี้

1. วิธีการที่เรียกว่า เอนแอคทีฟ (Enactive Mode) คือ วิธีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยการสัมผัส เช่น การแตะต้อง การจับ การผลักหรือดึง ด้วยมือ และในบางกรณี อย่างเช่น เด็กอาจจะใช้ปากกับวัตถุสิ่งของรอบๆ ตัว ซึ่งวิธีการนี้สามารถใช้กับเด็กได้เป็นอย่างดี
2. วิธีการนี้เรียกว่า ไอคอนนิค (Iconic Mode) คือ วิธีการสร้างจินตนาการ หรือการมโนภาพ ขึ้นในใจ โดยการใช้รูปแบบแทนของจริง แต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องสัมผัสของจริงเหมือนในวิธีการแรก
3. วิธีการนี้เป็นการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Mode) คือ ผู้เรียนต้องสามารถเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรม หรือสามารถสรุปความคิดรวบยอดได้ จึงจะสามารถสร้างสมมุติฐาน และข้อพิสูจน์สมมุติฐานว่าถูกหรือผิดได้

บรูเนอร์ ยังได้สรุปความสำคัญของการเรียนรู้โดยการค้นพบไว้ ดังนี้

1. ผู้เรียนจะมีพลังทางสติปัญญา
2. ผู้เรียนจะมีความภาคภูมิใจกับผลสัมฤทธิ์ในการแก้ปัญหา และการได้เรียนรู้มากกว่าการได้รับรางวัล
3. ผู้เรียนจะสามารถแก้ปัญหาจากการค้นพบ และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้
4. ผู้เรียนสามารถจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี และมีระยะเวลาในการจำที่ยาวนาน

3) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสเชเบล (Meaningful Verbal Learning)

ทฤษฎีนี้เป็นของ ออสเชเบล นักจิตวิทยา ที่ได้อธิบายวิธีการเรียนรู้ที่มีความหมายไว้ โดยจะขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 อย่าง ดังนี้

1. สิ่ง คือ ตัวแทนที่นำมาใช้ในการให้ความรู้จะต้องมีความหมายในตัวเอง และสัมพันธ์กับสิ่งที่ผู้เรียนเคยเรียนรู้จนเกิดไว้ในภาพพจน์ในใจได้

2. ประสบการณ์ คือ สิ่งที่เชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เก่า และความรู้ใหม่
3. ความตั้งใจ คือการเชื่อมโยงระหว่างภาพพจน์ในใจ และความรู้ใหม่ เพื่อให้เกิดการสร้างและจดจำ จนสามารถเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างยาวนาน²⁴

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้นั้นมีหลายทฤษฎี แต่ทฤษฎี ที่เหมาะสม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยเรื่องนี้ได้ คือ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเองหรือ ทฤษฎีคอนสตรัคชันนิสซึม (Constructionism) เพราะ ทฤษฎีนี้ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้น ผู้เรียนจะต้องเข้าไปสัมผัสกับของจริง หรือสถานที่จริง จึงจะเกิดการจดจำรายละเอียด นั้นได้ดีกว่าการจดจำในรูปแบบอื่นๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถจัดเก็บข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ และสามารถจัดการกับความรู้ นั้นได้ด้วยตนเอง อันนำไปสู่การปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไปได้

2.2.2 แนวคิดการจัดองค์ประกอบด้านการให้บริการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่สามารถจัดการความต้องการของนักท่องเที่ยวได้จะต้องมีการผสมผสานระหว่างสินค้า และการบริการเข้าด้วยกัน เพื่อให้กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเกิด ประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ โดยจะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การคมนาคมขนส่ง การให้บริการด้านการคมนาคมถือเป็นปัจจัยหลักต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวให้ขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว มีการแบ่งการคมนาคมขนส่งไว้ 3 ประเภท ดังนี้

- 1.1 การคมนาคมทางบก ได้แก่ การเดินทางด้วยรถยนต์ รถไฟ และยานพาหนะ อื่นๆ มีการจัดการเส้นทางการเดินทางอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงการให้บริการเสริมทางบก เช่น ปั้มน้ำมัน ห้องน้ำ อู่ซ่อมรถ เป็นต้น

- 1.2 การคมนาคมทางเรือ เป็นการเดินทางด้วยเรือ เช่น การท่องเที่ยวตามเกาะ แก่งต่างๆ หรือการล่องแพ เป็นต้น

- 1.3 การคมนาคมทางอากาศ ปัจจุบันการคมนาคมประเภทนี้มีความสำคัญมาก และเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะมีสมรรถนะสูงในด้านความเร็ว

2. ที่พัก เป็นการให้บริการที่สร้างรายได้ต่อการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก มีการแบ่ง ที่พักไว้ 2 ประเภท ดังนี้

- 2.1 ประเภทโรงแรม เป็นที่พักที่มีความปลอดภัยสูง มีการตรวจสอบและวัด มาตรฐานในทุกปี ทางโรงแรมจึงต้องรักษาคุณภาพมาตรฐานด้านการบริการให้ได้อยู่เสมอ

²⁴ สุรางค์ ไคว์ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 212 – 218.

2.2 ที่พักประเภทอื่นๆ เป็นที่พักที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกพักได้ตามต้องการ
ของตน

3. ร้านอาหาร เป็นการให้บริการในระหว่างการท่องเที่ยว การจัดบริการด้านอาหาร
ต้องมีลักษณะ ดังนี้ อาหารสะอาดถูกสุขลักษณะอาหารมีรสชาติอร่อย และมีความหลากหลายมีการ
ให้บริการที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจต่อผู้มาเยือนราคาเหมาะสมกับคุณภาพของอาหารไม่ตั้งอยู่ไกล
จากแหล่งท่องเที่ยวมีบริการเสริมอำนวยความสะดวก เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำสะอาด เป็นต้น มีการ
ประดับตกแต่งสถานที่ให้สวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยว

4. บริการนำเที่ยว เป็นบริการที่จะช่วยอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวโดยตรง
การให้บริการประเภทนี้จะต้องมีหลักการ ดังนี้ ศึกษาความต้องการของตลาดว่ามีจุดประสงค์ในการ
ท่องเที่ยวอย่างไร จัดเส้นทาง และรายการนำเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการ และกำหนดการที่วาง
ไว้ ติดต่อกับบริการที่พัก อาหาร การเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว พาหนะ รวมไปถึงการดูแลสัมภาระ
ของนักท่องเที่ยวให้คำแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการจัดหาสินค้าและบริการเสริมอื่นๆ
ให้นักท่องเที่ยวจัดหา และฝึกอบรมบุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อการบริการ
จัดทำสื่อโฆษณาติดต่อกับบริษัทตัวแทนการจำหน่ายการท่องเที่ยว และประสานงานการจัดจำหน่าย
สินค้า

5. สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว เป็นการบริการนักท่องเที่ยวให้สามารถไปยังแหล่ง
ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ อาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ทะเล หรือ
ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศ หรืออาจเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ขนบธรรมเนียม
ประเพณี รวมถึงวัดวาอาราม เป็นต้น

6. ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง เป็นการบริการที่สามารถเพิ่มชีวิตชีวาต่อ
นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก เพราะ จะนักท่องเที่ยวจะมีโอกาสจับจ่ายใช้สอยตามความต้องการจน
เกิดความเพลิดเพลิน

7. ความปลอดภัย เป็นการบริการที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวมาก เพราะจะมีผลดีต่อ
การท่องเที่ยว ดังนี้เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยทั้งร่างกาย และทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือ
นักท่องเที่ยวที่ได้รับความเดือดร้อนจากการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความมั่นใจต่อนักท่องเที่ยวเพื่อลด
ภาระการปฏิบัติงานของตำรวจท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการลงทุนในหลายๆด้านเพิ่มมากขึ้น²⁵

²⁵ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว (เชียงใหม่: ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537), หน้า 41 - 66.

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า การให้บริการด้านการท่องเที่ยว และการเผยแพร่การ โฆษณา เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว เพราะเป็นการบริการที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้จักสถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น และช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกสถานที่นั้นเพื่อมาท่องเที่ยว การเผยแพร่และการโฆษณาจะมีการพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือกันในทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้บริการ

2.2.3 แนวคิดการส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมหาศาล การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์การตลาดของแต่ละประเทศ

การตลาดมีส่วนผสมทางการตลาดที่สำคัญ ที่จะช่วยเพิ่มยอดขายของสินค้าและบริการนั้น ซึ่งสามารถแบ่งได้ 4 กลุ่ม (4P's) ได้แก่

1. ผลิตภัณฑ์ที่ดี (Product)
2. ราคาที่เหมาะสม (Price)
3. ช่องทางในการจัดจำหน่าย (Place)
4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion)

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งจำเป็น เพราะ เป็นช่องทางแรกที่ข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและบริการได้เผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งข่าวสารที่ถูกเผยแพร่ออกไปจะสามารถเชิญชวนโน้มน้าวใจ รวมไปถึงการสร้างเชื่อมั่น จนผู้บริโภคสามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการได้ การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็ได้มีส่วนผสมที่สำคัญ อันสอดคล้องกับส่วนผสมทางการตลาด คือ

1. การโฆษณา เพื่อการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์หลักในการโฆษณา คือ ทำให้ผู้บริโภคได้รู้ข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและบริการ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้บริโภคและเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อ ส่วนการโฆษณาเพื่อการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีประโยชน์และความสำคัญหลายด้าน ดังนี้ ช่วยให้ขยายตลาดสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมช่วยให้เกิดการแข่งขันในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมช่วยลดต้นทุนการผลิตช่วยสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภคช่วยต่อยอดความทรงจำของผู้บริโภคช่วยสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคในการเลือกแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ การโฆษณายังมีรูปแบบเพื่อการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ การโฆษณาตรง เป็นรูปแบบการโฆษณา

ผ่านสื่อที่นิยมใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เว็บไซต์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น การโฆษณา ณ จุดขาย เป็นรูปแบบการใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การใช้วัสดุ ห้อยแขวนตามสถานที่ต่างๆ เป็นต้น การโฆษณาตรงทางไปรษณีย์ เป็นรูปแบบการส่งข้อความโฆษณา เช่น จดหมายเชิญ แผ่นพับ ให้ไปซื้อสินค้าและบริการทางไปรษณีย์ เป็นต้น การโฆษณาสถาบัน เป็นรูปแบบการโฆษณาที่ไม่ได้โฆษณาสินค้าและบริการ เช่น การบินไทย ไม่ได้โฆษณาขายบัตรโดยสาร แต่เป็นการโฆษณาสถาบันเพื่อสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร เป็นต้น การโฆษณาเพื่อบริการสาธารณะ หรือการโฆษณาเพื่อประชาสัมพันธ์ เป็นรูปแบบการโฆษณาที่เน้นการบริการสังคม เช่น โตโยต้ามีการณรงค์ เรื่อง ถนนสีขาว เน้นการรักษากฎจราจรเพื่อการใช้รถใช้ถนน เป็นต้น

2. การประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์หลักของการประชาสัมพันธ์ คือ สร้างความนิยมและความเข้าใจอันดี ป้องกันและรักษาชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว และแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้บริโภค ส่วนการประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีประโยชน์และความสำคัญหลายด้าน ดังนี้ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถาบัน องค์กร หน่วยงาน หรือประเทศได้ช่วยด้านการส่งเสริมการตลาดช่วยด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์ยังมีรูปแบบกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ รูปแบบกิจกรรมที่มีลักษณะงานประจำ รูปแบบกิจกรรมพิเศษ รูปแบบกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์เพื่อวัตถุประสงค์ เฉพาะรูปแบบการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์รูปแบบการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไข ความเข้าใจผิด รูปแบบการประชาสัมพันธ์เชิงรุก รูปแบบการประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤต รูปแบบการประชาสัมพันธ์เพื่อสนับสนุนธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการตลาด

3. การส่งเสริมการขายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการจัดกิจกรรมในระยะสั้น เพื่อกระตุ้นยอดขายให้เพิ่มขึ้นสามารถดำเนินการได้

3 แนวทาง คือ

- 1) การส่งเสริมการขายไปยังผู้บริโภค
- 2) การส่งเสริมการขายไปยังร้านค้า
- 3) การส่งเสริมการขายไปยังพนักงานขาย

4. การขายโดยพนักงานขายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการสื่อสารระหว่างพนักงานและลูกค้าที่ตั้งเป้าหมายไว้เป็นการนำเสนอสินค้า ตอบคำถามลูกค้า เพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าเกิดความต้องการ ทำให้เกิดยอดขาย

5. การตลาดทางตรงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการขายที่ต้องใช้สื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ E-Mail เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองของผู้บริโภค²⁶

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ เพราะ เป็นช่องทางแรกที่ข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและบริการได้เผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งข่าวสารที่ถูกเผยแพร่ออกไปจะสามารถเชิญชวนโน้มน้าวใจ รวมไปถึงการสร้างความมั่นใจ จนผู้บริโภคสามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการได้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก็ได้มีส่วนผสมที่สำคัญ อันสอดคล้องกับส่วนผสมทางการตลาด คือการโฆษณา การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการตลาดทางตรงเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 เอกสารและหนังสือ

1) คารุณีย์ (นามแฝง) หนังสือเรื่อง “76 จังหวัดในเมืองไทย” กล่าวว่า อำเภอเมืองเชียงราย มีพื้นที่ทั้งหมด 1,216.1 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมดประมาณ 302,233 คน มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอ และจังหวัดข้างเคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแม่จันทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเวียงเชียงรุ้ง และอำเภอเวียงชัยทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเทิง อำเภอป่าแดด อำเภอพาน และอำเภอแม่ลาว และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่อาว (จังหวัดเชียงใหม่) และในการแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 16 ตำบล คือ ตำบลเวียง ตำบลรอบเวียง ตำบลบ้านดู่ ตำบลนางแล ตำบลแม่ข้าวต้ม ตำบลแม่ยาว ตำบลสันทราย ตำบลแม่กรณ์ ตำบลห้วยชมภู ตำบลห้วยสัก ตำบลริมกก ตำบลคอยลาน ตำบลป่าอ้อคอนชัย ตำบลท่าสาย ตำบลคอยฮาง ตำบลท่าสุค

อำเภอแม่จัน มีพื้นที่ทั้งหมด 551 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมดประมาณ 99,169 คน มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสนทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเชียงแสน อำเภอคอยหลวง และอำเภอเวียงเชียงรุ้งทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองเชียงรายทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแม่ฟ้าหลวงและในการแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 11 ตำบล คือ ตำบลแม่จันตำบลจันจว้า ตำบลแม่คำ ตำบลป่าซางตำบล

²⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชา วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว หน่วยที่ 9 - 15 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2555), หน้า 12 - 35.

สันทราย ตำบลท่าข้าวเปลือก ตำบลป่าตึง ตำบลแม่ไร่ ตำบลศรีคำ ตำบลจันจว้าใต้ และตำบลจอมสวรรค์

อำเภอเชียงแสน มีพื้นที่ทั้งหมด 554 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมดประมาณ 50,388 คน มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแม่สาย รัฐฉาน (ประเทศพม่า) และแขวงบ่อแก้ว (ประเทศลาว) ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงบ่อแก้ว (ประเทศลาว) และอำเภอเชียงของทศใต้ ติดต่อกับอำเภอเชียงของ อำเภอคอยหลวง และอำเภอแม่จัน และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สาย และในการแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 6 ตำบล คือ ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก ตำบลบ้านแซว ตำบลศรีดอนมูล ตำบลแม่เงิน ตำบลโยนก

อำเภอแม่สาย มีพื้นที่ทั้งหมด 285 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมดประมาณ 94,830 คน มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า) ทิศตะวันออก ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า) และอำเภอเชียงแสนทศใต้ ติดต่อกับอำเภอเชียงแสน อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่ฟ้าหลวง และทิศตะวันตก ติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า) และในการแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 8 ตำบล คือ ตำบลแม่สาย ตำบลห้วยไคร้ ตำบลเกาะช้าง ตำบลโป่งผา ตำบลศรีเมืองชุม ตำบลเวียงพางคำ ตำบลบ้านด้าย ตำบลโป่งงาม²⁷

2) กลุ่มคนตัวเล็กกับการอนุรักษ์ “งานพุทธศิลป์ล้านนา” กล่าวว่า พัฒนาการของพระพุทธรูปล้านนาพระพุทธรูปในล้านนามีรูปแบบอยู่ 3 ระยะ ดังนี้

รูปแบบพระพุทธรูปล้านนาระยะแรก คือ รูปแบบสิงห์หนึ่ง เกิดขึ้นเมื่อราว พุทธศตวรรษที่ 19 มีลักษณะเฉพาะทางศิลปกรรม คือ ขัดสมาธิราบ และขัดสมาธิเพชร พระวรกายอวบอ้วน พระพักตร์กลม อมยิ้ม พระหนุเป็นปม ขมวดพระเกศาใหญ่ หนืออุษณิยะ หรือ รัศมีเป็นต่อมกลม หรือ ลูกแก้ว คล้ายดอกบัวตูม ชายสังฆาฏิสั้นเหนือพระถัน

รูปแบบพระพุทธรูปล้านนาระยะที่สอง คือ แบบสิงห์สอง เกิดขึ้นเมื่อราว พุทธศตวรรษที่ 20 มีลักษณะเฉพาะทางศิลปกรรม คือ ประทับนั่งขัดสมาธิราบ มีพระรัศมีเป็นเปลว ขมวดพระเกศาเล็ก พระเนตรเปิดกว้างมองตรง พระพักตร์รูปไข่ แต่บางครั้งอาจกลม พระวรกายเพรียวบางแต่บางครั้งอาจอวบอ้วน และพระอุระนูนตามแบบเดิม ชายจีวรยาวลงมาถึงพระนาภี มักสร้างฐานบัวคว่ำบัวหงายที่มีลายเกสร

²⁷ คารุณีย์ (นามแฝง), 76 จังหวัดในเมืองไทย (นนทบุรี:สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว, 2541).

รูปแบบพระพุทธรูปล้านนาระยะที่สาม คือ แบบสิงห์สาม เกิดขึ้นเมื่อราว พุทธศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเฉพาะทางศิลปกรรม คือ นิยมทำฐานสูง พระวรกายค่อนข้างเพรียวบางและเตี้ย พระอঙ্গาใหญ่ บั้นพระองค์เล็ก พระเพลาค่อนข้างแคบ นิยมทำพระหัตถ์เรียวยาว และปลายนิ้ว พระหัตถ์ทั้งสองยาวเสมอกัน และกล่าวต่อว่า ในการสื่อความหมายของพระพุทธรูปตามเหตุการณ์สำคัญในพระพุทธประวัติ หรือสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมทางศาสนานั้น สามารถแสดงความหมายเหล่านั้นผ่านพระอิริยาบถของพระพุทธรูปในปางต่างๆ ส่วนใหญ่ในล้านนามีปางสำคัญ 4 ปาง ดังนี้

ปางมารวิชัย คือ ปางที่แสดงถึงพระพุทธประวัติในช่วงก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงตรัสรู้ มีพระอิริยาบถอยู่ในท่าประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพล่า พระหัตถ์ขวากวักที่พระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้จรณี

ปางสมาธิ คือ ปางที่แสดงถึง พระพุทธประวัติในช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ มีพระอิริยาบถอยู่ในท่าประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ทั้งสองวางหงายซ้อนกันบนพระเพล่า โดยพระหัตถ์ขวาวางบนพระหัตถ์ซ้าย

ปางประทับยืน คือ ปางที่แสดงถึงพระพุทธประวัติในช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงเสด็จออกไปโปรดสัตว์ มีพระอิริยาบถอยู่ในท่ายืน พระกรทั้งสองข้างห้อยข้างพระวรกาย โดยหันฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองข้างเข้าหาพระองค์

ปางไสยาสน์ คือ ปางแสดงถึงพระพุทธประวัติในช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพาน มีพระอิริยาบถอยู่ในท่านอนตะแคงขวา พระเศียรหนุนพระเขนย พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระหัตถ์ขวาวางหงายแนบพื้นข้างพระเขนย พระบาททั้งสองข้างเสมอกัน²⁸

3) วิไลลักษณ์ ศรีป่าซาง หนังสือเรื่อง “พระเจ้าไม้ล้านนา” กล่าวว่า พระเจ้าไม้ เป็นคำเรียกขานของพระพุทธรูปที่แกะสลักจากไม้ ในการสร้างจะต้องคำนึงถึงพุทธลักษณะ ทั้ง 3 ลักษณะ คือ พรหมลักษณะ สี่เหลี่ยม และพุทธลักษณะ จึงจะเป็นพระพุทธรูปที่สมบูรณ์ นิยมสร้างให้พระพุทธรูปมี 4 พระอิริยาบถ คือ ทำนั่ง ทำนอน ทำยืน และทำเดิน ในล้านนามีสกุลช่าง ที่สามารถแกะสลักพระพุทธรูปไม้ได้งดงาม คือ สกุลช่างเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง สกุลช่างแพร่ สกุลชำน่าน สกุลช่างไทลื้อ ไทจีน ไทใหญ่ พม่า และล้านช้าง ในบริเวณที่มีหลักฐานของพระพุทธรูปไม้หลงเหลืออยู่มากที่สุดอยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ

²⁸ กลุ่มคนตัวเล็กกับการอนุรักษ์. เรื่องเดิม, หน้า 64 - 65.

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนไม้ที่นำมาสร้างพระพุทธรูปนั้นจะต้องเป็นไม้มงคล เช่น ไม้สัก ไม้ศรี หรือ ไม้ศรี ไม้ตะเลียม หรือ ไม้สะเดา และ ไม้แก่นจันทน์ หรือ ไม้จันทน์หอม เป็นต้น

ยุคสมัยของการสร้างพระพุทธรูปไม้ล้านนาจากจารึกพบว่าส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 200 ปี และในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ประดิษฐานจากวัดคู่บ้าน จากในประเทศสู่นอกประเทศ แต่พระพุทธรูปไม้ก็ยังคงเป็นงานพุทธศิลป์ชิ้นเอกที่มีคุณค่าต่อชาวล้านนาไม่เสื่อมคลาย²⁹

4) อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว หนังสือเรื่อง “พระพุทธรูปไม้ล้านนา” กล่าวว่า ตามความเชื่อของชาวพุทธนั้น การสร้างพระพุทธรูปถือเป็นการสร้างกุศลอันยิ่งใหญ่ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ ราชวงศ์ ชุนนาง ตลอดจนประชาชนสามัญชน ก็ต่างนิยมบูชา และสร้างพระพุทธรูปตามความศรัทธาของตน การสร้างพระพุทธรูปจะก่อให้เกิด อานิสงส์ผลบุญ เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด มากไปด้วยสติปัญญา มียศศักดิ์สูง มีบริวารมาก เป็นต้น ในการสร้างพระพุทธรูปนั้น จะมีรูปแบบวิธีการสร้าง อยู่ 5 วิธี คือ การปั้น การพิมพ์ การหล่อ การแกะสลัก และการเขียน ส่วนวัสดุที่นำมาใช้ในการสร้างพระพุทธรูปมีอยู่หลากหลาย เช่น ไม้ ไม้ดิน ครั้ง ไม้ งาช้าง หิน ตะกั่ว ดินบุก สำริด ทองคำ เงิน อัญมณี จี้แก้ว และผ้า เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวล้านนายังได้จำแนกคติต่อการตั้งชื่อพระพุทธรูปไว้ 7 ประการ ดังนี้

พระพุทธรูปที่ได้ชื่อตามวัสดุที่ใช้สร้าง คือ พระพุทธรูปที่ใช้วัสดุพิเศษมาสร้าง เช่น พระเจ้าหิน พระเจ้าไม้แก่นจันทน์ เป็นต้น

พระพุทธรูปที่ได้ชื่อตามพุทธลักษณะ คือ พระพุทธรูปที่มีความผิดปกติจากที่ควรเป็น เช่น พระเจ้าสองสี พระเจ้าอมลัน เป็นต้น

พระพุทธรูปที่ได้ชื่อตามขนาด คือ พระพุทธรูปที่มีสัดส่วนและขนาดที่ ใหญ่ เล็ก และสูง เกินกว่าที่ควรเป็น เช่น พระเจ้าदनหลวง พระเจ้าองค์น้อย เป็นต้น

พระพุทธรูปที่ได้ชื่อตามน้ำหนัก คือ พระพุทธรูปที่มีจำนวนน้ำหนักจากวัสดุที่ใช้สร้างส่วนมากมักจะเป็นสำริด เช่น พระเจ้าเก้าตื้อ พระเจ้าล้านทอง เป็นต้น

พระพุทธรูปที่ได้ชื่อตามพระนามกษัตริย์ คือ พระพุทธรูปที่มีความเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ กษัตริย์อาจเป็นผู้ทรงโปรดให้สร้าง หรืออาจมีผู้สร้างถวายแด่กษัตริย์พระองค์นั้นในภายหลัง เช่น พระเจ้ากือนา พระเจ้าแสนเมืองมา เป็นต้น

²⁹ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, พระเจ้าไม้ล้านนา (เชียงใหม่: จัดพิมพ์โดย สีสันพรรณไม้, 2554).

พระพุทธรูปที่ได้ชื่อตามเทคนิค คือ พระพุทธรูปที่มีการสร้างด้วยเทคนิค การปั้น การพิมพ์ การหล่อ การแกะสลัก และการเขียน เช่น พระเจ้าตอกสาน พระเจ้าแสนแส่ว เป็นต้น³⁰

5) ศักดิ์ชัย สายสิงห์ หนังสือเรื่อง “พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบพัฒนาการและความเชื่อของคนไทย” กล่าวว่า พระพุทธรูปในประเทศไทยใช้เกณฑ์จากการอ้างอิงชื่อจากระยะเวลาของอาณาจักรเป็นหลัก จึงสามารถแบ่งพระพุทธรูป โดยเริ่มตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยทวารวดี สมัยลพบุรี และสมัยศรีอยุธยา และหลังจากพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบันอยู่ในสมัยสุโขทัย สมัยล้านนา สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ในมุมมองของพุทธศาสนิกชน ได้มีมุมมองหลักเกี่ยวกับการมองพระพุทธรูปอยู่ 2 ประเภท คือ ผู้ที่มองแล้วเกิดความศรัทธาจากรูปแบบทางศิลปกรรมที่รังสรรค์ออกมาในทางศิลปะ และผู้ที่มองแล้วเกิดความศรัทธาจากความเชื่อในการสร้าง และในส่วนของพระพุทธรูปที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ขวนั้น ไม่ควรมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว เพราะ จะทำให้พุทธศาสนิกชนไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ของพุทธศาสนา จึงควรมีการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการ เช่น ข้อมูลทางศิลปกรรม ประวัติความเป็นมา คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธรูปในท้องถิ่นนั้นๆ รวมไปถึงการอนุรักษ์ จึงจะทำให้ การท่องเที่ยวกับพระพุทธรูปมีความสอดคล้อง และเกิดประโยชน์ในทุกด้าน³¹

2.3.2 งานวิจัย

1) บุญพรหม และ สุภาภรณ์ อาภาวิช รายงานผลการวิจัย เรื่อง “การสำรวจวัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เพื่อเปิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสายใหม่ของล้านนา: เส้นทางชมและศึกษาจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดเชียงใหม่” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการท่องเที่ยววัดในจังหวัดเชียงใหม่ของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวที่มาชมวัดมากที่สุด คือ นักท่องเที่ยว ชาวฝรั่งเศส และภาษาที่ใช้มากที่สุด คือ ภาษาอังกฤษ รองลงมา คือ ภาษาฝรั่งเศส ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยววัยกลางคน อายุ 26 - 40 ปี และสนใจเข้าชมวัด 4 - 6 วัด ในระหว่างพำนักอยู่ในเชียงใหม่ และ จากผลการประเมินพบว่า นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระพุทธศาสนา น้อยมาก ดังนั้น หนังสือที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาด้านพิธีกรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมไปถึงประเพณี วรรณกรรมทาง

³⁰ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, เรื่องเดิม, หน้า 15 - 92.

³¹ ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบพัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สามพันห้า จำกัด, 2556).

พระพุทธศาสนา พุทธประวัติ ปรัชญา หลักธรรมคำสอน ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากสำหรับนักท่องเที่ยว³²

2) เพทาย บำรุงจิตต์ และคณะ รายงานผลการวิจัยเรื่อง “ศักยภาพและความพร้อม ของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงคุณภาพจังหวัดเชียงราย จากผลการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย แบ่งออกได้ทั้งหมด 5 กลุ่ม คือ กลุ่มของวัด หรือพระธาตุ กลุ่มของเมืองโบราณคดี กลุ่มของพิพิธภัณฑ์ กลุ่มของงานศิลปะ กลุ่มของประเพณี และกลุ่มของวัฒนธรรม ส่วนบทบาทที่สำคัญของวัดต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย คือ บทบาทด้านความเชื่อและความศรัทธา ด้านข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของชาติ ด้านการศึกษา สถาปัตยกรรมล้านนา - สมัยใหม่ และจิตรกรรมฝาผนัง ด้านการศึกษาศิลปะงานหัตถกรรมทอผ้า ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและศาสนา ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ และด้านประเพณี ในด้านความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อเชียงรายมากที่สุด คือ สภาพภูมิอากาศที่ดี รองลงมา คือ สถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ สนใจด้านทัศนียภาพที่สวยงามในเชียงราย รองลงมา คือ วิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ และวัดต่างๆ เชียงรายมีศักยภาพ และความพร้อม ในระดับความพร้อมปานกลาง

นอกจากนี้ ยังมีแนวทางการจัดการของภาคีเครือข่ายชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย โดยการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การตลาด การทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน และเพิ่มศักยภาพของการบริการทุกด้านโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อให้จังหวัดเชียงรายสามารถรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพทุกด้าน และมีประสิทธิผลด้านเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น จึงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดเชียงรายต่อไป³³

³² จีรประภา บุญพรหม และสุภาภรณ์ อภาวิฑูร์มภ์, รายงานผลการวิจัยเรื่อง “การสำรวจวัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เพื่อเปิดเส้นทางเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสายใหม่ของล้านนา: เส้นทางชมและศึกษาจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดเชียงใหม่”, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.

³³ เพทาย บำรุงจิตต์และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ “ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย”, สนับสนุนการพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2549.

3) เกลิมชัย คำแสน และศุภนิดา เรืองศิริ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “โครงการพฤติกรรมกรท่งเที่ยวของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรท่งเที่ยวในจังหวัดเชียงราย ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมไปถึงการบริการต่อนักท่องเที่ยว เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมไปเที่ยวด่านพรมแดน อำเภอแม่สายมากที่สุด ส่วนใหญ่เลือกที่พักในราคา 500 - 999 บาท มีระยะเวลาในการเข้าพัก 2 คืน ใช้จ่ายในเรื่องอาหารมากที่สุด เหตุผลหลักที่มาเที่ยวในจังหวัดเชียงราย คือมีสภาพอากาศที่ดี ด้านบริการที่นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการมากที่สุด คือ บริการด้านที่พัก ประเภทโรงแรมขนาดเล็ก กะทัดรัด และราคาถูก ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติ นิยมมาเที่ยว ด่านพรมแดน อำเภอแม่สายมากที่สุด ส่วนใหญ่เลือกที่พักในราคาต่ำกว่า 500 บาท มีระยะเวลาในการเข้าพัก 2 คืน ใช้จ่ายในเรื่องอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด เหตุผลหลักที่เลือกมาเที่ยวจังหวัดเชียงราย คือ มีสภาพอากาศที่ดี ด้านบริการที่นักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการมากที่สุด คือ บริการด้านของฝาก ของที่ระลึก และการคมนาคมที่สะดวก³⁴

4) ปิยะนารถ ริมทอง วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวลับแล เพื่อจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนชาวลับแล โดยจะคัดเลือกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจากเกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านศิลปกรรม แล้วจัดกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อจัดทำเป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากผลการศึกษาพบว่า คุณค่าความสำคัญของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวลับแลนั้นเป็นเรื่องของประวัติศาสตร์การอพยพเพื่อแสวงหาการตั้งถิ่นฐานและแหล่งที่ทำกิน อำเภอลับแลจึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงสามารถจัดเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ 3 เส้นทางสำคัญ คือ

1. เส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านประเพณีของชุมชนชาวลับแล
2. เส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านหัตถกรรมของชุมชนชาวลับแล

³⁴ เกลิมชัย คำแสน และศุภนิดา เรืองศิริ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “โครงการพฤติกรรมกรท่งเที่ยวของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย”, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.

3. เส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านศาสนสถานที่เป็น
อัตลักษณ์ของชุมชนชาวลับแล³⁵

5) ส่งศรี วงษ์เวช การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่ม
แม่น้ำปิง” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิงและรูปแบบ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่ม
แม่น้ำปิง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จากผลการศึกษาพบว่า สองฝั่งแม่น้ำปิงมีสิ่ง
ดึงดูดใจในการท่องเที่ยว จึงได้จัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยว
ทางน้ำและทางบก ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยวิธี SWOT และ
สรุปได้ ดังนี้

จุดแข็ง คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

จุดอ่อน คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังไม่เด่นชัด

อุปสรรค คือ ยังไม่มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามารับผิดชอบดูแลด้านสภาพแวดล้อม
และ ภูมิทัศน์บริเวณลุ่มแม่น้ำปิงอย่างจริงจัง

โอกาส คือ บริเวณลุ่มแม่น้ำปิงเป็นแหล่งท่องเที่ยวพื้นฐานอยู่แล้ว หากมี การ
ประชาสัมพันธ์จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว

จากการวิเคราะห์ SWOT จะสามารถหากลยุทธ์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำ
ปิงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ดังนี้ กลยุทธ์ด้านการจัดการ กลยุทธ์ด้านการ
ประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดและบริการท่องเที่ยว กลยุทธ์ด้านการจัด
โครงการสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การสร้างจิตสำนึก และกลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
ท้องถิ่น³⁶

6) เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ โครงการวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของ
จังหวัดเชียงราย” มีจุดประสงค์เพื่อหารูปแบบของอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย และ
จากการศึกษาพบว่า รูปแบบของอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงรายนามาจากการสร้างให้อัตลักษณ์ของ
ล้านนา และอัตลักษณ์ของเชียงรายผนวกเข้าไว้ด้วยกัน โดยเริ่มจากการหาสิ่งที่เป็นจุดร่วมของคน

³⁵ ปิยะนารถ ริมทอง, “การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อจัดเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.

³⁶ ส่งศรี วงษ์เวช, “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง”, การค้นคว้าอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

เชียงราย จากนั้น ก็เริ่มเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ อาทิ เรื่องทางสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ เป็นต้นจนเกิดการยอมรับในที่สุด

ส่วนภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงรายพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถจำแนกลักษณะและความแตกต่างระหว่างเชียงรายกับล้านนาได้ แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศไม่สามารถจำแนกความแตกต่างนั้นๆได้

จึงกล่าวได้ว่า คำว่า “อัตลักษณ์” และคำว่า “ภาพลักษณ์” ในที่นี้ มีความหมายที่เหมือนกัน³⁷

7) ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และคณะ รายงานผลการวิจัยเรื่อง “ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาด้านการวางแผนพัฒนาและศึกษาปัญหาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว จากผลการศึกษาพบว่า

ส่วนใหญ่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการวางแผน โครงสร้างด้านกฎหมายงานยุทธศาสตร์ งานงบประมาณ รองลงมาคือด้านการสร้างเครือข่าย หรือการสนับสนุนจากภาคีส่วนต่างๆ ส่วนด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวถือว่าอยู่ในลำดับที่ต่ำสุด

ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมไปถึงการจัดการกิจกรรม หรือประเพณีที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังควรเสริมการให้บริการด้านการคมนาคม เป็นต้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการพัฒนาการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการวางแผนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมระหว่างผู้นำ ประชาชน ผู้ประกอบการ หรือกลุ่มชมรมต่างๆ จึงจะสามารถจัดการบริหารงานในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการได้ หลังจากนั้นควรร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์ร่วมกัน พร้อมทั้งจัดฝึกอบรมให้ความรู้ต่อเจ้าหน้าที่ และคณะทำงาน รวมไปถึงการวัดผลประเมินผลตามแผนแม่บท ควบคู่ไปกับการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พร้อมทั้งขอรับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดการทำแผนการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม³⁸

³⁷ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ, “อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย”, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มจังหวัดเชียงราย, 2549.

³⁸ ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และคณะ, “ศักยภาพและความต้องการในการวางแผน และการจัดการท่องเที่ยวขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น”, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน กลุ่มจังหวัดล้านนา, 2549.

8) มาฆะ จิตตะสังคะ และคณะ โครงการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้จากกระบวนการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงราย” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำงานการจัดการการท่องเที่ยวภาคีสำคัญในจังหวัดเชียงราย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากผลการศึกษาพบว่า การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการจัดการเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน ต้องใช้รูปแบบการวางแผน 3 วิธีการ ดังนี้

1. การวางแผนจากระดับล่างสู่ระดับบน คือการปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนให้หวงแหนและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในพื้นที่ อันสามารถทำให้เกิด การท่องเที่ยวโดยใช้กระบวนการในการกำหนดกรอบนโยบายการมีส่วนร่วมในทุกระดับของฝ่ายรัฐบาล หรือ กลยุทธ์การปฏิบัติการ รวมไปถึงการสร้างแผนปฏิบัติการ ที่มีองค์ประกอบต่างๆ อาทิ ด้านวัฒนธรรม สังคม การเมือง การปกครอง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องพร้อมกับการจัดสรรงบประมาณในการเข้าไปศึกษา หรือ จ้างบุคลากรผู้มีประสบการณ์เข้ามาช่วยในการวางแผนพัฒนา และในกระบวนการขั้นสุดท้าย ควรสร้างเครื่องมือประเมินในการวัดผล เพื่อวัดระดับความพึงพอใจและความคิดเห็นของประชาชน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงจะสามารถรับรู้ถึงความต้องการ อันจะนำไปสู่การกำหนดทิศทาง การดำเนินงาน รวมไปถึงการวางแผนงานได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว คือ การให้ประชาชน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการวางแผนงานทุกด้าน เช่น การกำหนดแนวทางปฏิบัติและการวางแผนด้านกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. สร้างมาตรการในการกำหนดกรอบนโยบาย แผนงาน และแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ คือ จัดตั้งคณะกรรมการของแต่ละหน่วยงาน อาทิ หน่วยงานด้านการบริหาร ปกครอง หน่วยงานด้านการวางแผนและพัฒนา หน่วยงานด้านธุรกิจการท่องเที่ยว และหน่วยงานด้านการประชาสัมพันธ์ หรือด้านการศึกษาการท่องเที่ยว เป็นต้น³⁹

9) ปันณทัต กัลยา วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมในเส้นทางโบราณ แสวงบุญองค์พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เพื่อจัดเส้นทาง การเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิง

³⁹ มาฆะ จิตตะสังคะ และคณะ, “บทเรียนจากกระบวนการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงราย”, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน กลุ่มจังหวัดล้านนา (กสว), 2549.

วัฒนธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และคุณค่า ความสำคัญของเส้นทางโบราณแสงบุญคู่องค์พระธาตุลำปางหลวง รวมถึงการศึกษาประวัติ ความเป็นมาของชุมชนและมรดกทางวัฒนธรรมในเส้นทางโบราณแสงบุญดังกล่าว และนำเสนอ รูปแบบและวิธีการจัดเส้นทาง การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวลำปาง จากผลการศึกษาพบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมในช่วงเวลาต่างๆ ในอดีต อยู่ทั้งหมด 49 แห่ง โดยผ่านการคัดเลือกจากเกณฑ์ประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมจากสมาคมอิโค โมสแล้ว ผ่านการคัดเลือกจำนวน 11 แห่ง ประกอบด้วย วัด โรงงานเซรามิก พิพิธภัณฑสถาน และกลุ่มโบราณสถาน เป็นต้น ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้ถูกนำมาจัดเป็นเส้นทาง การเรียนรู้และท่องเที่ยวในรูปแบบ ไปเช้าเย็นกลับ พร้อมทั้งได้มีการเสนอรูปแบบการจัดการเส้นทาง โดยเสนอให้จัดกิจกรรมทาง การท่องเที่ยว สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม บทบาทที่ชุมชนสามารถสนับสนุน และหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้เป็นเส้นทาง การท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายของการเป็นเส้นทาง การเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของเมืองลำปางต่อไป⁴⁰

10) ฉิชาพร แสงเหมือนขวัญ วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเส้นทางวัฒนธรรมชุมชน ชาวยอง ในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์เพื่อบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวยอง รวมถึงคุณค่าและศักยภาพของวิถีชีวิต ตลอดจนมรดก วัฒนธรรมของชุมชนชาวยอง โดยใช้การ SWOT Analysis เพื่อหาแหล่งมรดกวัฒนธรรมของชาวยอง และผลการศึกษาพบว่า บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ชาวยอง เป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และได้รับการผสมผสานความเชื่อแบบพุทธศาสนา แต่ยังคงรูปแบบ วิถีชีวิตและความเชื่อแบบชาวยองอยู่ ดังนั้น มรดกทางวัฒนธรรมของชาวยองจึงยังมีคุณค่า และมีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงได้เสนอรูปแบบ เส้นทาง 3 รูปแบบ ดังนี้ 1) เส้นทางวัฒนธรรมงานพุทธศิลป์ชาวยอง 2) เส้นทางวัฒนธรรมเรือนพื้นถิ่นและหัตถกรรม ทอผ้าชาวยอง 3) เส้นทางวัฒนธรรมสัญลักษณ์และความเชื่อชาวยอง โดยเส้นทางที่กล่าวมานี้ สามารถ ใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมต่อชุมชน เยาวชน ประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยวได้⁴¹

⁴⁰ ปัทมาภรณ์ กัลยา. “การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมในเส้นทางโบราณแสงบุญคู่องค์พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เพื่อจัดเส้นทาง การเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและ วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.

⁴¹ ฉิชาพร แสงเหมือนขวัญ, “การศึกษาเส้นทางวัฒนธรรมชุมชนชาวยอง ในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.

2.4 กรอบแนวคิดการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ตลอดจนคุณค่าคติความเชื่อในการสร้างรูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงรายเพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงรายมีขั้นตอนและวิธีการศึกษา ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 การศึกษาภาคเอกสารทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎี
- 3.3 การศึกษาบริบทที่เกี่ยวกับพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญตลอดจนคุณค่าคติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย
- 3.4 การศึกษาและสำรวจพระพุทธรูปที่สำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมือง ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสนและแม่สาย จังหวัดเชียงราย
- 3.5 การคัดเลือกพระพุทธรูปเพื่อการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 3.5 การศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน ในจังหวัดเชียงราย
- 3.6 การศึกษาและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมของพระพุทธรูปสำคัญที่ได้รับการคัดเลือกเป็นพระพุทธรูปสำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
- 3.7 การเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญในเส้นทางถนนสายเชียงรายถึงแม่สาย และเชียงแสน ในจังหวัดเชียงราย

ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseach) เพื่อศึกษาถึงบริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ รวมไปถึงการศึกษาถึงคุณค่าคติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงรายโดยใช้วิธีการศึกษาในรูปแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary Research) และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

3.2 การศึกษาภาคเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี

เป็นการศึกษาภาคเอกสาร เพื่อศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานด้าน ประวัติศาสตร์ คติความเชื่อ รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาของพระพุทธรูปในจังหวัดเชียงราย ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ แนวคิดการจัดองค์ประกอบด้านการให้บริการการท่องเที่ยว และแนวคิดการส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ด้วยวิธีการสืบค้นข้อมูลและเรียบเรียงลำดับความสำคัญ

ดังรายละเอียดที่นำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 2

3.3 การศึกษาบริบทที่เกี่ยวกับพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ตลอดจนคุณค่าคติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย

การศึกษาบริบทที่เกี่ยวกับพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญตลอดจนคุณค่าคติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ ในเส้นทาง ถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายเป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) จำนวน 200 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุสงฆ์ ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น และหน่วยงานในองค์กรของภาครัฐ ที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าว จากประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในเส้นทางถนนสายอำเภอเมือง

เชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สายและพระพุทธรูปในจังหวัดเชียงราย โดยให้การสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ก. การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกที่ไม่มีกฎเกณฑ์ โดยจะเลือกสัมภาษณ์ ประชาชนทั่วไปในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จันถึง อำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่สามารถให้ข้อมูลได้จนครบจำนวน 165 คน แต่ไม่ได้มีการบันทึกรายชื่อไว้เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนมาก

ข. การสุ่มตัวอย่างแบบจงใจ(Purposive Sampling) โดยเลือกผู้รู้ในท้องถิ่นและชุมชน ตามถนนสายดังกล่าว แบบเจาะจง จำนวน 35 คน ประกอบด้วย

- 1) พระธรรมราชานุวัตร เจ้าคณะภาค 6 เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- 2) พระเทพสิทธินายก เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ อำเภอเมือง
- 3) พระรัตนมุณี รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย อำเภอเมือง
- 4) พระครูขันติพลาธร (บุญยวงขน.ดิพโล) เจ้าอาวาสวัดฝิ่งหมื่น อำเภอเมือง
- 5) พระอาจารย์บุญธรรม อดิสโย เจ้าอาวาสวัดพระธาตุสันขวาง อำเภอเมือง
- 6) พระเกรียงไกร ญาณธีโร พระวัดพระธาตุสันขวาง อำเภอเมือง
- 7) พระวรรณรพ ปัญญาสาโร เจ้าอาวาสวัดบ่อแก้ว อำเภอเมือง
- 8) พระครูสิทธิวิจิตรรัง (พระมหาขยพุทธเทวธมโม) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุจอมจันทร์ อำเภอแม่จัน
- 9) พระครูวิจารณ์ธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง อำเภอเชียงแสน
- 10) พระอธิการวิวิทย์ ฐานวิโร (ไชยเจริญ) เจ้าอาวาสวัดสวนดอก อำเภอเชียงแสน
- 11) พระครูอนุรักษบุรณันท์ เจ้าอาวาสวัดลี จังหวัดพะเยา
- 12) พระดิส.สโร (สุวิทย์ ชมเชย) พระวัดลำเปียง อำเภอแม่จัน
- 13) พระชูศักดิ์ มหาสฤโก พระวัดพระธาตุจอมจันทร์ อำเภอแม่จัน
- 14) พระสุทิน มาเยอะ พระวัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม อำเภอแม่จัน
- 15) พระวรินทร์ ชมรัตน์ พระวัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม อำเภอแม่จัน
- 16) พระชินวุโส พระวัดพระธาตุปูเข้า อำเภอแม่สาย

- 17) พระกิตติคุณ กตปุญโญ เจริญสุข พระวัดพระธาตุคอกยเวา อำเภอแม่สาย
- 18) พระอินทร์ อินคำ พระวัดเจดีย์หลวง อำเภอเชียงใหม่
- 19) พระยี่ สมบูรณ์ พระวัดเจดีย์หลวง อำเภอเชียงใหม่
- 20) พระพงษ์เพชรจันทโชโต พระวัดพระธาตุผางา อำเภอเชียงใหม่
- 21) พระอิทธิพล อิทธิพลโต พระวัดพระธาตุผางา อำเภอเชียงใหม่
- 22) พระสายแก้ว สุนตจิตโต พระวัดพระธาตุผางา อำเภอเชียงใหม่
- 23) พระสมศักดิ์ ธรรมปาโล พระวัดพระธาตุผางา อำเภอเชียงใหม่
- 24) นายศุภชัย สิทธิเลิศ กรรมการวัดพระแก้ว อำเภอเมือง
- 25) นางกานตญา ศรีสุนทร นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ อบจ. ชร
- 26) นายพิชพร พุ่มเพ็ง ผู้ใหญ่บ้านเด่น หมู่ 5 ต.นางแล อำเภอเมือง
- 27) นางปัทมา สมประสงค์ นักวิชาการศึกษา อบจ.ชร
- 28) นางบัวผัน ชอบธรรม ครูสอนพระพุทธศาสนา อำเภอเมือง
- 29) นางวันทนา กิตติรัตน์ ครูสอนพระพุทธศาสนา อำเภอเมือง
- 30) นางวรรณมา ปัญญาดี ครูชำนาญการพิเศษ อำเภอเมือง
- 31) นางศิริพร คำดี ครูชำนาญการพิเศษ อำเภอเมือง
- 32) นางสาวกมลวรรณ ศิริพฤกษ์พงษ์ รองผู้จัดการพิพิธภัณฑ์พระ อำเภอแม่จัน
- 33) นายศักดิ์ศรีณ์ พรหมณีรัตนชมพู ผู้ใหญ่บ้านสันทราย หมู่ 1 ตำบลสันทราย

อำเภอแม่จัน

- 34) พ่อหนานพล หน่อหล้า โฆษกวัดถ้ำปลา อำเภอแม่จัน

- 35) นายอนันต์ อานุกาพบรรเจิด สมาชิกชมรมพระเครื่องเชียงราย

ผลของการศึกษาทั้งภาคเอกสารและการสัมภาษณ์ ได้รวบรวมนำข้อมูลมาจัดระเบียบและเขียนเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญตลอดจนคุณค่าคติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงรายประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญคติความเชื่อต่อพระพุทธรูปสำคัญคุณค่าทางศิลปกรรมพระพุทธรูปสำคัญประเพณีที่เกี่ยวกับการสักการะพระพุทธรูปสำคัญ

ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทที่ 4

3.4 การศึกษาและสำรวจพระพุทธรูปที่มีความสำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงรายผ่าน อำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสนและแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เป็นการศึกษาและสำรวจในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอ เชียงแสนและอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ระยะทางรวม 163 กิโลเมตร ทั้งภาคเอกสารและ ภาคสนาม ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

3.4.1 แบบสอบถามจากผู้รู้ในเส้นทางถนนสายดังกล่าวจำนวน 35 คน เพื่อสอบถามข้อมูล รายชื่อของพระพุทธรูปสำคัญ คุณค่า คติความเชื่อ ในการสร้างรูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณี การสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย

3.4.2 แบบสอบถามจากประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นของพระพุทธรูปสำคัญ คุณค่าคติ ความเชื่อในการสร้างรูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญใน จังหวัดเชียงรายด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จาก กลุ่มตัวอย่าง (Sample) จำนวน 200 คน ซึ่งรายละเอียดของวิธีการสุ่มตัวอย่างและรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นกลุ่มและ วิธีการเดียวกันกับที่ได้ระบุไว้ในข้อที่ 3.3 ที่ได้เขียนไว้ในตอนที่ผ่านมา ซึ่งผลการเก็บข้อมูลทำให้ได้ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธรูปในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึง อำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 24 องค์ ดังรายชื่อต่อไปนี้

- 1) พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวตวิธานุสรณ์มงคล)
- 2) พระเจ้าล้านทอง
- 3) พระประธาน
- 4) พระสิงห์ (พระพุทธรสิหิงค์จำลอง)
- 5) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง
- 6) พระเจ้าสองสี
- 7) พระนอน
- 8) พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล
- 9) พระเชียงแสนสำเภาทรงเครื่องจักรพรรดิ
- 10) พระศรีศากยมุณี
- 11) พระเจ้าทันใจ
- 12) พระศรีอารยเมตไตรย์
- 13) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)

- 14) พระเจ้าอินทร์सान
- 15) พระพุทธเมตตามหาอิมมกสองแผ่นดิน
- 16) หลวงพ่อสายรุ้ง
- 17) หลวงพ่อทองทิพย์
- 18) พระเจ้าล้านทอง
- 19) หลวงพ่อผาเงา
- 20) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1
- 21) พระพุทธรูปนวล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)
- 22) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1
- 23) พระพุทธเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณ์พิพัฒน์มงคล
- 24) พระเจ้าหลวงสวนดอก

ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทที่ 4

ตารางที่ 3.1 แสดงค่าคะแนนที่ได้จากการสำรวจความเห็นความเชื่อและความนิยมของภาคประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย

ลำดับ	รายชื่อพระพุทธรูป	ค่าคะแนน
1	พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวุติวัสสานุสรณ์มงคล) ตำบลเวียง อำเภอเมือง	167
2	หลวงพ่อผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	158
3	พระสิงห์ (พระพุทธรสิหิงค์จำลอง) ตำบลเวียง อำเภอเมือง	146
4	หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง ตำบลเวียง อำเภอเมือง	132
5	หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	129
6	พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล ตำบลริมกก อำเภอเมือง	121
7	หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน	113
8	พระพุทธรูปนวล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	108

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	รายชื่อพระพุทธรูป	ค่าคะแนน
9	พระเจ้าอินทร์สาน ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย	97
10	พระเจ้าล้านทอง ตำบลเวียง อำเภอเมือง	94
11	พระเจ้าสองสี ตำบลเวียง อำเภอเมือง	89
12	พระเจ้าล้านทอง ตำบลเวียง อำเภอแม่สาย	87
13	หลวงพ่อบุญรอด ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย	83
14	พระนอน ตำบลเวียง อำเภอเมือง	79
15	พระประธานเจ็ดยอด ตำบลเวียง อำเภอเมือง	75
16	หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	73
17	พระสิงห์สามชนะมาร ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย	72
18	หลวงพ่อทองทิพย์ ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย	69
19	พระเจ้าหลวงสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอแม่สาย	68
20	พระพุทธรูปเชียงแสนจอมกิตติศิริลักษณ์พัฒนมังคล ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	64
21	พระเชียงแสนสำเภาทรงเครื่องจักรพรรดิ ตำบลริมกก อำเภอเมือง	63
22	พระเจ้าทันใจ ตำบลท่าสุด อำเภอเมือง	59
23	พระศรีศากยมุณี ตำบลท่าสุด อำเภอเมือง	55
24	พระศรีอารยเมตไตรย์ ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่ จัน	52

3.5 การคัดเลือกพระพุทธรูปในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอ เชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เป็นกระบวนการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญที่มีความสำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมือง
เชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยคัดเลือกจาก
พระพุทธรูป 24 องค์ ที่ได้ศึกษาและเก็บข้อมูลในตอนที่ผ่านมา โดยได้สร้างมาตรวัดค่าความสำคัญ
ของพระพุทธรูป เพื่อคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย ในครั้งนี้ โดยประยุกต์เกณฑ์การ

พิจารณาคูณค่าที่ได้ศึกษาในบทที่ 2 นำมาใช้เป็นเกณฑ์การประเมินคุณค่าความสำคัญ จำนวน 5 เกณฑ์ คือ

1) เกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์

พระพุทธรูปนั้นๆ จะต้องมามีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย ตลอดจนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน หรืออำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

2) เกณฑ์ด้านศิลปกรรม

พระพุทธรูปนั้นๆ จะต้องมามีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ และมีรูปแบบเฉพาะ หรือมีพระพุทธรูปลักษณะที่สวยงาม

3) เกณฑ์ด้านอายุ

พระพุทธรูปนั้นๆ จะต้องมีความเก่าแก่ มีอายุมาแล้วไม่ต่ำกว่า 100 ปี

4) เกณฑ์ด้านความศักดิ์สิทธิ์

พระพุทธรูปนั้นๆ จะต้องเป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับต่อประชาชนทั่วไป และเป็นพระพุทธรูปที่สามารถนำบุคคลในท้องถิ่นที่ประดิษฐาน มาเคารพสักการบูชาด้วยความเชื่อ และความศรัทธา

5) เกณฑ์ด้านความเชื่อและความนิยมของประชาชนในท้องถิ่น

พระพุทธรูปนั้นเป็นที่ได้รับการยอมรับในคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย

ในการวัดค่าพระพุทธรูปสำคัญ ได้ประยุกต์มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) เพื่อกำหนดค่าความสำคัญของพระพุทธรูป ในรูปแบบ Rating Scale กำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แล้ววิเคราะห์ผลแบบ (Weight Sum Analysis) มีค่าคะแนน ดังนี้

1) ระดับค่าที่สำคัญมากที่สุด	ระดับ 5 คะแนน
2) ระดับค่าที่สำคัญมาก	ระดับ 4 คะแนน
3) ระดับค่าที่สำคัญปานกลาง	ระดับ 3 คะแนน
4) ระดับค่าที่สำคัญน้อย	ระดับ 2 คะแนน
5) ระดับค่าที่สำคัญน้อยที่สุด	ระดับ 1 คะแนน

ตารางที่ 3.2 แสดงผลการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทาง
การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลำดับ	พระพุทธรูปสำคัญ	ก	ข	ค	ง	จ	รวม	ผลการ คัดเลือก
1	พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวุติวัสสานุสรณ์มงคล)	5	4	5	5	5	24	เป็น
2	พระเจ้าล้านทอง	2	2	3	4	3	14	ไม่เป็น
3	พระประธาน	2	2	2	3	2	13	ไม่เป็น
4	พระสิงห์ (พระพุทธรสีหิงค์จำลอง)	3	4	4	5	4	20	เป็น
5	หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง	5	4	4	3	4	19	เป็น
6	พระเจ้าสองสี	3	2	4	3	3	15	ไม่เป็น
7	พระนอน	2	2	3	3	3	13	ไม่เป็น
8	พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล	4	5	3	4	5	21	เป็น
9	พระเชียงแสน ตำเกาทรงเครื่อง จักรพรรดิ	2	2	3	2	4	13	ไม่เป็น
10	พระศรีศากยมุณี	2	3	4	4	3	16	ไม่เป็น
11	พระเจ้าพันใจ	1	2	4	3	2	12	ไม่เป็น
12	หลวงพ่โศ (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)	4	5	4	5	4	22	เป็น
13	พระศรีอารยเมตไตรย์	3	3	2	3	2	13	ไม่เป็น
14	พระเจ้าล้านทอง	3	3	4	4	4	18	ไม่เป็น
15	หลวงพ่ผางา	5	5	4	4	5	23	เป็น
16	หลวงพ่เชียงแสนสิงห์ 1	4	4	5	4	4	21	เป็น

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ลำดับ	พระพุทธรูปสำคัญ	ก	ข	ค	ง	จ	รวม	ผลการคัดเลือก
17	พระพุทธรูปนวล้านตื้อ (พระเชียงแสนลีแผ่นดิน)	3	4	4	4	4	19	เป็น
18	หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1	4	3	3	4	3	17	ไม่เป็น
19	พระเจ้าหลวงสวนดอก	2	1	2	3	2	10	ไม่เป็น
20	พระพุทธรูปเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณ์พิพัฒน์มงคล	3	3	2	3	3	14	ไม่เป็น
21	พระเจ้าอินทร์สาน	4	4	5	4	5	22	เป็น
22	พระสิงห์สานชนะมาร	1	1	4	3	2	11	ไม่เป็น
23	หลวงพ่อทองทิพย์	2	3	4	4	4	17	ไม่เป็น
24	หลวงพ่อสายรุ้ง	3	2	4	3	4	16	ไม่เป็น

หมายเหตุ

คะแนน 1 คือมีคุณค่าและเหมาะสมน้อยที่สุด และ 5 หมายถึง มีคุณค่าและเหมาะสมมากที่สุด พระพุทธรูปสำคัญที่ผ่านเกณฑ์ต้องมีคะแนนรวมมากกว่า 20 คะแนน

เกณฑ์ (1) หมายถึง เกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์

เกณฑ์ (2) หมายถึง เกณฑ์ด้านวัฒนธรรม

เกณฑ์ (3) หมายถึง เกณฑ์ด้านศิลปกรรม

เกณฑ์ (4) หมายถึง เกณฑ์ด้านความพร้อมของการเรียนรู้และท่องเที่ยว

เกณฑ์ (5) หมายถึง เกณฑ์ด้านความเชื่อและความนิยมของประชาชนในท้องถิ่น

จากข้อมูลพระพุทธรูปสำคัญ ที่สำรวจพบในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงรายทั้ง 24 องค์ ได้ทำการประเมินค่าโดยเกณฑ์ 5 เกณฑ์ เพื่อคัดเลือกพระพุทธรูปที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย ออกมาได้ จำนวนพระพุทธรูป

สำคัญ 9 องค์ เพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย ดังตารางประเมินค่า ดังต่อไปนี้

ผลของการประเมินพระพุทธรูปที่มีความสำคัญ ในเส้นทางสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สาย จากระดับของคะแนน ตามตาราง 1 สามารถคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ ในเส้นทางถนนสายดังกล่าว ออกมาได้ 9 องค์ ดังรายชื่อต่อไปนี้

- 1) พระหยกเชียงราย (พระพุทธรุดนากร นวติวีสานุสรณ์มงคล)
- 2) หลวงพ่อผางา
- 3) พระสิงห์(พระพุทธรุสลิ่งค์จำลอง)
- 4) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง
- 5) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1
- 6) พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล
- 7) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)
- 8) พระพุทธรวล้านคือจำลอง (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)
- 9) พระเจ้าอินทร์सान

ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทที่ 4

3.6 การศึกษาและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมของพระพุทธรูปสำคัญที่ได้รับการคัดเลือกเป็นพระพุทธรูปสำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

จากผลของการศึกษาและประเมินคุณค่า เพื่อเลือกพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย สามารถเลือกพระพุทธรูปที่สำคัญของจังหวัดเชียงรายได้ 9 องค์ ดังนั้น ในขั้นตอนการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมทั้งภาคเอกสาร และภาคสนามของพระพุทธรูปสำคัญที่คัดเลือกอีกครั้งซึ่งวิธีการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม โดยสำรวจทางกายภาพ สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รายละเอียดเชิงลึกของพระพุทธรูปสำคัญที่ได้รับการคัดเลือก โดยเน้นที่ประวัติความเป็นมา คุณค่าทางศิลปกรรม คติความเชื่อ ประเพณีบูชาสักการะ และเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง

ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) อย่างไม่จำกัดจำนวน โดยการเลือกผู้สัมภาษณ์แบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกที่ไม่มีกฎเกณฑ์จากประชาชน

พระสงฆ์ ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และหัวหน้าหน่วยงานในองค์กรของภาครัฐ ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปนั้นๆ ที่สามารถให้ข้อมูลได้จนครบถ้วน

ผลการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมครั้งนี้ ได้รายละเอียดของแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่น่าสนใจ ที่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปจัดเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ดังหัวข้อต่อไปนี้

- 1) วัด
- 2) พิพิธภัณฑ์

ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทที่ 5

3.7 การเพิ่มศักยภาพเส้นทางเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้ประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย เพื่อการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงรายด้วยขั้นตอนการศึกษาตามลำดับดังนี้

3.7.1 การศึกษาพระพุทธรูปเพื่อการเพิ่มศักยภาพเส้นทางเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เป็นการศึกษาพระพุทธรูปที่ได้รับการคัดเลือกมา ให้ประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย เพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยทำการศึกษาในรายละเอียดของการศึกษาพระพุทธรูปแต่ละองค์ที่ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 1) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ
- 2) วัดที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคมวัด
- 3) วัสดุและลักษณะทางศิลปกรรม
- 4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ
- 5) สื่อของการเรียนรู้
- 6) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว
- 7) กิจกรรมอื่นๆ

ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทที่ 5

3.7.2 รูปแบบและวิธีการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลจากการศึกษาตามข้อ 3.6 ในตอนที่ผ่านมานี้ ได้คัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ มาจัดการเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี้ ซึ่งผู้ศึกษาได้พิจารณาและนำเสนอ ดังนี้

1) รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เหมาะสม ควรจัดเป็นทางเดียว ที่สามารถท่องเที่ยวและเรียนรู้ได้ภายใน 1 วัน

2) การเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการเพิ่มศักยภาพเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อแสดงเส้นทาง สถานที่ตั้ง ของการท่องเที่ยวและเรียนรู้ โดยการนำเอาพระพุทธรูปสำคัญในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่ได้รับ การคัดเลือก จำนวน 9 องค์ มาประกอบกับวัดและพิพิธภัณฑสถาน ในเส้นทางดังกล่าว มาจัดเป็นเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในกับเส้นทางดังกล่าว โดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และทฤษฎีการจัดการเรียนรู้เข้ามาประกอบ เพื่อให้เกิดการดึงดูด (Attraction) และทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ

ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทที่ 5

3.7.3 รายการการท่องเที่ยวและเรียนรู้พระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย

ผลของการศึกษาตามข้อ 3.6 ในตอนที่ผ่านมานั้น ผู้ศึกษาได้นำพระพุทธรูปสำคัญมาจัดเป็นโปรแกรมหรือรายการของการท่องเที่ยวและเรียนรู้พระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งจะมีลักษณะเป็นเส้นทางเดียว ที่สามารถท่องเที่ยวและเรียนรู้ได้ภายใน 1 วัน

ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทที่ 5

บทที่ 4

พระพุทธรูปสำคัญตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย - แม่จัน - เชียงแสน และแม่สาย ของจังหวัดเชียงราย

บทนี้เป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม ในบริบทที่เกี่ยวกับพุทธสถานและพระพุทธรูปสำคัญ ทั้งในด้านประวัติความเป็นมา คุณค่าทางศิลปกรรม คติความเชื่อ และวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวกับการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญในพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และทำการวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญ ตลอดจนคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ เพื่อการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงรายซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

4.1 การสำรวจและศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.1.1 การสำรวจหารายชื่อพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.1.2 การศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.2 การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.2.1 เป้าหมายของการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

4.2.2 การสำรวจความคิดเห็น ความเชื่อ และความนิยมของภาคประชาชนในท้องถิ่น

4.2.3 การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.3 การวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

ดังมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การสำรวจและศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวสายเชียงราย - แม่จัน - เชียงแสน และแม่สาย ของจังหวัดเชียงราย

หัวข้อนี้เป็นการสำรวจและศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงรายถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม โดยใช้วิธีการสำรวจทางกายภาพ แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้มีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

4.1.1 การสำรวจหารายชื่อพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เป็นการศึกษาด้วยวิธีการใช้เครื่องมือแบบสอบถาม เพื่อสอบถึงรายชื่อและสถานที่ตั้งของพระพุทธรูปสำคัญของชุมชนต่างๆตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายซึ่งมีพื้นที่อยู่ในเขต 4 อำเภอของจังหวัดเชียงราย คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่เป็นประชาชน พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอละ 50 คน รวมจำนวน 200 คน โดยวิธีสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อสอบถามถึงรายชื่อและสถานที่ตั้งของพระพุทธรูปสำคัญ ซึ่งเป็นที่เชื่อถือ และเคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ถึงอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายซึ่งผลการสำรวจได้รายชื่อพระพุทธรูปสำคัญจำนวน 24 องค์ ดังนี้

1) เขตอำเภอเมือง

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 11 องค์ คือ

1.1) พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวติวัสสานุสรณ์มงคล) ประดิษฐาน ณ วัดพระแก้ว เลขที่ 19 หมู่ 1 ถนนไตรรัตน์ ใกล้กับศาลากลางจังหวัด ตำบลเวียง

1.2) พระเจ้าล้านทองประดิษฐาน ณ วัดพระแก้ว เลขที่ 19 หมู่ 1 ถนนไตรรัตน์ ใกล้กับศาลากลางจังหวัด ตำบลเวียง

1.3) พระประธานประดิษฐาน ณ วัดเจ็ดยอด ถนนเจ็ดยอด ตำบลเวียง

1.4) พระสิงห์ (พระพุทธรูปสี่หังค์จำลอง)ประดิษฐาน ณ วัดพระสิงห์ ถนนสิงห์ไคล ตำบลเวียง

1.5) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง ประดิษฐาน ณ วัดมิ่งเมือง เลขที่ 196 ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง

1.6) พระเจ้าสองสี ประดิษฐาน ณ วัดมุงเมือง ถนนอุตรกิจ หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง

- 1.7) พระนอน ประดิษฐาน ณ วัดพระนอน (เขตวัน) 58 /12 บ้านหนองบัว ตำบลเวียง
- 1.8) พระพุทธรูปปฏิหาริมงคลประดิษฐาน ณ วัดฝิ่งหมื่น เลขที่ 30 หมู่ที่ 6 ตำบลริมกก
- 1.9) พระเชียงแสนสำเภาทรงเครื่องจักรพรรดิ ประดิษฐาน ณ วัดฝิ่งหมื่น เลขที่ 30 หมู่ที่ 6 ตำบลริมกก

- 1.10) พระศรีศากยมุณีประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุสันขวง บ้านห้วยเคียน ตำบลท่าสุค
- 1.11) พระเจ้าทันใจประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุสันขวง บ้านห้วยเคียน ตำบลท่าสุค

2) เขตอำเภอแม่จัน

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 2 องค์ คือ

- 2.1) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุจอมจันทร์ ตำบลสันทราย
- 2.2) พระศรีอารยเมตไตรย์ประดิษฐาน ณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม บ้านป่าไร่ ตำบลท่าข้าวเปลือก

3) เขตอำเภอเชียงแสน

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 7 องค์ คือ

- 3.1) พระเจ้าล้านทอง ประดิษฐาน ณ วัดพระเจ้าล้านทอง เลขที่ 114 บ้านเวียง หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง
- 3.2) หลวงพ่อผางา ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุผางา เลขที่ 391 หมู่ 5 บ้านสบคำ ตำบลเวียง
- 3.3) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 ประดิษฐาน ณ วัดเจดีย์หลวง หมู่ 3 บ้านเวียง ตำบลเวียง
- 3.4) พระพุทธรูปล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) ประดิษฐาน ณ จุดชมวิวด้านเหนือสามเหลี่ยมทองคำ บ้านสบรวก ตำบลเวียง
- 3.5) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุปู่เข้า บ้านสบรวก หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง
- 3.6) พระเจ้าหลวงสวนดอก ประดิษฐาน ณ วัดสวนดอก ตำบลบ้านแซว
- 3.7) พระพุทธเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณ์พิพัฒน์มงคล ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุจอมกิตติ ตำบลเวียง

4) เขตอำเภอแม่สาย

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 4 องค์ คือ

- 4.1) พระเจ้าอินทร์สาน ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุดอยเวาถนนพหลโยธิน ตำบลเวียงพางคำ
- 4.2) พระสิงห์สานชนะมาร ประดิษฐาน ณ วัดหิรัญญาวาส บ้านเหมืองแดงน้อย ตำบลเกาะช้าง
- 4.3) หลวงพ่อทองทิพย์ประดิษฐาน ณ วัดถ้ำผาจม ตำบลเวียงพางคำ
- 4.4) หลวงพ่อสายรุ้ง ประดิษฐาน ณ วัดถ้ำผาจม ตำบลเวียงพางคำ

4.1.2 การศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เป็นการศึกษาสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลพระพุทธรูปสำคัญในชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงรายถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงรายจากรายชื่อและที่ตั้งที่ได้จากแบบสอบถามในขั้นต้น ด้วยใช้วิธีการสำรวจ สังเกตการณ์ทางกายภาพ และสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและรายละเอียดของพระพุทธรูปสำคัญ โดยวิธีการการสุ่มแบบจงใจ (Purposive Sampling) จากพระสงฆ์ ประชาชน ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญนั้นๆ โดยไม่จำกัดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ จนได้ข้อมูลครบถ้วนซึ่งผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

1) เขตอำเภอเมือง

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 11 องค์ คือ

1. พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวตวิธานุสรณ์มงคล)

1.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดพระแก้วที่ตั้ง เลขที่ 19 หมู่ 1 ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก ไปยังถนนบรรพปราการ ออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนนอุตรกิจ ให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ซอย 2 ไปยังถนนไตรรัตน์ จะเห็นวัดพระแก้วปรากฏอยู่ทางซ้ายมือ เส้นทางนี้ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 3 นาที ในระยะทาง 900 เมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

1.2 ประวัติความเป็นมา

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

เดิมชื่อวัด “ป่าเยี้ยะ” หรือ “ป่าญะ” เนื่องจากบริเวณวัดมีต้นไม้เยี้ยะ ซึ่งเป็นไม้ไผ่พันธุ์พื้นเมือง ชนิดหนึ่ง คล้ายไผ่สีสุก ไม่มีหนามขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านนิยมนำไปทำหน้าไม้หรือขานู ตามประวัติกล่าวว่า ท้าวมหาพรหม ผู้ครองเมืองเชียงราย ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองกำแพงเพชรในช่วงเวลานั้นสถานการณ์บ้านเมืองไม่สู้ดีนัก จึงได้พอกปูนทับองค์พระแก้วมรกต แล้วนำไปบรรจุไว้ในเจดีย์วัดป่าเยี้ยะ จนกระทั่งพุทธศักราช 1977 ได้เกิดฟ้าผ่าที่องค์เจดีย์ พบพระพุทธรูปลงรักปิดทององค์หนึ่งตกลงมาจากเจดีย์ ต่อมาปูนบริเวณพระนาสิกกะเทาะออกจึงเห็นเป็นสีเขียว เจ้าอาวาสได้กะเทาะปูนออกจึงปรากฏเป็นแก้วสีเขียวทั้งองค์ เมื่อพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์ล้านนาในขณะนั้นทราบข่าว จึงอัญเชิญพระแก้วมรกตไปเมืองเชียงใหม่ รวมระยะเวลาที่พระแก้วประดิษฐานอยู่ที่เชียงรายเป็นเวลา 45 ปี วัดป่าเยี้ยะที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต จึงถูกเรียกต่อๆ กันมาว่า “วัดพระแก้ว”⁴²

1.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปพระหยกเชียงราย หรือพระพุทธรุดนากร นววุฒิสถานุสรณ์มงคล องค์นี้ ได้ถูกสร้างขึ้นเนื่องในมหามงคลสมัย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเจริญพระชนมายุ 90 พรรษา ในปี 2534 โดยทางจังหวัดเชียงรายได้จัดสร้างพระพุทธรูปหยกขึ้น และส่งมอบให้โรงงานหยกวาลินนาน มหานครปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นผู้แกะสลักพระพุทธรูปหยกเชียงราย องค์ดังกล่าวขึ้นมา

1.2.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

วัดพระแก้วเชียงราย เป็นวัดที่ค้นพบพระพุทธรูปนามว่า “พระแก้วมรกต” เป็นวัดแรก จึงเปรียบเสมือนวัดและพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของคนเชียงราย เพราะวัดแห่งนี้ถือเป็นวัดที่ตั้งอยู่ภายในตัวอำเภอเมือง ติดกับสถานที่ราชการหลายแห่ง อาทิ โรงพยาบาลโอเวอร์บลิ็ค โรงเรียนเชียงรายวิทยาคมเชียงราย เป็นต้น ดังนั้นวัดพระแก้วจึงเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนใช้ รวมถึงญาติพี่น้อง ตลอดจนนักเรียน ครู อาจารย์ ก็เข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนาในวัดพระแก้วแห่งนี้เป็นประจำ จึงทำให้วัดแห่งนี้เป็นที่แห่งเรียนรู้ และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย

⁴² สำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร, 9 วัดในเชียงราย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อนุชากรพิมพ์ จำกัด, 2551), หน้า 20.

1.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

1.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

พระหยกองค์ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นองค์แทนพระแก้วมรกตองค์จริง ที่ได้ถูกอัญเชิญไปมีความคุณค่าและความสำคัญด้านความเป็นสิริมงคล มีพุทธลักษณะที่งดงามใช้วัสดุในการสร้างด้วยหยกแท้

1.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในอดีตวัดพระแก้วแห่งนี้ได้เคยเป็นพุทธสถานที่ประดิษฐานของพระแก้วมรกตไว้ในองค์เจดีย์ภายในตัววัด ด้วยความมั่งคั่งขององค์พระพุทธรูปหยกนี้ จึงทำให้มีศรัทธาเลื่อมใสอย่างล้นหลาม ต่อมาพระแก้วมรกตได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานต่อยังเมืองเชียงใหม่ กระทั่งย้ายไปประดิษฐานที่กรุงเทพมหานคร จึงทำให้ชาวเชียงรายจำนวนมากต่างรำลึกถึงพระแก้วมรกต จึงได้หารื้อกันเพื่อสร้างพระพุทธรูปหยกจำลองขึ้นมาเพื่อเป็นองค์แทนให้ได้กราบสักการบูชาต่อไป และในปีพุทธศักราช 2534 เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระชนมายุครบ 80 พรรษา พระองค์จึงพระราชทานพระนามองค์พระพุทธรูปพระแก้วมรกตจำลองนี้ว่า “พระพุทธรตนากร นวตวิวัฒนาสูตรมงคล” พร้อมกับพระราชทานนามสามัญว่า “พระหยกเชียงราย” พระพุทธรูปจำลององค์นี้ จึงกลายเป็นพระพุทธรูปสำคัญไม่แพ้องค์ใด กลายเป็นที่สักการะบูชาของชาวเชียงรายและคณะศรัทธามาจนถึงปัจจุบัน⁴³

1.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปองค์นี้ สร้างด้วยวัสดุ คือ หินหยกจากประเทศแคนาดา โดยนายสุวิรัตน์ โล เป็นผู้บริจาคหินหยกนี้ให้ทางวัด รวมขนาดหน้าตักของพระพุทธรูปองค์นี้แล้ว มีความกว้าง ขนาด 47.9 เซนติเมตร และมีความสูง ขนาด 65.9 เซนติเมตร

1.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

1.4.1 พิพิธภัณฑสถานหลวงแสนแก้ว

รวบรวมศิลปวัตถุที่สำคัญของวัด และสิ่งของที่มีผู้นำมาถวาย ให้อยู่เป็นระบบ อีกทั้งเป็นการสงวนรักษาไว้ตลอดไป

⁴³ สำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร, เรื่องเดิม, หน้า 31 - 33.

ภาพที่ 4.1 พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวติวัสสานุสรณ์มงคล) วัดพระแก้ว

2. พระเจ้าล้านทอง

2.1 ที่ตั้งและเส้นทางการคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดพระแก้วที่ตั้ง เลขที่ 19 หมู่ 1 ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก ไปยังถนนบรรพปราการ ออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนนอุตรกิจ ให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ซอย 2 ไปยังถนนไตรรัตน์ จะเห็นวัดพระแก้วปรากฏอยู่ทางซ้ายมือ เส้นทางนี้ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 3 นาที ในระยะทาง 900 เมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

2.2 ประวัติความเป็นมา

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

มีประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกันวัดที่ประดิษฐานพระหยกเชียงราย ในข้อ 1 คือ เดิมชื่อวัด “ป่าเย้ะ” หรือ “ป่าญะ” เนื่องจากบริเวณวัดมีต้น ไม้เย้ะ ซึ่งเป็นไม้ไผ่พันธุ์พื้นเมืองชนิดหนึ่ง คล้ายไผ่สีสุก ไม่มีหนามขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก (ชาวบ้านนิยมนำไปทำหน้าไม้หรือขานู) ตามประวัติกล่าวว่า ท้าวมหาพรหม ผู้ครองเมืองเชียงราย ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองกำแพงเพชร ในช่วงเวลานั้นสถานการณ์บ้านเมืองไม่สู้ดีนัก จึงได้พอกปูนทับองค์พระแก้วมรกต แล้วนำไปบรรจุไว้ในเจดีย์วัดป่าเย้ะ จนกระทั่งพุทธศักราช 1977 ได้เกิดฟ้าผ่าที่องค์เจดีย์ พบพระพุทธรูป

ลงรักปิดทององค์หนึ่งตกลงมาจากเจดีย์ ต่อมาปูนบริเวณพระนาสิกกะเทาะออกจึงเห็นเป็นสีเขียว
เจ้าอาวาส ได้กะเทาะปูนออกจึงปรากฏเป็นแก้วสีเขียวทั้งองค์ เมื่อพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์ล้านนา
ในขณะนั้นทราบข่าว จึงอัญเชิญพระแก้วมรกตไปเมืองเชียงใหม่ รวมระยะเวลาที่พระแก้วประดิษฐาน
อยู่ที่เชียงรายเป็นเวลา 45 ปี วัดป่าเยี้ยะ ที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตจึงถูกเรียกต่อๆ กันมาว่า
“วัดพระแก้ว”

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปองค์นี้แต่เดิม เป็นพระประธาน ประดิษฐาน ณ วัดพระเจ้าล้านทอง
แต่ได้มีสภาพเป็นวัดร้าง จึงได้รื้อไป ปัจจุบันคือบริเวณงานผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย และโรงเรียน
อนุบาลเชียงราย เมื่อวัดพระเจ้าล้านทองถูกรื้อ จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปไปไว้วัดดอยง่าเมือง หรือ
ดอยงามเมือง ต่อมาพระครูธรรมวงศ์วิวัฒน์ หรือพระพุทธิวงศวิวัฒน์ ได้ขออนุญาตกรมศิลปากร
อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดพระแก้ว เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน
พุทธศักราช 2504 ชาวเชียงรายจึงนิยมเรียกว่า พระเจ้าล้านทอง

2.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

2.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง
เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และมีความเก่าแก่ เป็นที่เคารพนับถือต่อชาว
เชียงรายเป็นอย่างมาก

2.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในอดีตวัดพระแก้ว แห่งนี้ได้เคยเป็นพุทธสถานที่ประดิษฐานของพระแก้ว
มรกตไว้ในองค์เจดีย์ภายในตัววัด ด้วยความมั่งคั่งขององค์พระพุทธรูปหยกนี้ จึงทำให้มีศรัทธา
เลื่อมใสอย่างล้นหลาม ต่อมาพระแก้วมรกตได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานต่อยังเมืองเชียงใหม่ กระทั่ง
ย้ายไปประดิษฐานที่กรุงเทพมหานคร จึงทำให้ชาวเชียงรายจำนวนมากต่างรำลึกถึงพระแก้วมรกต
จึงได้หารื้อกันเพื่อสร้างพระพุทธรูปหยกจำลองขึ้นมาเพื่อเป็นองค์แทนให้ได้กราบสักการบูชาต่อไป
และในปีพุทธศักราช 2534 เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระชนมายุ
ครบ 80 พรรษา พระองค์จึงพระราชทานพระนามองค์พระพุทธรูปพระแก้วมรกตจำลองนี้ว่า
“พระพุทธรตนากร นวุติวัสสานุสรณ์มงคล” พร้อมกับพระราชทานนามสามัญว่า “พระหยกเชียงราย”
พระพุทธรูปจำลององค์นี้ จึงกลายเป็นพระพุทธรูปสำคัญไม่แพ้องค์ใด กลายเป็นที่สักการบูชาของชาว
เชียงรายและคณะศรัทธามาจนถึงปัจจุบัน

2.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปสกุลศิลปะปาละของอินเดีย ผ่านมาทางพุกาม หล่อด้วยโลหะผสมทองคำใหญ่ที่สุดและงามที่สุดในประเทศไทย มีขนาดของหน้าตักกว้างประมาณ 3 เมตร เป็นพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยแรก มีลักษณะผสมระหว่างพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิ่งหนึ่งสร้างด้วยทองสำริด ปางมารวิชัย ความสูงจากทับเกศตรึงยอดพระรัศมีมีขนาด 2.80 เมตร รอบพระเศียรมีขนาด 1.60 เมตร นั่งขัดสมาธิราบ พระพักตร์กลม พระวรกายอวบอ้วน ชายสังฆาฏิสั้นเหนือพระถัน และมีอิทธิพลศิลปะสุโขทัยเข้ามาผสม คือ นิยมทำขัดสมาธิราบ พระรัศมีเป็นเปลวเม็ดพระศกใหญ่ พระหनुสองชั้นเป็นปมใหญ่ นับเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามมากองค์หนึ่งของล้านนา⁴⁴

จะเห็นได้ว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปสกุลช่างศิลปะปาละวะ มีการพัฒนามาจากพระพุทธรูปในสกุลช่างคุปตะและคันธาระ โดยจะมีลักษณะพระพักตร์ และพระวรกายที่มีส่วนโค้งมากกว่าสกุลช่างคุปตะ ส่วนรายละเอียดของพระพักตร์จะมีลักษณะยาวเป็นพิเศษ พระเนตรจะเหลือบลงต่ำ พระนาสิกโค้งค่อนข้างยาว พระขนงไม่ขึ้นสัน พระโอษฐ์บาง แต่เน้นเส้นหนักชัดเจน พระหनुมีสองชั้น มีขนาดค่อนข้างใหญ่ พระอุระทำนูนโค้งเท่ากัน พระพาหุกว้าง พระกรกลมและพระพักตร์กลมเรียวยาว ปลายพระหัตถ์กระดกตรงปลาย พระพุทธรูปที่มีลักษณะโดยรวมแบบนี้มักพบว่าจะสร้างขึ้นพร้อมกับฐานเป็นดอกบัวเกลี้ยง และฐานดอกบัวเป็นกลีบๆ ดังพระล้านทององค์นี้เป็นต้น⁴⁵

2.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

2.4.1 พิพิธภัณฑสถานโฮงหลวงแสนแก้ว

รวบรวมศิลปวัตถุที่สำคัญของวัด และสิ่งของที่มิได้นำมาถวายให้อยู่เป็นระบบ อีกทั้งเป็นการสงวนรักษาไว้ตลอดไป

⁴⁴ จิตร บัวนุชย์, *สกุลศิลปะพระพุทธรูปในประเทศไทย* พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพคุณจิตรกรรชานี (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2509), หน้า 83 – 86.

⁴⁵ พระราชรัตนาคาร, *วัดพระแก้วเชียงราย* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ฟ้าไทยเพรสเซนเตอร์, 2534), หน้า 5 – 6.

ภาพที่ 4.2 พระเจ้าล้านทอง วัดพระแก้ว

3. พระประธาน

3.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดเจ็ดยอด ถนนเจ็ดยอด ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าตรงไปทางทิศใต้ เพื่อเข้าสู่ถนนไทยวิวัฒน์ และให้เลี้ยว เข้าสู่ถนนเจ็ดยอด ตามลำดับ จะเห็นวัดเจ็ดยอดปรากฏอยู่ทางซ้ายมือ

3.2 ประวัติความเป็นมา

3.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

วัดนี้เป็นวัดพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดมหานิกาย วัดนี้มีเนื้อที่ 8 ไร่ 1 งาน 64 ตารางวา หน้าวัดเป็นบริเวณสามแพร่ง ที่ถนนเจ็ดยอด 3 สาย บรรจบกัน โดยสายกลางตรงกับประตูหน้าของวัด อีก 2 สายเลียบกำแพงวัดด้านทิศตะวันออกและด้านใต้มาจดกับถนนสายกลางที่บริเวณหน้าวัด

วัดแห่งนี้ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 27 กันยายน พุทธศักราช 2481 และได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พุทธศักราช 2487 จนได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พุทธศักราช 2521

3.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูป สร้างตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2471 - 2478 ต่อมาในปีพุทธศักราช 2512 ได้เริ่มปิดทองตรงคานหน้าองค์พระ และในปีพุทธศักราช 2540 ก็ได้ปิดทองทั้งองค์ พระพุทธรูป องค์นี้ได้ประทับอยู่บนฐานกลีบบัวหงาย ทาด้วยสีแดง ประทับประคองด้วยกระจก ชุกชีก่อติดกับฐาน ไฟที่ก่อเต็มจนถึงผนังด้านหลัง สร้างบันไดให้อยู่ทางด้านซ้ายและทางด้านขวาขององค์พระประธาน ชุกชีสร้างเป็นฐานปัทม์ประดับประคองด้วยกระจกเช่นกัน และบนฐานชุกชีมีพระพุทธรูปนั่งปางมารวิชัย 5 องค์ และปางสมาธิ 1 องค์ ประดิษฐานอยู่บริเวณตรงหน้าพระประธาน สังเกตได้ว่าพระพุทธรูปที่อยู่ด้านหน้าพระประธานจะมีขมวดพระเกศาไม่ปิดทอง ซึ่งหมายถึงพระอัครสาวกที่นั่งประทับประนมมืออยู่ทางด้านซ้ายและทางด้านขวาของพระพุทธเจ้า⁴⁶

3.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

3.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

นักท่องเที่ยวนักและคนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายมีความเชื่อว่าวัดนี้เป็นวัดเก่าเมื่อได้เข้ามากราบไหว้บูชาก็จะเกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตน

3.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในปีพุทธศักราช 2387 ได้มีการขุดค้นพบวัดร้างจำนวน 7 แห่ง อยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน ต่อมาพระครูบากันระคนธวัโสพระภิกษุรูปหนึ่งได้ชักชวนชาวบ้านเข้ามาบูรณะวัดร้างเหล่านี้ แต่ด้วยจำนวนวัดที่มีมากประกอบกับในสมัยในผู้คนยังน้อย จึงได้สิ่งของสำคัญที่หลงเหลืออยู่มารวบรวมและสร้างเป็นวัดเดียว พร้อมกับสร้างพระธาตุขึ้น และให้ชื่อว่า “วัดเจ็ดยอด” และต่อมาชาวบ้านที่มาช่วยกันบูรณะวัดเจ็ดยอดแห่งนี้ ก็ได้สร้างถิ่นฐานอยู่ใกล้บริเวณวัด พร้อมกับก่อตั้งหมู่บ้าน และให้ชื่อว่าหมู่บ้านเจ็ดยอด หรือชุมชนวัดเจ็ดยอด ตามชื่อวัด มาจนถึงปัจจุบัน⁴⁷

3.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

พระประธานองค์นี้ เป็นศิลปะแบบพื้นเมืองล้านนา ปางมารวิชัย สร้างด้วยก่ออิฐถือปูนและปิดทอง เฉพาะส่วนที่ขมวดพระเกศาเป็นสีดำ ขนาดหน้าตักกว้าง 16 ศอก 16 นิ้ว หรือ 8 เมตรกว่า สูง 20 ศอก หรือ 10 เมตร

⁴⁶ ปกิณกวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 16.

⁴⁷ เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 104.

3.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

3.4.1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดเชียงราย

เป็นโรงเรียนสอน โดยตรงเกี่ยวกับธรรมวินัย มีตำราเกี่ยวกับพุทธประวัติ และประวัติศาสตร์ รวบรวมไว้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีพื้นที่กว้างขวาง บรรยากาศภายในวัดร่มรื่นจากเงาต้นไม้ใหญ่จำนวนมาก มีเจ้าเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือเรื่องความสะดวก และจัดตั้งถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ อย่างเป็นระเบียบ

3.4.2 ตุ๊กกระด้าง 12 ราศี

เป็นตุ๊ก หรือ “รง” ของชาวล้านนา ที่ทำด้วยไม้แกะสลัก หรือที่เรียกกันว่า “ตุ๊กกระด้าง” ตุ๊กนี้ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ เพราะทำขึ้นมาจากไม้กระดานแผ่นเดียว แล้วแกะสลัก ลวดลายทึบและโปร่งด้วยการฉลุลาย พร้อมทั้งลงรักปิดทอง และใช้วิธีทาด้วยน้ำหาง หรือน้ำชาด ซึ่ง ตุ๊กกระด้างแบบนี้มักจะนิยมนำมาขึ้น ไปประดับแขวนบนสองข้างของพระประธาน ปัจจุบันหาชมได้ ในวิหารวัดเจ็ดยอด

3.4.3 ธรรมาสัน

ธรรมาสันนี้มีความเก่าแก่ และสวยงาม เป็นศิลปะแบบพื้นบ้านล้านนา สันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 24 - 25 ซึ่งกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้ขึ้น ทะเบียนให้เป็นโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พุทธศักราช 2534 เป็นต้นมา

ภาพที่ 4.3 พระประธาน วัดเจ็ดยอด

4. พระสิงห์ (พระพุทธรูปสิงห์จำลอง)

4.1 ที่ตั้งและเส้นทางการคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดพระสิงห์ วัดนี้เป็นพระอารามหลวงตั้งอยู่บนถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง มีเนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน 52 ตารางวา การเดินทางเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าทางทิศตะวันตกไปยังถนนบรรพปราการ ออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนอุตรกิจ ให้เลี้ยวขวา เข้าซอยที่ 1 ไปยังถนนภักดีณรงค์ จะเห็นวัดพระสิงห์อยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 2 นาที ในระยะทาง 600 เมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

4.2 ประวัติความเป็นมา

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

วัดนี้มีชื่อว่า “วัดพระสิงห์” นั้น สันนิษฐานว่าในช่วงหนึ่งของสมัยล้านนา วัดแห่งนี้ได้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทย อย่างพระพุทธรูปสิงห์หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า “พระสิงห์” แต่ปัจจุบันได้มีหลักฐานว่าวัดแห่งนี้ได้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสิงห์อยู่จริง

4.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

มีการสันนิษฐานกันว่าพระสิงห์องค์นี้ น่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ามหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระเจ้ากือนา ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ราวปีพุทธศักราช 1928

4.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

4.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวเชียงรายเชื่อว่า พระพุทธรูปสิงห์ มีความศักดิ์สิทธิ์และมีอิทธิฤทธิ์ สามารถสร้างความสงบสุขร่มเย็น และเป็นมิ่งขวัญของชาวประชามาทุกยุคทุกสมัย จึงกล่าวได้ว่า เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงราย และประเทศใกล้เคียง

4.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในอดีตวัดพระสิงห์แห่งนี้ได้เคยเป็นพุทธสถานที่สำคัญของพระพุทธรูปสำคัญอย่าง “พระพุทธรูปสิงห์” ต่อมาได้ถูกย้ายไปประดิษฐาน ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์จังหวัดเชียงใหม่ เจ้ามหาพรหมจึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์จากเมืองกำแพงเพชร เพื่อนำมาเป็นแบบในการหล่อพระพุทธรูปพระสิงห์จำลอง เพื่อนำมาประดิษฐานแทนองค์เดิมที่ถูกย้ายไป และได้

ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่หังค์จำลองนี้ในวัดพระสิงค์ เพื่อให้ชาวเชียงรายได้เข้ามาสักการบูชาตามศรัทธาเดิมต่อไป⁴⁸

4.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

พระสิงค์องค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนาไทย แบบเชียงแสน สันหนึ่ง มีพุทธลักษณะที่สง่างาม มีขนาดหน้าตักกว้าง ขนาด 77 เซนติเมตร และมีความสูง ขนาด 66 เซนติเมตร สร้างจากวัสดุ สำริดปิดทอง เป็นพระพุทธรูปรุ่นที่นิยมสร้างในยุคทองของล้านนา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

4.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

4.4.1 พระประธาน

พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปฏิมาศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ 21 ปางมารวิชัย ชนิดสำริดปิดทอง หน้าตักกว้าง 204 เซนติเมตร สูงทั้งฐาน 284 เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถมีพุทธลักษณะสง่างาม และมีความประณีต เป็นที่น่าเรียนรู้อีกองค์หนึ่ง

ภาพที่ 4.4 พระสิงค์ วัดพระสิงค์

⁴⁸ สัมภาษณ์ พระเทพสิทธินายก, วัดพระสิงค์, วันที่ 24 มิถุนายน 2557.

5. หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง (พระมงคลศากยะมุนีศรีมิ่งเมือง)

5.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดมิ่งเมือง หรือ วัดช้างมูบ ตั้งอยู่บนถนนไตรรัตน์ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ ออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนน ธนาลัย ให้เลี้ยวเข้าสู่ถนนไตรรัตน์ จะเห็นวัดมิ่งเมืองปรากฏอยู่ทางซ้ายมือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 2 นาที ในระยะทาง 550 เมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

5.2 ประวัติความเป็นมา

5.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

วัดมิ่งเมืองนี้ เดิมเป็นวัดไทยใหญ่ อายุเท่ากับเมืองเชียงราย ราว 750 ปี เนื่องด้วยในสมัยก่อนมีชุมชนไทยใหญ่อาศัยอยู่รอบบริเวณวัด ประกอบกับมีศาสนาสถาน และศาสนวัตถุแบบพม่า จึงถูกเรียกขานว่า วัดเจ็ว แต่ชื่อที่ชาวเชียงรายรู้จักกันอย่างแพร่หลาย คือ วัดจ้างมูบ เป็นภาษาเหนือ แปลว่า วัดช้างหมอบ

5.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมืององค์นี้ พระนามเต็มว่า “พระมงคลศากยะมุนีศรีมิ่งเมือง” ซึ่งได้ทำการซ่อมแซมมาถึง 4 ครั้ง มีอายุราว 400 กว่าปี ซึ่งครั้งล่าสุดช่างที่ก่อสร้างได้ขนาดขององค์พระให้ใหญ่ขึ้นจากเดิม

5.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

5.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายมีความเชื่อว่า เมื่อได้เข้ามากราบไหว้พระพุทธรูปหลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง ก็จะรอดพ้นจากอันตราย หรือผ่านวิกฤติการณ์ปัญหาอุปสรรคไปได้โดยง่ายตาย

5.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และคำบอกเล่า ของคนโบราณ กล่าวว่า ในครั้งที่พระเจ้าสามฝั่งแกนอัญเชิญพระแก้วมรกตจากเชียงรายไปเชียงใหม่ โดยอัญเชิญพระแก้วมรกตตั้งขบวนจากวัดพระแก้วเชียงราย มาประดิษฐาน บนหลังช้าง ซึ่งหมอบรออยู่หน้าวัดมิ่งเมือง

แล้วเคลื่อนขบวนออกจากประตูเมืองที่ติดกับวัด เพื่อออกเดินทางไปเมืองเชียงใหม่ จึงทำให้ชาวบ้านเรียกว่า วัดช้างมูบ ตั้งแต่นั้นมา

5.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

มีหน้าตักกว้างขนาด 80 นิ้ว มีเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทองทั้งองค์ เป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะอันงดงามตามแบบงานพุทธศิลป์แบบเชียงแสนสิงห์ 1 ยุคต้น โดยเฉพาะที่ยอดพระเกตุโมฬีเป็นรูปดอกบัวตูมและสลักจากหินแก้วจุยเจีย หรือแก้วโป่งข่าม ซึ่งหินประเภทนี้จะหาได้ในดินแดนล้านนาเท่านั้น

5.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

5.4.1 วิหารลายคำ

เป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบของวิหารล้านนา ภายในตกแต่งด้วยลวดลายและสลักลงรักปิดทอง ประกอบกับการกรุฝ้าเพดานแบบไตรภูมิและบราลีเป็นรูปหงส์จำนวน 34 ตัว เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากเรียนรู้ทางสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4.5 หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง วัดศรีมิ่งเมือง

6. พระเจ้าสองสี

6.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดมุงเมือง ตั้งอยู่บนถนนอุตรดิตถ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ แล้วขับออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนนอุตรกิจ แล้วเลี้ยวซ้าย จะเห็นวัดมุงเมือง ปรากฏอยู่ทางด้านขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 7 นาที ในระยะทาง 550 ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

6.2 ประวัติความเป็นมา

6.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

วัดมุงเมืองเป็นวัดที่มีความเก่าแก่ และมีความสำคัญวัดหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ตามประวัติพบว่า วัดนี้ถูกสร้างขึ้นก่อนจะสร้างเมืองเชียงราย โดยคนเชียงรายมีความเชื่อกันว่า วัดมุงเมือง คือวัดที่มุง (คลุม) เมืองเชียงรายไว้ จึงเรียกว่า วัดมุงเมือง เปรียบเสมือนหลังคาของเมืองเชียงราย แต่เดิมวัดมุงเมืองเคยเป็นวัดร้างมาก่อน และได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ในปีพุทธศักราช 2383

6.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระเจ้าสองสี เป็นพระพุทธรูปศิลปะสมัยล้านนา รูปแบบเชียงแสนสิงห์สอง นิยมสร้างในช่วงยุคทองของล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 พระพุทธรูปในกลุ่มนี้ ได้แก่ พระพุทธรูปที่แสดงลักษณะของอิทธิพลศิลปะสุโขทัย ซึ่งนิยมเรียกว่า แบบเชียงแสนสิงห์สอง

6.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

6.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง และเป็นที่สักการะของชาวเชียงรายมาแต่ช้านาน และเป็นพระพุทธรูปองค์เดียวที่มีประวัติเรื่องปาฏิหาริย์ กล่าวคือ เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการทิ้งระเบิดทั่วเมืองเชียงราย แต่ระเบิดที่ตกลงมาในวัดมุงเมืองถึงแปดลูกนั้นไม่ทำงานทั้งแปดลูก แต่ยังคงมีการเผาวัดมุงเมืองหลายครั้ง แต่ไฟก็ไม่ไหม้ จนทำให้ประชาชนเคารพเลื่อมใสในความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าสองสีเป็นอันมากนับตั้งแต่นั้นมา

ปัจจุบันชาวพุทธกราบไหว้ สักการบูชาพระสังกัจจายน์ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล 3 ประการ คือ โชคลาภและความอุดมสมบูรณ์ สติปัญญา และความงามและความมีเสน่ห์⁴⁹

6.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

วัดนี้ถูกสร้างขึ้นมาก่อนสร้างเมืองเชียงราย มีอายุมาแล้วนับพันปี นอกจากนี้ยังขุดพบพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่สันนิฐานว่าเป็นส่วนกระดูกหัวเข่า บรรจุอยู่ในผอบทองคำฝีมือช่างทองโบราณ หลวงพ่อพระครูอุดมธรรมนิเทศก์ เจ้าอาวาสวัด กล่าวว่า “พระบรมสารีริกธาตุ” ได้ถูกค้นพบโดยบังเอิญในขณะที่คณะศรัทธาวิดุมเมือง ได้ทำการรื้อถอนเจดีย์องค์เดิม ซึ่งเป็นศิลปะล้านนา ซึ่งสร้างมากกว่า 400 ปี ขนาดกว้าง 7 เมตร สูง 15 เมตร ที่อยู่ในวัด ซึ่งทรุดโทรมลงมาก จนหลายฝ่ายเกรงว่าจะถล่มลงมาเป็นอันตรายต่อศรัทธาประชาชนทั่วไป

6.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ พระพักตร์รูปไข่ ขมวดพระเกศาเล็ก พระรัศมีเป็นเปลว ชายสังฆาฏิยาวลงมาจรดพระนาภี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในยุคล้านนานี้ก็ได้พัฒนารูปแบบจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะ คือ การทำพระเนตรเปิดกว้าง มองตรง พระโอษฐ์ยิ้ม และเกือบเป็นเส้นตรง ต่างจากสุโขทัยที่หยักเป็นคลื่น ชัดเจนมากกว่า เป็นเนื้อทองสำริดสองกษัตริย์อายุกว่า 600 ปี

6.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

6.4.1 อุโบสถเป็นศิลปะล้านนาประยุกต์ กล่าวคือ เป็นอาคารสูงแบบที่นิยมสร้างในภาคกลาง ต่างจากศิลปะล้านนาแบบดั้งเดิม แต่ยังคงประดับตกแต่งแบบล้านนาด้วยเครื่องไม้สลักลงรักปิดทอง ได้แก่ โถงคิ้ว ระบาย เสามิถ้ายัน หรือหูช้าง ป้านลม โถงอ่อน แบบล้านนา เน้นระนาบเอนของทับหลังคา แต่ที่มีความงามและพิเศษแตกต่างจากอุโบสถแห่งอื่นๆ คือ ภายในอุโบสถมีการออกแบบเพดานเป็นลวดลายยันต์โบราณของล้านนาที่หาชมได้ยากยิ่ง

6.4.2 เจดีย์วิดุมเมืองตั้งอยู่ด้านหน้าอุโบสถ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่า เจดีย์องค์เดิมนั้นเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ได้มีการชำรุดและพังทลายลงมา จึงได้รื้อถอนและสร้างเจดีย์องค์ใหม่ขึ้นมาแทน

เจดีย์เป็นแบบร่วมสมัย ขนาดสูงประมาณ 30 เมตร จากรูปแบบโดยรวมแล้ว น่าจะประยุกต์มาจากเจดีย์ทรงปราสาทยอดเดี่ยวแบบล้านนา เนื่องจากมรการทำจะระนำขุ่มประดิษฐาน

⁴⁹ เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 73 - 81.

พระพุทธรูปทั้ง 4 ด้าน แต่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ คือ มีการประดับจระนำขุ้ม ด้วยพญานาค และที่ มุมฐานเจดีย์ทั้ง 4 มีรูปคชสีห์ประดับอยู่ด้วย คชสีห์เป็นสัตว์หิมพานต์ที่มีกายเป็นสิงห์และมีช่วงหัว เป็นช้างตามตำนานกล่าวว่า คชสีห์ มีพลังเทียบเท่าช้างและสิงห์รวมกัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นสัตว์ที่น่าเกรงขาม การประดับสัตว์หิมพานต์ที่มุมเจดีย์นี้คงสร้างตามความเชื่อเรื่องไตรภูมิที่ว่าป่าหิมพานต์อยู่ในชมพูทวีป อันมีเขาไกรลาสเป็นศูนย์กลางจักรวาล

บริเวณด้านหน้าอุโบสถวัดมุงเมือง ประดิษฐานรูปปั้นพระสังกัจจายน์ ขนาด ความสูงรวมฐาน ประมาณ 6 เมตร เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา พระสังกัจจายน์ เป็นพระอรหันต์ 1 ใน 80 พระอสีตีสาวกของพระ โคตมพุทธเจ้า ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอกทัตตะในทางผู้อธิบาย ความย่อให้พิสดาร

6.4.3 พระสังกัจจายน์ มีอีกชื่อหนึ่งว่า กัจจายนะ หรือกัจจายนะ ในญี่ปุ่นรู้จัก กันทั่วไปในชื่อ คะเซ็นเน็นส่วนในประเทศไทยนอกจากชื่อตามภาษาบาลีแล้ว ยังเป็นที่รู้จักในชื่อ พระสังกัจจายน์ หรือ พระสังกระจาย

พระมหาสังกัจจายนะเกิดในตระกูลพราหมณ์ตระกูลหนึ่งในกรุงอุชเชนี ได้รับการศึกษาในทางไตรเทพ เวทมนตร์ ตามอย่างตระกูลพราหมณ์ทั้งหลาย ท่านเป็นศิษย์ของ อสิตดาบสแห่งเข้าวินธัย (ผู้ทำนายว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะได้เป็นพระพุทธเจ้าจักรพรรดิ หรือ พระพุทธเจ้าในอนาคต) พระมหาสังกัจจายนะพร้อมด้วยมิตรอีก 7 คน ได้อารธนาพระพุทธเจ้าให้ แสดงธรรมเทศนา และได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ในระหว่างฟังธรรมนั่นเอง หลังจากนั้นท่านจึงทูล ของอุปสมบทต่อพระพุทธเจ้า และได้เผยแผ่ศาสนาพุทธอยู่ในแคว้นอวันตี จนมีผู้เข้ามาเป็นสาวก ในพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

ก่อนที่พระสังกัจจายนะจะมีรูปลักษณะอย่างนี้ พระสังกัจจายนะเป็นผู้มีรูปร่าง งดงาม ผิวพรรณผุดผ่องดุจทองคำ จนเป็นที่ต้องตาต้องใจแก่คนทั่วไป ไม่ว่าชายหรือหญิง เป็นเมตตามหานิยมที่เกิดขึ้นจากตัวท่านเอง จนสตรีเพศทั้งหลายต่างพากันหลงใหล ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนจะมีสตรีมา คอยเฝ้าดูเฝ้าชม จนเป็นการขัดขวางการปฏิบัติสมณธรรม ท่านจึงไปทูลขออนุญาตจากพระพุทธองค์ เพื่อขอแปลงกายไม่ให้หล่อเหลางดงาม ซึ่งทรงมีพระอนุญาตให้เป็นไปตามที่ขอ พระสังกัจจายนะจึงใช้ ฤทธิ์อภิญญาของท่านแปลงกายให้อ้วนพุงพลุ้ย จนถึงต้องเอามืออุ้มไว้ แต่ใบหน้ายังอวบอ้อมยิ้มแย้ม ด้วยเมตตาบารมี ถึงแม้ว่ารูปลักษณะท่านจะเปลี่ยนไป ผู้คนยังคงเลื่อมใสในเมตตาบารมีของท่าน

ภาพที่ 4.6 พระเจ้าสองสี วัดมุงเมือง

7. พระนอน

7.1 ที่ตั้งและเส้นทางการคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดเชตะวัน หรือวัดพระนอน หมู่ 12 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนน บรรพปราการ ออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ถนนธนาถัย ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนน วิเศษเวียง จากนั้นให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ถนนสิงห์ไคล ให้เลี้ยวซ้าย และเลี้ยวขวา อีกครั้ง จะเห็นวัดเชตะวัน ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 4 นาที ในระยะทาง 1.4 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทาง ที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

7.2 ประวัติความเป็นมา

7.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

เมื่อปีพุทธศักราช 2491 มีโยมคนหนึ่ง ชื่อสุธรรม ทวีทรัพย์ เป็นคนอำเภอ พุทธิเสนา จังหวัดอุษายา มาติดต่อขอสร้างพระนอนยาว 20 วา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พุทธศักราช 2491 ได้ประชุมชาวบ้านว่าจะมีคนมาสร้างพระในวัดแห่งนี้ยาว 20 วา ค่าแรงงานนายช่างท่านจะ รับเหมา อุปกรณ์ก่อสร้างทุกอย่างศรัทธาเป็นผู้รับทั้งหมด ศรัทธาทุกคนใครเป็นชอบบ้าง ปรากฏในที่ ประชุมนั้น ชอบตามที่เสนอทุกคน พอถึงวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2491 พวกชาวบ้านได้นำจอบ

เลี่ยม บุ่งก็ ช่วยกันขุดเอาดินปั้นอิฐได้ดินโดยเจ้าของนา ขอมยกให้โดยศรัทธา ภายในวัดเจ็ดวัน ก่อนสร้างแท่นพระเสร็จ ในขณะนั้นมีศรัทธา 130 ครอบครัว เท่านั้น สำหรับปูนขาวได้นำมาจากคอก กองข้าวเอามาเผาโดยขอแรงเป็นหมวดๆ ส่วนนายหนานกัญจน์หาฤกษ์ยามอะไรที่ไหนไม่รู้ โดยที่ นายช่างบอกว่า หัวใจพระนอนนั้นนำเอาครั่งทำให้เหมือนรังนกจอกฟ้าที่อยู่บนยอดมะพร้าวเช่นนั้น เสร็จจึงจะปิดทอง ปิดทองแก้หัวใจพระนอน ไปโฆษณาในตัวเมือง ขบวนแห่พระนอนถูกชาวบ้าน พร้อมพระสงฆ์ตำหนิว่า กล้าขี้ครั่ง ส่วนนายช่างเมื่อถูกตำหนิเช่นนั้นจึงรับอาสาจะเอาของมีค่าเป็น หัวใจ พระนอนให้ได้ พออยู่ได้เจ็ดวันถูกปฏิริยาต่อต้านจากชาวบ้านจึงขอลากลับบ้าน

ต่อมาหมอประชัน สุธรรม หาฤกษ์ยามให้ใหม่ได้วันที่ 12 ตุลาคม พุทธศักราช 2491 ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 11 เวลา 10.00 นาฬิกา โดยพระสงฆ์ครูบาพระธรรมจกกา วัดเจ็ดยอด พระครูปัญญาลังการ วัดศรีทรายมูล พระครูธรรมวงศวิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอเมืองวัดศรีบุญเรือง มาทำ พิธีวางศิลาฤกษ์ โดยช่างสล่าแขกบ้านแม่คำ สมเป็น อำเภอแม่จัน โดยมีชาวบ้านเข้าช่วยวันละ 20 ถึง 30 คน การก่อสร้างพระนอนใช้เวลา 3 ปี ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านทั่วไปเรียกวัดนี้ว่า วัดพระนอน ยาว 34 เมตร พุทธศักราช 2494 เริ่มขุดฐานวิหารรอบพระนอนหล่อเสาแปดเหลี่ยม พุทธศักราช 2502 ทำการ ฉลองวิหาร พุทธศักราช 2506 ฉลองศาลาฟ้า พุทธศักราช 2510 รั่ววิหารหลังที่พระแสนสร้าง และสร้าง วิหารหลังใหม่มุ่งด้วยกระเบื้องดินเผาเคลือบ พุทธศักราช 2517 จึงสำเร็จ และได้ฉลองวิหารในปี พุทธศักราช 2518

7.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

จากตำนานพระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวไว้ว่าพระนอนนี้ ไม่ได้มีความหมายว่า พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน แต่ชาวล้านนาเชื่อกันว่าพระองค์ได้เสด็จมาโปรดสัตว์ทั่วแถบ ดินแดนล้านนา ไปจนถึงทางประเทศลาว ผ่านเมืองเชียงรุ่ง จรดแคว้นสิบสองปันนา เมื่อพระองค์ทรง ประทับพักแรม ณ ที่แห่งใด ก็จะมีการสร้างพระนอนขนาดใหญ่ไว้พร้อมสร้างวิหารพระนอนคลุม อีกชั้น พระนอนองค์นี้มีพุทธลักษณะที่พระวรกายอวบอ้อมและมีขนาดใหญ่ ตามประวัติได้เล่าว่าได้ขุด พบเจอ ณ บริเวณวัดนี้ และต่อมาได้บูรณะซ่อมแซมจนเป็นองค์ที่เห็นในปัจจุบัน

7.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

7.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้เข้ามากราบไหว้บูชา ก็จะพ้นจากทุกข์ มีความสบายกาย สบายใจ กันถ้วนหน้า

7.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

(บันทึก โดยพระครูพัฒนาลังกา อดีตเจ้าอาวาสวัดเซตวัน) ได้กล่าวว่า ตามตำนานได้เล่าว่า มีครูบา กาวิโล (หงส์) บวชที่ท่าฟ้าฮ่าม ตำบลเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช 2385 ได้รุดงค์มาพักวัดศรีเกิด ซึ่งหลังจากที่ในปีพุทธศักราช 2380 เจ้าแก้ววรรณ์ ได้รับคำสั่งจากเจ้าเมืองเชียงใหม่ ให้เป็นผู้นำชาวบ้าน มาบูรณะเมืองเชียงรายได้เจริญยิ่งขึ้น ครูบา กาวิโลได้นำผู้คนในละแวกนั้นทำการแผ้วถางบริเวณวัดร้าง ที่วัดนี้มีครูบา พักอยู่กับครูบาโพธิ์ ท่านทั้งสองได้มาดูแลบริเวณวัดร้างแห่งนี้ ซึ่งเป็นเจดีย์ตั้งตระหง่านอยู่ และชาวอิฐลี้มทับกันอยู่มากมาย เมื่อท่านครูบาได้มาดูพื้นฐานวัดร้างแห่งนี้ก็กลับเชียงใหม่ แล้วอพยพเอาญาติโยมของท่านมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่บ้านร่องป่าคำวซึ่งอยู่ที่ทิศเหนือของวัดเซตวันปัจจุบันนี้ ท่านครูบา ท่านได้สร้างกุฏิเป็นอันดับแรก กุฏิที่สร้างเป็นกุฏิไม้สักทั้งหมด สร้างเสร็จแล้วท่านก็สร้างวิหารขึ้นอีกหลังหนึ่งเป็นไม้สักทั้งหมดอีกเช่นกัน เมื่อมีเวลาท่านมักจะเดินทางไปเชียงใหม่เพื่อหาหนังสือธรรมชาดก ท่านได้นำตำนานวัดเซตวัน มาจดใส่ใบลานเอาไว้ แล้วนำตำนานฉบับเก่าส่งไปเชียงใหม่ และท่านได้สร้างวิหารที่มีลวดลาย และการแกะสลักที่แปลก โดยระหว่างที่สร้างวิหารได้ล้มป่วย และถึงแก่กรรมภาพเมื่อ เดือนเมษายน พุทธศักราช 2425

7.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูป ปางไสยาสน์ตอนพระพุทธรเจ้า แปลงร่าง เพื่อมาสอนพระธรรม แก่ พวก ยักษ์

7.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

7.4.1 วิหารพระนอน เป็นการผสมผสานกันระหว่างศิลปะล้านนาและรัตนโกสินทร์ สอดคล้องกับประวัติการสร้างเมื่อปีพุทธศักราช 2494-2517 โดยมีโครงสร้างอาคารโดยรวมคล้ายกับอาคารล้านนา คือ เป็นอาคารทรงเตี้ย หน้าจั่วประดับด้วยเครื่องไม้สลัก หลังคาซ้อน 2 ชั้น แต่ที่แตกต่างออกไป คือการทำป้านลมเป็นเส้นตรง ต่างจากป้านลมล้านนาที่โค้งอ่อนเน้นระนาบเอนของดาดหลังคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายของหน้าบัน และ โถงคิ้ว หรือรวงผึ้ง ที่เป็นแผงไม้ประดับด้านหน้าระหว่างเสาของวิหารพระนอนแห่งนี้ เป็นลายก้านขดแบบภาคกลางที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งสถาปัตยกรรมประเภทวิหาร และอุโบสถของล้านนาแบบดั้งเดิมนั้น นิยมทำลายดอกไม้ใบไม้ ลุโลโปร่ง ลวดลายประกอบเหล่านี้มีส่วนสืบทอดมาจากศิลปะจีน

7.4.2 วิหารหลวงพ่อทันใจ อยู่บริเวณด้านหน้าใกล้ทางเข้าวัดเซตวัน คือ วิหารหลวงพ่อทันใจ ภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ให้ศรัทธาประชาชน ได้สักการบูชากราบไหว้ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว รูปแบบทางสถาปัตยกรรมนั้นมีความใกล้เคียงศิลปะล้านนามากกว่าวิหารพระนอน แต่มีการปรับเปลี่ยนจากลักษณะดั้งเดิมอยู่บ้าง กล่าวคือ ผนังด้านหน้ามีทางเข้า 3 ประตู ซึ่งล้านนาแบบดั้งเดิมนิยมทำประตูเดียว และตัวอาคารไม่ได้ยกเก็จออกไปทางด้านหน้าอย่างเช่นแบบดั้งเดิม

7.4.3 อุโบสถวัดเชตะวัน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบร่วมสมัย โดยประยุกต์ใช้ลักษณะเด่นของศิลปะล้านนามาตกแต่งด้วย กล่าวคือ มีการประดับตกแต่งจั่วด้านหน้าด้วยแผงบัน โคงคิ้วหรือรวงผึ้ง ที่เป็นแผงประดับด้านหน้าระหว่างเสา โดยปรับเปลี่ยนจากการฉลุไม้เป็นปูนปั้นประดับลวดลายต่างๆและที่แตกต่างจากอุโบสถแบบดั้งเดิมคือ การประดิษฐานโบสถ์แบบฝังลงไปใต้อ่างน้ำที่ผนังแต่ละด้าน ซึ่งโดยปกติแล้วจะประดิษฐานไว้ด้านนอกโดยรอบพระอุโบสถ

7.4.4 พระปัญญามหาธาตุ ตั้งอยู่หลังวิหารพระเจ้าทันใจ เป็นเจดีย์ห้าองค์ บนฐานไพทีก่ออิฐถือปูน เป็นอาคารชั้นเดียว อาจได้รับแรงบันดาลใจมาจากวิหารมหาโพธาราม หรือ วัดเจ็ดยอด เชียงใหม่ ที่พระเจ้าติโลกราชโปรดให้ช่างไปถ่ายแบบจากเจดีย์พุทธคยา และมาสร้างวิหารขึ้น (หรืออาจเป็นเจดีย์ในพุกาม ประเทศพม่า เพราะมีรูปแบบและแผนผังเดียวกัน) แต่ย่อส่วนให้เล็กลง สันนิษฐานว่าวิหารมหาโพธาราม วัดเจ็ดยอด เชียงใหม่ สร้างเพื่อเป็นการฉลองพระพุทธศาสนาครบ 2000 ปี ลักษณะของพระปัญญามหาธาตุ วัดเชตะวัน เชียงราย คล้ายกับวิหารวัดเจ็ดยอด เชียงใหม่ แต่เจดีย์บริวารเป็นทรงระฆัง ไม่ใช่ทรงศิขร หรือทรงปราสาท แบบวิหารวัดเจ็ดยอด ดังนั้น น่าจะสร้างในยุคหลัง ช่วงที่ล้านนานิยมทรงเจดีย์ทรงระฆัง เช่นเดียวกับพระธาตุเจ็ดยอด เชียงราย⁵⁰

ภาพที่ 4.7 พระนอน วัดเชตะวัน

⁵⁰ เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 149 - 160.

8. พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล

8.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดฝิ่งหมื่น เลขที่ 30 หมู่ 6 ตำบลริมกก ถนนศูนย์ราชการ ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงรายมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ ให้เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนน ประตู่เชียงใหม่ ให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ถนนราชโยธา และขับต่อไปยังเส้นทาง 1211 จะเห็นวัดฝิ่งหมื่นปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 20 นาที ในระยะทาง 16.3 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

8.2 ประวัติความเป็นมา

8.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

จากคำเล่าขานของผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่น ได้กล่าวว่า วัดนี้อยู่น้ำกก ตรงริมทางน้ำ น้ำจึงได้กัดเซาะตลิ่งจนเข้ามาถึงบริเวณภายในตัววัด จนวัดล่มสลายลง ต่อมาน้ำได้ไหลเปลี่ยนทิศ พัดเอาดินทรายขึ้นมากองจนกลายเป็นสัน เป็นเกาะ โผล่พ้นน้ำขึ้นมา ชาวบ้านจึงช่วยกันบูรณะวัดแห่งนี้ขึ้นมาใหม่ จนแล้วเสร็จ

8.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

เมื่อประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา ได้มีการขุดค้นพบซากปรักหักพังโบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงพระพุทธรูปพระพุทธรูปปฏิหาริมงคล ที่ยังคงมีสภาพสมบูรณ์ขึ้นมาจากกองดิน เพื่อนำมาประดิษฐานไว้ยังวิหารวัดฝิ่งหมื่นให้ชาวบ้านกราบไหว้บูชา⁵¹

8.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

8.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นเชื่อว่า เมื่อได้เข้ามากราบไหว้พระพุทธรูปพระพุทธรูปปฏิหาริมงคล ก็จะคลบบันดาลให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีได้

8.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

วัดฝิ่งหมื่นเป็นวัดที่อยู่คู่กับสายน้ำกกมาอย่างยาวนาน มีอายุมากกว่า 200 กว่าปี และในปีพุทธศักราช 2512 ชาวบ้านได้ช่วยกันบูรณะ และสร้างถาวรวัตถุขึ้นมาใหม่ จนได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในเวลาต่อมา

⁵¹ สัมภาษณ์ พระครูขันติพลาร, วัดฝิ่งหมื่น, วันที่ 24 มิถุนายน 2557.

8.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล มีพุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปแบบสมัยเชียงแสน ในราวพุทธศตวรรษที่ 21 มีขนาดของหน้าตัก 12 นิ้ว

8.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

8.4.1 พระอุโบสถวัดฝั่มหมื่น

เป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาอันทรงคุณค่าแก่การเก็บรักษา ภายในพระอุโบสถมีองค์พระประธานที่มีความงดงามยิ่งนัก เหมาะแก่การเรียนรู้ทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4.8 พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล วัดฝั่มหมื่น

9. พระเชียงแสนตำภาพทรงเครื่องจักรพรรดิ

9.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดฝั่มหมื่น เลขที่ 30 หมู่ 6 ตำบลริมกกถนนศูนย์ราชการ ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ ให้เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนน ประตู่เชียงใหม่ ให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ถนนราชโยธา และขับต่อไปยังเส้นทาง 1211 จะเห็นวัดฝั่มหมื่นปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 20 นาที ในระยะทาง 16.3 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

9.2 ประวัติความเป็นมา

9.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

จากคำเล่าขานของผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่น ได้กล่าวว่า วัดนี้อยูริมน้ำก ตรงริมทางน้ำ น้ำจึงได้กัดเซาะตลิ่งจนเข้ามาถึงบริเวณภายในตัววัด จนวัดล่มสลายลง ต่อมาน้ำได้ไหลเปลี่ยนทิศ พัดเอาดินทรายขึ้นมากองจนกลายเป็นสัน เป็นเกาะ โผล่พื้นน้ำขึ้นมา ชาวบ้านจึงช่วยกันบูรณะวัดแห่งนี้ขึ้นมาใหม่จนแล้วเสร็จ

9.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ นำมาหล่อ ทำพิธี โดยมีร้านทองลิสซิ่งเฮ็ง เป็นเจ้าภาพซึ่งมีการวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2541 โดย พลเรือเอก ประพัฒน์ และคุณหญิงศรีศิริกฤษณจันทร์ พร้อมคณะนายทหารเรือ ซึ่งได้รับการออกแบบและก่อสร้างได้สวยงามมาก เป็นศาสนาสถานที่ควรค่าแก่การเยี่ยมชมเป็นอย่างมาก

9.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

9.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นนี้มีความเชื่อว่าถ้าได้เข้ามาสักการบูชาพระพุทธรูปนี้แล้ว จะเกิดความเจริญรุ่งเรือง มีฐานะการงาน การเงินที่มั่นคง ดั่งจักรพรรดิ

9.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

วัดฝั่งหมิ่นเป็นวัดที่อยู่คู่กับสายน้ำกมาอย่างยาวนาน มีอายุมากกว่า 200 กว่าปี และในปีพุทธศักราช 2512 ชาวบ้านได้ช่วยกันบูรณะ และสร้างถาวรวัตถุขึ้นมาใหม่ จนได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในเวลาต่อมา

9.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

ได้รับอิทธิพลจากล้านนาเป็นส่วนใหญ่ โดยนำรูปแบบมาจากในสมัยพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงพุทธศตวรรษที่ 23 ซึ่งถือเป็นยุคทองของล้านนา ที่แสดงออกถึงความสงบ ความอุดมสมบูรณ์ของจิตใจ และความมั่งคั่งในความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้น

9.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

9.4.1 พระอุโบสถวัดฝิ่งหมื่น

เป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาอันทรงคุณค่าแก่การเก็บรักษา ภายในพระอุโบสถมีองค์พระประธานที่มีความงดงามยิ่งนัก เหมาะแก่การเรียนรู้ทางศิลปกรรมสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4.9 พระเชียงแสนสำเภาทรงเครื่องจักรพรรดิ วัดฝิ่งหมื่น

10. พระศรีศากยมุณี

10.1 ที่ตั้ง และเส้นทางรถมหรมาคม

ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุสันขวง บ้านห้วยเคียน ตำบลท่าสุด อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ และขับต่อไปยังถนนพหลโยธิน จะเห็นวัดพระธาตุสันขวงปรากฏอยู่บนยอดคดอยทางซ้ายมือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 20 นาที ในระยะทาง 22.3 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

10.2 ประวัติความเป็นมา

10.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

จากบันทึกของทางวัด ได้อ้างถึงตำนานพระเจ้าเลียบโลก ว่า พระพุทธองค์ทรงล่อง มาจากเมืองโยนนคร ทรงรู้ด้วยพระญาณว่ามีอุบาสก อุบาสิกา ตั้งปรีมเตรียมข้าวต้มมันเผือกไว้ พระองค์จึงทรงเสด็จมารับฉันข้าวยาสุ หรือข้าวต้ม แล้วปรกเสกให้แก่ชาวบ้านเพื่อนำมา

ประดิษฐานไว้บนคอยกนี้ ให้ชื่อว่า ธาตุยางแล ครั้งเมื่อ พระพุทธองค์ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว มีการบูรณะกันสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน

10.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระศรีศากยมุนี คือ พุทธเจ้าในอนาคต มีพระนามเดิมว่า สิทธัตถะ หรือ สิทธารถะ พระองค์ทรงดำเนินทางมัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลางและทรงสำเร็จธรรมขั้นสูงเป็นพระอรหันต์ สัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้ความจริงอันเป็นประเสริฐ ซึ่งเรียกว่า อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หลังจากนั้นได้ทรงบำเพ็ญพุทธกิจตลอด 45 พรรษา トラบสิ้นพระชนมายุ ทรงสั่งสอนเสในสัตว์ให้ละเว้นความชั่ว กระทำแต่ความดี ชำระจิตใจของตนให้ผ่องใส คำสั่งสอนของพระพุทธองค์เป็นที่นับถือยอมรับกันทั่วโลก และที่รู้จักกันในชื่อ พุทธศาสนา ในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงได้สร้างพระพุทธรูปของท่านไว้เพื่อรำลึกถึงความเพียรพยายามจนบรรลุนิพพาน⁵²

10.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

10.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นเชื่อว่าเมื่อได้เข้ามาสักการบูชาพระพุทธรูปองค์นี้ก็จะได้ประสบความสำเร็จในเรื่องการศึกษา มาสติปัญญาหลากหลายแหลม สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ในทุกด้าน

10.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในปีพุทธศักราช 2545 ทางวัดได้จัดพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายในสมัยนั้นมาเป็นประธานฝ่ายฆราวาส และมีชาวบ้านในท้องถิ่นเข้าร่วมในพิธีเป็นจำนวนมาก

10.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปองค์นี้ สร้างด้วยปูน พ่นสีเคลือบอย่างดี ประดับด้วยเพชรรัสเซีย เริ่มก่อสร้างในวันที่ 1 มกราคมพุทธศักราช 2548 แรม 6 ค่ำ เดือน 1 โดยพระอาจารย์บุญธรรม อดิสรโต เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันเป็นผู้ดำเนินการสร้าง

⁵² สัมภาษณ์ พระอาจารย์บุญธรรม อดิสรโต, วัดพระธาตุสันฆวาง, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

10.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

10.4.1 พระธาตุสันขวาง

เป็นพระธาตุเก่าแก่ ตั้งอยู่บนเนินคอย ที่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาเยือน และประทานพระบรมสารีริกธาตุ ที่เป็นส่วนของพระเกศาไว้

ภาพที่ 4.10 พระศรีศากยมุณี วัดพระธาตุสันขวาง

11. พระเจ้าทันใจ

11.1 ที่ตั้ง

ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุสันขวาง เช่นเดียวกับพระศรีศากยราช ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุสันขวาง บ้านห้วยเกียน ตำบลท่าสุต อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ และขับต่อไปยังถนนพหลโยธิน จะเห็นวัดพระธาตุสันขวางปรากฏอยู่บนยอดคอยทางซ้ายมือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 20 นาที ในระยะทาง 22.3 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

11.2 ประวัติความเป็นมา

11.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

จากบันทึกของทางวัด ได้อ้างถึงตำนานพระเจ้าเลียบโลก ว่า พระพุทธองค์ ทรงล่อง มาจากเมืองโยนนคร ทรงรู้ด้วยพระญาณว่ามีอุบาสก อุบาสิกา ตั้งปริมเตรียมข้าวต้มมัน เผือก ไข่ พระองค์จึงทรงเสด็จมารับฉันข้าวยาสุ หรือข้าวต้ม แล้วปรองเสกษาให้แก่ชาวบ้านเพื่อนำมา ประดิษฐานไว้บนคอกยถุนี้ให้ชื่อว่า ธาตุยางแล ครั้งเมื่อ พระพุทธองค์ทรงเสด็จดับขันประินิพพานแล้ว มีการบูรณะกันสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน

11.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปองค์นี้ ถือเป็นพิธีกรรมที่ทำมาแต่โบราณกาลของทางภาคเหนือ โดยจะเริ่มทำพิธีตั้งแต่เที่ยงคืนเริ่มบวงสรวงมาจนถึงเที่ยงคืนของอีกวัน หรือภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อให้ เกิดความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อได้สักการะขอพรอธิฐาน กับเทวดาผู้รักษาประจำองค์พระ ให้สัมฤทธิ์ผล รวดเร็วตั้งใจ โดยทางวัดได้สร้างพระเจ้าทันใจองค์นี้ขึ้นเมื่อวันเสาร์ ที่ 22 มกราคม พุทธศักราช 2548 จากความร่วมมือของชาวบ้านในตำบลท่าสุค ที่ต่างพากันมาร่วมพิธีจำนวนมาก มาด้วยความพร้อม เปรียงผลสานกับพลังความศรัทธาที่อยากจะทำร่วมสร้างถาวรวัตถุถวายแก่วัดวัด

11.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

11.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

พระเจ้าทันใจองค์นี้จึงถือเป็นพระประจำตำบลท่าสุคในปัจจุบันพระเจ้าทันใจ ถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญของหนึ่งในวัด โดยได้กระทำการสร้างแบบล้านนาโบราณดั้งเดิม คือ มีการขึ้นรูปองค์พระให้สำเร็จภายในหนึ่งคืน และมีการบรรจุหัวใจขององค์พระพร้อม พระบรม สารีริกธาตุ ภายในองค์พระพร้อมกับสวดพุทธาภิเษกทั้งคืน การสร้างพระพุทธรูปแบบนี้ทางล้านนา เรียกว่า “พระเจ้าทันใจ” หรือ “พระเจ้าคั่งใจ” พระพุทธรูปภาษาล้านนาเรียกกันว่า พระเจ้า ซึ่งเป็นเคล็ดแห่งความสำเร็จทุกประการ โดยจับปล้นนั่นเอง วัดทางล้านนาจะนิยมสร้างวิหารขนาดเล็กไว้เพื่อ ประดิษฐานพระเจ้าทันใจโดยเฉพาะเพื่อสะดวกในการเข้ามากราบไหว้บูชา⁵³

11.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในปีพุทธศักราช 2545 ทางวัดได้จัดพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งมีผู้ว่า ราชการจังหวัดเชียงรายในสมัยนั้นมาเป็นประธานฝ่ายฆราวาส และมีชาวบ้านในท้องถิ่นเข้าร่วมใน พิธีเป็นจำนวนมาก

⁵³ สัมภาษณ์ พระเกรียง ไกร ญาณวิโร, วัดพระธาตุสันขวาง, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

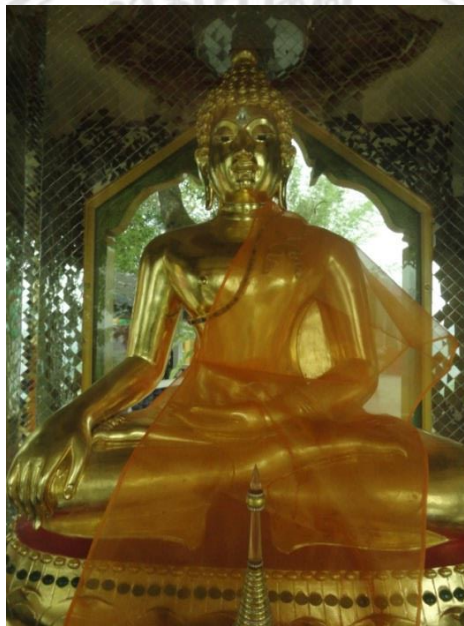
11.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

มีการบรรจุหัวใจพระเจ้า คล้ายกับหัวใจของมนุษย์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระหัตถ์ขวาวางบนตัก หน้าตักประมาณ 65 เซนติเมตร สูง 85 เซนติเมตร

11.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

10.4.1. พระธาตุสันขวาง

เป็นพระธาตุเก่าแก่ ตั้งอยู่บนเนินคอย ที่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาเยือน และประทานพระบรมสารีริกธาตุ ที่เป็นส่วนของพระเกศาไว้

ภาพที่ 4.11 พระเจ้าทันใจ วัดพระธาตุสันขวาง

2) เขตอำเภอแม่จัน

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 2 องค์ คือ

1. หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)

1.1 ที่ตั้ง และเส้นทางการคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระธาตุจอมจันทร์ ตำบลสันทรายอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมือง มุ่งหน้าเข้าสู่ถนนพหลโยธิน ให้เลี้ยวเข้าสู่เส้นทาง 1016 มุ่งหน้าตรงทางทิศเหนือ จะเห็นพระธาตุจอมจันทร์ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 35 นาที ในระยะทาง 36.3 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

1.2 ประวัติความเป็นมา

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

ครูบาทิพย์ เป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2458 โดยท่านเห็นนิมิตในคืนหนึ่งเป็นแสงพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าสว่างไสวระยิบระยับสีเขียวนนคอยที่ตั้งองค์พระธาตุ พอถึงเช้าวันรุ่งขึ้นจึงไปสำรวจพบว่าเป็นคอยที่เหมาะสม มีคูล้อมรอบ ไม่ติดกับคอยลูกใดเลยในบริเวณใกล้เคียงกัน จึงชักชวนสาธุชนร่วมกันก่อสร้างพระเจดีย์ ต่อมาในพุทธศักราช 2468 ได้ก่อสร้างวิหาร กุฏิ และศาลาตั้งชื่อว่า “วัดพระธาตุจอมจันทร์”

1.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ในปีพุทธศักราช 2468 ได้สร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต หรือ (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) จนแล้วเสร็จในกระทั่งในปีพุทธศักราช 2480 ได้เกิดไฟป่าลุกลามเข้ามาถึงบริเวณภายในวัดและเผาไหม้สิ่งปลูกสร้างทุกอย่าง ยกเว้นพระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์ พร้อมกับวิหาร และเจดีย์ จึงถือเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ยิ่งที่ไม่ได้รับความเสียหายใดๆ ในเหตุการณ์ครั้งนั้น⁵⁴

1.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

1.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นเชื่อกันว่าถ้าได้กราบไหว้พระพุทธรูปหรือพระธาตุในวัดแห่งนี้พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานวิงวอนสวายนามเปล่งปลั่งรัศมีดุจแสงจันทร์ดงามอย่างหาที่เปรียบไม่ได้

1.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในอดีตมีพระภิกษุจำพรรษาในวัดพระธาตุจอมจันทร์ติดต่อกันมาจนถึงพุทธศักราช 2480 ก็ได้เกิดไฟป่าลุกลามไหม้ศาลา และกุฏิ จนหมดสิ้น เหลือแต่พระเจดีย์และวิหาร ด้วยศรัทธาชาวบ้านจึงย้ายมาสร้างวัดอยู่ข้างล่าง ห่างวัดเดิม 300 เมตร ต่อมาวัดพระธาตุจอมจันทร์จึงได้กลายเป็นวัดร้างแต่นั้นมาจนถึงพุทธศักราช 2542 จึงได้มีการบูรณะขึ้นมาใหม่จนถึงปัจจุบัน

1.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

หลวงพ่อดโตองค์นี้ มีพุทธลักษณะแบบเชียงแสน สร้างด้วยการก่ออิฐถือปูน ฉาบด้วยปูนขาว พระหัตถ์ถือดวงดาที่สาม

⁵⁴ สัมภาษณ์ พระครูสิริวิริธำรง (พระมหาขงพุทธเทวธมฺโม), วัดพระธาตุจอมจันทร์, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

1.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

1.4.1 จุดชมวิว

เป็นลานคอนกรีตบริเวณกว้างให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาชมทัศนียภาพ
ทุกทิศทางของอำเภอแม่จัน

ภาพที่ 4.12 หลวงพ่อโต วัดพระธาตุดอยมจันทร

2. พระศรีอารยเมตไตรย์

2.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐาน ณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม เลขที่ 80 หมู่ 9 บ้านป่าไร่ ตำบล
ท่าข้าวเปลือกอำเภอแม่จัน การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมือง มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนน
พหลโยธิน ให้เลี้ยวเข้าสู่เส้นทาง 1209 และเข้าสู่ เส้นทาง 1098 ตามลำดับ จะเห็นวัดวัดหมื่น
พุทธเมตตาคุณารามปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 46 นาที ในระยะทาง
42.6 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

2.2 ประวัติความเป็นมา

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

ความเป็นมาของวัดหมื่นพุทธเมตตาคุณารามมีพื้นที่ 500 ไร่ เป็นวัดในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหานิกายสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย เป็นวัดเดียวในเขตภาคเหนือ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งวัดเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พุทธศักราช 2550

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ประวัติการสร้างพระศรีอาริยเมตไตรยโพธิสัตว์ เมื่อปีพุทธศักราช 2544 พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร เจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย นำพุทธบริษัทไทยและจีน ทั้งในและต่างประเทศ พระเมตไตรยโพธิสัตว์ หรือพระศรีอาริยเมตไตรยโพธิสัตว์ แปลว่า ผู้เป็นเอกชาติ ปฏิพันธ์ หมายถึง พระผู้เกี่ยวข้องกับการเกิดอีกเพียงชาติเดียว ก็จักได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้า ได้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง มีต้องหวนกลับมาเวียนว่ายในสังสารวัฏอีก พระโพธิสัตว์องค์นี้มีลักษณะรูปร่างสมบุรณ์ ใบหน้ายิ้มแย้มรุ่งเรือง มีอุ้งแขนขนาดใหญ่ ถือลูกประคำ ไม่มีความวิตกกังวลและความห่วง ไม่มียึดมั่นถือมั่น เปี่ยมด้วยความเมตตา กรุณาต่อสรรพสัตว์ เป็นที่เคารพรักของบุคคลทั่วไป

2.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

2.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นเชื่อว่าถ้าได้เข้ามาสักการบูชาพระพุทธรูปนี้แล้ว ก็จะมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีรูปร่างผิวพรรณที่ผ่องใส สวยงาม⁵⁵

2.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในสมัยก่อนเขตจังหวัดภาคเหนือ ยังไม่เคยมีวัดฝ่ายสงฆ์จีนนิกายมาก่อน พระเดชพระคุณพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร เจ้าคณะใหญ่สงฆ์จีนนิกาย จึงได้ปรึกษากับทางคณะและชาวบ้านอำเภอแม่จัน ว่าด้วยเรื่องการสร้างวัดแบบจีนขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์จีนนิกาย ตลอดถึงเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลและการประพฤติปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป โดยทางชาวบ้านในพื้นที่เองก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และในปัจจุบันวัดแห่งนี้ก็เป็นวัดจีนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในอำเภอแม่จันเป็นอย่างดี

⁵⁵ สัมภาษณ์ พระสุทิน มายะ และพระวรินทร์ ชมรัตน์, วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม , วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

2.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

องค์พระศรีอาริยเมตไตรยโพธิสัตว์ หน้าตักกว้าง 15 เมตร สูง 19 เมตร องค์ใหญ่ที่สุดในโลก เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในวโรกาสทรงครองสิริราชครบ 60 พรรษา หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์จากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

2.4.2 ธรรมศาลาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

มีความกว้าง 26 เมตร ยาว 64 เมตร เนื้อที่ 1,664 ตารางเมตร เป็นศิลปะแบบไทย-จีน-ทิเบต สร้างเสร็จเมื่อปีพุทธศักราช 2538 เป็นที่ประดิษฐานพระประธานที่สวยงามมาก ซึ่งได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระญาณ-สังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก นามว่า “พระพุทธรูปมหาเมตตาคุณ ” แกะสลักด้วยหินอ่อน จากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีหน้าตักกว้าง 2.50 เมตร สูง 3.50 เมตร เป็นพระพุทธรูปศิลปะสมัยเชียงแสนผสมศิลปะแบบจีน เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์จีนนิกายและเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

2.4.3 ชุ่มประตู่และกำแพงด้านหน้า

ชุ่มประตู่ กว้าง 30 เมตร สูง 12 เมตร เป็นศิลปะแบบจีน สร้างเสร็จเมื่อปี

พ.ศ. 2540

ภาพที่ 4.13 พระศรีอาริยเมตไตรย์ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม

3) เขตอำเภอเชียงแสน

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 7 องค์ คือ

1. พระเจ้าล้านทอง

1.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระเจ้าล้านทอง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อยู่ในเขตกำแพงเมืองเชียงแสน การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมือง มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ให้ใช้เส้นทาง 1016 มุ่งหน้าตรงมาจะเห็นวัดพระเจ้าล้านทองปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 59 นาที ในระยะทาง 61.1 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

1.2 ประวัติความเป็นมา

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

พระพุทธรูปองค์นี้ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าล้านทองจ้าว หรือพระเจ้าทองจ้าว ราชโอรสพระเจ้าติโลกราช เป็นผู้สร้างเมืองเมื่อพุทธศักราช 2032 หรือจุลศักราช 851 ตามความที่ปรากฏในตำนานโยนก กล่าวว่า ในปี พุทธศักราช 2023 ปีมะแมนพศก พระเจ้าเชียงใหม่ พระยอดเชียงราย พระราชนัดดาของพระเจ้าติโลกราช ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติสืบสันตติวงศ์ เห็นว่าเมืองเชียงแสนเป็นหัวเมืองสำคัญ ฝ่ายเหนือจึงได้สถาปนาให้พระเจ้าทองจ้าว เจ้าหมื่นจ้าวได้มูรธาภิเศกที่เมืองเชียงแสน

1.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

วัดนี้ตามตำนานระบุว่าสร้างราว พุทธศักราช 2032 โดยพระยาศรีราชฎ เงินทอง พระโอรสของพระเจ้าติโลกราชกษัตริย์เชียงใหม่ เมื่อสร้างวัดขึ้นแล้วได้เททองหล่อพระประธานเป็นพระพุทธรูปสำริดหนัก 1,200 กิโลกรัม เรียกพระพุทธรูปองค์นี้ว่าพระเจ้าล้านทอง เป็นที่มาของชื่อวัดพระเจ้าล้านทองในเวลาต่อมา

1.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

1.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นเชื่อว่าเมื่อได้สักการะพระพุทธรูปองค์นี้แล้วก็จะเสริมสิริมงคล มีเงินมีทอง มีโชคลาภวาสนา

1.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

เมื่อวันพุธ ขึ้น 7 ค่ำ เดือนยี่เหนือ หรือเดือนธันวาคม พุทธศักราช 2032 เถลิงพระอภิชาตว่า พระยาสิริรัฐภูเงินทอง เมื่อได้ครองเมืองเชียงใหม่แล้วท่านได้สร้างพระอารามขึ้นแห่งหนึ่งท่ามกลางเมืองเชียงใหม่ สร้างวิหารกว้าง 5 วา ยาว 9 วา เจดีย์กว้าง 3 วา สูง 7 วา หรือวัดเจดีย์หลวง และหนึ่งในนั้นก็คือวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอเชียงใหม่ ในปัจจุบัน

1.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

หล่อพระพุทธรูปปฏิมากรองค์หนึ่งด้วยทองปัดจะโลหะ เป็นพระพุทธรูปสมัยล้านนา ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 4 ศอก 2 กำมือ หน้าอก 10 หาบพันซั่ง หรือประมาณ 1,200 กิโลกรัม เมื่อหล่อเสร็จจึงทรงเรียก พระพุทธรูปนี้ว่าพระเจ้าล้านทองวัดแห่งนี้เลยได้ชื่อเรียกตามพระพุทธรูปว่า วัดพระเจ้าล้านทอง ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน⁵⁶

1.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

1.4.1 พระเจ้าทองทิพย์

เป็นพระพุทธรูปที่มีพระพักตร์ตรงตามพุทธลักษณะพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง 1 ศอก 15 นิ้ว สูง 2 ศอก 10 นิ้ว

ภาพที่ 4.14 พระเจ้าล้านทอง วัดพระเจ้าล้านทอง

⁵⁶ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, เส้นทางการท่องเที่ยวสายประวัติศาสตร์ เวียงเชียงใหม่ – เวียงกาหลง (เชียงราย: สำนักพิมพ์สื่อล้านนา, 2555), หน้า 13 - 14.

2. หลวงพ่อผาเงา

2.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมือง มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน โดยใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใช้ทางออกที่ 3 ไปยังเส้นทาง 1290 และเลี้ยวขวาเข้าสู่ เส้นทาง 1129 จะเห็นวัดพระธาตุผาเงาปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 3 นาที ในระยะทาง 64.9 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

2.2 ประวัติความเป็นมา

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

จากพงศาวดาร โยนกบอกว่า ขุนผาพิงหรือขุนพิง อีกชื่อหนึ่งว่าพระองค์พิง ผู้ครองนครโยนก องค์ที่ 23 ช่วงปีพุทธศักราช 494 - 512 เป็นผู้สร้างเจดีย์ไว้บนหินก้อนใหญ่ที่เชิงเขา ดอยจันทร์ ซึ่งเข้าใจว่าหมายถึงพระธาตุผาเงาในวัดนี้ พระธาตุผาเงาได้ชำรุดทรุดโทรมลงมาก คาดว่า น่าจะมีการบูรณะมาบ้าง เพราะพระธาตุองค์นี้ตั้งอยู่ที่ลาดต่ำสุดของภูเขา ซึ่งง่ายต่อการดูแลซ่อมแซม

ชื่อของวัดนี้มาจากชื่อของพระธาตุผาเงา ที่ตั้งอยู่บนยอดหินก้อนใหญ่ คำว่า ผาเงา คือ เงาของก้อนผา หรือหินก้อน โดยหินก้อนนี้มีลักษณะสูงใหญ่คล้ายรูปทรงเจดีย์และให้ร่มเงา ได้ดีมาก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า "พระธาตุผาเงา" ความจริงก่อนที่จะย้ายวัดมาที่นี่ เดิมมีชื่อว่า "วัดสบคำ" ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขง ฝั่งน้ำได้พังทลายลง ทำให้บริเวณของวัดพังลงใต้น้ำโขงเกือบหมดวัด คณะศรัทธา จึงได้ย้ายวัด ไปอยู่ที่ใหม่บนเนินเขา ซึ่งไม่ไกลจากวัดเดิม

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ตามตำนานเล่าว่า คณะศรัทธาที่บุกเบิกการสร้างวัดพระธาตุผาเงาได้หลับ และฝันว่ามีพระภิกษุโบราณรูปหนึ่ง รูปร่างสูงใหญ่ ผิวดำ มาบอกว่าก่อนจะยกชิ้นส่วนองค์ประธาน เดิมขึ้นไปนิมนต์พระ 8 รูป มาทำพิธีสวดถอน บวงสรวงพื้นที่นี้และอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ รักษาพื้นที่นี้ และเมื่อลงมือบูรณะวัดจะได้พบกับสิ่งมหัศจรรย์นายจันทา พรหมมา ได้ปฏิบัติตามความฝันนั้น และในวันที่ 17 มีนาคม พุทธศักราช 2519 คณะศรัทธาได้ร่วมกันดำเนินการปรับพื้นที่บริเวณดังกล่าวต่างตื่นตื่นปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้ขุดพบพระพุทธรูปตรงบริเวณใต้ต้นไม้ หรือตรงหน้าฐานพระประธาน มีอิฐโบราณก่อเรียงเป็นอย่างดี นายจันทา พรหมมา ผู้นิมนต์ฝัน จึงยกอิฐโบราณ ออกมาก็พบว่า มีหน้ากากหรือแผ่นที่บ ก่อกันไว้อีกชั้น เมื่อเอาหน้ากากออกจึงพบพระพุทธรูปที่มีพุทธ

ลักษณะสวยงามมาก นอกจากนี้ยังมีคุณค่าและความสำคัญด้านความเก่าแก่ มีอายุระหว่าง 700 - 1,300 ปี ถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่ควรค่าต่อการกราบไหว้บูชา

2.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

2.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นมีความเชื่อว่าเมื่อได้เข้ามาสักการะกราบไหว้พระพุทธรูปองค์นี้ ก็เสมือนได้กราบพระพุทธรูปเก่าแก่ของเมืองโบราณเชียงแสน ที่มีความศักดิ์สิทธิ์⁵⁷

2.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ตามคำบอกเล่าของ พระอิทธิพล อิทธิพล พระวัดพระธาตุผาเงา ในปัจจุบันกล่าวว่า ในช่วงสมัยของอาณาจักรโยนก วัดพระธาตุผาเงาที่เคยร้างแห่งนี้กำลังอยู่ในช่วงที่เจริญรุ่งเรืองสุดขีด จึงสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นวัดที่สำคัญและประจำกรุงเก่าแห่งนี้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อดุสิตที่ขุดค้นพบแห่งนี้ถูกสร้างและฝังอยู่ใต้พระพุทธรูปองค์ใหญ่ ที่อาจจะ เป็นพระประธาน และได้ถูกปิดบังซ่อนเร้นเพราะกลัวถูกโจรกรรมจากพวกนิยมสะสมของเก่า

2.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

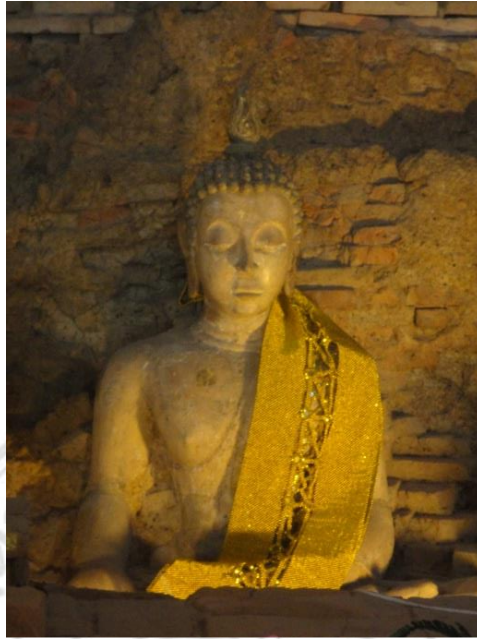
เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ศิลปะเชียงแสนสิงห์สาม มีเปลวรัศมีขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง 40 นิ้ว

2.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

2.4.1 พระธาตุผาเงา

เป็นพระธาตุองค์เล็กทรงแปดเหลี่ยม ศิลปะล้านนาได้สร้างประดิษฐานขึ้นบนก้อนหินแกรนิตขนาดใหญ่ เป็นฐานของพระธาตุ สูง 11 เมตร และมีหินก้อนใหญ่นอนลาดลักษณะคล้ายเงาของพระธาตุที่ตั้งอยู่ คณะผู้ค้นพบจึงขนานนามว่า “พระธาตุผาเงา” ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเชิงเขาอดอยคำ ที่ตั้งวัดปัจจุบันนี้

⁵⁷ สัมภาษณ์ พระพงษ์เพชร จันทโชโต, วัดพระธาตุผาเงา, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

ภาพที่ 4.15 หลวงพ่อผาเงา วัดพระธาตุผาเงา

3. หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

3.1 ที่ตั้ง และเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระธาตุเจดีย์หลวง หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียงอำเภอ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมือง มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนน พหลโยธิน โดยใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใต้ทางออกที่ 1 ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดพระ ธาตุเจดีย์หลวงอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที ในระยะทาง 65.5 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

3.2 ประวัติความเป็นมา

3.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

เมื่อพญาแสนภู ได้สร้างเมืองเชียงแสนให้เป็นนครกันชนเสร็จเรียบร้อยแล้ว มั่นคงดีแล้ว จากนั้นอีก 3 ปี คือปีพุทธศักราช 1873 พระองค์จึงได้สถาปนาวัดประจำนครขึ้นกลาง เมืองเชียงแสน โดยสร้างวิหารขนาดใหญ่ กว้าง 8 วา 1 สอก ยาว 17 วา และสร้างมหาเจดีย์ ขนาดสูง 29 วา ฐานกว้างด้านละ 14 วา มีเขตอุปจารอาราม 100 วา และตั้งขาพระธาตุ 50 คร้าวเรือน และ พระราชทานสู่โยนกนกร เพื่อถวายแด่พระเจ้ามังรายมหาราช กษัตริย์องค์ที่ 4 แห่งราชวงศ์สิงหนวัติ พระบรมธาตุทั้งหมดได้ถูกอัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานบนยอดดอยดินแดง ผังลึกลงไปในก้อนหินใหญ่

ลึก 8 สอก และ 7 สอก ตามลำดับ และสร้างเจดีย์ครอบก้อนหินนั้นสูง 7 สอก (สูงเท่ากัน 2 องค์) และได้ศิษฐานของตุงใหญ่บูชาพระธาตุขึ้นตั้งบนก้อนหินใหญ่ทางด้านขวา ตุงยาว 7,000 วา เสาตุงสูง 8,000 วา และตุงกว้าง 400 วา นับจากนั้นมาคนจึงเรียกคอยดินแดงนี้ว่า คอยตุง⁵⁸

3.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปยุคแรกของไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะปาละ-เสนะจากอินเดีย ส่งงามคัจฉาพิงห์

3.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

3.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

มีคุณค่าและความสำคัญด้านความศักดิ์สิทธิ์ เพราะพระพุทธรูปองค์นี้ได้อยู่คู่บ้านคู่เมืองเชียงใหม่ และช่วยให้บ้านเมืองผ่านพ้นวิกฤตต่างๆ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีคุณค่าควรแก่การสักการบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคลและความมั่นคงแก่ตนเอง

3.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

มีประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ในสมัยเมืองหริภุญธรเงินยาง หรือสมัยอาณาจักรล้านนา โดยใช้สถานที่แห่งนี้ประกอบพิธีทางศาสนา อย่างการสถาปนาเมืองเชียงใหม่ ในปีพุทธศักราช 1873 เป็นต้น⁵⁹

3.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปเชียงแสนสิงห์ 1 อายุมากกว่า 750 ปี สร้างด้วยวิธีก่ออิฐถือปูน หน้าตักประมาณ 2 เมตร สูง 3 เมตร ลงสีทองทั้งองค์

3.4 ชื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

3.4.1 เจดีย์หลวง

เป็นเจดีย์ประธานทรงระฆังฐานสูงแปดเหลี่ยม เป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดของเมืองเชียงใหม่ สร้างขึ้นมาประมาณปีพุทธศักราช 1887 ต่อมาเมื่อสภาพเก่าทรุดโทรมเปลี่ยนแปลงไป

⁵⁸ ประวิทย์ ตันตลานุกุล, ตำนานวัดเจดีย์หลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (เชียงใหม่: หจก. เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2553), หน้า 11 – 12.

⁵⁹ สัมภาษณ์ พระครูวิจารณ์ธรรมสุนทร , วัดพระธาตุเจดีย์หลวง , วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

ตามกาลเวลา เจดีย์องค์ปัจจุบันที่เห็นอยู่ในสภาพดีนั้นเป็นเจดีย์ที่ก่อสร้างขึ้นมาใหม่บนฐานเดิมเมื่อปี พุทธศักราช 2058

ภาพที่ 4.16 หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง วัดพระธาตุเจดีย์หลวง

4. พระพุทธรูปหล่อติดจำลอง (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)

4.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ จุดชมวิวมหาธาตุทองคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสนหรือหน้า วัดป่าเจ้า ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใช้ทางออกที่ 1 ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นพระพุทธรูปหล่อติดจำลอง ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 8 นาที ในระยะทาง 70 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

4.2 ประวัติความเป็นมา

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

เดิมสถานที่บริเวณนี้มีชื่อว่า เกาะดอนแทน ตั้งอยู่ระหว่างชายแดนไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่ใกล้ฝั่งไทยมากกว่า มีความกว้างประมาณ 40 เมตร ความยาวประมาณ 600 เมตร หรือประมาณ 4 - 5 ไร่ สภาพเกาะเป็นเนินทราย เกาะหรือเนินทรายนี้ได้ค่อยๆ หายไปจากการที่มีการขุดเพื่อร่อนหาทอง รวมทั้งการกัดเซาะของแม่น้ำโขงตลอดระยะเวลาอันยาวนานจนกระทั่งเมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2528 - 2529 จนไม่เหลือร่องรอยอีกเลย จนกระแสน้ำเปลี่ยนทิศพัดเอาซากหินดินทรายเข้ามา จนกลายเป็นจุดชมวิวกว้างมาจนถึงปัจจุบัน

4.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปพุทธศักราช 2479 เมื่อมีชาวประมงหาปลาบริเวณกลางแม่น้ำโขงซึ่งใกล้กับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเชียงแสน ได้เห็น เศียรพระเพียงเศียรพระหนูหรือคางพระพุทธรูปดังกล่าวหันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ และเมื่อปีพุทธศักราช 2497 ได้มีการค้นพบพระรัศมีสำริดขนาดใหญ่ชิ้นหนึ่งกลางลำน้ำโขงหน้าเมืองเชียงแสน และถูกประดิษฐานที่วัดร้างบริเวณหลังตลาด ปัจจุบัน คือ วัดกว้าง ต่อมาได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่ วัดปงสนุกในอำเภอเชียงแสน และวัดมุงเมืองในอำเภอดำค้อ ครั้งเมื่อมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงแสน จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานในนี้ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน สันนิษฐานว่า พระรัศมีชิ้นนี้น่าจะเป็นของพระเจ้าล้านตื้อที่ชาวประมงพบเห็นเมื่อปีพุทธศักราช 2479 ก็เป็นไปได้

4.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

4.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

พระพุทธรูปล้านตื้อจำลองขึ้นมาแทนพระพุทธรูปกลางน้ำ พระพุทธรูปล้านตื้อมีคุณค่าและความสำคัญด้านความเชื่อโยงต่อพื้นที่ในเขตอำเภอเชียงแสน

4.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ได้มีการสันนิษฐานได้ว่าพระเจ้าทองทิพย์ หรือพระเจ้าล้านตื้อ รวมทั้งโบราณวัตถุต่างๆ ในบริเวณนี้เคยอยู่บนเกาะดอนแทนหรือเกาะดอนแห่ง กลางแม่น้ำโขง หน้าที่ว่าการอำเภอเชียงแสน แต่เกาะนี้ได้ล่มลงก่อนที่จะมีการทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส เรื่องการแบ่งปันเขตแดนเมื่อปีพุทธศักราช 2469 และช่วงรัชกาลที่ 1 ก็มีการเผาเมืองจนร้างจึงทำให้เหลือหลักฐานอยู่น้อยมาก

4.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปิดด้วยทองบุศราคัม น้ำหนัก 69 ตัน หน้าตักกว้าง 9.99 เมตร สูง 15.99 เมตร ประทับนั่งบนเรือแก้วกุศลธรรม

4.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

4.4.1 ร้านขายของที่ระลึก

เป็นร้านค้าจำนวนมาก ที่วางขายตามแนวถนนสองข้างทางบริเวณจุดชมวิวด้านเหลี่ยมทองคำ มีสินค้าที่ระลึกหลายประเภท ราคาไม่สูง ส่วนมากจะเป็นของที่ระลึกทำมือเหมาะสำหรับเป็นของฝากอย่างยิ่ง

ภาพที่ 4.17 พระพุทธรูปทองคำ ๓ องค์ วิเวกสามเหลี่ยมทองคำ

5. หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

5.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระธาตุคอกยปูเข้า (ภูเข้า) บ้านสบรวก เลขที่ 476 ถนนริมโขง บ้านสบรวก หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียนใช้ทางออกที่ 1 ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดวัดพระธาตุคอกยปูเข้า ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 8 นาที ในระยะทาง 70.3 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

5.2 ประวัติความเป็นมา

5.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

พระยาลาวแก้วเมืองมา เป็นโอรส องค์ที่ 3 ของพระยาระวะจักรราชปฐมกษัตริย์ราชวงศ์เม็งราย เมื่อครั้งพระเยาว์นั้น ได้ปู่ใหญ่อาศัยอยู่ใต้ภูเขาออกมาทำลายพืชผลชาวบ้านเสียหายพระราชบิดา ให้โอรสองค์ที่ 3 ไปจับปูได้ตัวหนึ่ง อีกตัวหนึ่งหนีลงใต้ภูเขา ต่อมาเมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติ จึงสร้างพระเจดีย์ปิดปูเอาไว้ จึงชื่อว่าพระธาตุปูเข้า ในกาลที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ได้ทรงเสด็จกระทำกตติง หรือฉันภัตตาหาร เสร็จแล้วทรงบ้วนปากลงไปยังแม่น้ำ แล้ว

ทรงสถาปนาพระเกศาไว้ที่นี้เส้นหนึ่ง พระทรงทำนายว่าที่นี้ต่อไปชื่อว่า ดอยภูเข้และเจริญขึ้นไปวันข้างหน้า วัดพระธาตุคอกยปูเข้ หรือ วัดพระธาตุภูเข้ วัดพระธาตุคอกยปูเข้ หรือวัดพระธาตุภูเข้ สร้างขึ้นบนดอยเชียงเมียง ริมปากน้ำรวก เมื่อพุทธศักราช 1302 ในสมัยพระยาลาวเก่าแก่มาเมือง กษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งเวียงทัญญนครเงินยางสร้างขึ้นบนดอยเมียง ริมปากแม่น้ำรวก ตามเส้นทางเชียงแสน-สบบรวก แยกซ้ายก่อนถึงสามเหลี่ยมทองคำเล็กน้อย ตั้งอยู่บนดอยริมน้ำโขง มีมณฑปอยู่บริเวณกึ่งกลางของวัด ล้อมรอบด้วยเจดีย์ขนาดเล็ก 5 องค์ ด้านหน้าเป็นวิหาร มีกำแพงแก้วล้อมรอบสองชั้น มีบันไดทางขึ้น 3 ด้าน ยกเว้นทางด้านทิศตะวันตก

5.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ได้มีการสันนิษฐานจากนักโบราณคดีว่าพระพุทธรูปนี้มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 นอกจากพระพุทธรูปแล้วยังพบพระวิหาร และกลุ่มเจดีย์ที่พังทลาย ก่อด้วยอิฐ มีร่องรอยการตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นนอกจากนี้บนดอยเชียงเมียง

5.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

5.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นมักจะขึ้นมาราบไหว้สักการะขอพรจากพระพุทธรูปองค์นี้ เพื่อให้ตนมีสุขภาพที่ดี แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และพ้นจากความเจ็บป่วยทั้งปวง

5.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

พระธาตุสามมุมเมื่อนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวัดพระธาตุปูเข้ซึ่งถูกสร้างขึ้นพร้อมๆกัน นอกจากพระธาตุองค์เดิมที่เชื่อว่ามี พระเกษาธาตุจำนวนสามเส้นบรรจุอยู่ข้างในแล้วก็ยังมีพระธาตุองค์ที่ถูกสร้างขึ้นอยู่ติดๆ กัน นอกจากนี้ก็ยังมีโบสถ์วิหารและหอระฆังที่สวยงามอยู่ในบริเวณเดียวกัน⁶⁰

5.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่งองค์นี้มีอายุเก่าแก่ถึง 1300 กว่าปีมาแล้ว เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย แบบเชียงแสนสิงห์หนึ่ง ก่อด้วยอิฐถือปูน

⁶⁰ สัมภาษณ์ พระชินวโร, วัดพระธาตุปูเข้, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

5.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

5.4.1 จุชมวิว

จุชมวิวนี้เป็นลานกว้าง สามารถมองเห็นทัศนียภาพของสามเหลี่ยมทองคำ และประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 4.18 หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง วัดพระธาตุคอกยปูเข้า

6. พระเจ้าหลวงสวนดอก

6.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดสวนดอก ตำบลบ้านแหวน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมือง มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน โดยใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใช้ทางออกที่ 3 ไปยังเส้นทาง 1290 และเลี้ยวขวาเข้าสู่ เส้นทาง 1129 จะเห็นวัดสวนดอกปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 27 นาที ในระยะทาง 82.3 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

6.2 ประวัติความเป็นมา

6.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จนิพพานไป 300 กว่าปี ได้มีเจ้าไชยনারายณ์ มาสร้างพระพุทธรูปไว้ ประทานนามว่า พระเจ้าหลวงสวนดอก ชาวบ้านจึงพากันเรียกตามชื่อพระพุทธรูป อาจจะผิดเพี้ยน หรือตัดคำจนกลายเป็นชื่อ วัดสวนดอก ในปัจจุบัน⁶¹

⁶¹ สัมภาษณ์ พระอริการวรวิทย์ ฐานวิโร, วัดสวนดอก, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.

6.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก ได้กล่าวถึงบริเวณแห่งนี้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้า พากิษุสงฆ์ ลงจากคอยจันเลียบไปตามฝั่งแม่น้ำโขงที่ล่องไปโคจรคามที่บ้านกรอดดอกไม้ คือว่า ชาวสวนดอกไม้ อันอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ที่สบแม่น้ำกกนที (น้ำกก) ที่ท่าเมื่อสุวรรณโคมคำแก่นั้น เมื่อช่างกรอดมาลาดอกไม้ นั้น เห็นพระพุทธเจ้ามา ก็พาบุตร ภรรยา และเพื่อนบ้าน ไปใส่บาตร พระพุทธเจ้าและอรหันต์ทุกองค์ พระพุทธเจ้าออกไปนั่งที่สวนป่าแพะ ที่อยู่นอกบ้านช่างกรอดดอกไม้ และกระทำกติจฉันข้าวในที่แห่งนั้น ส่วนนายช่างกรอดดอกไม้ก็พาลูกเมียไปตักน้ำที่แม่น้ำโขง แล้วเอามาถวายพระพุทธเจ้าอีกครั้ง หลังจากฉันข้าวเสร็จแล้วจึงได้ทำนายว่าตาคณิพพานไปแล้ว ช่างกรอดดอกไม้จักได้มาเป็นพระยาคนหนึ่ง ชื่อว่า ไชยনারายณ์ จะได้มาสร้างที่พระพุทธรูปเจ้านั่งฉันข้าว และสร้างมหาวิหารหลวงบูรรมสวนดอกไม้เป็นทาน จะได้ชื่อว่า พระเจ้าหลวงสวนดอกไม้แม่น้ำขรนที คือว่าห้วยไคร้ นี้ จะได้ชื่อว่า แม่ของ (แม่โขง) หลังจากพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วประมาณ 300 กว่าปี ก็มีกษัตริย์ปกครองเมืองคอนมูล ก็ได้มาสร้าง จึงมีชื่อเรียกว่า วัดสวนดอกไม้⁶²

6.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

6.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นเชื่อว่าวัดนี้สร้างโดยกษัตริย์ในสมัยเดียวกับยุคสุวรรณโคมคำ เพราะมีวิหารและองค์พระขนาดใหญ่ปรากฏให้เห็น ซึ่งมีรูปแบบลาว และมีฐานของวิหารที่ทำจากศิลาแลง ดังนั้นชาวบ้านจึงร่วมกันทำการบูรณะองค์พระประธาน คือพระเจ้าหลวง เป็นพระสิงห์หนึ่ง และสร้างวิหารให้มีขนาดกว้างขวางและงดงาม เพื่อรองรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้อย่างเหมาะสม และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ด้วย

6.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

วัดสวนดอกไม้มีอายุเก่าแก่ ราวพุทธศักราช 2500 แต่ถูกปล่อยให้ทิ้งร้างไปเป็นเวลานานร้อยๆ ปี ต่อมาได้มีการบูรณะขึ้นมาใหม่ ในปีพุทธศักราช 2481

⁶² วารสาร ไชยনারายณ์, พระบาททุ่งก่อ (ปีที่ 33 ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน 2553), หน้า 38 - 40.

6.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ศิลปะเชียงแสนสิงห์หนึ่ง ขนาดหน้าตัก กว้าง 6 เมตร สูง 7 เมตร ซึ่งก่อสร้างด้วยอิฐดินเผาฉาบเทาผิวองค์พระด้วยปูนดำแบบโบราณ ประดิษฐานบนฐานชุกชีโบราณ

6.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

6.4.1 วิหารอิฐมอญ

ภายในวิหารจะประดิษฐานพระประธาน คือพระเจ้าหลวงสวนดอก นอกจากนี้ บริเวณข้างฐานพระพุทธรูป จะรวบรวมซากโบราณสถานที่ยุดค้นพบในบริเวณวัด จัดวางเป็นชั้นๆ และบันทึกโบราณ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่เข้ามาเยือน ได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์

ภาพที่ 4.19 พระเจ้าหลวงสวนดอก วัดสวนดอก

7. พระพุทธเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณะที่พัฒน์มงคล

7.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ถูกประดิษฐานไว้ ณ วัดพระธาตุจอมกิตติ ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใต้ทางออกที่ 1 ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดวัดพระธาตุจอมกิตติ ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 1 นาที ในระยะทาง 62.6 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

7.2 ประวัติความเป็นมา

7.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

พงศาวดารโยนกได้กล่าวไว้ว่า พระเจ้าฟ้างคราชโปรดให้สร้างเมืองเชียงแสน ในปีพุทธศักราช 1483 สมัยเดียวกับการสร้างพระธาตุคอกยวมทองของเมืองเชียงราย และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้มาจากพระเถระชาวเมืองสุพรรณวดี เป็นพระธาตุย่อเหลี่ยมไม้สอบสองสมัย เชียงแสน ต่อมาพระเจ้าสุวรณคัมภีร์ได้เสริมและบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุใหม่ มีความสูง 13 เมตร ฐานกว้าง 6 เมตร

คำบูชาพระธาตุจวมกิตติ

อะหัง วันทามิ ประระมะสารีริกะธาตุโย

กะกุสันธัสสะ จะ โจนาคะ นะมัสสะจะ

กัตตะธัสสะ จะสะมะนะ โทคะมัสสะ เจวะ

นิพานะ ปัจจะโย โหตุ

อานิสงส์แห่งการเข้ามาสักการะพระธาตุจวมกิตติ จะทำให้มีจิตใจมีแต่ความสุข เสริมบารมี อุดมไปด้วยทรัพย์สินยศาบรดาศักดิ์ มีผู้คนสรรเสริญนับหน้าถือตา ได้เป็นเจ้าคนนายคน ปราศจากคนปองร้าย

ตามตำนานเล่าว่า กษัตริย์แห่งราชวงศ์โยนกองค์ที่ 24 คือพระเจ้าฟ้างคราช พร้อมด้วยพระโอรส คือ พระเจ้าพรหมมหาราช ได้รับพระบรมสารีริกธาตุจากพระเถระเจ้าชาวโกศล เมืองสุพรรณวดี นามว่า พระเจ้าพุทธโฆษาจารย์รวม 16 องค์ เป็นพระบรมอัฐธาตุส่วนพระนลาต (หน้าผาก) พระเจ้าฟ้างคราชจึงทรงโปรดแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็นขนาดใหญ่ 1 องค์ ขนาดกลาง 2 องค์ ขนาดเล็กอีก 2 องค์ ประทานแก่พระยาเรื่อนแก้ว เจ้าเมืองไชยนาทราช ซึ่งพระยาเรื่อนแก้วได้สร้างเจดีย์ประดิษฐานไว้ ณ คอกยวมทอง คือพระธาตุคอกยวมทอง ที่เหลืออีก 11 องค์ ทรงโปรดให้นำพระโกศแก้ว พระโกศเงิน มารองรับพระบรมสารีริกธาตุ พระราชทานให้พระเจ้าพรหมมหาราชนำไปประดิษฐานไว้ที่คอกน้อยหรือคอกยวมกิตติที่พระเจ้าสิงหนวัติปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์โยนกเคยบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้แล้วก่อนหน้ากัน ภายในบริเวณวัดพระธาตุจวมกิตติตั้งแต่นั้นได้ทางขึ้นมีพระบรมราชานุสรณ์ของพระเจ้าฟ้างคราช

7.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ในปีพุทธศักราช 1483 ในระยะต่อมาเจดีย์พระธาตุทรวดโถมมากเจ้าฟ้าเฉลิมเมือง เจ้าเมืองเชียงแสน ได้ร่วมกับศรัทธาชาวบ้านบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่อีกครั้งในปีพุทธศักราช 2237

ในศิลาจารึกของวัดพระธาตุจอมกิตติได้กล่าวว่าเมื่อตอนที่พระพุทธองค์ได้เสด็จมา ณ ที่นี้ พระองค์ได้ทรงถอดพระเกศาและประดิษฐานไว้ที่พระธาตุจอมกิตติแล้วพระองค์จึงทรงพยากรณ์ว่า แวนแคว้นแห่งนี้จะคงสืบพุทธศาสนาดำรงได้ครบ 5000 ปี บางตำนานเล่าว่า เมืองเชียงแสนนั้นเกิดมาตั้งแต่สมัยพระพุทธองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพ และเคยเสด็จมายังเชียงแสน ประทานเส้นพระเกศาไว้ จึงสร้างพระธาตุขึ้นมาไว้เพื่อประดิษฐาน ต่อมาจึงได้สร้างพระพุทธรูปขึ้น

7.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

7.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านเชื่อว่าพระธาตุ รวมถึงพระพุทธรูปภายในวัดเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มาก จากคำบอกเล่าของบรรพชนมักได้ยิน ได้ฟังอยู่เสมอว่า ทุกวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำของบางเดือน จะเกิดปรากฏการณ์พิเศษเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ เช่น การปรากฏลำแสงพวยพุ่ง สุกสว่างสดใสเป็นรัศมีสีแดง สีเหลือง สีขาว ขึ้นรอบองค์พระธาตุ หรือ พาดผ่านขึ้นสู่ท้องฟ้าบ้าง หรือการปรากฏความร่มเย็นเป็นสุขมีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลที่แห้งแล้งบ้าง หรือปรากฏกลิ่นหอมโรยรินอบอวลชวนให้จิตใจสดชื่นแจ่มใสบ้าง ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้สำแดงออกมาโดยอิทธิฤทธิ์ด้วยพุทธานุภาพเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ฝูงชนที่เคารพเลื่อมใสเป็นอันมาก

7.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

เมื่อปีพุทธศักราช 2519 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระราชทานอัญมณีประดับยอดฉัตร 9 ชนิด เพื่อนำไปบรรจุในยอดฉัตรและทำพิธีบูชาพระบรมสารีริกธาตุ

7.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิงห์ 1 ก่อด้วยอิฐถือปูน ปางมารวิชัย ทาสีชมพูอ่อน หน้าตักประมาณ 2.5 เมตร สูง 3.5 เมตร ตักบนฐานชุกชีสูง เนื้อพระรัศมีประดับด้วยใบโพธิ์

7.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

7.4.1 เจดีย์

เป็นทรงปราสาทยอดแบบล้านนาที่นิยมสร้างในเมืองเชียงใหม่ช่วงยุคพุทธศตวรรษที่ 22 ส่วนฐานเป็นฐานบัวคว่ำ บัวหงายรองรับส่วนเรือนธาตุมีชั้นบัวคว่ำรองรับฐานบัวอีกชั้นหนึ่งเรือนธาตุประดับซุ้มจรณะนำประดิษฐานพระพุทธรูปทั้งสี่ด้านเหนือเรือนธาตุมีหลังคาเอนลาดหนึ่งชั้น ต่อด้วยชุกชานบัวรองรับองค์ระฆังเป็นชุกบัวคว่ำ บัวหงาย ในผังสิบสองเหลี่ยมซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเจดีย์ทรงปราสาทแบบล้านนาในช่วงยุคพุทธศตวรรษที่ 22 นี้และเป็นส่วนที่ทำให้เจดีย์แลดูสูงชะลูดขึ้นไปกว่าเจดีย์รูปแบบอื่นๆ ต่อด้วยองค์ระฆังกลมขนาดเล็กประดับด้วยประจํายมรดอก บัลลังก์ในผังกลม ต่อด้วยปัทมบาท หรือ บัวแวง รองรับปล้องไฉน ปลีและฉัตรเก้าชั้น⁶³

ภาพที่ 4.20 พระพุทธเชียงใหม่จอมกิตติสิริลักษณะพัฒนมังคล วัดพระธาตุดอยกิตติ

⁶³ สำนักกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร, 9 วัดในเชียงใหม่ (กรุงเทพฯ: บริษัทนุชาการพิมพ์, 2551), หน้า 84.

4) เขตอำเภอแม่สาย

ปรากฏมีพระพุทธรูปสำคัญ 4 องค์ คือ

1. พระเจ้าอินทร์สถาน

1.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระธาตุคุดอยเวา ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย การเดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดพระธาตุคุดอยเวา ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 51 นาที ในระยะทาง 61.7 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

1.2 ประวัติความเป็นมา

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

พระองค์เวา ผู้ครองเมืองนครนาคพันช์โยนท หรือเมืองเชียงแสนโบราณ เป็นผู้สร้างพระธาตุคุดอยเวาแห่งนี้ไว้เพื่อบรรจุพระเกศาธาตุองค์หนึ่ง เมื่อปีพุทธศักราช 364 ซึ่งในปัจจุบันนับว่าเป็นพระบรมธาตุที่เก่าแก่องค์หนึ่งรองมาจากพระบรมธาตุคุดอยคอง เมื่อเวลาผ่านไปหลายร้อยปีองค์พระธาตุก็เกิดการชำรุดทรุดโทรม บางก็พังทลายลงมา จึงมีผู้บูรณะขึ้นใหม่อีกหลายครั้งหลายหน แต่ครั้งสุดท้ายเหลือแต่ซากพระเจดีย์เพียงฐานชั้นล่าง สูงพื้นดินขึ้นมาประมาณ 2 เมตร และถูกขุดเป็นโพรงลึกลงไป

1.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ตามตำนานเล่าว่า มีชายคนผู้หนึ่งรับอาสาเป็นหัวหน้าในการสานรวมทั้งชาวบ้าน ตลอดระยะเวลาในการสานจากฐานจนถึงหัวไหล่ก็ไม่มีอุปสรรคใดๆ จนถึงการสานช่วงคอไปจนถึงพระเศียรโมลี ไม่มีผู้ใดสามารถสานได้จนต้องปล่อยทิ้งไว้ จนวันหนึ่งพระอินทร์ได้แปลงกายนุ่งขาวห่มขาวลงมาช่วยสานต่อจนแล้วเสร็จเป็นที่น่าอัศจรรย์และยังความปราบปลื้มแก่ชาวบ้านเป็นอย่างมากจนเป็นที่มาของชื่อ พระเจ้าอินทร์สถานมีคุณค่าและความสำคัญด้านความงามทางศิลปกรรมที่วิจิตร ประณีต และได้องค์ประกอบทางศิลปะ

1.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

1.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชาวบ้านในท้องถิ่นเชื่อว่าเมื่อได้เข้ามากราบไหว้บูชาพระพุทธรูปพระเจ้าอินทร์สานก็มีเกิดอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ จะเกิดผลได้ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือเทวดาอินทร์พรหมทุกหมู่เหล่าจะได้รับบุญอย่างมาก

ในปัจจุบันมีประเพณีนมัสการพระธาตุของทุกปี โดยจะจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 เหนือ หรือตรงกับเดือน 3 ใต้ คือ วันมาฆบูชา และมีประเพณีสรงน้ำพระธาตุในวันสงกรานต์ ของทุกปีเช่นเดียวกัน⁶⁴

1.3.2 ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

นายบุญยืน ศรีสมุทร กุฎีผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาชาวแม่สาย ร่วมกับพระภิกษุดวงแสง รัตนมณี ผู้มีเชื้อชาติไทลื้อ อยู่ที่เมืองหลวง เขตสิบสองปันนา พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า คหบดี ผู้มีใจศรัทธา มาร่วมกันบูรณะวัดขึ้นใหม่อีกครั้ง และได้สร้างพระธาตุขึ้นตามแบบล้านนาไทย ออกแบบโดยกรมศิลปากร ซึ่งได้มีการขุดแต่งรอบๆ พระธาตุก่อนบูรณะได้พบพระสารีริกธาตุในพอบหินคำ 5 องค์ พอบใหญ่ขนาดไข่เป็ด จึงบรรจุลงในฐานพระธาตุเดิม ต่อมาจึงมีพิธีวางศิลาฤกษ์ ก่อองค์พระธาตุในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2498 มีคณะศรัทธาจากวัดต่างๆ ในอำเภอแม่สาย เชียงแสน แม่จัน เชียงราย พาน แม่สรวย และฝั่งท้าวเหล็กมารวม 58 วัด นำเครื่องไทยธรรมมาถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา

1.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

หน้าตัก 2.99 เมตร โดยจะทำการแยกฐานทีละส่วน อย่างเช่น พระหัตถ์ พระเศียร และพระองค์

1.4 ชื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

1.4.1 พระธาตุคอยเวา

เป็นเจดีย์สี่ทอนแบบล้านนาบนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมมีซุ้มจระนำสี่ทิศปล้อง โฉนดี่ชั้นรองรับองค์ระฆังขนาดเล็ก ฐานกว้างประมาณ 4 เมตร สูง 15 เมตร

⁶⁴ สัมภาษณ์ พระกิตติคุณ กตปุญญ เจริญสุข , วัดพระธาตุคอยเวา , วันที่ 24 มิถุนายน 2557.

1.4.2 หอชมทิวทัศน์

บนวัดพระธาตุคอกยเวามีหอสูงให้ขึ้นไปชมทิวทัศน์ตัวอำเภอแม่สาย สายน้ำแม่สาย ด้านตรวจคนเข้าเมืองและบรรยากาศการค้าที่ฝั่งท่าขี้เหล็กฝั่งประเทศพม่า

ภาพที่ 4.21 พระเจ้าอินทร์สถาน วัดพระธาตุคอกยเวา

2. หลวงพ่อองค์ดำ (พระสิงห์สถานชนะมาร)

2.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดหิริญญาวาส หรือวัดเหมืองแดงน้อย เลขที่ 147 หมู่ 8 บ้านเหมืองแดงน้อย ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ไปยังเส้นทาง 1041 ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนนเหมืองแดง จะเห็นวัดหิริญญาวาส ปรากฏอยู่ทางซ้ายมือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 3 นาที ในระยะทาง 71.2 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

2.2 ประวัติความเป็นมา

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัด

ในอดีตได้มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง โดยมีนายใจ นาใจ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการชักชวนชาวบ้านในละท้องถิ่น รวมแล้วกว่า 40 หลังคาเรือน เพื่อเข้ามาบูรณะและสร้างศาสนานประจำหมู่บ้านขึ้น โดยได้ นายต่อม ทำตาน และ นายดำ มั่นคงคำ ได้เข้ามาเป็นมรรคทายกของวัดแห่งนี้ได้

และได้รับการบริจาคที่ดินจาก พ่อหมา นายใจ อินต๊ะ นายสิงห์ นายดำ มั่นคงคำ ได้ร่วมกันสร้างบูรณะ วัดวัดหิรัญญาวาส หรือวัดเหมืองแดงน้อย นี้ขึ้นมาใหม่ โดยมี พระคำอ้าย ปัญโญ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาส กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศตั้งเป็นวัด เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พุทธศักราช 2515 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2513 และได้ทำการผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2546

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

พระสิงห์สถานชนะมาร เริ่มสานวันที่ 29 กรกฎาคม พุทธศักราช 2552 จนถึงวันที่ 21 ตุลาคม ก็ใช้เวลา 85 วันด้วยความร่วมแรงร่วมใจอันแรงกล้าของชาวบ้านในหมู่บ้านเกาะช้าง และพุทธศาสนิกชนผู้ใจบุญจึงได้ออกแรงกันโดยชาวบ้านต่างคนต่างนำเครื่องมือเครื่องมือที่ทำจักสานได้มาช่วยกันเหลาดอกเป็นเส้นเส้นจึงได้ทำสำเร็จขึ้น

2.3 คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

2.3.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ส่วนเศษไม้มุงที่เป็นเศษไม้จากการเหลาของชาวบ้านก็จะนำเศษไม้มาดทำเป็นมวลสารโดยจะทำเป็นพระองค์เล็กสำหรับไว้บูชา “ความเชื่อตามโบราณว่าผู้ใดได้สร้างพระนี้ด้วยตนเองหรือร่วมกันสร้างเพื่อเป็นพุทธรูปชานนั้นจะบังเกิดอานิสงส์มากมายพระสิงห์สถานเป็นพระแห่งความรักหากหนุ่มสาวคู่ใดสักการบูชาจะรักกันยาวนานตลอดไปด้วยอานิสงส์แห่งการได้ใช้ไม้มุงมาทำพระทั้งองค์จะบังเกิดผลคืออานุภาพปกคลุมรักษาตระกูลและตนเองให้อยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงจะสานต่อชะตาอายุให้ยืนยาวมั่นคงถาวรไร้โรครภัยไข้เจ็บตลอดไปและกิจการร้านค้า ธุรกิจให้เจริญงอกงามเพิ่มพูนไพบูลย์ทวีคูณร้อยเท่าพันเท่าและสานต่อตระกูลเพิ่มพูนให้ตระกูลสูงส่งเป็นที่เชิดหน้าชูตาลูกหลานเป็นคนดีว่าง่ายสอนง่ายเป็นที่ยอมรับของสังคม

2.3.2 มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวอะไรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พุทธศักราช 2515 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งให้วัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2513 จึงได้มีการบูรณะวัดจากความร่วมมือของคณะศรัทธาและชาวบ้านในหมู่บ้าน กระทั่งในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2546 ก็ได้ทำการผูกพัทธสีมา ถือเป็นวัดที่ได้รับการยอมรับนับถือเป็นที่รู้จักในเขตอำเภอแม่สายในปัจจุบัน

2.3.3 ลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปนี้มีน้ำหนักถึง 2 ตัน มีขนาดหน้าตักกว้าง 9 ศอก สูง 19 ศอก พระสิงห์สถานชนะมาร องค์นี้เป็นลักษณะพระสิงห์หนึ่งเชียงแสนสร้างจากวัสดุจากไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่มีถิ่นกำเนิดมาจากพม่าอยู่บนดอยสูงนำมาจักสานเป็นองค์พระโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเจ้าอาวาสวัดหิริญญาวาส กล่าวว่า สำหรับไม้ไผ่ที่นำมาทำองค์พระนี้ต้องตัดเดือนสามไทยหรือเดือนกุมภาพันธ์ เพราะว่าการตัดเดือนนี้จะไม่มีมอดมากินไม้ไผ่ หลังจากนั้นจึงนำน้ำส้มจากการเผาไม้และนำน้ำจากการเผาไหม้มาชุบไม้จึงนำมาจักสานได้โดยในขณะนี้ก็เป็นองค์พระแล้วเหลือแต่แค่ทำด้วยน้ำยารักมีลักษณะเป็นสีดำเพื่อเป็นการรักษาเนื้อไม้ให้อยู่คงทนถาวรยาวนาน

2.4 สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

2.4.1 พระลักแล

เป็นพระพุทธรูปศิลปะพม่าพระพุทธรูปที่สามารถเหยียดหน้าตามผู้ชมทุกด้าน ไม่ว่าจะมองพระพุทธรูปด้านใดพระจะมองตามทุกด้าน พระพุทธรูปองค์นี้ได้นำมาจากเมืองพุกาม หรือประเทศพม่าในปัจจุบัน จะตั้งอยู่ด้านในพระวิหารวัด นอกจากพระเจ้าลักแลแล้วยังมีหัวใจของพระเจ้าสิงห์สถานชนะมารทำจากเงินแท้บริสุทธิ์ ประสาทเงิน และปลียอดฉัตรพระธาตุสติศรีจอมเงิน เข้าไปนมัสการได้เมื่อมาที่วัดแห่งนี้

ภาพที่ 4.22 พระสิงห์สถานชนะมาร วัดหิริญญาวาส

3. หลวงพ่อทองทิพย์

3.1. ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดถ้ำผาจอม ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย เดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดถ้ำผาจอม ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 51 นาที ในระยะทาง 61.1 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

3.2. ประวัติความเป็นมา

3.2.1. ประวัติความเป็นมาของวัด

เป็นวัดที่เรียกได้ว่า อยู่เหนือสุดของประเทศ ที่ตั้งวัดอยู่ใกล้ท่าขี้เหล็ก และมีอาณาเขตอยู่ติดกับประเทศพม่า โดยวัดตั้งบนภูเขาที่เรียกกันว่าเทือกเขานางนอน เดิมเป็นที่พำนักสงฆ์ หรือสำนักสงฆ์ ไม่มีสิ่งก่อสร้างที่ถาวร โบสถ์ ศาลา ไม่มีกฐินที่พระจะจำวัดได้ มีแต่ไม้ไผ่ผ่าซีก ทำเป็นตัวเรือน หลังคามุงแฝกหรือจาก ส่วนเหตุที่ชาวบ้านเรียกว่า "ถ้ำผาจอม" ก็เพราะถ้ำแห่งนี้จมลึกลงไปอยู่ใต้แม่น้ำสายเป็นบางส่วน คนทั้งหลายจึงได้เรียกว่า "ถ้ำผาจอม"

3.2.2. ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

หลวงพ่อวิชัย เขมियोได้เริ่มสร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะสมัยสุโขทัย ชาวบ้านเรียกขานกันว่าหลวงพ่อทองทิพย์บริเวณของชั้น 2 นี้ภายในถ้ำ หลวงพ่อทองทิพย์ เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มาก มีเทพเทวดารักษาอยู่ตลอดทุกครั้งที่มีผู้เขียนไปนมัสการท่าน และขออนุญาตถ่ายรูป จะมีแสงสายรุ้งอยู่ที่ภาพทุกครั้งเสมอไป ซึ่งเป็นสิ่งอัศจรรย์ แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ มีพุทธานุภาพยิ่งนักเชื่อมต่อยาวไปถึงเขตพม่าโน้น

3.3. คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

3.3.1. ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ตามตำนานได้เล่าว่า เมื่อมีผู้คนเข้าไปนมัสการและขอถ่ายรูปหลวงพ่อทองทิพย์ก็มักจะมีแสงสายรุ้งปรากฏให้เห็นอยู่ที่ภาพทุกครั้งซึ่งถือเป็นเรื่องอัศจรรย์และศักดิ์สิทธิ์มากด้วยพุทธานุภาพนี้จึงทำให้พระพุทธรูปองค์นี้โด่งดังไปจนถึงยังเขตแดนพม่า

3.3.2. ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในตำนาน โยนก ตำนานพระธาตุคุดอยู่เสมอ ความว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้นได้เคยเสด็จมาที่นี่เพื่อโปรดสัตว์ พระพุทธองค์ได้มีมาแล้ว 4 องค์ องค์ที่ 5 คือพระศรีอริยเมตไตรย ก็จะเสด็จมาที่นี่เพื่อโปรดสัตว์เช่นกัน พระฤาษีมาโลภิกขุ ที่เคยอุปฐาก

พระวรชินธาตุเจ้าคอตุงก็เคยเสด็จมาจำวัดอยู่ในถ้ำนี้เช่นกัน บริเวณหัวคอตุงที่ติดกับลำน้ำสาย มีฝายหินที่ลูกหนึ่ง เป็นฝายเพื่อที่จะเอาน้ำเข้ามาสู่ฝืนนาที่อยู่ฝั่งไทย ฝายนี้มีมานานประมาณเป็น 1,000 ปีมาแล้ว เพราะว่าถ้าขาดฝายลูกนี้ฝืนนาที่อยู่ฝั่งไทยจะไม่มีน้ำหล่อเลี้ยง ในตำนาน โยนกกล่าวว่ามีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าพรหมมหาราชโน้นทีเดียว วัดถ้ำผาจอมหรือถ้ำแก้ว นับวันยังมีความสำคัญ เพราะเป็นวัดที่มีชื่อเสียงในด้านการปฏิบัติ

3.3.3. ลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีรูปแบบศิลปะสมัยสุโขทัย

3.4. สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

3.4.1 พิพิธภัณฑ์พระธาตุ

ได้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุ อัญญา เกศา และสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วยครูบาอาจารย์องค์ต่างๆทั่วประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีปูชนียวัตถุที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ หลวงพ่อสายรุ้ง หลวงพ่อทองทิพย์ ซึ่งประดิษฐานภายในถ้ำผาจอม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาโบราณในยุคต่าง ๆ ภายในโถงชั้น 3 อาคารปฏิบัติธรรมด้วย

ภาพที่ 4.23 หลวงพ่อทองทิพย์ วัดถ้ำผาจอม

4. หลวงพ่อสายรุ้ง

4.1. ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

ประดิษฐานไว้ ณ วัดถ้ำผาจม ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย เช่นเดียวกับพระพุทธรูปทองทิพย์ ประดิษฐานไว้ ณ วัดถ้ำผาจม ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เดินทางโดยรถเริ่มจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดถ้ำผาจม ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 51 นาที ในระยะทาง 61.1 กิโลเมตร ถือเป็นเส้นทางที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด

4.2. ประวัติความเป็นมา

4.2.1. ประวัติความเป็นมาของวัด

เป็นวัดที่เรียกได้ว่า อยู่เหนือสุดของประเทศ ที่ตั้งวัดอยู่ใกล้ท่าขี้เหล็ก และมีอาณาเขตอยู่ติดกับประเทศพม่า โดยวัดตั้งบนภูเขาที่เรียกกันว่าเทือกเขานางนอน เดิมเป็นที่พำนักสงฆ์หรือสำนักสงฆ์ ไม่มีสิ่งก่อสร้างที่ถาวร โบสถ์ ศาลา ไม่มีกุฏิที่พระจะจำวัดได้ มีแต่ไม้ไผ่ผ่าซีก ทำเป็นตัวเรือน หลังคามุงแฝกหรือจาก ส่วนเหตุที่ชาวบ้านเรียกว่า "ถ้ำผาจม" ก็เพราะถ้ำแห่งนี้จมลึกลงไปอยู่ใต้แม่น้ำสายเป็นบางส่วน คนทั้งหลายจึงได้เรียกว่า "ถ้ำผาจม"

4.2.2. ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ

ที่ชั้นแรกหรือชั้นบนสุดเป็นชั้นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปปางสมาธิ สร้างขึ้นเมื่อสมัยใดไม่ปรากฏ ไม่สามารถที่จะหาหลักฐานชัดเจนได้ แต่เมื่อพิจารณาจากพุทธลักษณะแล้วจะคล้ายกับศิลปะในสมัยเชียงรุ่ง พระพุทธรูปองค์นี้ชาวบ้านเรียกขานกันว่าหลวงพ่อสายรุ้งเข้ามาประดิษฐานตั้งแต่เมื่อไรไม่มีใครทราบได้ เมื่อหลวงพ่อวิชัย เขมิโย เข้ามาอยู่ที่วัดถ้ำผาจมนี่ก็ได้พบเห็นแล้วเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์เอามากๆ แล้ว จะเล่าให้ฟังในตอนต่อไป

4.3. คุณค่าความสำคัญของวัดและพระพุทธรูปสำคัญ

4.3.1. ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่ มีอยู่ก่อนหน้าที่จะเริ่มบูรณะวัด จึงเป็นเสมือนพระที่คอยดูแลวัดแห่งนี้มาโดยตลอด

4.3.2. ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ในตำนาน โยนก ตำนานพระธาตุคอกอยู่เสมอ ความว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้น ได้เคยเสด็จมาที่นี้เพื่อโปรดสัตว์ พระพุทธองค์ได้มีมาแล้ว 4 องค์ องค์ที่ 5

คือพระศรีอริยเมตไตรย ก็จะเสด็จมาที่นี่เพื่อโปรดสัตว์เช่นกัน พระฤาษีมาโลภิกขุ ที่เคยอุปัฏฐาก พระวชิรชนธาดูเจ้าคอดยุงก็เคยเสด็จมาจำวัดอยู่ในถ้ำนี้เช่นกัน บริเวณหัวคอดยุงที่ติดกับถ้ำน้ำสาย มีฝายหินทิ้งลูกหนึ่ง เป็นฝายเพื่อที่จะเอาน้ำเข้ามาสู่ฝืนนาที่อยู่ฝั่งไทย ฝายนี้มีมานานประมาณเป็น 1,000 ปีมาแล้ว เพราะว่าถ้ำขาดฝายลูกนี้ฝืนนาที่อยู่ฝั่งไทยจะไม่มีน้ำหล่อเลี้ยง ในตำนานโยนกกล่าวว่ามีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าพรหมมหาราชโน้นทีเดียว

4.3.3. ลักษณะทางศิลปกรรม

หลวงพ่อดยุงเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิมีพระพุทธรูปลักษณะแบบศิลปะในสมัยเชียงรุ่งสันนิษฐานว่าหลวงพ่อดยุงเขมโย ได้นำเข้ามาประดิษฐานในวัดถ้ำผาจอมแห่งนี้

4.4. สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก

4.4.1 พิพิธภัณฑ์พระธาตุ

ได้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุ อัฐิ เกศา และสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วยครูบาอาจารย์องค์ต่างๆทั่วประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีปูชนียวัตถุที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ หลวงพ่อดยุง หลวงพ่อทองทิพย์ ซึ่งประดิษฐานภายในถ้ำผาจอม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาโบราณในยุคต่างๆ ภายในโรงชั้น 3 อาคารปฏิบัติธรรมด้วย

ภาพที่ 4.24 หลวงพ่อดยุง วัดถ้ำผาจอม

4.2. การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

หัวข้อนี้เป็นการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญซึ่งได้สำรวจศึกษาพบในพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงรายจำนวน 24 องค์ เพื่อคัดเลือกให้ได้พระพุทธรูปสำคัญที่เหมาะสมกับการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีเป้าหมายและวิธีการคัดเลือกพระธาตุสำคัญดังนี้

4.2.1 เป้าหมายของการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ ซึ่งได้จากการสำรวจศึกษาพบในพื้นที่ชุมชนตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงรายจำนวน 24 องค์ เพื่อการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี้ มีเป้าหมายที่จะทำการคัดเลือกพระพุทธรูปที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือและเคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายจำนวน 9 องค์ เนื่องจากการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครั้งนี้ มีลักษณะเป็นเส้นทางแสวงบุญและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งเรียนรู้คุณค่าความสำคัญของพระพุทธรูปสำคัญที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น สำหรับเหตุผลที่เลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงรายเพียง 9 แห่ง เพราะจำนวนดังกล่าวเป็นตัวเลขมงคลตามความเชื่อของสังคมไทยและมีความเหมาะสมกับการเดินทางเรียนรู้และท่องเที่ยวภายในหนึ่งวัน เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายรวมทั้งเพื่อให้เป็นจุดขายและเรียกร้องความสนใจในเส้นทางดังกล่าว

4.2.2 การสำรวจความเห็น ความเชื่อ และความนิยมของภาคประชาชนในท้องถิ่น

เพื่อเป็นการสำรวจความเห็น ความเชื่อ และความนิยมของภาคประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อพระพุทธรูปสำคัญในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายโดยทั่วไปในเขตพื้นที่อำเภอเมือง 50 คน อำเภอแม่จัน 50 คน อำเภอแม่สาย 50 คน และอำเภอเชียงแสน 50 คน รวมจำนวน 200 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อสอบถามความคิดเห็นว่า ในความคิด ความเชื่อ และความนิยมของผู้ตอบแบบสอบถามว่าพระพุทธรูปองค์ใดในเขตพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นพระพุทธรูปสำคัญที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือเคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุรายชื่อ

พระพุทธรูปมาจำนวนหนึ่ง แต่ไม่เกิน 9 องค์ จากนั้นผู้ศึกษาจะได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมา รวมนับจำนวน และเรียงลำดับค่าคะแนนออกมา ซึ่งค่าของลำดับคะแนนที่ได้จากการสำรวจดังกล่าวนี้ จะใช้ประกอบเป็นเกณฑ์ข้อหนึ่งในการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงรายเพื่อการจัดการ ให้เป็นเส้นทางการศึกษาและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าคะแนนที่ได้จากการสำรวจความเห็นความเชื่อและความนิยมของภาค ประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย

ลำดับ	รายชื่อพระพุทธรูป	ค่าคะแนน
1	พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวุติวัสสานุสรณ์ มงคล) ตำบลเวียง อำเภอเมือง	167
2	หลวงพ่อผางา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	158
3	พระสิงห์ (พระพุทธรลิ่งค์จำลอง) ตำบลเวียง อำเภอ เมือง	146
4	หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง ตำบลเวียง อำเภอเมือง	132
5	หลวงพ่เชียงแสนสิงห์ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	129
6	พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล ตำบลริมกก อำเภอเมือง	121
7	หลวงพ่โต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) ตำบล สันทราย อำเภอแม่จัน	113
8	พระพุทธรนวล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) ตำบล เวียง อำเภอเชียงแสน	108
9	พระเจ้าอินทร์สถาน ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย	97
10	พระเจ้าล้านทอง ตำบลเวียง อำเภอเมือง	94
11	พระเจ้าสองสี ตำบลเวียง อำเภอเมือง	89
12	พระเจ้าล้านทอง ตำบลเวียง อำเภอแม่สาย	87
13	หลวงพ่สายรุ้ง ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย	83
14	พระนอน ตำบลเวียง อำเภอเมือง	79
15	พระประธานเจ็ดยอด ตำบลเวียง อำเภอเมือง	75
16	หลวงพ่เชียงแสนสิงห์ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	73
17	พระสิงห์สามชนะมาร ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย	72

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	รายชื่อพระพุทธรูป	ค่าคะแนน
18	หลวงพ่อทองทิพย์ ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย	69
19	พระเจ้าหลวงสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอแม่สาย	68
20	พระพุทธรูเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณะพิพัฒน์มงคล ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน	64
21	พระเชียงแสนสำเภาทรงเครื่องจักรพรรดิ ตำบลริมกก อำเภอเมือง	63
22	พระเจ้าทันใจ ตำบลท่าสุด อำเภอเมือง	59
23	พระศรีศากยมุณี ตำบลท่าสุด อำเภอเมือง	55
24	พระศรีอารยเมตไตรย์ ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่ จัน	52

4.2.3 การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นกระบวนการการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญในเขตจังหวัดเชียงราย ตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ที่ได้จากการสำรวจศึกษาในตอนที่ผ่านมา จำนวน 24 องค์ เพื่อทำการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายให้ได้ จำนวน 9 องค์ เพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) เกณฑ์การคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผู้ศึกษาได้สร้างเกณฑ์ที่จะใช้ในการวัดค่าเพื่อคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงรายที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาประยุกต์จากเกณฑ์การพิจารณาคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม ที่กำหนดโดยองค์กรสากลด้านการศึกษาและการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (ICOMOS) ร่วมกับบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปในท้องถิ่นจำนวน 5 เกณฑ์ ดังนี้

(1) เกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์

พระพุทธรูปนั้น มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อันยาวนานของบ้านเมือง ตลอดจนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชนมาตั้งแต่โบราณ

(2) เกณฑ์ด้านวัฒนธรรม

พระพุทธรูปนั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อความศรัทธา พิธีกรรม และ วัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่น

(3) เกณฑ์ด้านศิลปกรรม

พระพุทธรูปนั้นมีคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์และศิลปกรรมที่แสดงลักษณะโดดเด่นของวัฒนธรรมของท้องถิ่น

(4) เกณฑ์ด้านความพร้อมของการเรียนรู้และท่องเที่ยว

พระพุทธรูปนั้น มีความเหมาะสมและความพร้อมของสื่อการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

(5) เกณฑ์ด้านความเชื่อและความนิยมของประชาชนในท้องถิ่น

พระพุทธรูปนั้นเป็นที่ได้รับการยอมรับในคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายซึ่งวัดจากผลการสำรวจในข้อ 4.2.2 ในตอนที่ผ่านมา

2) วิธีการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ

ในการคัดเลือกครั้งนี้ ได้ใช้เกณฑ์วัดคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย ที่สำรวจพบในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน ทั้ง 24 องค์ เพื่อคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญเพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเกณฑ์วัดค่าดังกล่าวนี้ได้ประยุกต์มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) เพื่อกำหนดค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายในรูปแบบ Rating Scale กำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แล้ววิเคราะห์ผลแบบ (Weight Sum Analysis) มีค่าคะแนนดังนี้

- ระดับค่ามากที่สุด คิดเป็น 5 คะแนน
- ระดับค่ามาก คิดเป็น 4 คะแนน
- ระดับค่าปานกลาง คิดเป็น 3 คะแนน
- ระดับค่าน้อย คิดเป็น 2 คะแนน

- ระดับค่าน้อยที่สุด คิดเป็น 1 คะแนน

ในการคัดเลือกพระพุทธรูปที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือเคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย จะคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญที่ได้ค่าคะแนนรวมสูงสุดตามลำดับที่ 1 – 9 เพื่อสำหรับการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงรายต่อไป

ตารางที่ 4.2 แสดงผลการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลำดับ	พระพุทธรูปสำคัญ	ก	ข	ค	ง	จ	รวม	ผลการคัดเลือก
1	พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวุติวัสสานุสรณ์มงคล)	5	4	5	5	5	24	เป็น
2	พระเจ้าล้านทอง	2	2	3	4	3	14	ไม่เป็น
3	พระประธาน	2	2	2	3	2	13	ไม่เป็น
4	พระสิงห์ (พระพุทธรสีหิงค์จำลอง)	3	4	4	5	4	20	เป็น
5	หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง	5	4	4	3	4	19	เป็น
6	พระเจ้าสองสี	3	2	4	3	3	15	ไม่เป็น
7	พระนอน	2	2	3	3	3	13	ไม่เป็น
8	พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล	4	5	3	4	5	21	เป็น
9	พระเชียงแสนตำภาพทรงเครื่อง จักรพรรดิ	2	2	3	2	4	13	ไม่เป็น
10	พระศรีศากยมุณี	2	3	4	4	3	16	ไม่เป็น
11	พระเจ้าทันใจ	1	2	4	3	2	12	ไม่เป็น
12	หลวงพ่โต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)	4	5	4	5	4	22	เป็น

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลำดับ	พระพุทธรูปสำคัญ	ก	ข	ค	ง	จ	รวม	ผลการ คัดเลือก
13	พระศรีอารยเมตไตรย์	3	3	2	3	2	13	ไม่เป็น
14	พระเจ้าล้านทอง	3	3	4	4	4	18	ไม่เป็น
15	หลวงพ่อดำ	5	5	4	4	5	23	เป็น
16	หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1	4	4	5	4	4	21	เป็น
17	พระพุทธรูปล้านต้อ (พระเชียงแสนสี่ แผ่นดิน)	3	4	4	4	4	19	เป็น
18	หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1	4	3	3	4	3	17	ไม่เป็น
19	พระเจ้าหลวงสวนดอก	2	1	2	3	2	10	ไม่เป็น
20	พระพุทธรูปเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณะ พิพัฒน์มงคล	3	3	2	3	3	14	ไม่เป็น
21	พระเจ้าอินทร์สาน	4	4	5	4	5	22	เป็น
22	พระสิงห์สามชนะมาร	1	1	4	3	2	11	ไม่เป็น
23	หลวงพ่อดำทองทิพย์	2	3	4	4	4	17	ไม่เป็น
24	หลวงพ่อดำสายรุ้ง	3	2	4	3	4	16	ไม่เป็น

หมายเหตุ

คะแนน 1 คือมีคุณค่าและเหมาะสมน้อยที่สุด และ 5 หมายถึง มีคุณค่าและเหมาะสมมากที่สุด
พระพุทธรูปสำคัญที่ผ่านเกณฑ์ต้องมีคะแนนรวมมากกว่า 20 คะแนน

เกณฑ์ (1) หมายถึง เกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์

เกณฑ์ (2) หมายถึง เกณฑ์ด้านวัฒนธรรม

เกณฑ์ (3) หมายถึง เกณฑ์ด้านศิลปกรรม

เกณฑ์ (4) หมายถึง เกณฑ์ด้านความพร้อมของการเรียนรู้และท่องเที่ยว

เกณฑ์ (5) หมายถึง เกณฑ์ด้านความเชื่อและความนิยมของประชาชนในท้องถิ่น

3) ผลการคัดเลือกได้พระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

จากข้อมูลพระพุทธรูปสำคัญ ที่สำรวจพบในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงรายทั้ง 24 องค์ ได้ทำการประเมินค่าโดยเกณฑ์ 5 เกณฑ์ เพื่อประเมินคุณค่าและคัดเลือกพระพุทธรูปที่มีคุณค่าความสำคัญ และมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย ให้ได้จำนวนพระพุทธรูปสำคัญ 9 องค์ เพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย ดังตารางประเมินค่า ดังต่อไปนี้

ผลการคัดเลือกได้พระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงรายตามแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน จังหวัดเชียงรายจำนวน 9 องค์ ดังนี้

- (1) พระหยกเชียงราย (พระพุทธรุดนากร นวติ วัตสถานุสรณ์มงคล) ประดิษฐาน ณ วัดพระแก้ว เลขที่ 19 หมู่ 1 ถนนไทรรัตน์ ใกล้กับศาลากลางจังหวัด ตำบลเวียง
- (2) หลวงพ่อผางา ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุผางา เลขที่ 391 หมู่ 5 บ้านสบคำตำบลเวียง
- (3) พระสิงห์(พระพุทธรูปหิรัญค้ำจาลอง)ประดิษฐาน ณ วัดพระสิงห์ ถนนสิงห์ไคลตำบลเวียง
- (4) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง ประดิษฐาน ณ วัดมิ่งเมือง เลขที่ 196 ถนนไทรรัตน์ ตำบลเวียง
- (5) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 ประดิษฐาน ณ วัดเจดีย์หลวง หมู่ 3 บ้านเวียง ตำบลเวียง
- (6) พระพุทธรูปปฏิหาริมงคลประดิษฐาน ณ วัดฝางหมื่น เลขที่ 30 หมู่ที่ 6 ตำบลริมกก
- (7) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุจอมจันทร์ ตำบลสันทราย
- (8) พระพุทธรูปวล้านตื้อจำลอง (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) ประดิษฐาน ณ จุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ บ้านสบรวก ตำบลเวียง
- (9) พระเจ้าอินทร์สถาน ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุคอกยเวา ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียงพางคำ

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 5

การจัดการเส้นทางการเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

บทนี้เป็นการศึกษาเพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ในแนวเส้นทางถนนสายเชียงราย ถึงแม่สาย และเชียงแสน ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

5.1 การศึกษาเพื่อการจัดการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

5.1.1 การศึกษารายละเอียดของพระพุทธรูปสำคัญเพื่อการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย

5.1.2 การวิเคราะห์คุณค่า ศักยภาพ และปัญหาของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ 9 องค์ ของจังหวัดเชียงราย

5.2 การจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

5.2.1 รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

5.2.2 เส้นทางเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

5.2.3 รายการ(Program) การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การศึกษารายละเอียดของพระพุทธรูปสำคัญเพื่อการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาในบทที่ผ่านมาได้ทำการสำรวจพบว่า พระพุทธรูปสำคัญในเขตพื้นที่ศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 24 องค์ และได้ทำการคัดเลือกโดยการประเมินค่าพระพุทธรูปสำคัญที่มีคุณค่า ความสำคัญ และมีความโดดเด่นเป็นที่เชื่อถือ และเคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย ให้ได้จำนวน 9 องค์ เพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวติวีสถานุสรณ์มงคล) พระสิงห์จำลอง (พระพุทธรสิหิงค์) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) หลวงพ่อผางา หลวงพ่อเชียงแสน สิ่ง 1 พุทธนวล้าน คือ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) และพระเจ้าอินทร์สาน

ดังนั้น ในหัวข้อต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาและเก็บข้อมูลในรายละเอียดของพระพุทธรูปสำคัญทั้ง 9 องค์ดังกล่าว เพื่อการจัดการเส้นทางการศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ในแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารเพื่อเก็บข้อมูลในรายละเอียดที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้อง และศึกษาภาคสนาม ใช้วิธีการสำรวจและสังเกตการณ์เชิงกายภาพ ตลอดจนสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญทั้ง 9 องค์ ผลการศึกษาดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 การศึกษารายละเอียดของพระพุทธรูปสำคัญเพื่อการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย

1) พระหยกเชียงราย (พระพุทธรตนากร นวติวีสถานุสรณ์มงคล) วัดพระแก้ว เชียงราย

ภาพที่ 5.1 พระพุทธรูปสำคัญ พระหยกเชียงราย

1.1) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรรัตนกร นฤดิวิธานุสรณ์มงคล แปลว่า พระพุทธรเจ้าผู้เป็นอากรแห่งรัตนะ นาม
สามัญว่า พระหยกเชียงราย เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับพระแก้วมรกต
ประดิษฐานในบุษบกทำด้วยไม้แกะสลักปิดทอง เรือนยอดบุษบกทำด้วยไม้สักสลักลวดลายลงรัก
ปิดทองประดับกระจก มีฉัตร 7 ชั้น พระหยกเชียงรายสร้างด้วยหยกชั้นดีที่สุดจากประเทศแคนาดา ซึ่ง
นายสุเวิร์ด โล เป็นผู้นำมาถวายเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย โดยมีอาจารย์กนก วิชะกุล เป็นผู้ปั้น
หุ่นต้นแบบ แล้วส่งให้นายเหิน หวน ห้วย นายช่างแกะสลักหยกของโรงงานวาลินนานถู เมืองปักกิ่ง
ประเทศจีน เป็นผู้แกะสลัก โดยได้รับความอุปถัมภ์จาก พลเอกชาติชาย และท่านผู้หญิงบุญเรือง
ชุนหะวัน เป็นประธานอุปถัมภ์ และบริจาคเงินในการสร้าง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต
ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง
ในวันศุกร์ที่ 20 กันยายน พุทธศักราช 2534 และได้เสด็จพระราชดำเนินในพิธีตั้งแต่ ทรงเจิม
ทรงพระสุหรัย และทรงจัดเทียนชนวนถวายสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช เพื่อทรงจุด
เทียนชัย

ทางจังหวัดเชียงรายได้จัดทำพิธีอัญเชิญและสมโภช พระหยกเชียงราย โดยในวันศุกร์ที่
18 ตุลาคม พุทธศักราช 2534 ได้เริ่มเคลื่อนขบวนอัญเชิญพระหยกเชียงรายจากวัดศรี โคมคำ
อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา และในวันเสาร์ที่ 19 ตุลาคม พุทธศักราช 2534 ขบวนอัญเชิญพระพุทธรูป
เข้าเมืองอันประกอบด้วยขบวนเสลี่ยง คุณ บุญเรือง ชุนหะวัน ก็เคลื่อนขบวนเข้าสู่วัดพระแก้ว
เชียงราย

ภาพที่ 5.2 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก

ภาพที่ 5.3 ขบวนอัญเชิญพระหยกเข้าวัดพระแก้วเชียงราย

สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

หอพระหยก เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ โดยสร้างเป็นอาคารไม้ทรงล้านนาโบราณ สร้างโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงราย รวมทั้งพุทธศาสนิกชนจังหวัดเชียงรายร่วมกันบริจาคทรัพย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับพระกรุณาจากกองทุนการกุศลสมเด็จพระเจ้า เพื่อเป็นอนุสรณ์ว่า วัดพระแก้วแห่งนี้เคยเป็นที่ค้นพบพระแก้วมรกตมาก่อน การสร้าง พระแก้วหยกเชียงราย เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้สักการบูชา ทั้งเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงเจริญพระชนมายุ 90 พรรษา โดยมีท่านอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติของประเทศไทย ได้ออกแบบหอพระหยกนี้ถวายเป็นพุทธบูชา และมอบให้แก่ทางวัดพระแก้ว จากนั้นก็ได้รับการสร้างจากศิลปินพื้นเมืองเชียงราย นอกจากนี้ศิลปินชาวเชียงราย อาทิ คุณสมพล ยารังยี คุณเฉลิมชาติ สิทธิราษฎร์ และคุณสมพงษ์ สารทรัพย์ ก็พร้อมใจกันออกแบบและวาดภาพ ตรงพื้นที่ผนังด้านในโดยรอบหอพระหยก พร้อมตกแต่งด้วยแผ่นหยก แสดงเป็นภาพเหตุการณ์ การสร้างพระหยกเชียงราย และประวัติความเป็นมาของพระแก้วมรกต จำนวน 9 ภาพ โดยกรมหลวงนราธิวาส ราชนครินทร์ เสด็จมาทรงเปิดหอพระหยกเชียงราย ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2541

ภาพที่ 5.4 หอพระหยก ด้านหน้า

ภาพที่ 5.5 หอพระหยกจากด้านล่าง

ภาพที่ 5.6 บรรยากาศภายในหอพระหยก

1.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

1.2.1) ที่ตั้ง

วัดพระแก้วที่ตั้งเลขที่ 19 หมู่ 1 ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง

ภาพที่ 5.7 บรรยากาศหน้าวัดพระแก้ว

1.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากเทศบาลนครเชียงรายมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก ไปยังถนนบรรพปราการ ออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนนอุตรกิจ ให้เลี้ยวขวา เข้าซอย 2 ไปยังถนนไตรรัตน์ จะเห็นวัดพระแก้วปรากฏอยู่ทางซ้ายมือ เส้นทางนี้ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 3 นาที ในระยะทาง 900 เมตร

1.2.3) วัด ประวัติวัด และสิ่งสำคัญภายในวัด

วัดพระแก้ว จัดเป็นวัดพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่บนถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวง เมื่อปีพุทธศักราช 2521 วัดพระแก้ว มีเนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน 9.9 ตารางวา เดิมชื่อวัดป่าเยี้ยะ หรือป่าญะ เนื่องจากบริเวณวัดมีต้นไม้อี๋ยะ ซึ่งเป็นไม้ไผ่พันธุ์พื้นเมือง ชนิดหนึ่ง คล้ายไผ่สีสุก ไม่มีหนามขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก (ชาวบ้านนิยมนำไปทำหน้าไม้หรือขานู) ตามประวัติกล่าวว่า ท้าวมหาพรหม ผู้ครองเมืองเชียงราย ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองกำแพงเพชรในช่วงเวลานั้นสถานการณ์บ้านเมืองไม่สู้ดีนัก จึงได้พอกปูนทับองค์พระแก้วมรกต แล้วนำไปบรรจุไว้ในเจดีย์วัดป่าเยี้ยะ จนกระทั่งพุทธศักราช 1977 ได้เกิดฟ้าผ่าที่องค์เจดีย์ พบพระพุทธรูปลงรักปิดทององค์หนึ่งตกลงมาจากเจดีย์ ต่อมาปูนบริเวณพระนาสิก

กะเทาะออกจึงเห็นเป็นสีเขียว เจ้าอาวาสได้กะเทาะปูนออกจึงปรากฏเป็นแก้วสีเขียวทั้งองค์ เมื่อพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์ล้านนา ในขณะนั้น ทราบข่าว จึงอัญเชิญพระแก้วมรกตไปเมืองเชียงใหม่ รวมระยะเวลาที่พระแก้วประดิษฐานอยู่ที่เชียงรายเป็นเวลา 45 ปี วัดป่าเยี้ยะที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตจึงถูกเรียกต่อๆ กันมาว่า วัดพระแก้ว

พระแก้วมรกตได้ถูกย้ายไปประดิษฐานหลายแห่งไม่ว่าจะเป็น ลำปาง เชียงใหม่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ เมื่อเจ้าพระยามหาจักรีศรีอภัยเมืองเวียงจันทน์ได้ก็อัญเชิญ พระแก้วมรกตกลับมากรุงธนบุรี เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในปีพุทธศักราช 2325 จึงย้ายมาประดิษฐานไว้ที่อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนวัดพระแก้วเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2478 ในช่วงปี พุทธศักราช 2493 - 2529 พระพุทธรูปปางวิษณุเจ้าอาวาสในขณะนั้นได้บูรณปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงเพิ่มเติมเสนาสนะต่างๆ จนได้รับการยกย่องให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างจากกรมศาสนา ในปีพุทธศักราช 2510 และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น

ในปีพุทธศักราช 2514 และต่อมาในสมัยพระธรรมราชานุวัตร เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้บูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างเสนาสนะต่างๆ ต่อจากเจ้าอาวาสรูปก่อน

ตำนานกล่าวว่า ในรัชสมัยของพระเจ้ากือนา พุทธศักราช 1898 - 1928 ท้าวมหาพรหม พระอนุชาของพระเจ้ากือนา เจ้าเมืองเชียงราย ยกทัพไปตีเมืองกำแพงเพชร และได้อัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์ และพระแก้วมรกตมายังล้านนา โดยได้ถวายพระพุทธรูปสี่องค์ให้กับพระเจ้ากือนา เพื่อประดิษฐานในเมืองเชียงใหม่และได้นำพระแก้วมรกตไปยังเมืองเชียงราย

ตำนานกล่าวว่า ในรัชสมัยของพระเจ้าแสนเมืองมา พุทธศักราช 1929 - 1945 พระราชโอรสของพระเจ้ากือนา ท้าวมหาพรหม ได้คิดชิงราชสมบัติจากพระเจ้าแสนเมืองมา แต่ได้พราภัยจึงเสด็จหนีไปประทับที่เมืองกำแพงเพชร ภายหลังได้ทำความสนิทสนมกับเชื้อพระวงศ์ และทูลขอพระพุทธรูปสำคัญสององค์ คือ พระแก้วมรกตและพระพุทธรูปสี่องค์ โดยถวายพระพุทธรูปสี่องค์แก่พระเจ้าแสนเมืองมา และได้รับพระราชทานอภัยโทษให้กลับขึ้นไปเป็นเจ้าเมืองเชียงรายตามเดิมพร้อมนำพระแก้วมรกตกลับไปยังเมืองเชียงราย เมื่อท้าวมหาพรหมชราภาพลง ก็ได้คิดอุบายนำไปซ่อนไว้ในคอรณะงของพระเจดีย์ วัดป่าเยี้ยะ (ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า วัดพระแก้ว)

แม้ว่าประวัติศาสตร์จะมีการกล่าวถึงเจดีย์วัดป่าเยี้ยะ มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 1977 เนื่องจาก ครั้งนั้นองค์เจดีย์ถูกฟ้าผ่าจนพังทลายลง และมีการปฏิสังขรณ์หลายครั้ง อาจทำให้รูปแบบเมื่อครั้งแรกสร้างได้เปลี่ยนไป โดยการบูรณะครั้งล่าสุด เมื่อปีพุทธศักราช 2535 ได้มีการกะเทาะปูน

เก่าออก และฉาบปูนใหม่หุ้มทองเหลือง ประดับด้วยทองจังโกและลงรักปิดทองเจดีย์ทั้งองค์ ในการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งนั้น กรมศิลปากรมีหนังสือถึงเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย ทักทวงการบูรณะว่าการซ่อมแซมทำให้ลักษณะเจดีย์เปลี่ยนสภาพคล้ายเจดีย์พม่า โดยเฉพาะองค์ระฆัง และบัลลังก์เปลี่ยนไปมาก แม้ว่าจะใช้ภาพถ่ายเจดีย์องค์เดิมประกอบการบูรณะก็ตาม แต่ในที่สุดก็มีมติให้บูรณะโดยหุ้มทองจังโก ลงบนเจดีย์ที่ทางวัดบูรณะไว้แล้วสิ่งสำคัญภายในวัด

ภาพที่ 5.8 เจดีย์วัดพระแก้ว (กำลังบูรณะ)

ภาพที่ 5.9 อุโบสถ

ภาพที่ 5.10 หอกลอง

ภาพที่ 5.11 อาคารเรียน

1.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

พระหยกเชียงรายองค์นี้เป็นพระพุทธรูปที่ล้ำค่า เปรียบได้กับองค์แทนของพระพุทธรูปพระแก้วมรกต ที่ค้นพบในอดีตกาล มีความหมายว่าเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง เป็นที่รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทุกชนชั้น เมื่อได้สักการบูชาแล้วจะได้พบกับความสิวิไล และพระพุทธรูปลักษณะที่สง่างาม สูงศักดิ์ ดึงดูดสายตาได้จากองค์พระพุทธรูปที่เป็นเนื้อหยกสีเขียว พร้อมประดับเครื่องทรงประทับนั่งบนแท่นดอกบัว ได้ฐานแทนไม้ได้แกะสลักไว้อย่างบรรจง ฐานมีความสูงประมาณ 1.5 เมตร ถือเป็นการจัดวางองค์ประกอบให้มีความเด่นชัด มีความสมบูรณ์เป็นอย่างยิ่ง

พระพุทธรูปดังกล่าว สร้างด้วยหยกจากประเทศแคนาดา นาย สุวีร์ด โล ผู้บริจจาค ขนาดหน้าตักกว้าง 47.9 ซม. สูง 65.9 ซม. เนื่องใน มหามงคลสมัย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเจริญพระชนมายุ 90 พรรษา ในปี 2534 จังหวัดเชียงรายได้จัดสร้างพระพุทธรูปหยก แกะสลักโดยโรงงานหยกवालีนาน มหานครปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน พระพุทธรูปหยกองค์นี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นองค์แทนพระแก้วมรกตองค์จริง ที่ได้ถูกอัญเชิญไปมีความคุณค่าและความสำคัญด้านความเป็นสิริมงคลมีพุทธลักษณะที่งดงามใช้วัสดุในการสร้างด้วยหยกแท้⁶⁵

ภาพที่ 5.12 พระหยกเชียงรายมุมตรง

ภาพที่ 5.13 พระหยกเชียงรายมุมซ้าย

⁶⁵ เทศบาลนครเชียงราย, วัดเก่าแกในเทศบาลนครเชียงราย (เชียงราย: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทคโนโลยีรุ่งเรือง, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 13 – 32.

ภาพที่ 5.14 พระหยกเชียงรายด้านหลัง ภาพที่ 5.15 พระหยกเชียงรายมุมขวา

1.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

1.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

พระหยกเชียงราย เปรียบเสมือนองค์แทนของพระแก้วมรกตที่ถูกขุดค้นพบครั้งแรก ณ วัดพระแก้วแห่งนี้ในอดีต และวัดแห่งนี้จึงเป็นที่รู้จักของชาวเชียงรายและนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และยังกล่าวได้ว่าพระหยกเชียงรายองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์ จนทำให้ข้าราชการ ครู ทหาร ตำรวจ ชั้นผู้ใหญ่หลายท่านต่างก็แวะเวียนมากราบสักการบูชา องค์พระหยกเชียงรายนี้ พร้อมตั้งจิตอธิษฐานขอพร ให้ประสบผลสำเร็จในเรื่องความก้าวหน้า ด้านหน้าที่การทำงาน ให้ดีขึ้น ให้ได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง หรือสามารถสอบเข้าทำงานในระบบราชการได้ เป็นต้น และเมื่อประชาชนที่ได้รับพร สมปรารถนาในสิ่งที่ต้องการแล้ว ก็มักจะนำไปไขไถ่สุก จำนวนนับร้อยฟอง ไปจนถึงหนึ่งพันฟอง บ้างก็นำผลไม้มงคลตั้งแต่ 5 อย่าง 7 อย่าง 9 อย่าง ตามลำดับศรัทธาของแต่ละบุคคล มาถวายต่อพระหยกเชียงราย ที่ช่วยคลี่คลายทุกข์ให้ตนประสบผลสำเร็จดังใจหมาย⁶⁶

นอกจากฝ่ายข้าราชการแล้ว ก็ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่เป็นคน ไข้ และญาติพี่น้องหรือคนเฝ้าไข้ ทั้งในอำเภอเมืองเชียงราย ต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัดที่มาพักรักษาตัวในโรงพยาบาลโเวอ์บู้ด ที่ตั้งอยู่ตรงข้ามหน้าวัดพระแก้ว ก็มักจะเดินข้ามถนนเข้ามาขอพร และตั้งจิตอธิษฐานขอให้พระหยกเชียงราย ช่วยคุ้มครองให้หายจากอาการเจ็บป่วย ให้ปราศจากโรคร้ายต่างๆ และในบาง

⁶⁶ สัมภาษณ์ พระธรรมราชานุวัตร, เจ้าคณะภาค 6 (เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว), วันที่ 9 สิงหาคม 2557.

กรณีญาติพี่น้องของคนป่วยที่มามีไข้ก็มักจะมานูชาเอาสายสิน หรือกำไลข้อมือในหอพระหยกไปรวมถึงพระเครื่องจำลององค์พระหยกเชียงราย ไปให้คนไข้ในโรงพยาบาล เพื่อต้องการให้พระหยกช่วยคลบ้นดาลให้ผู้ป่วยแคล้วคลาด ปลอดภัย พระหยกเชียงรายจึงเสมือนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจต่อผู้ป่วยตลอดจนญาติพี่น้อง ผู้ดูแลคนป่วยในละแวกนี้⁶⁷

ทั้งนี้ชาวบ้านบางส่วนในท้องถิ่นก็มีความเชื่อว่าเมื่อได้เข้ามาสักการบูชาองค์พระหยกเชียงราย พระพุทธรูปสำคัญที่เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินเป็นผู้อุปถัมภ์นั้น จะได้รับบุญกุศลและได้รับพรอันเป็นมงคลต่อชีวิตของตนอย่างสูงสุด ชาวบ้านในท้องถิ่นอำเภอเมืองที่มีความเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธรูปองค์ ซึ่งได้เคยมาขอพรพระไว้ และสมหวังตั้งใจหมาย แต่ไม่มีทุนทรัพย์ในการซื้อของมาถวาย ก็มักจะกลับเข้ามาพร้อมนำไม้กวาด ไม้ธูปเทียน หรือแม้กระทั่งขันน้ำ มาปิดกวาดเช็ดถูในบริเวณวัด และถวายอุทิศส่วนกุศลในทางวัดแทน ถือเป็นการถวายน้ำพักน้ำแรง แทนปัจจัย ชาวบ้านท่านหนึ่งได้กล่าวว่า การถวายแรงนี้ก็ได้รับอานิสงฆ์ผลบุญไม่ต่างกับผู้ถวายปัจจัยสูงๆ อยู่ที่ความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้ปฏิบัติว่าบริสุทธิ์เพียงใด⁶⁸

1.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

ประเพณีสงกรานต์พระหยก

ในวันที่ 10- 20 เดือนเมษายน หรือช่วงเทศกาลสงกรานต์ ทางวัดจะจัดแห่แก้วประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ไว้อย่างสวยงาม ไว้เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง แทนองค์พระหยกเชียงราย ไว้หน้าบันไดหอพระหยก โดยจะผูกโยงสายสินจันจากองค์พระหยกเชียงราย ในหอพระหยกสถานที่ประดิษฐาน ลงมายังสถานที่จัดงานด้านหน้าวิหาร ที่ประดิษฐานของพระหยกจำลอง เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมงานได้สัมผัสถึงพระพุทธรูปหยกด้านบนหอพระหยก และ เพื่อให้พี่น้องประชาชนที่เข้ามาเที่ยววัด หรือมาขนทรายเข้าวัด ได้เข้ามากราบบูชาสักการะ และสงกรานต์พระพุทธรูปจำลอง เพื่อความเป็นสิริมงคลในช่วงปีใหม่เมือง หรือช่วงสงกรานต์ เหตุผลที่ต้องใช้พระพุทธรูปจำลองพระหยก เนื่องจากในช่วงสงกรานต์ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัด มักจะมาด้วยสภาพที่เปียกชุ่ม และหนุ่มสาวมักแต่งการไม่เรียบร้อยเพราะเป็นช่วงเทศกาล จึงเป็นเหตุผลให้ทางวัดไม่อนุญาตให้ขึ้นไปตรงหน้าบริเวณด้านบนหอพระหยกได้ เพราะอาจจะไปทำร้ายรูปแบบทางศิลปกรรม และทำให้พื้นที่ประดิษฐานเกิดความเสียหายได้ เมื่อสงกรานต์พระหยกเชียงราย ก็จะมีการแจกน้ำพระพุทธรูปมนต์ที่มาจากการสงกรานต์องค์พระหยกเชียงราย ให้กับประชาชนในบริเวณบน โต๊ะที่จัดเตรียมไว้ เพื่อให้เป็นน้ำมงคลในการนำไปอาบ หรือนำไปประกอบพิธีอันเป็นมงคลต่อไป ส่วนมาก

⁶⁷ สัมภาษณ์ คุณศุภชัย สิทธิเลิศ , ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑ์โสมหลวงแสนแก้ว วัดพระแก้ว, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.

⁶⁸ สัมภาษณ์ คุณเสงี่ยม กงจักร์, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.

ประชาชนที่เข้าร่วมงานจะเป็นกลุ่มเยาวชนและกลุ่ม วัยรุ่นอายุไม่เกิน 30 ปี ซึ่งทางวัดเล็งเห็นว่าเป็น ค่านิยมที่ดี เพราะในงานนี้จะได้พบเจอกับผู้คนมากมาย มีการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุย ถือเป็น บรรยากาศที่อบอุ่นที่ทุกคนต่างพร้อมใจกันมาร่วมสรงน้ำพระหยก และร่วมกันขนทรายเข้าวัด ดังนั้น ทางวัดจึงได้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง กระทั่งในปีพุทธศักราช 2556 ที่ผ่านมานั้น มีประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมนี้ราว 2,000-3,000 กว่าคน สามเณรรูปหนึ่งในวัดพระ แก้วแห่งนี้ ได้เล่าว่าผู้คนต่างพากันเข้าร่วมกิจกรรมนี้ จนล้นทะลักออกมาขึ้นด้านนอกวัด เป็นที่ปิติ ยินดีต่อผู้จัดงานเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังได้รับรู้ถึงความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ของพระหยกเชียงรายที่ สามารถดึงดูดคนจากทั่วทุกสารทิศให้หันมามีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนา พร้อมทั้งตระหนักถึง วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ถือเป็นประเพณีเพื่อการต้อนรับปีใหม่เมืองอย่างมีคุณค่าโดยแท้จริง⁶⁹

วันธรรมะสวนะ

ช่วงเข้าพรรษา หรือวันศีล ทุกวันพระ ในช่วงเช้า จะมีกิจกรรม “บำเพ็ญกุศล” ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น โดยภายในพิธีจะมีกิจกรรมการฟังเทศ แบบ ภาษาเมือง หรือภาษาท้องถิ่น เรียกว่า “เทศก่าเมือง” ปัจจุบันการเทศในรูปแบบนี้มักจะมีศรัทธาเฉพาะคนในท้องถิ่น แต่ที่วัด พระแก้วนี้ได้ดัดแปลงเนื้อหาการเทศให้เข้ากับบริบทและสังคม ดังนั้นนอกจากเป็นประชาชน ในท้องถิ่นแล้วจังหวัดเชียงรายแล้ว การเทศแบบภาษาเมืองยังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว ต่างประเทศ และคนทางภาคกลางอีกด้วย⁷⁰

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

⁶⁹ สัมภาษณ์ นางพรเพ็ญ กงจักร์, คนดูแลร้านวัดดุมงคล วัดพระแก้ว, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.

⁷⁰ สัมภาษณ์ สามเณรพีชะ แซ่มัว, วัดพระแก้ว, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.

1.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

1.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.16 แผ่นป้ายไว้นัด อธิบายประวัติวัด

1.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.17 ฟังนำชม

ภาพที่ 5.18 ประวัติ 12 ภาษา

ภาพที่ 5.19 ห้องน้ำสะอาด

ภาพที่ 5.20 กองประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 5.21 บริเวณลานจอดรถ

ภาพที่ 5.22 ศาลาบริการน้ำดื่ม

ภาพที่ 5.23 ที่นั่งบริการนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.24 ป้ายนำทาง

ภาพที่ 5.25 แผ่นไว้นิลิตติประกาศจากทางวัด

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

1.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.26 กิจกรรมชมพิพิธภัณฑ์โสมหลวงแสงแก้ว

ภาพที่ 5.27 กิจกรรมชมวัดอุดมคงค

ภาพที่ 5.28 กิจกรรมบูชาพระพุทธรูปพันใจ

ภาพที่ 5.29 กิจกรรมให้อาหารปลาและเต่า

ภาพที่ 5.30 กิจกรรมการตีระฆังรอบวัด

ภาพที่ 5.31 กิจกรรมไหว้พระพุทธรูปประจำวันเกิด

2) หลวงพ่อผางา วัดพระธาตุผางา เชียงแสน

2.1) ประวัติความเป็นมาพระพุทธรูปสำคัญและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

วันที่ 1 มีนาคม พุทธศักราช 2519 ชาวบ้านสบคำ จึงได้เริ่มการแผ้วถางปรับพื้นที่ โดยขุดต่อไม้ขนาดใหญ่ซึ่งมีรากชอนไช เกี่ยวพันอยู่กับก้อนหินขนาดใหญ่มากมายใต้พื้นดิน เมื่อได้ช่วยกันจัดแกะก้อนหินและเคลื่อนย้ายต่อไม้ ออกแล้วก็พบสิ่งอัศจรรย์ที่น่าตื่นเต้นมาก คือ ภายใต้ออกไม้ นั้นมีอิฐโบราณก่อเรียงไว้เป็นแนวมีระเบียบ เมื่ออังคอิฐออกก็พบว่าเป็นหน้ากาก หรือแผ่นหีบ ที่ได้สวมทับองค์พระพุทธรูปไว้ เมื่อหน้ากากแตกออกก็พบว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะงดงามมาก ถูกซ่อนด้วยวิธีการแยบยลอยู่ภายใต้ฐานชุกชีประธานใหญ่ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พุทธศักราช 2519 เวลา 14.00 นาฬิกา ผู้เชี่ยวชาญทางโบราณคดีจากกรมศิลปากรคำนวณอายุขององค์พระประมาณ 700 – 1,300 ปี หน้าตักกว้าง 40 นิ้ว ชาวบ้านสบคำและศรัทธาสาธุชนได้เรียกขานองค์พระพุทธรูปที่ค้นพบว่า หลวงพ่อผางา และตั้งชื่อวัดที่บูรณปฏิสังขรณ์ใหม่นี้ว่าวัดพระธาตุผางา มาจนถึงตราจบปัจจุบัน

หลักฐานที่ยังปรากฏให้เห็น หลังจากที่ได้ตกแต่งรอบองค์และฐานของพระพุทธรูป หลวงพ่อผางาแล้ว ยังพบว่า หลวงพ่อผางาได้ถูกฝังอยู่ใต้ฐานพระประธานใหญ่ของวิหาร ที่เชื่อว่าผ่านการทำพิธีกรรมสำคัญมาแล้ว เพราะพบแจกันดอกไม้ทำด้วยดินเผาตั้งไว้ข้างหน้า องค์พระ ถูกครอบด้วยแผ่นดินเผาที่แต่งให้โค้งเว้าเข้ารูปสนิทแบบอย่างพอดีทุกส่วน เสมือนเป็นปลอกหุ้ม องค์พระเอาไว้นั่นเอง ส่วนรอบนอกใช้หินเผาก้อนใหญ่ ปะปนกับเนื้อดิน กั้นรอบองค์พระ เหนือพระเศียรนำก้อนหินเรียงอำพรางไว้อย่างหนาแน่น เชื่อว่าผู้มีอำนาจและบริวารเท่านั้นที่จะสามารถทำการนี้ได้ เพราะจะต้องใช้กำลังคนจำนวนมากจึงจะทำการนี้ให้แล้วเสร็จได้ ด้วยเหตุนี้จึงสันนิษฐานได้ว่า สถานที่แห่งนี้ คือ ศาสนสถานประจำเมืองที่เคยเจริญรุ่งเรืองมากในอดีตกาล ดังนั้น การขุดแต่งเพิ่มเติมจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานดังกล่าว เพื่อให้สภาพของวัตถุโบราณต่างๆคงสภาพสมบูรณ์ที่สุด เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่สำคัญต่อการศึกษาเรียนรู้ต่อไป

ภาพที่ 5.32 พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อผางา

สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

วิหารหลวงพ่อดำเภา เริ่มก่อสร้างเมื่อ พุทธศักราช 2522 จนแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2535 ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ครอบบริเวณวิหารเดิมด้วยอิฐโบราณ ลักษณะวิหารได้รับอิทธิพลทางด้านสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ตกแต่งลวดลายปูนปั้นศิลปะล้านนา วัดป่าสัก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีขนาดความกว้าง 10 เมตร ความยาว 28 เมตร หลังคาลดหลั่น 2 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินขอเคลือบ โดยได้แบ่งวิหารออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

1. บันไดทางขึ้นประดับด้วย รูปปูนปั้นพญานาคสามเศียร ตรงซุ้มบันไดมีรูปปูนปั้นพญามอม รูปร่างคล้ายแมวผสมสิงโต
2. หน้าบันประกอบไปด้วยรูปปูนปั้นพระอินทร์ประทับข้างสามเศียร
3. ซุ้มประตูทางเข้าวิหาร ด้านบนเป็นลวดลายปูนปั้นพระธรรมจักรอันเป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา ด้านข้างทั้งสองเป็นลายปูนปั้นรูปเทวดาเหยียบสิงห์ระหว่างเสาสองข้างอันวิจิตรงดงาม
4. บานประตูหน้าวิหารประดับด้วยลวดลายแกะสลักจากไม้สักทองบอกเล่าถึงประเพณีสิบสองเดือนของชาวล้านนา
5. ฝาผนังด้านในวิหารประดับด้วยปูนปั้นเกี่ยวกับพุทธประวัติและสัตว์ป่าหิมพานต์
6. หน้าต่างวิหารเป็นลวดลายแกะสลักเรื่องราวพระเจ้าสิบชาติ
7. ฝั่งด้านขวา หลังวิหาร เป็นบันไดนาคเจ็ดเศียรขึ้นสู่พระธาตุจอมจัน
8. ฝั่งด้านซ้าย หลังวิหาร คือพระธาตุผาเงา

วิหารคดสถาปัตยกรรมล้านนาสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กตกแต่งด้วยไม้แกะสลักและลวดลายปูนปั้นขนาดกว้าง 15 เมตร ขนาดยาว 25 เมตร หลังคามุงกระเบื้องดินขอโบราณ ลดหลั่น 2 ชั้น โดยมีท่านผู้หญิงอุศนา ปราโมช ณ อรุณา เป็นประธานกรรมการดำเนินการก่อสร้าง เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

วันที่ 29 มกราคม พุทธศักราช 2538 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระประธานในอุโบสถ

วันที่ 11 มกราคม พุทธศักราช 2542 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธานในพิธีปลุกนิมิตอุโบสถ ยกช่อฟ้า และถวายผ้าป่า

วันที่ 28 มกราคม พุทธศักราช 2543 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีฝังลูกนิมิตอุโบสถ และถวายผ้าป่า

วันที่ 6 มกราคม พุทธศักราช 2547 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีถวายอุโบสถ พร้อมทั้งได้พระราชทานอักษรพระนามาภิไธยย่อ สช ประดิษฐาน ณ หน้าบันอุโบสถ

ภาพที่ 5.33 ด้านหน้าวิหาร

ภาพที่ 5.34 ภายในวิหาร

2.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

2.2.1) ที่ตั้ง

วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 5.35 บรรยากาศบริเวณหน้าวัด

2.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากอำเภอเมือง มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน โดยใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใช้ทางออกที่ 3 ไปยังเส้นทาง 1290 และเลี้ยวขวาเข้าสู่เส้นทาง 1129 จะเห็นวัดพระธาตุผาเงาปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 3 นาที ในระยะทาง 64.9 กิโลเมตร

2.2.3) วัด ประวัตินวัด และสิ่งสำคัญภายในวัด

วัดพระธาตุผาเงาตั้งอยู่ที่ หมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย บนเนื้อที่ประมาณ 743 ไร่ ริมฝั่งแม่น้ำโขงทางด้านทิศตะวันตก ตรงกันข้ามกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห่างจากตัวอำเภอเชียงแสนประมาณ 3 กิโลเมตร หรืออยู่ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำประมาณ 14 กิโลเมตร

ประวัตินวัดวัดพระธาตุผาเงา ตั้งอยู่เลขที่ 391 บ้านสบคำ หมู่ที่ 5 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2519 คณะศรัทธาบ้านสบคำ ได้พร้อมใจกันตกลงย้ายวัดจากวัดสบคำเดิม ที่ถูกแม่น้ำกักเซาะตลิ่งพังลงไปเรื่อยๆ จนเหลือเนื้อที่เพียงเล็กน้อย มาสร้างวัดใหม่ในที่บริเวณวัดร้างเดิมบนเชิงเขา ซึ่งได้กลายเป็นป่ารกทึบเต็มไปด้วยซากปรักหักพังของโบราณสถานมากมาย วัดพระธาตุผาเงา มีอีกหนึ่งที่มาของชื่อวัดที่ได้มาจากพระธาตุศิลปะล้านนา เชียงแสนทรงแปดเหลี่ยมที่ประดิษฐานบนก้อนหินแกรนิตขนาดใหญ่สูง 10 เมตร และหินก้อนใหญ่อีกก้อนซึ่งนอนลาด ลักษณะคล้ายเงาของพระธาตุที่ตั้งอยู่ คณะผู้ค้นพบจึงขนานนามว่า วัดพระธาตุผาเงา มาจนถึงปัจจุบันนี้

สิ่งสำคัญภายในวัด

ภาพที่ 5.36 บันไดนาค

ภาพที่ 5.37 พระธาตุผาเงา

ภาพที่ 5.38 หอไตรกลางน้ำ

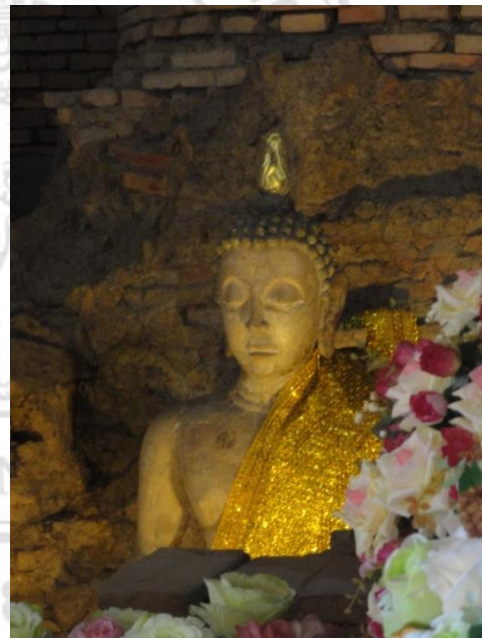
2.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

เมื่อเข้าไปภายในวิหารหลวงพ่อดำรง สถานที่ประดิษฐาน ก็จะปรากฏให้เห็นองค์พระพุทธรูป ที่มีอายุระหว่าง 700-1,300 ปี นั่งอยู่กลางวิหาร ด้านหลังเป็นซากพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ที่ก่อด้วยอิฐถือปูน ภายในวิหารนั้นถูกก่อด้วยอิฐทั้งหลัง ประกอบพระพุทธรูปนั้นก็ประทับนั่งในกองอิฐโบราณ จึงเสมือนได้ย้อนเวลากลับไปในอดีตกาล นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาของผู้คนที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปแม้จะผ่านมาก็ยุคสมัยแล้วก็ตาม

หลวงพ่อดำรง เป็นพระพุทธรูปแบบก่ออิฐถือปูน มีศิลปะเชียงแสนสิงห์สาม ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย พระพักตร์รูปไข่ พระหนุเป็นปม พระรัศมีเป็นเปลว มีขนาดหน้าตักกว้างประมาณ 1 เมตร และสูงประมาณ 1.5 เมตร ปัจจุบันประดิษฐานอยู่กลางพระวิหารหลวงพ่อดำรง ที่ชาวบ้านได้สร้างครอบเอาไว้

ภาพที่ 5.39 หลวงพ่อดำรงมุดตรง

ภาพที่ 5.40 หลวงพ่อดำรงมุดซ้าย

ภาพที่ 5.41 หลวงพ่อดำรงมุดขวา

2.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

1.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

จากบันทึกของพระอาจารย์คำแหง คมภิโร ได้เล่าว่ามีผู้คนจำนวนมากไม่น้อยที่ได้เข้ามานมัสการหลวงพ่อดำเองค้ำนี้ ก็ต่างเล่าถึงความเชื่อและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นกับตนไว้หลายเรื่อง อย่างเช่นคำบอกเล่าของ นางสาว คำนวล ใจวงศ์ ผู้ที่ได้เข้ามาสักการบูชาหลวงพ่อดำเองได้เล่าว่าตนได้มาที่วัดนี้และเข้ามานมัสการหลวงพ่อดำเอง ในช่วงประมาณเดือนเมษายน 2519 ในขณะที่ตนมาพักอยู่ที่นี่ก็ได้ปรากฏว่า หลวงพ่อดำเองที่กำลังมองดูนั้นมีดไปหมด เห็นเพียงแสงสาดลงมาอย่างสวยงาม ตนจึงถามผู้ที่มาด้วยว่าเห็นเช่นเดียวกับตนหรือไม่ ปรากฏว่าทุกคนไม่เห็นแสงนั้นเห็นเพียงหลวงพ่อดำเองเท่านั้น นางสาวคำนวล จึงได้เล่าเรื่องนี้ให้ท่านเจ้าอาวาสวัดฟัง ท่านได้บอกว่ามีคนจำนวนมากไม่น้อยได้ประสบพบเจอกับเหตุการณ์เช่นนี้ บางคนก็มองเห็นแต่ควัน บางคนก็เห็นเป็นแสง บางคนก็มองแล้วเกิดความกลัวขึ้น และท่านยังเล่าต่อว่า มีชายคนหนึ่งชื่อ นายบุญเทียม เจริญธราไชย ได้ถือกล้องกระดาศ 6 คูณ 4 นิ้ว เข้ามาหา แล้วกล่าวว่า ตนได้ถ่ายรูปต่างๆ ภายในวัดไว้หลายรูปมาก แต่เมื่อพอเอารูปไปล้างปรากฏว่า ฟิล์มเสียหายหมด คงเหลือแต่รูปหลวงพ่อดำเองเพียงรูปเดียว และไม่มีรอยตำหนิใดๆ รูปภาพมีความชัดเจน ใสสะอาด เป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ ตนจึงอัดรูปหลวงพ่อดำเองไว้ 99 รูป เพื่อนำมาถวายแก่วัดเพื่อเป็นพุทธรูบูชา ท่านเจ้าอาวาสได้ฟังทำว่าเรื่องที่หลวงพ่อดำเองได้แสดงอภินิหารนี้ เป็นความเชื่อส่วนบุคคล แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นท่านคงจะอยากสื่ออะไรกับคนเหล่านั้นก็เป็นได้ ท่านเจ้าอาวาสจึงได้แนะนำให้ควรมั่นทำบุญสร้างกุศล คนที่มีบุญบารมีดีอยู่แล้ว ก็จะเสริมให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป คนที่กระทำบาปมา ก็ต้องละเว้นในสิ่งที่ป็นอกุศล หมั่นสร้างแต่ความดีจะช่วยชีวิตดีขึ้นได้⁷¹

ยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่สะท้อนได้ถึงความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดำเองค้ำนี้ อย่างกรณีของคุณป้าท่านหนึ่ง ได้เล่าว่าตนมีอาการเจ็บตาขึ้นมาโดยไม่ทราบสาเหตุ และรู้สึกกระคายเคืองจนต้องไปพบแพทย์ก็ได้รับยาหยอดตา และยากิน กลับมาพักรักษาตัวอยู่ที่บ้านหลายวันอาการก็ไม่ดีขึ้น ตนจึงได้เล่าอาการเหล่านี้ให้เพื่อนในละแวกบ้านฟัง เมื่อได้ฟังดังนี้ เพื่อนบ้านก็แนะนำให้มาบูชาเอาน้ำมนต์หลวงพ่อดำเองไปล้างตา ตนจึงรีบมาที่วัดเพื่อบูชาน้ำมนต์นั้น ไปล้างตาทันที ปรากฏว่าวันรุ่งขึ้นอาการเจ็บตา และการระคายเคืองตาได้หายสนิท ราวกับว่าไม่เคยมีอาการเหล่านั้นมาก่อน คุณป้าท่านนี้ยังออกปากว่าตนมีความเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์นี้ศักดิ์สิทธิ์มาก และถึงทนายว่าหลวงพ่อดำเองมักจะเลือกช่วยคนที่ประพฤติปฏิบัติดีเท่านั้น ดังนั้นประชาชนที่มาบนบานสานกล่าวขอพร เมื่อ

⁷¹ พระอธิการประเสริฐ ปัญญาวิโว, หลวงพ่อดำเอง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองพิมพ์, 2519), หน้า 19 – 23.

ได้รับผลตามที่ขอ ก็มักจะมาบวชชีพรามณ์ ถือศีลแปด และบางทีมานั่งวิปัสสนากรรมฐาน นุ่งขาว ห่มขาว ในช่วง 3 วัน 7 วัน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาต่อหลวงพ่อดำ⁷²

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องราวของคุณป้าอีกท่านหนึ่ง ได้เล่าว่า สามียของตน ได้ล้มป่วยลงอย่างกะทันหัน แพทย์เจ้าของไข้ระบุว่าสาเหตุน่าจะมาจากโรคมะเร็ง และแพทย์ยังได้บอกให้ตนและลูกเตรียมใจไว้ เพราะอาการทรุดหนัก เมื่อทราบข่าวที่ไม่สู้ดีของสามี ตนจึงคิดหาวิธีช่วยสามีโดยการมาขอพรให้หลวงพ่อดำช่วยคุ้มครองสามีของตนให้หายจากโรคร้าย และพ้นจากการสูญเสียชีวิต จากนั้นอาการของสามีก็เริ่มกลับมาทรงตัว และดีขึ้นตามลำดับ จนสามารถออกจากห้องไอซียูได้ กระทั่งอาการเริ่มเป็นปกติ แพทย์จึงอนุญาตให้กลับมาพักฟื้นตัวที่บ้านได้ ก่อนออกจากโรงพยาบาล ทางทีมแพทย์ได้กล่าวว่าคุณและสามี โชคดีมาก เพราะ โรคมะเร็งมักจะรักษาไม่ค่อยหาย ถือเป็นเรื่องประหลาดและน่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง พอสามีกลับมาอยู่บ้านและหายดีเป็นปกติแล้ว ตนจึงพาสามีมาถวายสังฆทานยา พร้อมกับถวายผ้าไตรชุดใหญ่ ให้ต่อทางวัด นอกจากนี้ตนและสามีก็มักจะพากันมานั่งสมาธิ และฟังเทศน์ ภายในวิหารหลวงพ่อดำในทุกวันพระ⁷³

ส่วนเรื่องราวต่อไปนี้ทางพระสงฆ์รูปหนึ่งในวัดได้ เล่าว่า ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ มีโยมผู้ชายหนึ่งได้พาครอบครัวมาร่วมงานที่ทางวัดจัดขึ้น จึงได้ขนทรายเข้าวัด แต่พอกลับออกไปปรากฏว่ารถที่ตนขับมานั้นได้หายไป เจ้าหน้าที่ และพระสงฆ์ภายในวัดก็ได้ช่วยกันค้นหารถคันดังกล่าวแต่ไม่พบ ด้วยความวิตกกังวลใจโยมผู้นั้น จึงมาตั้งจิตอธิษฐานกับหลวงพ่อดำให้ได้รถกลับคืนมา เพราะตนมีฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีเงินที่จะซื้อใหม่ และรถที่หายไปนั้นก็ยังชำระหนี้ธนาคารไม่หมด และเมื่อตั้งจิตอธิษฐานเสร็จ ก็ได้พาครอบครัวเดินค้นหาอีกครั้งหนึ่ง ไม่นานก็ได้ยินเสียงโยมผู้นั้น ร้องด้วยความดีใจที่ได้เจอรถของตนจอดอยู่บริเวณหน้าประตูวัด ตนจึงเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อดำองค์นี้ศักดิ์สิทธิ์มาก เพราะในครั้งแรกที่พากันค้นหารถก็ไม่พบ แต่เมื่อขึ้นมาขอพรแล้ว กลับพบวารถจอดอยู่หน้าวัด ซึ่งเปลี่ยนจากตำแหน่งเดิมคือจอดภายในวัด ดังนั้นเมื่อมีโอกาสได้กลับมายังวัดอีกครั้งโยมผู้นี้ก็ได้พาครอบครัวมานั่งวิปัสสนาเป็นเวลา 3 วัน เพื่อถวายต่อหลวงพ่อดำ⁷⁴

2.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

ประเพณีสรงน้ำพระธาตุ นมัสการหลวงพ่อดำ

⁷² สัมภาษณ์ นางทองศรี รุ่งอำไพ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

⁷³ สัมภาษณ์ นางบุญมา ทาทิพย์, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

⁷⁴ สัมภาษณ์ พระวรชาติ นรินโท, พระวัดพระธาตุผาเงา, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

จัดขึ้นในวันที่ 12-21 ของทุกปี ซึ่งภายในงานจะเต็มไปด้วยประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยว จำนวนไม่น้อยกว่า 1,000 คน ต่อวัน โดยผู้ที่เข้าร่วมงานส่วนมากจะนำเอาข้าวตอก ดอกไม้ มาสรงน้ำพระธาตุ และหลวงพ่อดวงใจจำลอง นอกจากนี้ทางวัดยังได้นำพระพุทธรูปที่ประดิษฐานในวัดทั้งหมด มาตั้งวางเรียงกันไว้หน้าลานข้างวิหารหลวงพ่อดวงใจ เพื่อให้ประชาชนได้ขึ้นไปสรงน้ำพระธาตุแล้วเดินลงมาสรงน้ำพระพุทธรูปสำคัญภายในวัดตามลำดับ บรรยากาศในงานจะเต็มไปด้วยความสนุกสนาน ผู้ร่วมงานมักจะมาเป็นครอบครัว ดังนั้นทางวัดจึงวางถังน้ำไว้เป็นจุด เพื่อให้บริการน้ำแก่นักท่องเที่ยวในเดินทางมาร่วมงาน ได้ทั้งการสรงน้ำพระธาตุ สรงน้ำพระพุทธรูปสำคัญ และยังได้เล่นน้ำกันในบริเวณวัด ทำให้บริเวณสถานที่จัดงานเป็นไปด้วยความคึกคัก และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในประเทศลาว เข้ามาร่วมงานได้เป็นจำนวนมาก

2.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว
 1.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.42 ผังนำชมวัด

ภาพที่ 5.43 แผ่นป้าย บอกระวีวัด

2.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.44 บริเวณลานจอดรถ

ภาพที่ 5.45 ห้องน้ำสะอาด

ภาพที่ 5.46 อาคารอำนวยการ ประชาสัมพันธ์ ภาพที่ 5.47 มุมที่นั่งบริการนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.48 ร้านค้าอาหาร เครื่องดื่ม

2.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.49 กิจกรรมบุชาวัดดุมงคล

ภาพที่ 5.50 กิจกรรมการให้อาหารปลา

ภาพที่ 5.51 อาคารหอวัฒนธรรมนิทัศน์

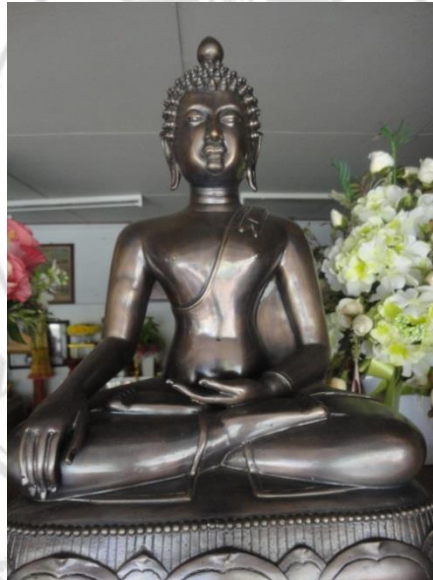

ภาพที่ 5.52 จุดบุชาน้ำนมสดรสหวานพื่อผาเงา

ภาพที่ 5.53 กิจกรรมเขียนผ้าเหลืองผูกพระธาตุ ภาพที่ 5.54 กิจกรรมกราบพระประจำวันเกิด

3) พระสิงห์ (พระพุทธรูปสิงห์จำลอง) วัดพระสิงห์ เชียงราย

ภาพที่ 5.55 พระพุทธรูปสำคัญ พระสิงห์จำลอง

3.1) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ พระพุทธรูปสิงห์เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ และศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของไทย ปัจจุบันมีพระพุทธรูปสิงห์สำคัญ 3 องค์ คือ

องค์แรก ประดิษฐานในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนาแบบที่เรียกว่าสิงห์หนึ่ง อายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20

องค์สอง ประดิษฐานในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิศิลปะสุโขทัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20

องค์สาม ประดิษฐานในหอพระพุทธรูปสี่หีบ จังหวัดนครศรีธรรมราช รูปแบบ และปางเดียวกับองค์แรก แต่อวบน้ำมากกว่า นิยมเรียก แบบ ขนมน้อม จัดเป็นสกุลช่างนครศรีธรรมราช ในสมัยอยุธยา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 22

มีหลักฐานเกี่ยวกับการประดิษฐานในสถานที่ต่างๆ ในบันทึกของสี่หีบนี้ทาน ได้ลำดับไว้ ดังนี้

ปีพุทธศักราช 1850	ประดิษฐานที่กรุงสุโขทัย 70 ปี
ปีพุทธศักราช 1920	ประดิษฐานที่พิษณุโลก 5 ปี
ปีพุทธศักราช 1925	ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา 5 ปี
ปีพุทธศักราช 1930	ประดิษฐานที่กำแพงเพชร 1 ปี
ปีพุทธศักราช 1931	ประดิษฐานที่เชียงราย 20 ปี
ปีพุทธศักราช 1950	ประดิษฐานที่เชียงใหม่ 255 ปี
ปีพุทธศักราช 2250	ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา 105 ปี
ปีพุทธศักราช 2310	ประดิษฐานที่เชียงใหม่ 28 ปี
ปีพุทธศักราช 2338 - ปัจจุบัน	ประดิษฐานที่กรุงเทพมหานคร ⁷⁵

ส่วนที่มาและความสำคัญของพระพุทธรูปสี่หีบของเมืองเชียงใหม่ นั้น ถ้าตรวจสอบในตำนานการสร้างพระพุทธรูปจะพบว่า พระพุทธรูปสี่หีบนี้ปรากฏในหลายตำนานของชาวล้านนา ที่สำคัญ คือ ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานพระพุทธรูปสี่หีบ หรือ สิงหลนิทาน ตำนานพระแก้วมรกต และพงศาวดารโยนก ที่รวบรวมมาจากตำนานหลายฉบับในล้านนา ซึ่งตำนานทั้งหมดมีใจความหลักที่ใกล้เคียงกัน จะแตกต่างกันอยู่บ้างในส่วนของอภินิหาร กล่าวโดยสรุป คือ พระพุทธรูปสี่หีบเกิดขึ้นในลังกา และได้อัญเชิญมายังนครศรีธรรมราช ละโว้ สุโขทัย อยุธยา ชัยนาท กำแพงเพชร ก่อนที่จะขึ้นมาสู่ล้านนา

เมื่อตำนานพระพุทธรูปสี่หีบได้ดำเนินมาถึงช่วงที่เกี่ยวข้องกับล้านนา ซึ่งควบคู่ไปกับตำนานพระแก้วมรกตด้วยนั้น ตำนานได้กล่าวแตกต่างกันออกไปเป็น 2 เรื่อง แต่ความสำคัญอยู่ที่ว่า บุคคลที่นำพระพุทธรูปสำคัญ 2 องค์มายังล้านนานั้นต่างก็เป็นท้าวมหาพรหม ตรงกันทั้งสองเรื่อง ซึ่งรูปแบบพระพุทธรูปทั้งสองก็ตรงกับศิลปะล้านนาในช่วงนั้นด้วยเช่นกัน

⁷⁵ วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) จัดพิมพ์เผยแพร่ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ พระสุนทรบริรักษ์วิธาน เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เป็นพระราชอาคันตุกะชั้นราชที่ พระราชสิทธินายก ดิลกศิลาจารนิวัฐ มหาคณิสสร บารสังฆาราม คามวาสี 5 ธันวาคม 2544, หน้า 3.

รูปแบบของพระพุทธรูปสิงห์ เมืองเชียงใหม่ จัดเป็นพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิงห์หนึ่ง อายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระวรกายอวบอ้วน พระอุระนูน ชานสังฆาฏิสั้นเหนือพระถัน ส่วนพระเศียรเดิมถูกตัดไปแล้ว โดยลักษณะแล้วต้องมีพระพักตร์กลม อมยิ้ม ขมวดพระเกศาใหญ่ ส่วนเหนือพระอุษณิษะเป็นตุ้มคล้ายลูกแก้ว หรือดอกบัวตูม ซึ่งลักษณะพระพุทธรูปแบบสิงห์หนึ่งนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะปาละของอินเดีย ผ่านมาทางพุกาม มีปรากฏแล้วในสมัยทริภุญชัยและยุคต้นขิงล้านนา แต่มาได้รับความนิยมมากในราวพุทธศตวรรษที่ 20 เมื่อการรับคติการสร้างพระพุทธรูปสิงห์เกิดขึ้น ชาวล้านนาจึงถือเอารูปแบบของพระพุทธรูปแบบสิงห์หนึ่งที่นิยมสร้างในขณะนั้น เป็นต้นแบบของพระพุทธรูปสิงห์ และเรียกว่า พระสิงห์ ในเวลาต่อมา

สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

วิหารแก้ว เป็นวิหารขนาดเล็ก แต่ภายในตกแต่งด้วยศิลปกรรมหลายแขนง อาทิ งานจิตรกรรม งานฉลุ งานแกะสลัก เป็นต้น วิหารหลังนี้กำลังบูรณะเพื่อปรับพื้นที่ให้สวยงาม และเหมาะสมสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของเชียงราย

ภาพที่ 5.56 หน้าวิหารแก้ว ภาพที่ 5.57 ภายในวิหารแก้ว

3.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

3.2.1) ที่ตั้ง

ประดิษฐาน ณ วัดพระสิงห์ วัดนี้เป็นพระอารามหลวงตั้งอยู่บนถนนท่าหลวงตำบลเวียง อำเภอเมือง มีเนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน 52 ตารางวา ทิศเหนือติดถนนสิงห์ไคล ทิศใต้ติดถนนพระสิงห์ ทิศตะวันออกติดถนนท่าหลวง ทิศตะวันตกติดถนนภักดีณรงค์

ภาพที่ 5.58 บรรยากาศบริเวณหน้าวัด

3.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าทางทิศตะวันตกไปยังถนนบรรพปราการ ออกจาก วงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนอุตรกิจ ให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ซอยที่ 1 ไปยังถนน ภัคดีณรงค์ จะเห็นวัดพระสิงห์อยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 2 นาที ในระยะทาง 600 เมตร

3.2.3) วัด ประวัติวัด และสิ่งสำคัญภายในวัด

วัดพระสิงห์เชียงรายเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่ ถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีเนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน 52 ตารางวา ทิศเหนือติดถนนสิงห์ไคล ทิศใต้ติดถนนพระสิงห์ ทิศตะวันออกติดถนนท่าหลวง ทิศตะวันตกติดถนนภัคดีณรงค์ สันนิษฐานกันว่า น่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ามหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระเจ้ากือนา ผู้ครองเมือง เชียงใหม่ ราวปีพุทธศักราช 1928 หรือในสมัยพระเจ้ามหาพรหมเสวยราชย์ ณ เมืองเชียงราย ระหว่าง พุทธศักราช 1888 ถึงปีพุทธศักราช 1943

นอกจากนี้วัดพระสิงห์ เชียงราย ยังเป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาล และเป็นศาสนสถานอันเป็นศูนย์รวมใจของชาวเชียงรายมาอย่างยาวนาน มูลเหตุที่ได้ชื่อว่า วัดพระสิงห์ นั้นเชื่อกันว่า น่าจะมาจากการที่ครั้งหนึ่ง วัดนี้ เคยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ คู่บ้านคู่เมืองของไทยในปัจจุบัน คือ พระพุทธสิหิงค์ หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า พระสิงห์

ภาพที่ 5.59 บรรยากาศ ภายในวัดพระสิงห์

สิ่งสำคัญภายในวัด

ภาพที่ 5.60 ด้านหน้าอุโบสถ

ภาพที่ 5.61 พระประธานในอุโบสถ

ภาพที่ 5.62 เจดีย์วัดพระสิงห์

ภาพที่ 5.63 วิหารรอยพระพุทธรบาทจำลอง

ภาพที่ 5.64 ต้นศรีมหาโพธิ์ จากพุทธคยา

ภาพที่ 5.65 จากประเทศอินเดียภาพต้นสาละ จากศรีลังกา

3.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

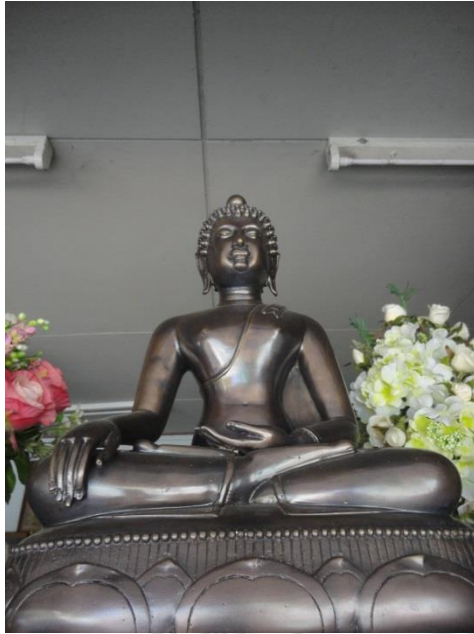
พระพุทธรูปหิรัญ วัดพระสิงห์ เมืองเชียงราย ถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญของวัดพระสิงห์ น่าจะสร้างขึ้นตามความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปหิรัญของทางล้านนา มีพุทธลักษณะสง่างาม อย่างยากที่จะหาพระพุทธรูปในสมัยเดียวกันมาตัดเทียมได้ ประชาชนในเชียงราย รวมไปถึงในประเทศใกล้เคียง อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ได้ถือว่า พระพุทธรูปหิรัญนี้ เป็นพระพุทธรูปที่ทรงความสำคัญ และทรงความศักดิ์สิทธิ์มีมหิทธานุภาพ สามารถบรรดาลให้เกิดความสงบร่มเย็น และเป็นมิ่งขวัญของชาวประชามาทุกยุคทุกสมัย จนกล่าวกันว่า พระพุทธรูปหิรัญ หรือ พระสิงห์ คือ พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงราย และประเทศใกล้เคียง

หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าพระพุทธรูปดังกล่าว เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิเพชร และลักษณะเหมือนกับพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิงห์หนึ่งโดยทั่วไป แต่พิจารณาจากรูปแบบแล้วน่าจะเป็นรุ่นที่สร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ส่วนพระพุทธรูปหิรัญ วัดพระสิงห์ เมืองเชียงใหม่ มีรูปแบบที่เก่าแก่กว่า ได้สร้างในต้นพุทธศตวรรษที่ 20

ลักษณะสำคัญของพระพุทธรูปองค์นี้ คือ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย จำลองศิลปะเชียงแสน ชนิดสำริดปิดทอง ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระรัศมีเป็นดอกบัวตูม ชายสังฆาฏิสั้นเหนือพระถัน พระพักตร์กลมเล็ก ประทับนั่งบนฐานบัวที่มีกลีบบัวเฉพาะบัวหงาย ฐานเป็นชั้นเดียวกับองค์พระพุทธรูป พระวรกายไม่อวบอ้วน พระเนตรเปิดมองตรง หน้าตักกว้าง 37 เซนติเมตร สูงทั้งฐาน 66 เซนติเมตร พระทับอยู่บนแท่นบุษบกอย่างสวยงาม⁷⁶

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

⁷⁶ เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 39 - 55.

ภาพที่ 5.66 พระสิงห์จำลองมุมตรง

ภาพที่ 5.67 พระสิงห์จำลองด้านหลัง

ภาพที่ 5.68 พระสิงห์จำลองมุมตรง

ภาพที่ 5.69 พระสิงห์จำลองมุมตรง

3.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

3.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

พระสงฆ์รูปหนึ่ง กล่าวว่าเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว มีโยนผู้หญิงหนึ่ง ได้แต่งงานอยู่กินกับสามีมาหลายปี แต่ก็ไม่สามารถมีบุตรได้ จึงพากันไปปรึกษาแพทย์ และได้ทำการทดลองตามวิธีการแพทย์อยู่เป็นเวลานานก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาจึงได้ไปขอให้มีบุตรตามสถานที่ ที่มี

ชื่อเสียงหลายแห่ง ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ กระทั่งได้มีโอกาสเข้ามาเที่ยวชมวัดพระสิงห์เชียงใหม่ จึงมีความคิดที่จะเข้าไปขอขมาพระพุทธรูปในวัด จึงได้เข้าไปบนบานสานกล่าวต่อหน้า องค์พระสิงห์จำลอง ในพระวิหาร โดยตั้งจิตอธิษฐานว่าขอให้ตนได้บุตรในเร็ววัน แล้วตนจะถือศีล กินเจไปตลอดชีวิต ภายหลังไม่นาน ก็ได้ทราบข่าวว่าโยมผู้หญิงท่านนี้ ได้มีบุตรสมใจ ชาวบ้านในท้องถิ่นที่ได้ทราบข่าวในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปองค์นี้ ก็ต่างพากันเข้ามากราบไหว้บูชา แวะเวียนกันมาไม่ขาดสาย⁷⁷

รวมไปถึงกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า เนื่องจากวัดพระสิงห์ตั้งอยู่ใกล้กับตลาดเทศบาลเชียงราย เพียงแค่เดินทะลุออกทางประตูข้างวัดทางทิศตะวันตกก็จะเป็นบริเวณตลาดทันที ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่พ่อค้าแม่ค้าจะมาขอพรจากพระสิงห์ให้กิจการค้าขายรุ่งเรือง ขายของได้กำไรดี ไม่ขาดทุน และพอช่วงเย็นเมื่อขายของเสร็จแล้ว ก็มักจะนำเอาผลไม้ อาหารคาวหวาน มาถวายต่อพระพุทธรูป พระสิงห์ในหอแก้ว ถือเป็นภาพที่สามารถพบเห็นได้ทุกวัน⁷⁸

นอกจากนี้ ยังมีนักกีฬาอีกหลายประเภทที่ต้องการขวัญกำลังใจ โดยส่วนใหญ่จะเป็นนักมวย หรือกีฬาที่เกี่ยวกับการต่อสู้ ก็จะมาตั้งจิตอธิษฐานต่อองค์พระสิงห์จำลอง ว่าให้ตนนั้นเอาชนะคู่ต่อสู้สำเร็จ หรือบางคนก็มากราบไหว้บูชาเพื่อความเป็นมงคล นักกีฬาบางคนก็เข้ามานั่งสมาธิหน้าพระพุทธรูป พระสิงห์ เพื่อต้องการทำจิตใจให้สงบก่อนลงแข่งขัน และเพื่อสักการะพระสิงห์เอาฤกษ์เอาชัย ให้มีจิตใจเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ฉลาด ปราดเปรียว เหมือนดังพญาราชสิงห์ เมื่อได้รับชัยชนะกลับมา ก็มักจะมากวาดลานวัด เก็บใบไม้ ตัดหญ้า เก็บขยะในบริเวณจนให้สะอาด⁷⁹

ดังนั้น ชาวเชียงรายเชื่อว่า พระพุทธสิหิงค์ มีความศักดิ์สิทธิ์มีมหรานุภาพหลายด้าน สามารถสร้างความสงบสุขร่มเย็น และเป็นมิ่งขวัญของชาวประชามาทุกษุคทุกสมัย จนกล่าวได้ว่าเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงราย และประเทศใกล้เคียงไปแล้วในปัจจุบัน

3.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ทางเทศบาลจังหวัดเชียงรายจะจัดประเพณีสงกรานต์ขึ้น และมีขบวนแห่พระพุทธรูปสำคัญรอบเมืองเชียงราย หรือชาวบ้านท้องถิ่นเชียงราย จะนิยมเรียกว่า “งานแห่พระเวดเวียงเจียงฮาย” โดยจะเลื่อนขบวนไปยังถนนสายหลักในอำเภอเมือง ในบางปีอาจมีการเปลี่ยนเส้นทางเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนบรรยากาศ ซึ่ง 1 ใน 9 ของ

⁷⁷ สัมภาษณ์ พระมหาบัญชา ผาคิวโรดม, วัดพระสิงห์, วันที่ 10 สิงหาคม 2557.

⁷⁸ สัมภาษณ์ นางทองใบ ว่องศิริกุล, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 10 สิงหาคม 2557.

⁷⁹ สัมภาษณ์ นางลาน แสงทอง, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 10 สิงหาคม 2557.

พระพุทธรูปสำคัญที่ได้รับเลือกและถูกอัญเชิญขึ้นไปเท่านั้น ก็มีพระสิงห์จำลององค์นี้รวมอยู่ด้วย จึงถือว่าพระสิงห์ มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนชาวเชียงรายเป็นอย่างมาก นอกจากนี้วันที่ 13 เมษายนแล้ว ทางวัดยังได้อัญเชิญองค์พระสิงห์มาประดิษฐานไว้หน้าวิหาร เพื่อให้ นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ไปร่วมขบวนแห่พระ ได้มีโอกาสเข้ามาสรงน้ำพระในช่วงเทศกาลสงกรานต์ จนถึงวันที่ 15 เมษายนของทุกปี⁸⁰

3.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

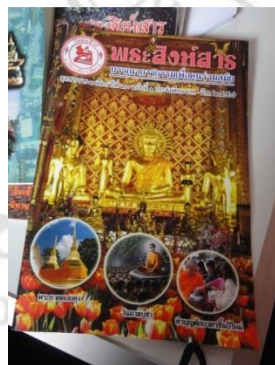
3.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.70 ห้องสมุดวัดพระสิงห์

ภาพที่ 5.71 อาคารเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ราชนิชา

ภาพที่ 5.72 หนังสือวัดพระสิงห์

ภาพที่ 5.73 ป้ายไวเน็ต บอกข้อมูลของวัด

⁸⁰ สัมภาษณ์ นางขันคำ กิระบรรณ , ประชาชนทั่วไป , วันที่ 10 สิงหาคม 2557.

3.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.74 จุดจอดรถขนาดใหญ่

ภาพที่ 5.75 ห้องน้ำสะอาด

ภาพที่ 5.76 บริเวณลานจอดรถ

3.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.77 กิจกรรมโรงเรียนสอนภาษาบาลี

ภาพที่ 5.78 กิจกรรมตีระฆังยักษ์

ภาพที่ 5.79 กิจกรรมบูชาวัตถุมงคล

ภาพที่ 5.80 กิจกรรมใส่บาตรร้อยแปดขัน

4) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง วัดมิ่งเมือง เชียงราย

4.1) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

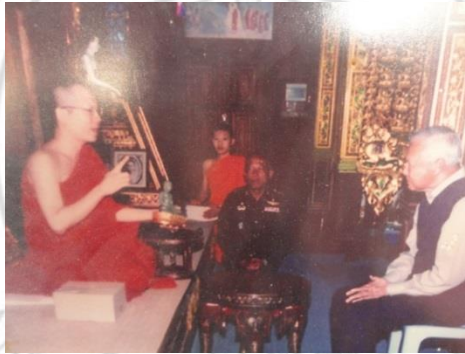
จากบันทึกของท่านพระครูโสภณ ศิลป์คม เจ้าอาวาสวัด ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 ได้กล่าวว่า วัดมิ่งเมืองแห่งนี้ เป็นวัดที่สร้างในสมัยเดียวกันกับราชวงศ์เม็งราย ซึ่งมีอายุราว 700 กว่าปี นอกจากนี้ วัดนี้ยังเป็นวัดประจำพระองค์ของพระนางเทพคำขยาย ผู้เป็นมารดาของพ่อขุนเม็งรายมหาราช พระนางคำขยายมักจะเสด็จมาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้อยู่เป็นประจำ เมื่อพระนางเทพคำขยายสิ้นพระชนม์จึงได้นำพระอัฐิของพระองค์มาบรรจุไว้ยังวัดแห่งนี้ ต่อมาได้รับการบูรณะโดยมหาเทวีอุษาปายะโค ซึ่งเป็นพระมเหสีของพ่อขุนเม็งรายมหาราช

โดยในการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่ศรีมิ่งเมืองครั้งแรกได้ใช้ไม้ในการสร้างเวลาต่อมาได้ทรุดโทรมลงเพราะมีแมลงหลายชนิดกัดกิน ต่อมาจึงได้บูรณะองค์พระด้วยการใช้ปูนฉาบเพื่อเพิ่มความหนาและความแข็งแรง ในขณะนั้นก็ได้เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันปิดทองคำเปลวพระพุทธรูป แต่เมื่อเวลาผ่านไปองค์พระพุทธรูปก็ดำจนไม่เห็นใบหน้าจากการปิดทองคำที่ไม่ดี ดังนั้นทางวัดจึงบูรณะพระพุทธรูปเป็นครั้งที่ 3 โดยการขุดเนื้อปูนบางส่วนที่เป็นสีดำออก แล้วฉาบปูนทับเข้าไปใหม่ พร้อมกับลงรักปิดทอง และไม่ให้ผู้ใดเข้ามาปิดทองอีกจนถึงปัจจุบัน⁸¹

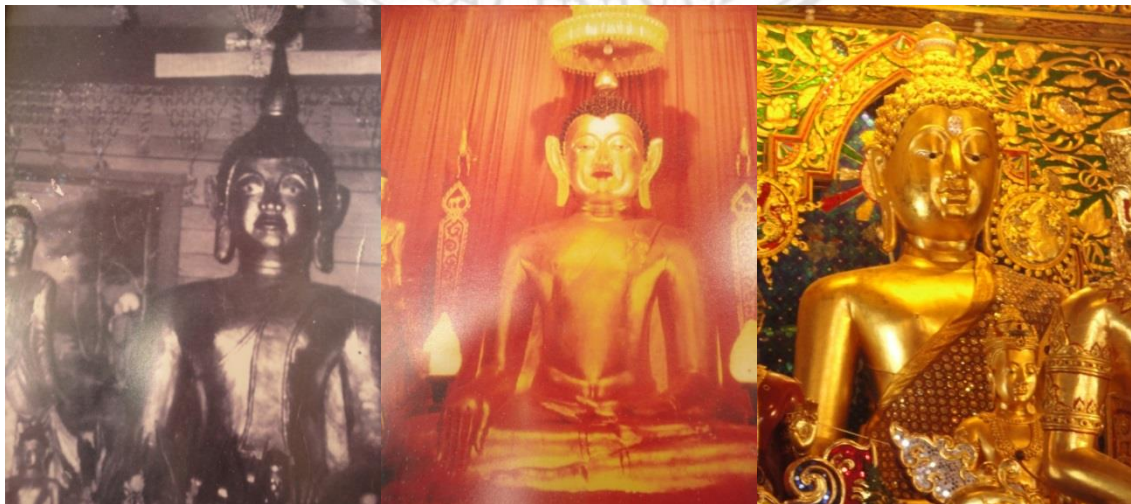
⁸¹ สัมภาษณ์ พระนรินทร์ โชติธรรมโม, พระวัดมิ่งเมือง, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

ภาพที่ 5.81 พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง

ภาพที่ 5.82 การเดินทางมาเยี่ยมชมเขียนของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ภาพที่ 5.83 การบูรณะครั้งที่ 1
สถานที่ประดิษฐาน

ภาพที่ 5.84 การบูรณะครั้งที่ 2

ภาพที่ 5.85 การบูรณะครั้งที่ 3

วิหารไม้ลายคำ หลังนี้เป็นวิหารไทยใหญ่ประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบของวิหารล้านนา เป็นอาคารทรงเตี้ยมีหลังคาชั้นซ้อน 2 ชั้น ประดับช่อฟ้า ใบระกา ป้านลม โค้งอ่อนเน้นระบายเอนของ ตับหลังคา หน้าบันตกแต่งด้วยเครื่องไม้สลักลงรักปิดทอง ได้แก่ โกงคิ้ว ภายในตกแต่งลวดลาย แกะสลักลงรักปิดทอง ประกอบด้วยกรุฝ้าเพดานแบบไตรภูมิ และบราลีที่สันหลังคาเป็นรูปหงส์ 34 ตัว

ภาพที่ 5.86 บริเวณมุมด้านข้างวิหาร

ภาพที่ 5.87 บรรยากาศภายในวิหาร

4.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

4.2.1) ที่ตั้ง

วัดมิ่งเมือง หรือวัดช้างมูบ ตั้งอยู่บนถนนไตรรัตน์ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย

ภาพที่ 5.88 บรรยากาศบริเวณหน้าวัดมิ่งเมือง

4.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ ออกจากวงเวียน เข้าสู่ถนนสุขสถิต ให้เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ถนน ธานี ให้เลี้ยวเข้าสู่ถนน ไตรรัตน์ จะเห็นวัดมิ่งเมืองปรากฏอยู่ทางซ้ายมือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 2 นาที ในระยะทาง 550 เมตร

4.2.3) วัด ประวัติวัด และสิ่งสำคัญภายในวัด

วัดมิ่งเมือง ตั้งอยู่บนถนน ไตรรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เดิมเป็นวัดไทยใหญ่ อายุเท่ากับเมืองเชียงราย ราว 750 ปี เนื่องด้วยในสมัยก่อนมีชุมชนไทยใหญ่อาศัยอยู่รอบบริเวณวัด ประกอบกับมีศาสนสถาน และศาสนวัตถุแบบพม่า จึงถูกเรียกขานว่า วัดเจ็ว แต่ชื่อที่ชาวเชียงราย รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือ วัดจางมูบ เป็นภาษาเหนือแปลว่า วัดข้างหมอบ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และคำบอกเล่าของคนโบราณ กล่าวว่า ในครั้งที่พระเจ้าสามฝั่งแกนอัญเชิญพระแก้วมรกตจากเชียงรายไปเชียงใหม่ โดยอัญเชิญพระแก้วมรกตตั้งขบวนจากวัดพระแก้วเชียงรายมาประดิษฐานบนหลังช้าง ซึ่งหมอบรออยู่หน้าวัดมิ่งเมือง แล้วเคลื่อนขบวนออกจากประตูเมืองที่ติดกับวัด เพื่อออกเดินทางไปเชียงใหม่ จึงทำให้ชาวบ้านเรียกว่า วัดจางมูบ ตั้งแต่นั้นมา ตั้งอยู่ตรงประตูเมืองเก่าของเมืองเชียงราย คือ ประตูไก่อดำ หรือประตูขัวดำ หรือประตูป่าแดง ซึ่งตรงกับหลักทักทาย คือ อุตสาหะ การทำประตูในสมัยโบราณนั้นน่าจะทำตามหลักทักทาย คือก่อนที่จะกำหนดความกว้างยาวของเมือง ต้องวัดระยะว่าประตูจะอยู่ตรงไหน เพื่อให้ถูกต้องตามหลักทักทาย อันได้แก่ บริวาร เดช ศรี มุลละ อุตสาหะ มนตรี และกาลกนิ ช่งไหนที่ตรงกาลกนิ ก็มักจะทำเป็นประตูสำหรับนำศพออกจากเมืองไปสู่สานเชือกกันว่าถ้าสร้างประตูถูกต้องตามหลักความเชื่อจะทำให้บ้านเมืองมั่นคงถาวรเป็นที่หวังเกรงของศัตรู

วัดมิ่งเมือง เป็นชื่อเรียกอย่างเป็นทางการที่ทราบกันโดยทั่วไป เดิมมีชื่อเรียกว่า “วัดตะละแม่ศรี” เพราะ ครั้งที่ทำการบูรณะซ่อมแซมเจดีย์ ลูกหลานของบรรพบุรุษ ได้เล่าว่า พบแผ่นทองคำจารึกอักษรพม่าซึ่งเป็นของผู้สร้างวัดมีนามว่า “ตะละแม่ศรี” หรือ อีกพระนามหนึ่งที่ปรากฏ คือ มหาเทวีอุษาปายโค เป็นธิดาของพญสุทโธสมพะเจ้ากรุงหงสาวดี หรือเมืองพะโค และตามประวัตินั้น ได้กล่าวว่าท่าน คือ มเหสีของพ่อขุนเม็งรายมหาราช ผู้สร้างเมืองเชียงราย ที่ได้ถูกมอบถวายให้เป็นบาทจาริการแต่พ่อขุนเม็งรายมหาราชเมื่อทรงชนะสงครามจากพระเจ้ากรุงหงสาวดี ในรัชสมัยของพระองค์ นอกจากนั้นวัดนี้ยังเป็นวัดสำคัญประจำพระองค์ของพระนางอ้ะมิ่งจอมมิ่งเมือง หรืออีกพระนามหนึ่งคือพระนางเทพคำคล้าย หรือนางอ้ะมิ่งไขฟ้า และพระนางอกแอ่น ผู้เป็นมารดาของพ่อขุนเม็งรายมหาราช และตามตำนานเล่าว่าท่านคือวีรสตรีของชาวไทยลื้อ เพราะได้ปลอมตัวเป็นชายออกสู้รบจนได้รับชัยชนะ ท่านมักจะเสด็จมาปฏิบัติธรรมที่วัดแห่งนี้เป็นประจำ จากตำนานได้เล่าต่อพ่อขุนเม็งรายว่าท่านจะเสด็จมายังวัดมิ่งเมืองปีละสองครั้ง ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ซึ่ง

ตรงกับวันวิสาขบูชา และวันวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งตรงกับวันลอยกระทง หรือประเพณียี่เป็งของชาวล้านนา เพื่อทรงจุดผางประทีปบูชาพระเจดีย์ ซึ่งเป็นที่บรรจุพระอัฐิของพระนางเทพคัมภีร์ พระมารดาและอัฐิของพระนางอุษาปายะ โคพระมเหสี

นอกจากวัดนี้จะมีชื่อวัดมิ่งเมืองแล้ว ยังมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดช้างมูบ” หรือวัดช้างหมอบ ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวบ้านทั่วไปเรียก ประกอบกับที่ทางวัดใช้ช้างมูบเป็นสัญลักษณ์ ชื่อเรียกนี้จึงนิยมใช้เรียกกันทั่วไปในอำเภอเมืองเชียงราย จากข้อสันนิษฐานของนักโบราณคดี ก็ได้กล่าวเสริมว่า ตอนที่สร้างพระเจดีย์คงได้มีการอัญเชิญพระธาตุประดิษฐานบนหลังช้างมาบรรจุไว้ที่นี้ นอกจากนี้ยังมีข้อสันนิษฐานต่ออีกว่า ตอนที่พระเจ้าสามฝั่งแกน อัญเชิญพระแก้วมรกตจากเชียงรายไปเชียงใหม่ โดยอัญเชิญพระแก้วมรกตตั้งขบวนจากวัดพระแก้วมาประดิษฐานบนหลังช้าง เมื่อเคลื่อนขบวนมาถึงหน้าวัดมิ่งเมืองช้างก็ได้หมอบพัก ชาวบ้านจึงต่างกันเรียกวัดนี้ว่า “วัดช้างมูบ” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ถือได้ว่าเป็นวัดมีความเก่าแก่และเป็นวัดสำคัญอีกวัดหนึ่งในจังหวัดเชียงราย

วัดมิ่งเมืองนี้ตั้งอยู่ตรงประตูเมืองที่เรียกว่า “ประตูป่าแดง” ซึ่งตรงกับหลักทักขาคือ อุตสาหะ ในประวัติวัดที่ว่าราชอาณาจักรแล่ม 9 กล่าวไว้ว่า วัดมิ่งเมืองถูกสร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2420 ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าวัดมิ่งเมืองได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในปีนี้ โดยกลุ่มชาวไทยใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมาจากนโยบายเก็บผักใส่ซ้า เก็บผ้าใส่เมือง เพราะจะพบว่าก่อนที่จะซ่อมแซมวัดมาเป็นรูปแบบอย่างในปัจจุบัน วัดมิ่งเมืองนี้ยังได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พุทธศักราช 2513 โดยยังคงรูปทรงดั้งเดิมของสิ่งก่อสร้างภายในวัดเป็นรูปทรงไทใหญ่ทั้งหมด พบภาพวาดศิลปะพม่า ภาพวาดอดีตพระพุทธเจ้า 28 พระองค์ และพระพุทธรูปไม้แกะสลักอีกหลายชิ้นที่เป็นศิลปะแบบพม่า และเมื่อมีพิธีกรรมทางศาสนาก็ยังคงปรากฏลักษณะวิถีวัฒนธรรมและศิลปะแบบไทใหญ่ที่หลงเหลือให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน⁸²

ภาพที่ 5.89 บรรยากาศภายในวัด

⁸² เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 59 - 68.

สิ่งสำคัญภายในวัด

ภาพที่ 5.90 พระธาตุวัดมิ่งเมือง

ภาพที่ 5.91 บ่อน้ำช้างมูบ

ภาพที่ 5.92 อาคารประทับพ่องุณเม็งราย และ พระนางคำชาย

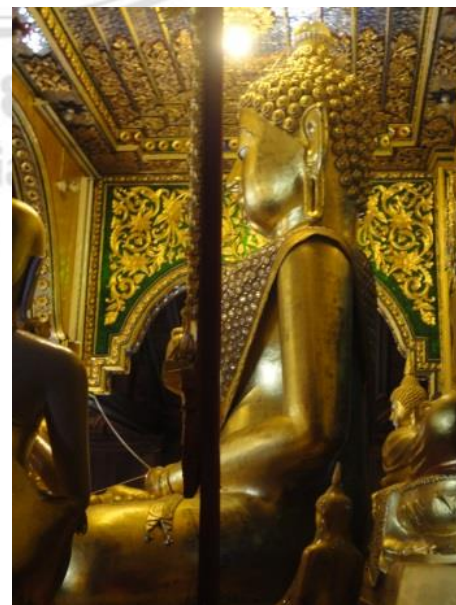
4.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปหลวงพ่พระศรีมิ่งเมืองนี้ ได้มีการบูรณะมาแล้วกว่า 3 ครั้ง และเนื่องด้วยวัดนี้เป็นวัดที่ชาวไทยใหญ่ให้ความศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นในการสร้าง และมีการบูรณะพระพุทธรูป หรือสิ่งปลูกสร้างภายในวัด ประชาชนเหล่านี้ก็มักจะมาร่วมแรงกันกับประชาชนในท้องถิ่น อันเป็นภาพบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม พร้อมการมอบไมตรีจิตต่อกัน กระทั่งในปัจจุบันนี้ภาพบรรยากาศเหล่านั้นก็ยังคงคลละคลุ้งอยู่ ถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว

พระพุทธรูปดังกล่าว เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทองทั้งองค์ เป็นศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระวรกายอวบอ้วน พระพักตร์กลม อมยิ้ม พระหนุเป็นปม ขมวดพระเศวตใหญ่ ชายสังฆาฏีสั้นเหนือพระถัน ซึ่งได้ทำการซ่อมแซมมาถึง 4 ครั้ง มีอายุถึง 400 กว่า ปี ซึ่งครั้งล่าสุดช่างที่ก่อสร้างได้ขนาดขององค์พระให้ใหญ่ขึ้นจากเดิม โดยมีหน้าตักกว้างขนาด 80 นิ้ว มีพระนามว่า “พระมงคลศากยะมุณีศรีมิ่งเมือง” เป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะอันงดงามตามแบบ งานพุทธศิลป์แบบเชียงแสนสิงห์ 1 ยุคต้น โดยเฉพาะที่ยอดพระเศวตโมฬีเป็นรูปดอกบัวตูมแกะสลัก จากหินแก้วจุยเจีย หรือแก้วโป่งข่าม ซึ่งหินประเภทนี้จะหาได้ในดินแดนล้านนาเท่านั้น

ภาพที่ 5.93 พระพักตร์หลวงพ่พระศรีมิ่งเมืองมুমซ้าย ภาพที่ 5.94 พระพักตร์หลวงพ่พระศรีมิ่งเมืองมุมขวา

ภาพที่ 5.95 หลวงพ่พระศรีมิ่งเมืองมุมซ้าย

ภาพที่ 5.96 หลวงพ่พระศรีมิ่งเมืองมุมขวา

ภาพที่ 5.97 พระหัตถ์ของหลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง ภาพที่ 5.98 หลวงพ่พระศรีมิ่งเมืองมุดตรง

4.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

4.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

พระสงฆ์รูปหนึ่งในวัดมิ่งเมือง ได้กล่าวว่า เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2556 หรือเมื่อหนึ่งปีที่ผ่านมานี้ ท่านได้พบกับโยมท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการโรงแรมชื่อดังในจังหวัดเชียงราย ที่รู้จักกันในนาม “โรงแรมคูสิตเชียงราย” ในช่วงนั้นมีเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองหลายด้าน จึงทำให้ลูกค้าที่มาใช้บริการโรงแรมน้อยลง ท่านจึงมีความวิตกกังวลใจในเรื่องนี้ จึงได้เข้ามากราบพระพุทธรูป หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง เพื่อความสบายใจ พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานให้กิจการโรงแรมผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคทางการเงินไปได้ด้วยดี ขอให้กิจการกลับมาเจริญรุ่งเรืองดังเดิม ต่อมาไม่นานโยมท่านนั้นก็ได้เข้ามาสักการะหลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง พร้อมทั้งนำดอกไม้ธูปเทียนชุดใหญ่มาถวาย และได้ลั่นสัจจะว่าจะให้เจ้าหน้าที่ของทางโรงแรมแวะเวียนมาจัดแจกันดอกไม้ถวายต่อหลวงพ่พระศรีมิ่งเมืองทุกวันพุธ เพื่อเป็นการตอบแทนที่กิจการกลับมาเจริญรุ่งเรืองดังเดิมอีกครั้ง นับตั้งแต่เหตุการณ์จนถึงปัจจุบัน โยมท่านนั้นก็ยังคงถวายการจัดแจกันดอกไม้มาจนถึงปัจจุบัน⁸³

และในช่วยสมัยสงครามเขียงตุง เมื่อประมาณพุทธศักราช 1484 - 2485 วัดมิ่งเมืองได้เป็นสถานที่พักของกองทัพไทย และใน ช่วงเวลาเดียวกัน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษท่านก็ได้นำกองทหาร มาพักที่วัดมิ่งเมืองเช่นกัน ตามคำบอกเล่าในบันทึกได้กล่าวว่าท่านได้มาพักที่ศาลาหลังวิหาร ทุกวันก่อนที่ท่านจะนำทหารออกพื้นที่ ท่านก็จะพาทหารไปกราบสักการะพระประธานเพื่อขอพรให้เกิดความสุขสวัสดิ์ในการออกปฏิบัติภารกิจ และเมื่อปีพุทธศักราช 2530 ท่านได้เดินทางมาปฏิบัติภารกิจที่เชียงรายก็ได้ถือโอกาสเข้ามาเยี่ยมวัดมิ่งเมือง ต่อมาในปีพุทธศักราช 2547 ท่านกลับมาอีกครั้งพร้อมกับการเล่าเรื่องความผูกพัน และความทรงจำอันดีของท่านต่อหลวงพ่พระศรีมิ่งเมืององค์พระประธานว่า ท่านรอดตายเพราะหลวงพ่องค์นี้ ท่านได้

⁸³ สัมภาษณ์ พระสุข สุจิตรโต, พระวัดมิ่งเมือง, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

เล่าต่อว่า ครั้งนั้น มีการทิ้งระเบิดลงตรงบริเวณที่วัดมิ่งเมือง ท่านจึงได้เข้าไปหลบที่ใต้ถุนวิหารตรงที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญพระศรีมิ่งเมืองจึงทำให้ท่านรอดพ้นจากอันตราย ด้วยพุทธานุภาพของหลวงพ่อบุญเมืองที่ช่วยคุ้มครองท่าน เมื่อท่านระลึกถึงเหตุการณ์นั้นครั้งใดก็จะนึกหลวงพ่อบุญพระศรีมิ่งเมืองเป็นองค์แรก⁸⁴

กระทั่งปัจจุบันความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปหลวงพ่อบุญพระศรีมิ่งเมืองก็ยังคงไม่ลดน้อยถอยลง โดยมีเรื่องราวของคุณป้าท่านหนึ่งเป็นเครื่องยืนยัน คุณป้าได้เล่าว่า ตนมีลูกสาวอยู่คนหนึ่งป่วยอยู่ โดยมีอาการเจ็บหน้าอกด้านซ้ายอยู่ตลอดเวลา ตนจึงได้พาลูกสาวไปหาหมอชื่อดังมาแล้วทุกที แต่ก็ไม่หาย และเป็นที่น่าประหลาดใจที่หมอทุกคนต่างวินิจฉัยออกมาว่าลูกสาวไม่มีความผิดปกติแต่อย่างใด ตนจึงได้นำลูกสาวไปทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ทุกแขนง จนถูกทักว่าลูกสาวโดนคุณไสยเข้าแล้ว ตนจึงได้ไปบนบานสานกล่าว และพาลูกสาวไปสะเดาะเคราะห์กับศาลเจ้าที่มีชื่อเสียงหลายที่ แต่ก็ไม่สามารถทำให้อาการเจ็บของลูกสาวหายไปได้ กระทั่งตนได้ขับรถเข้ามาในตัวอำเภอเมืองเพื่อจะมาซื้อของที่ตลาดเทศบาลนครเชียงราย และได้ขับรถผ่านหน้าวัดมิ่งเมือง ทันใดนั้นลูกสาวก็มีความรู้สึกว่ายากเข้าไปเที่ยวในวัด ตนจึงเลยรถเข้ามา เมื่อจอดรถลูกสาวก็รีบเดินขึ้นไปบนวิหารหลายคำที่ประดิษฐานของหลวงพ่อบุญพระศรีมิ่งเมืองทันที ตนได้รอลูกสาวขึ้นไปกราบพระและเดินรออยู่ภายในบริเวณวัด ผ่านไปเกือบหนึ่งชั่วโมงก็ยังไม่เห็นลูกสาวเดินลงมาจึงได้เดินไปตามบนวิหาร ปรากฏว่าลูกสาวของเธอกำลังนั่งจ้ององค์พระพุทธรูปอย่างสงบ พร้อมกับหันมาบอกตนว่ารู้สึกเมาสบายไปทั้งตัวและได้หายจากอาการเจ็บหน้าอกอย่างสนิท ตนจึงรู้สึกปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างมาก และได้พาลูกสาวกลับบ้านเพื่อจัดงานเลี้ยงรับขวัญ แต่เมื่อขับรถออกจากบริเวณวัดได้ไม่กี่กิโล ลูกสาวก็มีอาการเจ็บหน้าอกขึ้นมาอีกครั้ง ตนจึงไม่รอช้ารีบกลับรถมาที่วัดมิ่งเมืองอีกครั้ง พอมาถึงก็พบว่าอาการประหลาดของลูกสาวได้หายไปแล้ว ตนจึงขึ้นไปตั้งจิตอธิษฐานกับหลวงพ่อบุญพระศรีมิ่งเมือง ให้ช่วยปกป้องรักษาลูกสาวของตนให้หายจากอาการประหลาดเหล่านี้เสีย เมื่อหายจะทดทานเนื้อสัตว์ใหญ่และจะทานมังสวิรัตทุกวันพระ ปรากฏว่าในเวลาต่อมาลูกสาวของตนก็เริ่มมีอาการที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ตนจึงเชื่อว่าความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปองค์นี้ได้ดลบันดาลให้บุตรของตนหายจากโรคประหลาด และคอยช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกไป ปัจจุบันคุณป้าท่านนี้ยังคงเข้าวัดเพื่อพาลูกสาวมานั่งสมาธิเป็นประจำที่วัดแห่งนี้⁸⁵

และด้วยนามที่มีความเป็นมงคลอย่างชื่อ “หลวงพ่อบุญพระศรีมิ่งเมือง” ที่หมายถึงพระพุทธรูปที่มีเกียรติมีศรีเป็นมิ่งขวัญของชาวเมืองเชียงราย ทั้งนี้ยังเป็นพระพุทธรูปที่มีความเก่าแก่

⁸⁴ สัมภาษณ์ พระครูโสภณ ศิลป์คม, เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

⁸⁵ สัมภาษณ์ นางผัน ลือชา, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

รวมแล้วอายุไม่ต่ำกว่า 500 ปี ดังนั้นจึงได้มีคำกล่าวในหมู่ของนักเดินทางว่า ถ้าถ้านักท่องเที่ยวท่านใด มาเที่ยวเชียงรายแล้วไม่ได้มาแวะกราบพระที่วัดมิ่งเมือง ก็เสมือนว่ามาไม่ถึงจังหวัดเชียงรายนั่นเอง⁸⁶

นอกจากนี้ความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปองค์นี้ยังโด่งดังไปไกล จนทำให้คนทาง ภาคกลางที่ได้ทราบถึงเกียรติศัพท์เหล่านี้ ต่างนิยมมาขอให้บุตรหลานของตนสอบติดได้เข้าเรียนที่ มหาวิทยาลัยชื่อดังอย่าง มหาลัยแม่ฟ้าหลวงเชียงราย⁸⁷

4.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

ประเพณีดำหัวพระพุทธรูปสำคัญ

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ทางวัดจะจัดกิจกรรม ดำหัวพระพุทธรูปขึ้น โดยในงานจะมี รูปแบบประเพณีที่หาดูได้ยากในปัจจุบันนี้ คือพระสงฆ์ สามเณร จะมานั่งเรียงหน้ากระดานบริเวณ หน้าวิหาร จากนั้นจะอัญเชิญองค์จำลองหลวงพ่อบุญศรีมิ่งเมือง เหตุที่ต้องนำองค์จำลองมาเพราะ พระพุทธรูปองค์จริงมีขนาดใหญ่ และมีความเก่าแก่ จึงเกรงว่าจะเกิดความเสียหายจากการโดนน้ำได้ เมื่อนำองค์จำลองมาประดิษฐานไว้ตรงกลางเรียบร้อยแล้ว ทางวัดจะนำไม้ไผ่ที่ผ่าซีกที่เตรียมไว้มาวาง เป็นรางน้ำ เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รินขมิ้นส้มป่อยให้ไหลตามราง ไม้ไผ่ยังพระพุทธรูป พระสงฆ์ และสามเณร ตามลำดับ ซึ่งกิจกรรมนี้มีมาตั้งแต่โบราณกาล โดยมีความเชื่อว่าการดำหัว ลักษณะนี้จะสามารถทำได้ทุกเพศ ทุกชั้นวรรณะโดยไม่ได้อับอายหรือเสียดาย ซึ่งไม่ผิดหลักของสงฆ์ เป็นประเพณีที่ทางวัดยังคงจัดสืบต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี ประเพณีดังกล่าวดึงดูดความสนใจต่อ นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เด็กและเยาวชนที่มาพร้อมครอบครัวก็มีความตื่นตัวและสนใจในกิจกรรมนี้ เป็นจำนวนมากไม่น้อย ดังนั้นจึงถือว่าประเพณีนี้เป็นการสืบสานวัฒนธรรมและมีส่วนปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ต่อเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี⁸⁸

ประเพณีตักบาตรเบ็ญ็ุด

นอกจากนี้ ทางวัดมิ่งเมืองยังเป็นวัดแห่งแรกในจังหวัดเชียงรายที่ริเริ่มประเพณี ตักบาตรเบ็ญ็ุด ทุกวันที่พุธที่ 15 ค่ำ ซึ่งในแต่ละปีอาจจะมีการจัด 1-2 ครั้ง โดยกิจกรรมจะเริ่มตั้งแต่ เวลา 15.00 น. นายกเทศมนตรีจังหวัดเชียงรายจะแห่พระอุปัชฌาย์จำลอง พระพุทธรูปสำคัญอีกองค์หนึ่ง ภายในวัดมิ่งเมืองไปทำพิธีในแม่น้ำกก จากนั้นจะอัญเชิญกลับวัดดังเดิม จากนั้นในช่วงตีพระสงฆ์

⁸⁶ สัมภาษณ์ นางศิริวรรณ ไตยพิริยะ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

⁸⁷ สัมภาษณ์ นายธวัช หล้านามวงศ์, คณะกรรมการวัดมิ่งเมือง, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

⁸⁸ สัมภาษณ์ สามเณรราชนทร์ ช่างเหลา, วัดมิ่งเมือง, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

จากทุกวัดจะมารวมตัวที่วัดมิ่งเมืองเพื่อตั้งขบวนเดินบิณฑบาตในเวลา 12.00 น.-13.00 น. ที่ถนนสายหลักในอำเภอเมือง จากถนนบรรพปราการ ไปจนถึงประตูศรี⁸⁹

4.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

4.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.99 มุมนิทรรศการเรื่องเก่าเล่าใหม่

ภาพที่ 5.100 ศาลาเอนกประสงค์

4.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.101 ศาลาที่พักนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.102 ห้องน้ำสะอาด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

⁸⁹ สัมภาษณ์ นางอำพัน ขวัญคำ ,ประชาชนทั่วไป ,วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

4.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.103 การตักบาตรพระประจำวันเกิด ภาพที่ 5.104 กิจกรรมใส่บาตรพระเจ้า 5 พระองค์

5) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 วัดพระธาตุเจดีย์หลวง เชียงแสน

ภาพที่ 5.105 พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

5.1) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

เมื่อพญาแสนภู ได้สร้างเมืองเชียงแสนให้เป็นนครกันชนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จากนั้นอีก 3 ปี คือ ปีพุทธศักราช 1873 พระองค์จึงได้สถาปนาวัดประจำนครขึ้นกลางเมืองเชียงแสน โดยสร้างวิหารขนาดใหญ่ กว้าง 8 วา 1 สอก ยาว 17 วา และสร้างมหาเจดีย์ขนาดสูง 29 วา ฐานกว้างด้านละ 14 วา มีเขตอุปัชฌายาราม 100 วา และตั้งขาทพระธาตุ 50 ครั้วเรือน และพระราชทานสุโยนกนกรเพื่อถวายแด่พระเจ้ามังรายมหาราช กษัตริย์องค์ที่ 4 แห่งราชวงศ์สิงหนวัติ พระบรมธาตุทั้งหมดได้ถูกอัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานบนยอดคอคอยดินแดง ฝั่งลี้กลงไปในก้อนหินใหญ่ลี้ก 8 สอก และ 7 สอก ตามลำดับ และสร้างเจดีย์ครอบก้อนหินนั้นสูง 7 สอก (สูงเท่ากัน 2 องค์) และได้อธิษฐานขอ

ตุงใหญ่บูชาพระธาตุขึ้นตั้งบนก้อนหินใหญ่ทางด้านขวา ตุงยาว 7,000 วา เสาตุงสูง 8,000 วา และ
ตุงกว้าง 400 วา นับจากนั้นมาคนจึงเรียกคอยดินแดงนี้ว่า คอยตุง⁹⁰

ภาพที่ 5.106 การขุดค้นพบพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

ภาพที่ 5.107 พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เสด็จเที่ยววัดพระธาตุเจดีย์หลวง เชียงราย
สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

วิหารหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 เป็นวิหารแบบล้านนา โดยมีการบูรณะครอบทับ
ซากวิหารเดิมไว้ มีลักษณะเป็นวิหาร โถงเปิดโล่ง ในส่วนที่ต่อลงมาจากฝาผนังทั้งหมด เพื่อให้อากาศ
สามารถถ่ายเทได้ตลอด แต่มีการสร้างฝาผนังปูนปิดในส่วนห้องท้ายของวิหาร ซึ่งเป็นส่วนที่
ประดิษฐานของพระประธานนั่นเอง เมื่อเข้าไปภายในวิหารแล้วจะรู้สึกเย็นสบายไม่อึดอัด ดูเรียบง่าย
ตามวิถีชีวิตในแบบล้านนา

⁹⁰ ประวิทย์ ตันตลานุกูล, ตำนานวัดเจดีย์หลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (เชียงใหม่: หจก. เชียงใหม่โรงพิมพ์
แสงศิลป์, 2553), หน้า 11 – 12.

ภาพที่ 5.108 การบูรณะวิหาร หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

ภาพที่ 5.109 รูปแบบวิหารที่แล้วเสร็จ

5.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

5.2.1) ที่ตั้ง

วัดพระธาตุเจดีย์หลวง หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัด

เชียงราย

ภาพที่ 5.110 บรรยากาศ บริเวณหน้าวัด

5.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากอำเภอเมือง มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน โดยใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใช้ทางออกที่ 1 ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดพระธาตุเจดีย์หลวงอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที ในระยะทาง 65.5 กิโลเมตร

5.2.3) วัด ประวัตินิเวศ และสิ่งสำคัญภายในวัด

ตามคำบอกเล่าของท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน กล่าวว่า พญามังรายผู้เป็นปฐมกษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรล้านนาได้ส่งพระราชนัดดา คือ หลานของพระองค์มาบูรณะเมืองเชียงแสน เมื่อราวปีพุทธศักราช 1870 จากนั้น พญาแสนภูก็ได้มาบูรณเมืองเชียงแสนรวมถึงวัดเจดีย์หลวง อายุ

ของวัดประมาณ 686 ปี และเมื่อปีพุทธศักราช 2400 กว่า กรมศิลปากรได้เข้ามาสำรวจ และยกให้ พระพุทธรูปและเจดีย์ขึ้นเป็น โบราณสถาน⁹¹

สิ่งสำคัญ ภายในวัด

ภาพที่ 5.111 แนวกำแพงดิน โบราณ และซากโบราณสถาน ภายในวัด

ภาพที่ 5.112 พระธาตุเจดีย์หลวง

5.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปเชียงแสนสิ่งหนึ่งนี้ถูกขุดค้นพบบริเวณวัดและสันนิฐานว่าจะมีอายุเก่าแก่นับร้อยๆปี แต่พระสภาพโดยรวมขององค์พระยังคงสมบูรณ์กว่าพระพุทธรูปองค์อื่นๆที่เจอในวันเวลาเดียวกัน ถือเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ เมื่อเดินเข้าไปภายในวิหารที่ประดิษฐานแล้ว ก็ให้เห็นองค์พระประธานมีสีเหลืองอร่ามงดงามเป็นอย่างยิ่ง ดูแล้วมีความยิ่งใหญ่ และอลังการ

⁹¹ สัมภาษณ์ พระครูวิจารณ์ ธรรมสุนทร, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเจดีย์หลวง, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

พระพุทธรูปองค์นี้เป็น พระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะ แบบก่ออิฐถือปูน ได้รับอิทธิพลจาก ศิลปะปาละ-เสนะจากอินเดียสว่างามคฺจพญาสิงห์ วางพระหัตถ์เหนือพระขานู หรือหัวเข่า มีหน้าตัก ประมาณ 1 เมตร ถือเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่มีขนาดใหญ่อีกองค์หนึ่งของอำเภอเชียงแสน ประดิษฐานอยู่บนฐานยกสูงขึ้นไป ตกแต่งอย่างสวยงามด้วยศิลปะแบบชาวเหนือ มีบันไดขึ้นลงทั้ง 2 ข้าง

ภาพที่ 5.113 พระพักตร์ หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 ภาพที่ 5.114 พระหัตถ์

ภาพที่ 5.115 หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 มุมตรง

5.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

5.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

มีคนกรุงเทพมหานครคนหนึ่ง ที่กิจการทางการค้ากำลังจะล้มละลาย เพราะหุ้นส่วนทางธุรกิจได้ยืมเงินไปแล้วไม่มาชำระตามกำหนดเป็นเงินประมาณ 30 ล้านบาท ทำให้ขาดสภาพช่อง ในการดำเนินธุรกิจต่อไป เขาจึงมีความวิตกกังวลใจเป็นอย่างยิ่งเพราะกลัวที่จะล้มละลาย แต่ในคืน นั้นเองเขาก็ได้ฝันถึงยอดพระเจดีย์ขนาดใหญ่ พอรุ่งขึ้นจึงได้หาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ก็ค้นเจอ 2 ที่ คือวัดเจดีย์หลวงจังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระธาตุนครเจดีย์หลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เมื่อได้ ข้อมูลเขาก็รีบเดินทางไปที่วัดเจดีย์หลวงที่เชียงใหม่ พอไปถึงเขาก็กลับไม่มีความรู้สึกที่วัดนี้ไม่ใช่วัดที่

เขาฝันถึง เขาจึงไม่รอช้ารีบเดินทางต่อมายังจังหวัดเชียงราย เพื่อหวังว่าวัดเจดีย์หลวงแห่งนี้จะเป็นวัดที่เขาฝันถึง พอมาถึงก็ยังไม่แน่ใจ จึงได้เดินเข้าไปในวิหารหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง เมื่อได้เห็นองค์พระพุทธรูปเข้าก็ยิ้มด้วยความปลื้มปีติยินดีที่ได้เจอวัดในฝันแล้ว เขาจึงได้พนมมือตั้งจิตอธิษฐานหน้าพระประธาน หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่งให้ธุรกิจไม่ล้มละลาย พอขอพรจากพระพุทธรูปสำคัญเสร็จ เขาก็รีบเดินทางกลับเพื่อไปสะสางปัญหาที่กรุงเทพฯ ต่อทันที หลังจากนั้นอีกหนึ่งเดือนต่อมาเขาก็ได้กลับมาขอเป็นเจ้าภาพสร้างทางเดินปูด้วยหินรอบวิหารวัด และสร้างห้องน้ำ 10 ห้อง หลังจากสอบถามก็ได้ทราบว่าหนึ่งเดือนที่ผ่านมา หลังจากได้มาตั้งจิตขอให้หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่งช่วยให้ธุรกิจไม่ล้มละลายนั่น ปรากฏว่าไม่นานหุ้นส่วนทางธุรกิจก็ได้นำเงินมาชำระจนสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ด้วยความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ต่อองค์พระพุทธรูปสำคัญ เขาจึงรีบกลับมาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับทางวัด และเป็นคณะศรัทธาคนสำคัญที่คอยสนับสนุนวัดเจดีย์หลวงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ⁹²

ต่อมาก็มีอีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปสำคัญองค์นี้ ด้วยเหตุการณ์ที่ว่ามีชายคนหนึ่ง ได้เข้ามาเดินเที่ยวชมวัด และเลือกซื้อหา บูชาวัตถุมงคลที่ร้านค้าในบริเวณวัด เมื่อเสร็จจึงเดินทางกลับบ้าน พอถึงบ้านก็สังเกตว่าแหวนในมือนั้นได้หายไป แหวนนั้นประดับด้วยหินสีค่าราคาสูงที่ตนสวมใส่ติดมือตลอดเวลา เมื่อรู้ตัวจึงได้ขับรถกลับเข้ามาในวัดเพื่อหาแหวน ตนได้เดินหาอยู่หลายรอบก็ไม่พบ จึงตัดสินใจเข้าไปตั้งจิตอธิษฐานของแหวนจากหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง หลังจากนั้นอธิษฐานเสร็จ ในขณะที่กำลังจะเดินออกจากวิหาร ตนก็ได้ชำเลืองมองไปในกระถางดอกไม้หน้าพระประธาน แล้วก็พบว่าแหวนของตนตกอยู่ในกระถางนั้น เมื่อดีใจที่พบแหวนสักพัก ก็นึกงงใจว่าแหวนมาตกที่กระถางนี้ได้อย่างไร ตนจึงคิดว่าคงเป็นเพราะพุทธานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่งที่ช่วยเหลือตนไว้ เมื่อทราบแล้วนั้น รุ่งเช้าตนกับภรรยาจึงได้จัดเตรียมภัตตาหารมาถวายแก่พระสงฆ์ภายในวัด ด้วยอาหารคาวหวาน และผลไม้มงคลต่อพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์นี้ ⁹³

เรื่องราวต่อมาเป็นเหตุการณ์ของชาวต่างประเทศผู้หนึ่งที่หลงใหลในวัฒนธรรมทางเขตภาคเหนือเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ย้ายจากประเทศของตนมาลงหลักปักฐานในจังหวัดเชียงราย รู้จักกันในนาม “คุณแม่โอเพน” ชาวบ้านในท้องถิ่นมักจะเห็นเธอมานั่งสมาธิเป็นเวลานานเกือบทั้งวันในวิหารหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง ด้วยความสนใจจึงเข้ามาสอบถามพูดคุยด้วย จนได้ทราบว่าเธอเองป่วยเป็นโรคมะเร็ง รู้สึกไม่สบายกาย ไม่สบายใจ กระทั่งได้เข้ามานั่งสมาธิในวิหารวัดเจดีย์หลวงแห่ง

⁹² สัมภาษณ์, พระอินทร์ อินคำ, พระวัดพระธาตุเจดีย์หลวง, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

⁹³ สัมภาษณ์, นางอรุณ บุญเรือง, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

นี้ ก็รู้สึกผ่อนคลายขึ้น พอนั่งเป็นเวลานานก็มักจะได้ยินเสียงเพลงทุกครั้ง เป็นเสียงคล้อยแห่งดวงใน สมัยก่อน เสียงเพลงในงานรื่นเริง หรือเสียงแห่ขบวน อันเป็นที่เพลิดเพลินใจต่อเธอเป็นอย่างยิ่ง เธอจึงชอบมานั่งสมาธิเป็นประจำทุกวันจนถึงวาระสุดท้ายของเธอ หลังจากนั้นไม่นานลูกบุญธรรมของเธอ ชื่อ คุณจิงน่า ก็ได้มาสานต่อความตั้งใจที่จะสร้างศาลามอบให้ทางวัดด้วยความเลื่อมใสศรัทธาจนสำเร็จ⁹⁴

5.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

สงฆ์พระเก่าเชียงแสน

ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ของทางภาคเหนือ ทางวัดจะจัดให้มีประเพณีการสงฆ์ พระธาตุเจดีย์หลวง และพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสนสิ่งหนึ่ง โดยจะใช้ช้องค์จำลองแทน เพราะพระพุทธรูปมีอายุเก่าแก่ ทางวัดเกรงว่าจะทำให้ความชื้นของน้ำจะทำให้องค์พระพุทธรูปเสียหายได้ ประกอบกับองค์พระพุทธรูปถูกสร้างให้ติดกับตัวฐาน ดังนั้นจึงจะผูกโยงสายสิญจน์ จากพระธาตุมายังพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสนสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นองค์ประธานในวิหาร และผูกโยงมาจนถึงองค์จำลองที่ประดิษฐานอยู่หน้าวิหาร เพื่อให้ประชาชนได้สงฆ์น้ำขมิ้นสัปปายตามประเพณี ในประเพณีดังกล่าวจะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการนำเอาดอกไม้มาวางบนฐานของพระพุทธรูปจากนั้นก็เดินไปสงฆ์น้ำที่องค์จำลอง แต่ในความเรียบร้อยก็แสดงให้เห็นถึงอารยธรรมดั้งเดิมของชนชาวพื้นเมืองที่ว่า ไม่จัดงานให้หิวหาว อีกกะทิกคิกโคม เพราะทางวัดเกรงว่าจะวุ่นวายเกินไป จนผู้ร่วมงานไม่ได้ชิมทรัพย์คุณค่าที่แท้จริงของการจัดประเพณีนี้ขึ้นมา ดังนั้นทางวัดจึงจัดงานนี้อย่างเรียบง่ายแต่เปี่ยมไปด้วยความศรัทธาตัวเอง⁹⁵

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

⁹⁴ สัมภาษณ์ นางแจ่มจันทร์ กันศรีเวียง , ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

⁹⁵ สัมภาษณ์ นางบัวคำ พงษ์สวัสดิ์ , ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

5.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

5.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.116 แผ่นป้ายประวัติวัดวัดพระธาตุเจดีย์หลวง

5.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.117 ลานจอดรถ

ภาพที่ 5.118 ผังนำชมวัด

ภาพที่ 5.119 ร้านอาหาร เครื่องดื่มภายในวัด

ภาพที่ 5.120 ห้องน้ำนักท่องเที่ยว และคนพิการ

5.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.121 แกลลอรี่ และ โรงเรียนสอนศิลปะฟรี

ภาพที่ 5.122 ทำบุญใส่บาตรพระประจำวันเกิด

ภาพที่ 5.123 โรงเรียนผู้สูงอายุ

ภาพที่ 5.124 ร้านขายของที่ระลึก และ วัดถุ่มงคลภายในวัด

6) พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล วัดฝิ่งหมื่น เชียงราย

6.1) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคลที่ไม่ปรากฏชื่อของผู้สร้างวัดเป็นที่แน่ชัด แต่จากการตรวจสอบพบว่าน่าจะสร้างขึ้นพร้อมกับวัดฝิ่งหมื่นก่อนที่จะจมลงไปในแม่น้ำกก นอกจากนี้ยังพบซากวัดถู่ที่มีอยู่เดิม และจากการสันนิษฐานของซากเศษอิฐ ชิ้นส่วนบางรายของพระพุทธรูปหิน และวัสดุที่ค้นพบในบริเวณวัด รวมทั้งตำนานที่มีอยู่บางส่วน ประกอบกับคำบอกเล่าของชาวบ้าน จึงสันนิษฐานได้ว่า วัดนี้เป็นวัดที่มีมาช้านานแล้ว แต่เนื่องจากวัดนี้ตั้งอยู่บนฝิ่งแม่น้ำกก ทางเดินของน้ำได้ไหล

เปลี่ยนทิศทาง เข้ากัศเซาะตลิ่งจนถึงบริเวณวัด ทำให้วัดล่มสลายลง แต่เป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก
ที่กระแสน้ำไม่ได้พัดพาเอาเศษอิฐและวัสดุของใช้ภายในวัดแต่เดิมให้ไหลตามลำน้ำไป

ภาพที่ 5.125 พระพุทธรูปสำคัญ พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล

สถานที่ประดิษฐาน

หอวัฒนธรรมนิทัศน์ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดฝั่งหมิ่น เปิดให้เข้าชมได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.00 น. สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช 2555 ซึ่งถือเป็นปีที่ครบรอบ 750 ปี ของการสร้างเมืองเชียงราย ซึ่งภายในอาคารจะรวบรวมวัตถุโบราณจากที่ขุดค้นพบในบริเวณวัด และสถานที่ต่างๆ ที่หาดูได้ยากในปัจจุบัน รวมไปถึงการจัดแสดง วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศิลปะ ภูมิปัญญาของประชาชนในจังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี อาคารแห่งนี้ได้รับการดูแลจากทางวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย จึงมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยดูแลอย่างทั่วถึง ดังนั้นทางวัดจึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคลจากกุฏิเจ้าอาวาส ซึ่งมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถรองรับจำนวนของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม มาประดิษฐานไว้ยังชั้น 3 ของอาคาร เพื่อให้ประชาชนขึ้นไปสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญได้มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5.126 ด้านหน้าหอวัฒนธรรมนิทัศน์

6.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

6.2.1) ที่ตั้ง

วัดฝิ่งหมื่น เลขที่ 30 หมู่ 6 ตำบลริมกกถนนศูนย์ราชการ ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 5.127 บรรยากาศบริเวณหน้าวัด

6.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากเทศบาลนครเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ถนนบรรพปราการ ให้เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนน ประจวบเชียงใหม่ ให้เลี้ยวขวา เข้าสู่ถนนราชโยธา และขับต่อไปยังเส้นทาง 1211 จะเห็นวัดฝิ่งหมื่นปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 20 นาที ในระยะทาง 16.3 กิโลเมตร

6.2.3) วัด ประวัติวัด และสิ่งสำคัญภายในวัด

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกกทางด้านทิศตะวันออกของเขตเทศบาลเมืองเชียงราย ห่างจากสะพานข้ามแม่น้ำกก 1 กิโลเมตร การเดินทางไปวัดฝิ่งหมื่นสามารถไปได้ 2 ทางคือ ทางน้ำโดยทางเรือไปตามลำน้ำกก ทางบกมีถนนไปวิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงราย ผ่านหน้าวัด โดยละเอียดก็คือ ทางไปอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอแม่สาย เมื่อข้ามสะพานข้ามแม่น้ำกกแล้ว ถึงทางแยกที่ 2 เลี้ยวขวาประมาณ 800 เมตร ก็จะเลี้ยวขวาเข้าสู่วัดฝิ่งหมื่น ซึ่งถนนสายนี้เรียกว่า “ถนนศูนย์ราชการ” เพราะเป็นเส้นทางสู่หน่วยราชการต่างๆ อาทิ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงราย ท่าอากาศยานนานาชาติจังหวัดเชียงราย สำนักงานขนส่งจังหวัดเชียงราย สำนักงานประกันสังคมจังหวัดเชียงราย ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเชียงราย สำนักงานสวัสดิการและสังคม สำนักงานแรงงานจังหวัดเชียงราย

สำนักงานประกันสังคมจังหวัดเชียงราย สำนักงานประชาสังคมสงเคราะห์จังหวัดเชียงราย สำนักงาน
จัดหางานจังหวัดเชียงราย สถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยจังหวัด
เชียงราย มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงราย สำนักงานโยธาธิการ
จังหวัดเชียงราย ศูนย์แสดงสินค้าและจำหน่ายหัตถกรรมพื้นบ้านจังหวัดเชียงราย กองร้อยอาสารักษาดินแดนจังหวัดเชียงราย ศาลคดีเด็กและเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงราย โรงเรียนเทศบาลนคร
เชียงราย นอกจากนี้ ยังมีแผนการก่อสร้างสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงรายและที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงรายอีกแห่งด้วย ส่วนราชการเหล่านี้ตั้งอยู่ห่างจากวัดฝางหมื่นประมาณ 1 กิโลเมตรเท่านั้น และบริเวณศูนย์ราชการทั้งหมดรวมทั้งวัดฝางหมื่นได้เข้าอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงรายเมื่อปี พ.ศ. 2540

ชาวบ้านในท้องถิ่นได้เล่าว่าในอดีตทางน้ำได้ไหลเปลี่ยนทิศทางอีก ทำให้บริเวณวัดเดิม มูลดินทรายไหลพ่นน้ำเป็นเกาะขึ้นมากลายเป็นวัดร้างปรากฏให้เห็นเฉพาะฐานรากของพระวิหารและเศษวัสดุตั้งเดิมของวัด เช่น อิฐ ไม้ ซากพระพุทธรูปหินมากมาย ชาวบ้านจึงช่วยกันขุดค้น และตกแต่งฐานพระวิหารแล้วทำการบูรณปฏิสังขรณ์ สร้างเป็นวัดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว

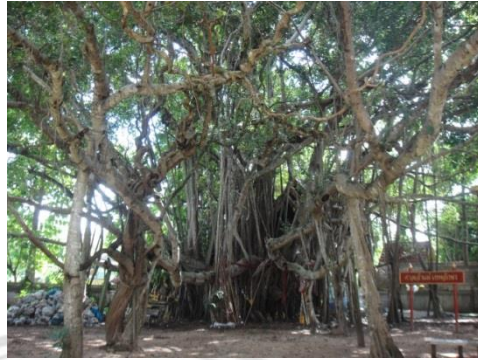
ในขณะเดียวกัน ช่วงที่วัดตั้งเดิมอยู่บริเวณฝางน้ำก่อนที่น้ำจะเซาะตลิ่งจนวัดล่มสลายนั้น บริเวณหน้าวัดเป็นวังน้ำวนขนาดใหญ่ เป็นที่จอดเรือค้าขายของชาวจีน และชาวลาวจากลานช้างที่ล่องเรือตามลำน้ำกกมาค้าขายกับชาวเชียงรายบ่อยครั้ง และได้มีชาวจีนคนหนึ่งนำเรือยาวประมาณ 15 เมตร บรรทุกสินค้ารวมเครื่องราชบรรณาการจะมาถวายพ่อขุนมังราย เรือเกิดล่มจมลง ณ บริเวณหน้าวัด จึงคาดว่าเขาเรือพร้อมสินค้ารวมทั้งเครื่องราชบรรณาการที่มีค่ามหาศาลได้ถูกฝังอยู่ ณ บริเวณวัดในปัจจุบัน โดยไม่ทราบว่าเป็นจุดใด และยังไม่มีความสามารถขุดขึ้นมาได้ทราบจนทุกวันนี้ ชาวบ้านที่ช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์ได้เล่าขานต่อกันมา โดยเรียกวัดนี้ใหม่ในชื่อว่า วัดฝางหมื่น ปัจจุบันมีผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสช่วยกันสร้างถาวรวัตถุเพื่อพระพุทธศาสนาสืบต่อมา จนได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 7 มกราคม ปีพุทธศักราช 2512 จนถึงปัจจุบัน⁹⁶

ภาพที่ 5.128 บรรยากาศ ภายในบริเวณวัด

⁹⁶ สัมภาษณ์ พระครูขันติพลาธร (บุญวงษ์ขันติพโล), เจ้าอาวาสวัดฝางหมื่น, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.

สิ่งสำคัญภายในวัด

ภาพที่ 5.129 ศาลเจ้าแม่ เทพอักษร

ภาพที่ 5.130 หอพระหยก

ภาพที่ 5.131 เจดีย์วัดฝั่งหมิ่น ภาพที่ 5.132 วิหารวัดฝั่งหมิ่น (กำลังบูรณะ)

6.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล ถูกค้นพบตรงบริเวณทำนน้ำภายในบริเวณวัด เมื่อตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วพบว่าพระพุทธรูปองค์นี้มีอายุหลายร้อยปี จากการสันนิษฐานจากผู้เชี่ยวชาญพบว่าน่าจะเป็นพระพุทธรูปของวัดฝั่งหมิ่นที่เคยจมหายไปในบริเวณน้ำกเมื่อหลายร้อยปีก่อน จึงทำให้ทรัพย์สินมีค่าได้จมหายไปกับวัด เมื่อเวลาผ่านสายน้ำได้เปลี่ยนทิศ ทำให้เกิดการมองเห็นวัดนั้น โผล่ขึ้นมาอีกครั้ง แต่เป็นที่น่าประหลาดใจที่ทางวัดได้พบเพียงพระพุทธรูปเพียงองค์เดียว คือ พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล ชาวบ้านในท้องถิ่นจึงถือว่าพระพุทธรูปองค์นี้สามารถรอดพ้นจากเหตุการณ์อันตรายต่างๆ เหลือเชื่อ และที่สำคัญองค์พระพุทธรูปยังไม่มีริ้วรอยความเสียหายเลยแม้แต่น้อย

พระพุทธรูปดังกล่าว มีพุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปแบบสมัยเชียงแสนสิงห์สาม เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย เนื้อทองสำริด สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 21 มีอายุราว 700 กว่าปี มีขนาดหน้าตัก 15 นิ้ว ประทับบนฐานดอกบัวหงายเดี่ยว มีเสขา รองรับ 3 ขา

ภาพที่ 5.133 พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มิ่งกลมมตรง

6.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

6.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

ตามการเล่าขานของผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านนี้ โดยแม่ฮ้อยตุ๊ด ซึ่งมีอายุ 104 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่ถวายพระพุทธรูปที่เก่าแก่องค์นี้ให้กับวัดฝิ่งหมื่นและได้บอกเล่าประวัติความเป็นมา และการเกิดมีอยู่จริงของพระพุทธรูปองค์นี้ว่า เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชุมชนฝิ่งหมื่นมาโดยตลอด ไม่ว่าจะถูกขโมยโจรกรรมไปกี่ครั้งก็จะเกิดเภทภัยพิบัติกับผู้ที่โจรกรรมไปทุกครั้ง เป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก ตามประวัติที่เล่ามา พระพุทธรูปองค์นี้ได้ถูกโจรกรรมไปถึง 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 150 ปีมาแล้ว หรือประมาณพุทธศักราช 2399 พระพุทธรูปองค์นี้ถูกโจรกรรมไปแบบไร้ร่องรอย จนในที่สุดก็ได้มีคณะศรัทธาญาติโยม ได้นำพระพุทธรูปองค์ที่หายไปกลับคืนมา เมื่อได้เห็นพระพุทธรูปองค์เดิมแล้ว จึงทำให้เจ้าอาวาส ศรัทธาญาติโยมพุทธศาสนิกชนทั่วไปเกิดความปราบปลื้มใจสร้างความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งให้กับศรัทธาสาธุชนหาที่เปรียบมิได้

ครั้งที่ 2 สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ครั้งที่ ประมาณ 30 ปี หลังจากทีคณะศรัทธาสาธุชนได้นำพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวมาประดิษฐานไว้ที่วัดฝิ่งหมื่นแล้ว กลุ่มโจรได้ทราบข่าวว่า พระพุทธรูปองค์ศักดิ์สิทธิ์องค์นี้ได้กลับมาอยู่ที่วัด จึงมีผู้ลักลอบเข้ามาโจรกรรมพระพุทธรูปไปอีก

ครั้ง แต่ครั้งนี้กลุ่มโจรได้นำพระพุทธรูปไปซ่อนไว้ที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง อยู่บริเวณใกล้ๆฝั่งแม่น้ำกก ในคืนนั้น ได้มีชาวบ้านในชุมชนฝั่งในฝันว่า มีคนมาบอกให้ไปค้นหาวัตถุสิ่งหนึ่งที่มีค่ามากอยู่บริเวณนั้น พอตื่นเช้าขึ้นมาคนที่ฝันก็นำขานี้มาแจ้งต่อเจ้าอาวาสและผู้เฒ่าผู้แก่ชุมชน ให้ช่วยกันไปสืบค้นหาหาอยู่นานพอสมควร จนในที่สุดก็ได้ไปพบพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวที่ถูกโจรกรรมไปแอบซ่อนอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่อยู่จริง

จากเหตุการณ์ทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมา ทำให้เป็นที่น่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง ท้ายที่พระพุทธรูปองค์นี้ได้กลับมาประดิษฐานยังวัดฝั่งหมิ่นเช่นเดิม ชาวบ้านและเจ้าอาวาสจึงได้ตั้งชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ว่า พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล ซึ่งรวมอายุของพระพุทธรูปองค์นี้ประมาณ 170 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับการสร้างวัดฝั่งหมิ่นประมาณ 200 กว่าปี ถือเป็นพระพุทธรูปที่ชุมชนฝั่งหมิ่นให้การเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่งมาจนถึงปัจจุบัน

ด้วยตำนานดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนที่ได้ทราบข่าวในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธรูปองค์นี้ จึงพากันเข้ามากราบไหว้บูชากันอย่างเนืองแน่น และส่วนใหญ่จะเป็นพวกนายทหาร และญาติพี่น้อง ที่ต้องไปประจำการอยู่ทางภาคใต้ ก็มักจะมาขอพรให้พระพุทธรูปสำคัญองค์นี้ให้คุ้มครองตน และบุตรหลาน ให้อยู่รอดปลอดภัย สมดังชื่อพระพุทธรูปว่า “ปาฏิหาริย์มงคล” เมื่อปลดประจำการแล้ว ก็จะนำดอกมะลิหลายร้อยพวงมาถวาย หรือบางก็นำดอกบัวมาถวาย พระเชื่อว่า พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล องค์นี้โปรดกลิ่นดอกมะลิ และชื่นชอบความงามของดอกบัว

6.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

ประเพณีลอยกระทง

ในคืนวันขึ้น 15 ค่ำ หรือประเพณีลอยกระทง ทางวัดร่วมกับสภาวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย จะจัดงานเทศกรรมยี่เป็ง โดยจะอัญเชิญพระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคลลงมาประดิษฐานไว้ตรงลานบริเวณท่าน้ำ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามากราบไหว้บูชาสักการะอย่างใกล้ชิด และเป็นการขอขมาพระแม่คา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องดูแลรักษาชาวบ้านในสายน้ำกกไว้ ภายในงานจะมีกิจกรรมการประกวด โคมล้านนา บายศรี ชั้นหมาก และมีการแสดงฟ้อนรำ หลายชุด การแสดง บรรยากาศจะเต็มไปด้วยผู้คนจำนวนมาก ด้วยจุดประสงค์ในการมาตั้งจิตอธิฐานในเรื่องต่างๆ ให้พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคล ช่วยนำเรื่องร้าย ลอยไปกับสายน้ำ ผู้เข้าร่วมงานทุกคนต่างรู้สึกเหมือนได้มาปลดปล่อยความทุกข์ ให้ลอยไปกับโคมลอย และกระทง พร้อมทั้งได้เสริมสิริมงคลในการมากราบพระพุทธรูปสำคัญขององค์นี้ ดังนั้นงานนี้จะมีผู้มาร่วมงานไม่ต่ำกว่า 500 คน และคาดว่าในปีพุทธศักราช 2558 น่าจะมีประชาชนหลังไหลมาเที่ยวถึง 1,000 คน เนื่องด้วยบริเวณที่ตั้งวัดอยู่ติดท่าน้ำ

ประชาชนจึงนิยมมาลอยกระทง และปล่อยโคม พร้อมกับเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น จึงทำให้บริเวณวัดในช่วงลอยกระทงผู้คนคับคั่งทุกปี

6.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

6.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.134 แผ่นหิน บอกระประวัติวัด

6.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.135 ศาลาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.136 ศาลาเอนกประสงค์

ภาพที่ 5.137 ห้องน้ำรวม

ภาพที่ 5.138 ศาลาบริการน้ำดื่ม

ภาพที่ 5.139 บริเวณลานจอดรถ

6.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.140 บรรยากาศรอบโรงเรียนแกะสลักไม้

ภาพที่ 5.141 ตัวอย่างผลงานไม้แกะสลัก

ภาพที่ 5.142 บริเวณสถานที่จัดกิจกรรมบิณฑบาตน้ำ และ จัดกิจกรรมลอยกระทง

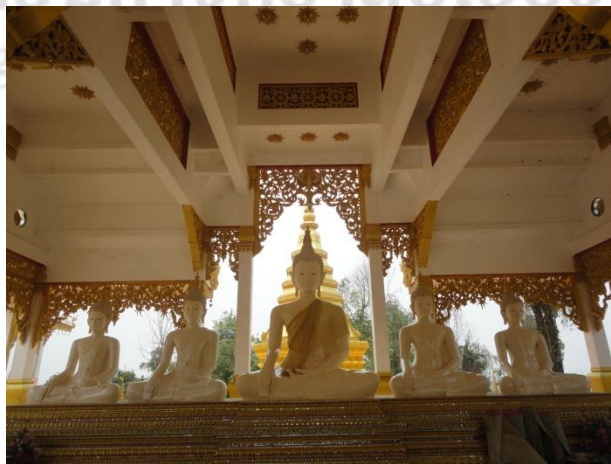

ภาพที่ 5.143 กิจกรรมเที่ยวชม โบราณสถานวัดฝั่งหมิ่น

ภาพที่ 5.144 พระธาตุประจำวันเกิด จำลอง

7) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) วัดพระธาตุจอมจันทร์ แม่จัน

ภาพที่ 5.145 พระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อโต

7.1) ประวัติความเป็นมาและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

ในอดีตเมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2458 วัดแห่งนี้เคยได้รับ การบูรณะโดยครูบาศรีวิชัย ต่อมาจึงมีการสร้างวิหารหลวงพ่อโตขึ้นมา เพื่อเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อโต ที่ได้มีปรากฏมาพร้อมกับวัดจอมจันทร์ในอดีตกาล และต่อมาจึงได้สร้างในปีพุทธศักราช 2480 ได้เกิดไฟป่ารุกลามเข้ามาถึงบริเวณภายในวัดและเผาไหม้สิ่งปลูกสร้างทุกอย่าง ยกเว้นพระพุทธรูปหลวงพ่อโต ต่อมาจึงได้บูรณะวิหารเป็น วิหารพระพุทธรูป 5 พระองค์ ขึ้นมาใหม่ พร้อมกับสร้างพร้อมพระพุทธรูปบริวาร

สถานที่ประดิษฐาน

วิหารพระเจ้า 5 พระองค์ ถูกสร้างขึ้นเพื่อครอบงำพระพุทธรูปสำคัญและมีความเก่าแก่อย่างหลวงพ่อโตไว้ โดยระดมทุนในการสร้างจากศรัทธาของชาวบ้านในท้องถิ่น วิหารหลังนี้เป็นแบบศาลา หรือวิหารแบบโถงล้านนาประยุกต์ ตกแต่งประดับด้วยลายปูนปั้นอย่างละเอียดอ่อน และได้แขวนระฆังขนาดเล็กไว้รอบวิหาร เมื่อลมพัดมาเสียงจากระฆังจะดังกังวานไพเราะเป็นอย่างยิ่ง ภายในวิหารมีอากาศที่ถ่ายเทอยู่ตลอดเวลา ด้วยบรรยากาศที่ดีมากนี้ ชาวบ้านในท้องถิ่นจึงมักจะเข้ามานั่งสมาธิต่อหน้าหลวงพ่อโตอยู่ไม่ขาดสาย

ภาพที่ 5.146 วิหารพระเจ้า 5 พระองค์

ภาพที่ 5.147 มุมข้างวิหารพระเจ้า 5 พระองค์

ภาพที่ 5.148 บรรยากาศภายในวิหารวิหารพระเจ้า 5 พระองค์

7.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

7.2.1) ที่ตั้ง

วัดพระธาตุจอมจันท์ ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 5.149 บรรยากาศบริเวณหน้าวัด

7.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากอำเภอเมือง มุ่งหน้าเข้าสู่ถนนพหลโยธิน ให้เลี้ยวเข้าสู่เส้นทาง 1016 มุ่งหน้าตรงทางทิศเหนือ จะเห็นพระธาตุจอมจันท์ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 35 นาที ในระยะทาง 36.3 กิโลเมตร

7.2.3) วัด ประวัตินิเวศ และสิ่งสำคัญภายในวัด

วัดพระธาตุจอมจันท์ ตั้งอยู่ บ้านจอมจันท์ หมู่ 2 ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดที่มีพระธาตุจอมจันท์ ซึ่งเป็นพระธาตุเก่าแก่ รูปทรงระฆังคว่ำ 5 ชั้น ปลายยอดแหลมตามแบบพระธาตุโบราณหลายๆ แห่งในจังหวัดเชียงราย เป็นโบราณสถานที่สำคัญ และเป็นที่พักพิงของประชาชนชาวตำบลสันทรายและตำบลใกล้เคียง พระธาตุจอมจัน เป็นหนึ่งในพระธาตุเก้าจอมของจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญระยะทางห่างจากตัวเมืองเชียงราย 39 กิโลเมตร เมื่อครั้งครูปาติภย์ คัน โข เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่านั้น ในคืนหนึ่งท่านเห็นแสงสีเขียวพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าระยิบระยับสวยงามมาก พอรุ่งเช้าท่านได้ไปดูและพบว่าภูมิประเทศเหมาะสมในการสร้างพระธาตุเพราะมรดุ หรือร่องน้ำล้อมรอบโดยการขุดของคนโบราณจึงได้เริ่มทำการก่อสร้างเมื่อปีพุทธศักราช 2458 แล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2468 วัดจอมจันท์ ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน พระครูปาติภย์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเหลว เป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2453 โดยเห็นนิมิตในคืนหนึ่ง เป็นแสงพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าสว่างไสว ระยิบระยับสีเขียวบนคอยที่ตั้งขององค์พระธาตุ สักครู่ก็หายไป เช้าวันรุ่งขึ้นพระครูปาติภย์จึงชวนสามเณรขึ้นไปสำรวจตรวจตราดูบนยอดคอยแห่งนี้ เห็นว่าเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การสร้างพระธาตุเจดีย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าคอยแห่งนี้มีคูล้อมรอบ โดยการขุดของคนโบราณ ซึ่งไม่ติดกับคอยลูก

โคเลยในบริเวณใกล้เคียงกัน จึงชักชวนญาติโยมสาธุชนทั้งหลายร่วมกันก่อสร้างเจดีย์ ต่อมาในปี พุทธศักราช 2468 จึงได้ก่อสร้างกุฏิ วิหาร และศาลาตามลำดับ ตั้งเป็นวัดชื่อว่า วัดพระธาตุจอมจันทร์ มีภิกษุจำพรรษาคิดต่อกันมาจนถึงปีพุทธศักราช 2480 ได้เกิดไฟป่าลุกลามไหม้ศาลาและกุฏิจนหมด คงเหลือไว้แต่พระเจดีย์และวิหาร ศรัทธาชาวบ้านจึงได้ย้ายมาสร้างวัดอยู่ข้างล่าง อยู่ห่างจากวัดเดิม 300 เมตร วัดพระธาตุจอมจันทร์จึงได้กลายเป็นวัดร้างตั้งแต่นั้นมา จนถึงปีพุทธศักราช 2542 จึงได้มีการบูรณะขึ้นมาใหม่ โดยพระมหายงยุทธ เทวธัมโม พร้อมคณะศรัทธา

สิ่งสำคัญภายในวัด

ภาพที่ 5.150 วิหารวัดพระธาตุจอมจันทร์

ภาพที่ 5.151 พระธาตุจอมจันทร์

ภาพที่ 5.152 อุโบสถ วัดพระธาตุจอมจันทร์

ภาพที่ 5.153 หอระฆัง วัดพระธาตุจอมจันทร์

7.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปหลวงพ่อดโต ประทับอยู่ตรงกลางระหว่างพระพุทธรูปบริวารทั้ง 4 องค์ พระพุทธรูป ดังนั้นชาวบ้านในท้องถิ่นนี้จึงมักเรียกรวมกันว่า พระพุทธรูป 5 พระองค์ ได้ถูกสร้างขึ้นโดย

ชาวบ้านในท้องถิ่น จนแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2468 ถือเป็นพระพุทธรูปที่มีความเก่าแก่อีกองค์หนึ่งในอำเภอแม่จัน

พระพุทธรูปดังกล่าว มีพุทธลักษณะแบบเชียงแสน สร้างด้วยการก่ออิฐ ถือปูน ฉาบด้วยปูนขาว มีหน้าตักประมาณ 1 เมตร ห่มด้วยจีวรลายลูกไม้สีขาวที่ชาวบ้านผลิตเปลี่ยนกันมาถวาย พระหัตถ์ถือดวงตาที่สามซึ่งมีนัยยะแฝงหมายถึงผู้ที่หยั่งรู้ รู้แจ้งเห็นจริงในพระธรรมนั่นเอง

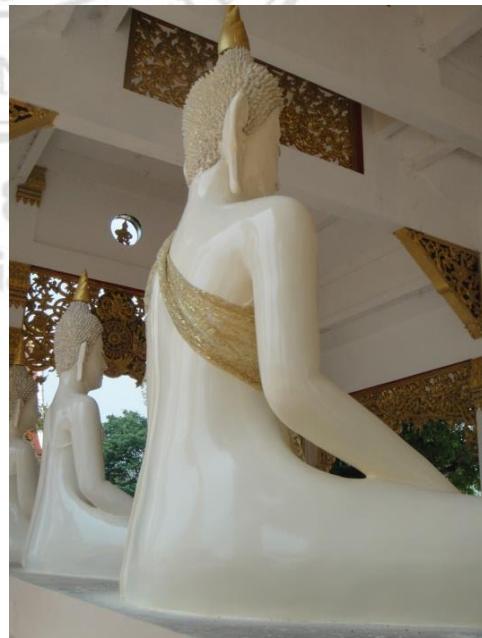
ภาพที่ 5.154 หลวงพ่อโตมุมหลัง

ภาพที่ 5.155 หลวงพ่อโตมุมตรง

ภาพที่ 5.156 ดวงตาที่ 3 ของหลวงพ่อโต

ภาพที่ 5.157 หลวงพ่อโตด้านหลังมุมขวา

ภาพที่ 5.158 หลวงพ่อโตด้านหลังมุมซ้าย

ภาพที่ 5.159 พระพักตร์ หลวงพ่อโต

7.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

7.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

พระสงฆ์รูปหนึ่งในวัดพระธาตุจอมจันทร์ได้เล่าว่า เมื่อปีพุทธศักราช 2509 ได้มีชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณวัดคนหนึ่งลักลอบเข้ามาในวัดยามวิกาล ได้เข้ามาเจาะตรงบริเวณส่วนหลังขององค์พระพุทธรูปหลวงพ่อโต เพื่อขโมยหัวใจเงินแท้ที่บรรจุอยู่ในองค์พระ ออกไปจนสำเร็จ รุ่งขึ้นชาวบ้านที่ได้ทราบข่าวก็ต่างตกใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ต่างพากันขวัญเสีย และร่วมใจกันค้นหาติดตามคนร้าย แต่ก็ไม่ปรากฏร่องรอยของหัวใจเงินนั้นเลย ชาวบ้านต่างพากันสาปแช่งคนร้ายให้มีอันเป็นไป กระทั่งเวลาผ่านไป 7 วัน วันนั้นมีฝนตกหนัก ตลอดทั้งวัน และในช่วงเย็นก็มีเสียงฟ้าผ่าดังมาก ได้ยินมาถึงในวัด เมื่อฝนหยุดตกจึงพบว่า มีชายคนหนึ่งถูกฟ้าผ่าเสียชีวิต พบร่างอยู่ใกล้บริเวณทางขึ้นวัด เมื่อเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบก็พบว่าในบ้านของผู้เสียชีวิต มีหัวใจเงินของหลวงพ่อโตที่ได้ขโมยมา ชาวบ้านที่ได้ทราบข่าวก็ต่างตกตะลึงในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโตองค์นี้เป็นอย่างมาก ต่างพากันเลื่อมใสศรัทธา และไม่เคยมีเหตุการณ์เรื่องของหายภายในวัดพระธาตุจอมจันทร์นี้อีกเลย

จากเหตุการณ์ดังกล่าวที่ได้ถูกเล่าบอกต่อ จนเผยแพร่ออกไป จึงทำให้ประชาชนจากทุกแห่งหน ต่างเข้ามาขอพรจากหลวงพ่อโตในเรื่องของสำคัญ ของรักของหวงหายไป ดังเหตุการณ์หนึ่ง ของผู้หญิงที่มาขอเรื่องความรัก โดยขอให้คนรักที่เปรียบเหมือนหัวใจของเธอ ได้กลับมาอยู่

ด้วยกันดั้งเดิม หลังจากนั้นไม่นานคนรักของเธอก็ได้กลับจากต่างประเทศแล้วมาอยู่กับเธอตั้งใจ
หมาย⁹⁷

นอกจากนี้ยังมีประชาชนในอำเภอแม่จันหลายคนที่ออกไปทำงานอยู่ต่างจังหวัด ก็ได้
ขึ้นมาขอพรจากหลวงพ่อดโต ให้ตนได้กลับมาทำงานที่บ้านเกิด ให้ได้กลับมาอยู่กับครอบครัวของตน
ไม่ว่าจะในตำแหน่งอะไรก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น และครู เป็นต้น เมื่อสม
ปรารถนาแล้ว ประชาชนเหล่านั้นก็มักจะนำไก่ย่าง ส้มตำ มาถวายต่อหลวงพ่อดโตเป็นประจำ เหตุผลที่
ต้องเป็นไก่ย่าง ส้มตำ ก็เพราะเคยมีชาวบ้านคนหนึ่งได้พาครอบครัวมาเที่ยววัด และห่อสารกับข้าว
เป็นไก่ย่าง ส้มตำ ขึ้นมารับประทานในวิหารหลวงพ่อดโต ก่อนรับประทานได้แบ่งสำหรับนั้น ถวาย
หลวงพ่อดโต แล้วจึงรับประทานต่อ หลังจากกลับมาจากวัด เพื่อของชาวบ้านท่านนั้นได้นำสลากกิน
แบ่งรัฐบาลมาให้ช่วยซื้อ ตนจึงรับไว้ ต่อมาก็ปรากฏว่าสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ซื้อไว้ถูกรางวัล ตนจึงคิด
ได้ว่าไปกราบหลวงพ่อดโตมา ชาวบ้านท่านนั้นจึงไม่รอช้ารับนำไปไก่ย่าง หลายไม้ และส้มตำ หลายอย่าง
ทั้ง ตำลาว ตำไทย มาถวายให้หลวงพ่อดโต จากเหตุการณ์นี้จึงทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นรู้จัก และมักจะ
นำสิ่งที่ท่านโปรดมาถวายเมื่อสมหวังดังปรารถนา

และเมื่อทางอำเภอแม่จันจะจัดงานพิธีการ หรือเทศกาลประจำอำเภอ ก็มักจะขึ้นมา
ขอพรเอาฤกษ์เอาชัย จากหลวงพ่อดโต ว่าอย่าได้มีปัญหาอุปสรรคใดๆ ขออย่าให้มีฝน มีพายุ ในระหว่าง
ที่ดำเนินงาน เมื่อเสร็จจากการจัดงานก็มักจะนำ ไก่ย่าง ส้มตำ ที่ท่านโปรดมาถวายเช่นกัน

นอกจากนี้ผู้เฒ่าผู้แก่ในอำเภอแม่จันก็ได้กล่าวว่าผู้ใดที่ได้เข้ามาสักการะพระธาตุจอม
จันทร์และพระพุทธรูปหลวงพ่อดโตแห่งนี้ ก็มักจะได้รับอานิสงส์ ทำให้เป็นผู้มีสุขภาพดี เป็นผู้ที่มิ
เส่นท์แก่ผู้พบเห็น งดงามดั่งแสงจันทร์ที่ส่องแสงงดงามหาที่เปรียบมิได้ ดังชื่อวัดพระธาตุจอมจันทร์
มีแต่คนรักใคร่เอ็นดู คู่อ่อนวัยอยู่เสมอ ไร้ซึ่งโรคภัยไข้เจ็บ

7.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

สร่งน้ำพระ 8 เบ็ง

ในวันมาฆบูชา ของทุกปี ทางวัดจะจัดงาน สร่งน้ำพระ 8 เบ็ง โดยใช้สถานที่ในวิหาร
หลวงพ่อดโต เพื่อสร่งน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต โดยชาวบ้านจะนำน้ำมนต์ที่เตรียมไว้มาหยาดลง
ตรงส่วนของพระหัตถ์ที่ถือดวงดาที่สามไว้ ประชาชนจะเข้านั่งในวิหารหลายพันคน จนล้นออกไป
ถึงบริเวณลานจอดรถ เพราะประชาชนในอำเภอแม่จันให้ความสำคัญกับประเพณีนี้เป็นอย่างมาก
ภายในงานก็จะประกอบไปด้วยกิจกรรมการแข่งขันไฟ ซึ่งเป็นจุดที่ดึงดูดความสนใจต่อผู้เข้าร่วมงาน

⁹⁷ สัมภาษณ์ พระชุตติ์ มหาสุโก, พระวัดพระธาตุจอมจันทร์, วันที่ 3 สิงหาคม 2557.

ได้เป็นอย่างดี ประกอบกับพื้นที่ของวัดตั้งอยู่บนยอดคอคอยจึงทำให้มีความมืด เมื่อจุดบั้งไฟแล้ว จึงเกิดแสงไฟที่สว่างไสว อยู่บนท้องฟ้า นักท่องเที่ยวข้างคนก็มักจะมาในเวลาค่ำและนำโคมลอยขึ้นมาปล่อย เพื่อสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น

7.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

7.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.160 โครงแผ่นป้ายบอกประวัติวัด

7.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.161 บริเวณลานจอดรถ

ภาพที่ 5.162 ศาลารับรองนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.163 ศาลาบริการเครื่องดื่ม ร้อน - เย็น

ภาพที่ 5.164 ศาลา ที่พักบริการนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.165 จุดตั้งถังขยะทั่วบริเวณวัด

7.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.166 กิจกรรมชมวิวดีเอ็ม

ภาพที่ 5.167 กิจกรรม ถวายระฆัง ประดับวิหาร

ภาพที่ 5.168 กิจกรรมตักบาตรพระประจำวันเกิด

8) พระพุทธรูปนวล้านตื้อ (พระเชียงแสนลีแผ่นดิน) เชียงแสน

ภาพที่ 5.169 พระพุทธรูปสำคัญ พระพุทธรูปนวล้านตื้อ

8.1) ประวัติความเป็นมาและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

ได้ค้นพบพระพุทธรูปองค์หนึ่งในลำน้ำโขงบริเวณเมืองเชียงแสน นับตั้งแต่การค้นพบครั้งแรกจนกระทั่งถึงปัจจุบันรวมระยะเวลา ประมาณ 60 ปีแล้ว เรื่องราวเหล่านั้นก็ยังเป็นเรื่องที่มีความสนใจและถูกนำมาเล่าขานให้ลูกหลานชาวเชียงแสนและคนต่างถิ่นได้ฟังสืบต่อกันมา ด้วยเหตุนี้เองทางเมืองเชียงแสนจึงได้สร้างพระพุทธรูปชื่อ พระพุทธรูปนวล้านตื้อจำลองขึ้นมาแทนพระพุทธรูปกลางน้ำ พระพุทธรูปนวล้านตื้อ มีคุณค่าและความสำคัญด้านความเชื่อมโยงต่อพื้นที่ในเขตอำเภอเชียงแสน มีเรื่องราวและตำนานที่น่าศึกษา และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมได้

พระพุทธรูปนวล้านตื้อ จากการสอบถามชาวเชียงแสน ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอเชียงแสน มากกว่า 25 - 65 ปี ซึ่งมีอายุระหว่าง 41 - 94 ปี ต่างเชื่อว่ามิพระพุทธรูปขนาดใหญ่ซึ่งเรียกกันว่า พระพุทธรูปนวล้านตื้อ จมอยู่ในแม่น้ำโขงจริง ตามที่ตนเองได้พบเห็นหรือบรรพบุรุษได้เคยเล่าให้ฟัง

การค้นพบพระพุทธรูปกลางน้ำโขงเกิดขึ้นเมืองครั้งแรกเมื่อราวพุทธศักราช 2479 เมื่อมีชาวประมงหาปลาบริเวณกลางแม่น้ำโขงซึ่งใกล้กับสถานที่ตำรวจภูธรอำเภอเชียงแสน ได้เห็นเศียรพระเพียงแค่พระหนุหรือคาง พระพุทธรูปดังกล่าวหันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ และเมื่อปีพุทธศักราช 2497 ได้มีการค้นพบพระรัศมีสำริดขนาดใหญ่ขึ้นหนึ่งกลางลำน้ำโขงหน้าเมืองเชียงแสน และถูกประดิษฐานที่วัดร้างบริเวณหลังตลาด ปัจจุบัน คือ วัดคว้าง ต่อมาได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่วัดปงสนุกในอำเภอเชียงแสน และวัดมุงเมืองในอำเภอตามลำตื้อ ครั้งเมื่อมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน

แห่งชาติ เชียงแสน จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานในนี้ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน สันนิษฐานว่า พระรัศมี
ชิ้นนี้น่าจะเป็นของพระเจ้าล้านตื้อ ที่ชาวประมงพบเห็นเมื่อปีพุทธศักราช 2479 ก็เป็นไปได้

ต่อมา นายชูสง่า ไชยพันธุ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายในสมัยนั้น ได้ดำรงตำแหน่ง
ในระหว่างปีพุทธศักราช 2504 - 2512 ได้ขอให้บริษัททิดาเทียน ส่งนักประดาน้ำลงค้นหาพระพุทธรูป
ในน้ำโขงเนื่องจากมีอุปสรรคที่ทันสมัยพอสมควร ก่อนที่จะเกิดน้ำท่วมใหญ่ อำเภอเชียงแสนเมื่อเดือน
สิงหาคม ถึงเดือนกันยายน ในปีเดียวกัน ทำให้น้ำเชี่ยวมาก นักประดาน้ำไม่สามารถทนกับความเย็น
ของกระแสน้ำ การค้นหาครั้งนั้นจึงไม่ประสบผลสำเร็จ การตามรอยของพระพุทธรูปครั้งนั้นจึงพบ
เพียงโบราณวัตถุอื่นๆ เล็กน้อย เช่น พระพุทธรูปขนาดเล็ก และเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น การดำเนินการ
ค้นหาพระพุทธรูปนวล้านตื้อจึงได้ยุติลง และไม่ได้ดำเนินการต่อจนถึงปัจจุบัน

การค้นหาพระพุทธรูปที่จมอยู่ในลำน้ำโขงบริเวณเมืองเชียงแสน นับตั้งแต่การค้นหาพบครั้งแรก
จนถึงปัจจุบันรวมแล้วนานกว่า 60 ปี เรื่องราวเหล่านี้ก็ยังคงเป็นเรื่องเล่าที่ได้รับความสนใจและ
ถูกนำมาเล่าขานให้ลูกหลานชาวเชียงแสนและคนต่างถิ่นฟังสืบทอดต่อกันมา จึงมิใช่ตำนานหรือ
นิทานพื้นบ้านตามที่บางคนเชื่อกัน

เมื่อประมวลจากข้อมูลทั้งหมด พอจะสันนิษฐานได้ว่า พระพุทธรูปนวล้านตื้อ หรือ
พระเจ้าทองทิพย์ รวมไปถึงวัตถุต่างๆ บนเกาะดอนแทน ได้จมลงในแม่น้ำโขงก่อนที่จะสนธิสัญญา
ระหว่างสยามกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พุทธศักราช 2496 อันอาจเนื่องจากการเผาเมือง
เชียงแสน จนกลายเป็นเมืองร้าง เมื่อราวปีพุทธศักราช 2369 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รวมทั้งการกักเซาะของแม่น้ำโขงเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ปัจจุบัน ไม่มีผู้ใดทราบว่า
พระพุทธรูปองค์นั้นถูกกระแสน้ำพัดพาไป ณ ที่ใด หรือยังคงฝังจมอยู่ที่เดิม

พุทธลักษณะของพระพุทธรูปนวล้านตื้อ หรือพระเจ้าทองทิพย์ จากพระรัศมีนั้นมีความ
กว้าง 55 เซนติเมตร มีความสูง 70 เซนติเมตร มีเศียรสำหรับเสียบบนเกตุมาลาของพระพุทธรูป
ส่วนองค์รัศมีมีร่องรอยวงกลมสำหรับฝังหินมีค่า ตลอดจนเทคนิคการหล่อทำกันเป็นชิ้นๆ แล้วนำมา
เชื่อมเช่นเดียวกับพระพุทธรูปศิลปะล้านนา คาดว่ามีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 สันนิษฐานว่า
ส่วนพระพุทธรูปก็อาจมีการตกแต่งด้วยหินมีค่าเช่นเดียวกับพระรัศมี ซึ่งอาจเป็นพระพุทธรูปปาง
มารวิชัยทรงเครื่องหล่อด้วยสำริดภายในกลวงทำเป็นรูปเปลวไฟ มีดอกบัวรองรับลักษณะเดียวกับ
พระรัศมี ของพระเจ้าล้านทอง และพระเจ้าทองทิพย์ปัจจุบันในวัดพระเจ้าล้านทอง จึงกล่าวได้ว่า
พระเจ้านวล้านตื้อในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสนกับพระเจ้าทองทิพย์องค์เดียวกันที่นำมาจาก
เชียงใหม่เป็นพระพุทธรูปองค์เดียวกัน ซึ่งข้อมูลนี้ได้มาจากพงศาวดารที่กล่าวว่า ให้เห็นว่า
พระพุทธรูปศิลปะล้านนาที่สร้างขึ้นที่เมืองเชียงใหม่มีขนาดใหญ่ และหนักมากก็สามารถเคลื่อนย้ายได้
ความห่างไกลมิได้เป็นอุปสรรคต่อความศรัทธาอันแรงกล้าเลย

สถานที่ประดิษฐาน เกาะคอนแท่น ตั้งอยู่ระหว่างชายแดนไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่ใกล้ฝั่งไทยมากกว่า มีความกว้างประมาณ 40 เมตร ความยาวประมาณ 600 เมตร หรือประมาณ 4-5 ไร่ สภาพเกาะเป็นเนินทราย เกาะหรือเนินทรายนี้ได้ค่อยๆ หายไปจากการที่มีการขุดเพื่อร่อนหาทอง รวมทั้งการกัดเซาะของแม่น้ำโขงตลอดระยะเวลาอันยาวนานจนกระทั่งเมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2528 - 2529 ก็ไม่ปรากฏให้เห็นร่องรอยของเกาะนั้นอีกเลย

8.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

8.2.1) ที่ตั้ง

จุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสนหรือหน้า วัดปู่เจ้า ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน

ภาพที่ 5.170 บรรยากาศ บริเวณจุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ

8.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ใช้เส้นทาง 1016 เมื่อถึงวงเวียน ใช้ทางออกที่ 1 ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นพระพุทธรูปนวล้านคือจำลองปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 8 นาที ในระยะทาง 70 กิโลเมตร

8.2.3) วัด ประวัติวัด และสิ่งสำคัญภายในวัด

เกาะคอนแท่นจากตำนานและพงศาวดาร เกาะคอนแท่นตั้งอยู่ระหว่างบ้านสบรวก บ้านสบคำ จนถึงบ้านสบกของไทยโดยมีบริเวณแนวลำน้ำโขงสายเก่ากั้นอยู่เพราะเชื่อว่าแม่น้ำโขงสายเก่าเพิ่งจะตื่นเงินเมื่อไม่เกิน 200 ปีที่ผ่านมา และแม่น้ำโขงสายใหม่เกิดจากการขุดร่อนน้ำในรัชกาลที่ 1 ความสำคัญของเกาะคอนแท่น เช่น มหาเถรเจ้าหรือเจ้าผู้ครองเมืองเชียงแสนมักจะมาทำพิธีทางพุทธศาสนา รวมทั้ง การสักการะเจ้าผู้ครองเมืองตามโบราณราชประเพณีบนเกาะแห่งนี้ และสถาปนาวัดต่างๆ หลายวัดบนเกาะคอนแท่น เช่น พระมหาเถรเจ้าศิริวงไส ได้นำพระพุทธรูปมา 2 องค์ จึงสร้างวัดพระแก้ว และวัดพระคำ บนเกาะคอนแท่นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง 2 องค์ เมื่อปีพุทธศักราช 1930 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพญาแสนเมืองมา และวัดที่สร้างบนเกาะคอนแท่นจำนวน

10 วัด ซึ่งมีวัดพระทองทิพย์ ปรากฏอยู่ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวว่า เจ้ามหาพรหมได้นำ พระพุทธรูปหิมาลัยมาเมืองเชียงรายเพื่อทำเลียนแบบ จากนั้น จึงอัญเชิญพระพุทธรูปหิมาลัยมายังเมืองเชียงแสน เพื่อทำพิธีสวดพุทธาภิเษกที่เกาะดอนแท่น ในหนังสือพงศาวดารโยนก ของพระยาประชากิจกรจักร ได้กล่าวว่า พญาแสนภูสร้างราชนิเวศน์วังสถานริมแม่น้ำโขงเหนือดอนแท่น หลังจากสร้างเมืองเชียงแสน ล่วงมาแล้ว 3 ปี ถึงศักราช 692 หรือพุทธศักราช 1873 ปีมะเมีย โทศก วันศุกร์ เดือนอ้าย หรือ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน พฤษภาคม พญาแสนภูให้สถาปนาที่กลางเมืองเป็นวิหารพระหลวง หรือวัดเจดีย์หลวง ในปัจจุบัน กล่าวคือ ที่ตั้งของเกาะดอนแท่นตามข้อสันนิษฐานอยู่ตรงบริเวณ สถานีตำรวจภูธรอำเภอ เชียงแสน ที่ว่าการอำเภอเชียงแสน และ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 หรือเวียงเก่าแสนวิทยา ประสาท ในปัจจุบัน

สิ่งสำคัญภายในบริเวณจุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ

ภาพที่ 5.171 อนุสาวรีย์ พญาแสนภู

ภาพที่ 5.172 รอบพระพุทธรูปจำลอง

8.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปพระพุทธรูปนวล้านต้อ มีขนาดใหญ่มาก และตั้งอยู่ตรงบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเป็นจุดที่สามารถมองเห็นได้ในระยะไกลได้อย่างชัดเจน จนข้ามฝั่งไปถึงยังประเทศลาว ด้วยขนาดขององค์พระที่มีความพิเศษนี้มีความยิ่งใหญ่ มองดูถึงการ จึงดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาสักการะบูชาได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปองค์นี้ยังมีตำนานที่เล่าถึงพระพุทธรูปใต้น้ำโขงจึงทำให้เกิดเรื่องราวที่น่าเรียนรู้

พระพุทธรูปดังกล่าว เป็นเนื้อทองสัมฤทธิ์ปิดด้วยทองบุสราคม น้ำหนัก 69 ตัน หน้าตักกว้าง 9.99 เมตร สูง 15.99 เมตร ประทับนั่งบนเรือแก้วกุศลธรรม การหล่อพระพุทธรูปองค์นี้ได้ใช้เทคนิคการหล่อแบบแยกหล่อ โดยแบ่งพระพุทธรูปออกเป็น 4 ส่วน เมื่อหล่อเสร็จก็นำแต่ละส่วนมาประกอบกันเป็นองค์พระพุทธรูปที่สมบูรณ์

ภาพที่ 5.173 พระพุทธรูปนวล้านตื้อด้านหลัง ภาพที่ 5.174 พระพุทธรูปนวล้านตื้อประทับบนเรือ

ภาพที่ 5.175 พระพุทธรูปนวล้านตื้อจากฐาน

ภาพที่ 5.176 พระพุทธรูปนวล้านตื้อมุมขวา

ภาพที่ 5.177 พระพุทธรูปนวล้านตื้อมุมตรง

ภาพที่ 5.178 พระพุทธรูปนวล้านตื้อมุมข้าง

8.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

8.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

พ่อค้าประชาชนในท้องถิ่นอำเภอเชียงแสนได้เล่าว่า บริเวณนี้เป็นจุดเศรษฐกิจหรือที่รู้จักกันในนาม “สามเหลี่ยมทองคำ” เพราะในอดีตบริเวณนี้จะเป็นตลาดการค้าขายฝิ่นขนาดใหญ่ จะมี

ชาวจีน พม่า ลาว มาทำการค้าขายที่นี้อย่างคึกคัก จนมาถึงปัจจุบันถึงแม้การค้าฝิ่นจะเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายไปแล้ว แต่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำแห่งนี้ก็ยังคงความเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุผลนี้ พ่อค้าแม่ค้า ทั้งชาวไทย ชาวจีน แม้กระทั่งชาวลาว เมื่อได้เข้ามาในเขตประเทศไทย ก็มักจะพากันมาราบไถวัวงูขา ขอให้กิจการด้านการลงทุน หรือการค้ามีผลกำไร ขอให้ประสบความสำเร็จด้านการค้าในอำเภอเชียงแสน เมื่อประสบความสำเร็จแล้วก็ได้นำแผ่นทองคำเปลว มาถวายในเป็นพุทธบูชา และพบว่าเคยมีผู้มาถวายแผ่นทองคำเปลวมากถึง 1,000,000 แผ่นเมื่อไม่นานมานี้⁹⁸

และด้วยเส้นการค้าระหว่างประเทศไทยสู่ต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่จะทำการขนส่งทางน้ำเป็นหลัก ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลักระหว่างประเทศจีนและไทยโดยตรง ดังนั้นเมื่อจะมีการขนย้ายสินค้าก่อนลงเรือทุกครั้ง นายทุนหรือผู้ประกอบการก็มักจะมาขอพรจากพระพุทธรูปด้านตือจำลอง ให้เรือของตนล่องไปถึงปลายทางอย่างปลอดภัย เมื่อได้มาตั้งจิตอธิฐานเรือลำนั้นก็จะมีปัญหาติดขัดใดๆ ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านในท้องถิ่นจึงมีความเชื่อกันว่า พระพุทธรูปด้านตือจำลอง องค์นี้เปรียบเสมือนพระพุทธรูปที่จมอยู่ในแม่น้ำโขง อันเป็นที่เลื่องลือและกล่าวกันว่าท่านได้สถิตและดูแลแม่น้ำโขงสายนี้⁹⁹

และนอกจากนี้บริเวณสามเหลี่ยมทองคำยังเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายของกลุ่มนักเสี่ยงโชค ที่มักจะข้ามเรือไปยังฝั่งประเทศพม่าและลาว เพื่อเสี่ยงโชคในธุรกิจการพนันขนาดใหญ่ ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงมักจะมาขอให้พระพุทธรูปด้านตือประทาน โชคลาภให้ตน เมื่อได้โชคลาภกลับมาฝั่งไทยก็มักจะนำแผ่นทองคำที่ใช้บูชาพระพุทธรูปมาถวาย ที่มูลนิธิพระเชียงแสน เพื่อนำไปใช้ในการบูรณะองค์พระต่อไป¹⁰⁰

8.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

เวียนเทียนพระพุทธรูป ประเพณีจะจัดขึ้นในช่วงวันเข้าพรรษา โดยทางมูลนิธิพระเชียงแสนผู้ดูแล จะจัดให้มีกิจกรรมเวียนเทียนรอบองค์พระพุทธรูปพระพุทธรูปด้านตือ ถือว่าแตกต่างจากที่อื่น ซึ่งมักจะเวียนเทียนรอบวิหาร หรือพระธาตุ ในช่วงแรกในการจัดประเพณีนี้มีเพียงประชาชนบางส่วนที่เข้ามากิจกรรม แต่ปัจจุบันกิจกรรมนี้ก็ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาว

⁹⁸ สัมภาษณ์, นางอิน ดวงคำ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

⁹⁹ สัมภาษณ์, นายแสง โกฏี, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์, นายภักพล ทรัพย์บุญธรรม, ประชาสัมพันธ์ มูลนิธิพระเชียงแสน, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

ไทย ชาวต่างประเทศ และประชาชนอำเภอเชียงแสนเป็นอย่างดี โดยในทุกปีจะมีผู้เข้าร่วมประเพณีนี้ไม่ต่ำกว่า 500 คน และคาดว่าอีกไม่กี่ปีจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นถึง 1,000 คน¹⁰¹

8.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

8.5.1) สื่อของการเรียนรู้

ภาพที่ 5.179 แผ่นป้ายบอกประวัติจุดชมวิสามเหลี่ยมทองคำ

8.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.180 ลานจอดรถ

ภาพที่ 5.181 ศูนย์ข้อมูลพระพุทธรูปล้านตื้อ

¹⁰¹ สัมภาษณ์, นางมาลี สุคำ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.

ภาพที่ 5.182 ตู้กดเงินสด ทุกสาขา

ภาพที่ 5.183 กองประชาสัมพันธ์ โดยตำรวจท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.184 ศาลาที่พักนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.185 ห้องน้ำสะอาด

ภาพที่ 5.186 ร้านอาหาร เครื่องดื่ม บริการนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.187 ป้ายบอกทาง

8.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.188 กิจกรรมปิดทองพระรัศมีจำลอง

ภาพที่ 5.189 กิจกรรมส่องกล้องชมวิวยิมโง

ภาพที่ 5.190 กิจกรรมล่องเรือริมแม่น้ำโขง

ภาพที่ 5.191 กิจกรรมการโยนเหรียญสะเดาะเคราะห์

ภาพที่ 5.192 กิจกรรมลอคทองช้างมงคล

ภาพที่ 5.193 กิจกรรมถ่ายรูปกับพระพุทธรูปล้านตื้อ

ภาพที่ 5.194 กิจกรรมชมวัดถุ่มมงคล

ภาพที่ 5.195 กิจกรรมชมร้านสินค้าที่ระลึก

ภาพที่ 5.196 กิจกรรมนั่งชมทัศนียภาพริมฝั่งแม่น้ำโขง สามเหลี่ยมทองคำ

9) พระเจ้าอินทร์สถาน (พระพุทธเมตตามหาหิมังมงคลสองแผ่นดิน) วัดพระธาตุคอกยเวา แม่สาย

ภาพที่ 5.197 พระพุทธรูปสำคัญ พระเจ้าอินทร์สถาน

9.1) ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปและสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

พระพุทธรูปองค์นี้ ใช้ไม้ไผ่เป็นวัสดุในการสร้าง โดยใช้วิธีโดยการสาน ซึ่งไม้ไผ่ชนิดนี้อยู่ในป่าลึก ในเขตประเทศพม่า พระเจ้าอินทร์สถานเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยใหญ่ให้ความศรัทธา เป็นอย่างมาก เนื่องจาก เชื่อว่าในการสานพระเจ้าอินทร์สถานนั้นพระอินทร์จะคลบันดาลมาช่วยสานประธานพรให้สำเร็จ โดยเร็ววัน ไม้ที่จะใช้สานจะตัดได้เฉพาะเดือนธันวาคมเท่านั้น เพราะมีความเหนียวมาก เรียกว่า “ไม้มุง” ตามตำนานกล่าวว่า ในสมัยก่อนนั้นมีหมู่บ้านหนึ่งอยู่ในป่าลึกประเทศพม่า มีเส้นทางคมนาคมติดต่อไปมายังไม่สะดวกสบายใหม่ปัจจุบันเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาที่ยากลำบาก จึงไม่มีพระพุทธรูปไว้กราบไหว้บูชา ชาวบ้านในสมัยนั้นจึงได้คิดหาวิธีการสร้างพระพุทธรูปด้วยไม้ไผ่ขึ้นมา ส่วนสาเหตุสำคัญอีกประการคงมาจากเมื่อในสมัยโบราณอาจจะหาวัสดุก่อสร้างประเภทปูนได้ยากหรืออาจมีราคาสูง จึงต้องการประหยัดหรืออภัยหนึ่งเมื่อในยามศึกสงคราม เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ฝ่ายแพ้ ก็จะต้องถูกเผาทำลายบ้านเมืองและวัดวาอารามจนหมดสิ้น ชาวบ้านในสมัยนั้นจึงได้คิดหาวิธีการสร้างพระพุทธรูปที่มีน้ำหนักเบาเพื่อจะได้แบกหามไปซ่อนเข้าศึกศัตรูไว้ได้ทัน ในตำนานได้กล่าวต่อไปว่า มีชายคนหนึ่งรับอาสาเป็นหัวหน้าในการสานพร้อมด้วยชาวบ้านอีกหลายคน ในตลอดระยะเวลาของการสานพระพุทธรูป จากฐานจนถึงไหล่ก็ไม่ได้เกิดอุปสรรคปัญหาใดๆ กระทั่งได้สานไปถึงช่วงคอถึงพระเศกโมลี ก็ไม่มีผู้ใดสามารถสานต่อได้ จึงต้องปล่อยทิ้งไว้ จนวันหนึ่งพระอินทร์ได้เสด็จแปลงกายในชุดนุ่งขาวห่มขาว เสด็จลงมาช่วยสานจนสำเร็จ จนเป็นที่น่าอัศจรรย์และนำความปราบปลื้มยินดีมา

ผู้ชาวบ้านชาวเมืองเป็นอย่างมาก เรื่องราวเหล่านี้จึงเป็นที่มาของตำนานพระเจ้าอินทร์सानมาจนถึงปัจจุบัน¹⁰²

สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

กุฎิรัตนมณี ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รวบรวมความรู้ด้านงานฝีมือประยุกต์ที่มาจากงานใบตองโดยใช้ผ้าเป็นวัสดุในการจัดทำ จัดแสดงในอาคาร 2 ชั้น โดยชั้นล่างเป็นสถานที่จัดแสดงบายศรี ของแต่ละภาค เครื่องสักการะของล้านนา เครื่องบวงสรวง พานพุ่มต่างๆ กระทงลอย การจัดพิธีแต่งงานแบบล้านนา และแบบภาคกลาง รวมทั้งมีการจัดแสดงพิธีกรรมสะเดาศเคราะห์ สืบชะตา แบบล้านนาที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล ส่วนชั้นบน ประกอบด้วยการจัดแสดงพระพุทธรูป โดยหลวงพ่อบุญรอดวงแสง รัตนมณี ผู้สร้างวัดพระธาตุคอกยเวา เป็นผู้เก็บรักษาไว้ และยังจัดแสดงเครื่องจักรสาน เครื่องเงินในรูปแบบต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 5.198 บรรยากาศ บริเวณหน้ากุฎิรัตนมณี

9.2) ที่ตั้ง วัด และเส้นทางคมนาคม

9.2.1) ที่ตั้ง

วัดพระธาตุคอกยเวา ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 5.199 ทางขึ้นพระธาตุคอกยเวา

¹⁰² สัมภาษณ์, นายประจวบ จันทร์คำ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.

ภาพที่ 5.200 บรรยากาศ ภายในวัด

9.2.2) เส้นทางคมนาคม

จากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เข้าสู่ถนนพหลโยธิน ไปยังเส้นทาง 1290 จะเห็นวัดพระธาตุดอยเวา ปรากฏอยู่ทางขวามือ ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 51 นาที ในระยะทาง 61.7 กิโลเมตร

9.2.3) วัด ประวัตินิเวศ และสิ่งสำคัญภายในวัด

วัดแห่งนี้ตั้งอยู่บนเขาเล็กๆ ห่างจากชายแดนไทยพม่าประมาณ 500 เมตร เป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุดอยเวา เป็นเจดีย์เก่าแก่อายุประมาณ 2,250 ปี ซึ่งพระองค์เวา ได้ทรงสร้างไว้เมื่อปี พุทธศักราช 296 โดยบรรจุพระบรมเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ ปัจจุบันนอกจากสถานที่แห่งนี้จะเป็นสถานที่ที่ชาวเมืองแม่สาย และชาวเชียงรายได้ถือว่าเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์แล้ว วัดนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอแม่สายอีกด้วย นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวชายแดนเหนือสุดในสยามนี้ จะต้องได้ขึ้นไปกราบนมัสการองค์พระธาตุดอยเวา จึงไม่แปลกที่ว่า ถ้าผู้ใดที่ได้มาเที่ยวอำเภอแม่สาย ที่ได้รับขนานนามว่าเป็นเมืองเหนือที่สุดในประเทศแล้วไม่ได้เข้ามากราบไหว้บูชา หรือเที่ยววัดดอยเวา แห่งนี้ ก็เท่ากับว่าผู้นั้นมาไม่ถึงอำเภอแม่สาย

สิ่งสำคัญ ภายในวัด

ภาพที่ 5.201 วิหารวัดพระธาตุดอยเวา

ภาพที่ 5.202 บันไดนาค

ภาพที่ 5.203 พระเจ้าตนหลวง

ภาพที่ 5.204 พระธาตุคอกยเว

ภาพที่ 5.205 ศาลาบุญโชคทรัพย์

ภาพที่ 5.206 อาคารปราสาทไผ่ขี้ขี้

ภาพที่ 5.207 ศาลาพระอุปคุต

ภาพที่ 5.208 ศาลาเพชรนิภา

ภาพที่ 5.209 ประติมากรรม แมงป่องยักษ์

9.3) คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปองค์นี้เป็นวัสดุจาก ไม้ไผ่ ใช้เทคนิคในการสร้างคือการจักสานเป็นเส้น หรือ หวายจักเป็นเส้น มีหน้าตัก 2.99 เมตร ปางมารวิชัย เป็นนำเอารูปแบบพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิงห์ 1 ให้พระสงฆ์ทางประเทศพม่าเป็นผู้สาน จำนวน 5 รูป ภายในองค์พระสร้างด้วยโครงเหล็กค้ำ เพื่อ ป้องกันการยุบตัวของพระพุทธรูป และทำการแยกสานทีละส่วน อย่างเช่น พระหัตถ์ พระเศียร และ พระองค์ ในส่วนของพระเนตรใช้เม็ดนิลสีดำจากประเทศพม่า เมื่อสานเสร็จก็จะนำเอาแต่ละส่วนมา สานประกอปกกันเป็นองค์พระพุทธรูปที่สมบูรณ์ พร้อมกับลงรักปิดทอง ฉากด้านหลังองค์พระพุทธรูป เป็นไม้ฉลุลายแบบศิลปะพม่า ความพิเศษของการใช้เทคนิคนี้คือองค์พระพุทธรูปจะมีน้ำหนักเบา สามารถยกย้ายหรือเคลื่อนที่ได้สะดวกตามความเหมาะสม หลังจากเสร็จสิ้นขั้นตอนการสานแล้วก็ได้ บรรจุก้าวใจเงินใส่ลงไปให้พระพุทธรูปในปีพุทธศักราช 2552 และทำพิธีพุทธาภิเษก เปิดเนตร โดยมี อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย นายไตรสิทธิ์ สิ้นสมบุญทอง มาเป็นประธานในพิธีดังกล่าว¹⁰³

ภาพที่ 5.210 พระเจ้าอินทร์สถานมุมตรง

ภาพที่ 5.211 พื้นผิวพระพุทธรูปพระเจ้าอินทร์สถาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

¹⁰³ สัมภาษณ์ นายสงกรานต์ สมบุญโชติ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.

ภาพที่ 5.212 พระเจ้าอินทร์सानมูมขวา

ภาพที่ 5.213 มูมข้าง ขององค์พระเจ้าอินทร์सान

9.4) คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

9.4.1) ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

เนื่องจาก ทางวัดพระธาตุคุดอยเวาตั้งอยู่ในบริเวณกับตลาดชายแดนไทย-พม่า ดังนั้นจึงมีประชาชนแควะเวียนเข้ามากราบไหว้บูชาพระประธานในวิหาร และพระพุทธรูปอินทร์सान เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 500 คนต่อวัน และในช่วงเทศกาลไม่ต่ำกว่า 1,000 คน ดังนั้นประชาชนในท้องถิ่นจึงมีเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของตนที่เคยได้พบอย่างเช่นเหตุการณ์ของชายผู้หนึ่งเป็นพนักงานขับรถตู้พานักท่องเที่ยวมาเดินตลาดการค้าชายแดน และได้นำรถขึ้นมาจอดตรงข้างวัดซึ่งเป็นทางลาดชัน ในระหว่างที่เขารอนักท่องเที่ยวที่ไปเดินตลาดอยู่นั้น เขาก็ได้เดินขึ้นไปกราบสักการะพระอินทร์सानที่ประดิษฐานอยู่ในกุฏิแก้ว ซึ่งไม่เคยได้เข้าไปกราบสักการะ ทั้งที่เคยมาที่แห่งนี้เกือบทุกวัน เมื่อได้เข้าไปยังกุฏิแก้วเขาก็รู้สึกว่พระพุทธรูปองค์นี้งดงามเหลือเกิน จึงคิดจะถ่ายรูปองค์พระพุทธรูปไว้ ในจังหวะที่เขากำลังหยิบกล้องขึ้นมาขึ้น กล้องก็หลุดมือตกกระทบพื้นหน้าจอกแตก เขาก็รู้สึกไม่สบายใจ ใจคอไม่ดี จึงรีบอธิษฐานหน้าพระเจ้าอินทร์सानว่าอย่าให้เกิดเรื่องร้ายใดๆกับตน และครอบครัวญาติพี่น้องและบุคคลที่ตนรักเลย พอเดินกลับลงมายังรถเขาก็ต้องตกใจเพราะรถของเขากำลังไหลลงไ้จากเนินผ่านนักท่องเที่ยพลูกพลานที่กำลังเลือกซื้อของ เมื่อเห็นดังนั้นเขาจึงรีบวิ่งไปเพื่อหยุดรถ เพราะเกรงว่าจะมีคนได้รับบาดเจ็บ แต่สุดท้ายรถตู้ของเขาก็ไปหยุดจอดตรงเกาะกลางถนน โดยที่ไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บเลย พ่อค้าแม่ค้าในละแวกต่างเชื่อว่าคงเป็นเพราะอิทธิฤทธิ์ ปฎิหาริย์ของพระพุทธรูปพระเจ้าอินทร์सान ที่ช่วยคุ้มครองลูกหลาน ชาวอำเภอแม่สายในอยู่รอดปลอดภัย และทางฝ่ายชายคนดังกล่าวก็เชื่อว่าถ้าตนไม่ได้กราบขอพรพระพุทธรูปองค์นี้ ก็อาจจะมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

เกิดขึ้นได้ หลังจากนั้นเมื่อเขาพนักท่องเที่ยวมายังตลาดแม่สาย ก็จะต้องขึ้นไปกราบพระพุทธรูปองค์นี้ทุกครั้ง¹⁰⁴

ต่อมาแม่ค้าที่เดินทางมาจากกรุงเทพมหานคร เพื่อมาเลือกซื้อเพชรพลอย อัญมณีในประเทศพม่าที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์ และถูกจัดอันดับว่ามีแร่ที่สวยงามหลงเหลืออยู่มาก เมื่อเลือกซื้อของเสร็จ เธอก็ได้เดินทางกลับมายังประเทศไทย และเข้าพักโรงแรมในตัวอำเภอแม่สาย ในช่วงเย็นเธอได้ออกมาทานข้าวและทิ้งทรัพย์สินมีค่าไว้ภายในห้องพัก พอกลับมาที่พบว่าอัญมณีรวมทั้งทรัพย์สิน มูลค่าหลายแสนบาทหายไปด้วย ความร้อนใจเธอจึงรีบแจ้งกับทางโรงแรม และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในขณะที่รอกทางเจ้าหน้าที่ค้นหาหลักฐานและร่องรอยของโจรกรรม เธอก็ได้ไปที่วัดพระธาตุคอดอยเวา ที่อยู่ใกล้กับโรงแรมที่พัก และได้เข้าไปตั้งจิตอธิษฐานว่าให้ได้ทรัพย์สินมาค่ากลับคืนมา เพื่อจะได้นำไปค้าขาย ต่อมาทางธุรกิจต่อไป หลังจากนั้นเพียงหนึ่งวันทางตำรวจก็แจ้งว่าได้พบตัวคนร้ายพร้อมของกลางทั้งหมด เมื่อคนได้ของกลับมาจึงรีบบินกลับกรุงเทพมหานครทันที เพราะเกรงว่าจะไปส่งของที่ถูกค้าส่งไว้ไม่ทัน เมื่อเสร็จสิ้นจากการทำธุรกิจที่กรุงเทพฯ เธอก็ได้กลับมายังกุฏิแก้วพร้อมกับสร้อยสังวาลทองคำ ประดับเพชรพลอย มูลค่านับแสน เพื่อนำมาประดับให้ใส่ที่องค์พระเจ้าอินทร์สถาน เพราะเธอเชื่อว่าพระพุทธรูปสำคัญองค์นี้ได้หาขอที่หายไปจนเจอ¹⁰⁵

นอกจากนี้ ประชาชนในท้องถิ่นในภาพรวมต่างกล่าวว่า พวกเขายังมีความเชื่อที่ว่า ผู้ใดที่ได้เข้ามากราบ ไหว้บูชาพระพุทธรูปพระเจ้าอินทร์สถานองค์นี้ จะทำให้กิจการค้าขายรุ่งเรือง ได้พบกัลยาณิมิตที่ดี ผู้ที่ทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ หรือการพูดมักจะนิยมมาสักการบูชาพระพุทธรูปองค์นี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นพระพุทธรูปจากไม้ไผ่ที่สานจนสำเร็จ ซึ่งเปรียบเหมือนกับการสานต่อ การดำเนินต่อไปอย่างไม่จบสิ้น จนมีความเจริญยิ่งขึ้นไป¹⁰⁶

9.4.2) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

ปัจจุบันมีประเพณีมัสการพระธาตุ ปัดทองพระพุทธรูป ในทุกๆปี โดยจะจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 เหนือ ตรงกับเดือน 3 ใต้ คือ วันมาฆบูชา และมีประเพณีสงกรานต์ในวันสงกรานต์ของทุกปี

9.5) สื่อของการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

9.5.1) สื่อของการเรียนรู้

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ นายยุทธ เทพา ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.

¹⁰⁵ สัมภาษณ์ นางนวล ทราชคำ ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ นายดวงดี แสงคำลิม ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.

ภาพที่ 5.214 ป้าย บอกรประวัติวัด และความเป็นมา การสร้าง ของพระพุทธรูปสำคัญ

1.5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.215 จุดบริการรถจักรยานยนต์ขึ้นพระธาตุ ภาพที่ 5.216 ร้านเครื่องดื่มบริการนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.217 บริเวณลานจอดรถ

ลิขสิทธิ์ภาพถ่ายโดยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

9.6) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ภาพที่ 5.218 กิจกรรม ชมทัศนียภาพ ฝั่งประเทศพม่า

ภาพที่ 5.219 พิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาพื้นบ้านวัดพระธาตุคุดยเว

5.1.2 การวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญ ศักยภาพ และปัญหาของการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ 9 องค์ ของจังหวัดเชียงราย

หัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญ ศักยภาพ และปัญหาในด้านต่างๆ ของพระพุทธรูปสำคัญ 9 พระองค์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อที่ทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1) คุณค่าความสำคัญของพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย 9 พระองค์

เป็นการวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญของพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงรายจำนวน 9 พระองค์ ในด้านต่างๆ เพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1.1) พระหยกเชียงราย วัด พระแก้ว อำเภอเมือง

มีคุณค่าและความสำคัญดังนี้

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

พระหยกเชียงราย หรือพระพุทธรตนากร นวุติวิธานุสรณ์มงคล องค์นี้ ได้ถูกสร้างขึ้นเนื่องในมหามงคลสมัย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อเป็นองค์แทนพระมหามณีรัตนศิริรัตนศาสดารามหรือพระแก้วมรกต ซึ่งปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่กรุงเทพฯ ซึ่ง ณ วัดพระแก้ว เมืองเชียงรายแห่งนี้ เป็นสถานที่ค้นพบพระแก้วมรกต และเคยประดิษฐานอยู่เป็นเวลานานก่อนจะถูกเคลื่อนย้ายไปอยู่ในบ้านเมืองต่างๆ

คุณค่าทางศิลปกรรม

พระหยกเชียงราย เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ได้ถอดแบบและจำลองสัดส่วนให้ใกล้เคียงกับพระแก้วมรกต ประทับในบุษบกแบบล้านนาที่ทำด้วยไม้แกะสลักปิดทอง ประดับกระจกมีฉัตร 7 ชั้น โดยได้ อาจารย์กนก วิสวะกุล เป็นผู้ปั้นหุ่นต้นแบบ ในปีพุทธศักราช 2534 ได้มีพิธีขบวน

อัญเชิญพระพุทธรูปเข้าเมืองเชียงราย ณ พระแก้วเชียงราย ปัจจุบันพระพุทธรูปหยกองค์นี้ มีอายุประมาณ 20 กว่าปี

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรพระหยกเชียงราย ส่วนมากจะเป็นกลุ่มข้าราชการ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรพระหยกเชียงราย จะมีหน้าที่การงานที่เจริญรุ่งเรือง โดยทางวัดได้จัดกิจกรรมสงฆ์พระหยกขึ้นในวันที่ 10- 20 เดือนเมษายน หรือช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี ทางวัดจะจัดแท่นแก้ว ประดับอย่างสวยงาม

1.2) หลวงพ่อผาเงา

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

องค์นี้ ได้ถูกขุดค้นเจอในปีพุทธศักราช 2519 ที่สันนิฐานว่าถูกซ่อนด้วยวิธีการแยบยลอยู่ภายใต้ฐานชุกชีประธานใหญ่ และในพุทธศักราช 2538 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระประธานในวิหารหลวงพ่อผาเงา พร้อมกับยกช่อฟ้าในปีพุทธศักราช 2542 และฝังลูกนิมิตอุโบสถในปีพุทธศักราช 2543 ต่อมาตามลำดับ

คุณค่าทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปแบบก่ออิฐถือปูน มีศิลปะเชียงแสนสี่เหลี่ยม มีเปลวรัศมีขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 40 นิ้ว ปัจจุบันอายุประมาณ 700 – 1,300 ปี

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากหลวงพ่อผาเงา ส่วนมากจะเป็นกลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ในที่มีความทุกข์เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรจากหลวงพ่อผาเงาแล้ว ก็มักจะหายจากอาการเจ็บป่วยเหล่านั้น โดยทางวัดได้จัดประเพณีประเพณีสงฆ์พระธาตุนมัสการหลวงพ่อผาเงา จัดขึ้นในวันที่ 12-21 ของทุกปี

1.3) พระสิงห์ วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

องค์นี้ได้ถูกสร้างขึ้นโดยเจ้ามหาพรหมซึ่งได้อัญเชิญพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์จากเมืองกำแพงเพชร เพื่อนำมาใช้เป็นแบบในการหล่อพระพุทธรูปพระสิงห์จำลองแทนองค์เดิมที่เคยประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระสิงห์แห่งนี้ ในปีพุทธศักราช 1931

คุณค่าทางศิลปกรรม

พระสิงห์องค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนาไทย แบบเชียงแสน สิ่งหนึ่ง มีพุทธลักษณะที่สง่างาม มีขนาดหน้าตักกว้าง ขนาด 77 เซนติเมตร และมีความสูง ขนาด 66 เซนติเมตร สร้างจากวัสดุ สำริดปิดทอง เป็นพระพุทธรูปรุ่นที่นิยมสร้างในยุคทองของล้านนา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากพระสิงห์ จำลอง ส่วนมากจะเป็นกลุ่ม พ่อค้าแม่ค้าในท้องถิ่น ในบริเวณตลาดเทศบาลนครเชียงราย เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรจาก พระพุทธรูปองค์นี้แล้ว ก็มักจะค้าขายได้กำไรดี ขายของหมดไม่ตกค้าง โดยทาง เทศบาลจังหวัด เชียงรายได้อัญเชิญพระสิงห์ ไปเข้าร่วมการประเพณีสงกรานต์ขึ้น ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี และมีขบวนแห่พระพุทธรูปสำคัญรอบเมืองเชียงราย หรือชาวบ้านท้องถิ่นเชียงราย จะนิยมเรียกว่า “ งาน แห่พระเวียงเจียงฮาย”

1.4) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

เป็น วัดที่สร้างในสมัยเดียวกันกับราชวงศ์เม็งราย ซึ่งมีอายุราว 700 กว่าปี นอกจากนี้ วัดนี้ยังเป็นวัดประจำพระองค์ของพระนางเทพคำขย ผู้เป็นมารดาของพ่อขุนเม็งราย มหาราช พระนางคำขยมักจะเสด็จมาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้อยู่เป็นประจำ เมื่อพระนางเทพคำขย สิ้นพระชนม์จึงได้นำพระอัฐิของพระองค์มาบรรจุไว้ยังวัดแห่งนี้ ต่อมาได้รับการบูรณะโดยมหาเทวี อุษาปายะโค ซึ่งเป็นพระมเหสีของพ่อขุนเม็งรายมหาราช

คุณค่าทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทองทั้งองค์ ศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 ประทับ นั่งขัดสมาธิเพชร พระวรกายอวบอ้วน พระพักตร์กลม อมยิ้ม พระหนุเป็นปม ขมวดพระเศศใหญ่ ชาย สันมาภูิสันเหนือพระถัน มีหน้าตักกว้างขนาด 80 นิ้ว มีพุทธลักษณะแบบเชียงแสนสิงห์ 1 ยุคต้น ที่ ยอดพระเกตุโมฬีเป็นรูปดอกบัวตูมแกะสลักจากหินแก้วเจียเจีย หรือแก้วโป่งข่าม ซึ่งหินประเภทนี้จะ หาได้ในดินแดนล้านนาเท่านั้น มีอายุประมาณ 400 กว่าปี

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากหลวงพ่พระศรีมิ่งเมืององค์นี้ ส่วนมาก จะเป็นนักธุรกิจในพื้นที่ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรจากพระพุทธรูปองค์นี้แล้ว กิจการก็ เจริญก้าวหน้า มีเงินหมุนเวียนไม่ขาดสาย โดยทางวัดจะจัดกิจกรรม คำหัวพระพุทธรูปขึ้น ในช่วง

เทศกาลสงกรานต์โดยนำองค์จำลองมาประดิษฐานไว้ตรงกลางเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจะนำไม้ไผ่ที่ผ่าซีกที่เตรียมไว้มาวางเป็นรางน้ำ เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รินขมิ้นสัปปายะให้ไหลตามรางไม้ไผ่ยังพระพุทธรูป พระสงฆ์ และสามเณร ตามลำดับ

1.5) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

พญาแสนภู ได้สร้างเมืองเชียงแสนให้เป็นนครกันชนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จากนั้นอีก 3 ปี คือ ปีพุทธศักราช 1873 พระองค์จึงได้สถาปนาวัดประจำนครขึ้นกลางเมืองเชียงแสน เพื่อถวายแด่พระเจ้ามังรายมหาราช กษัตริย์องค์ที่ 4 แห่งราชวงศ์สิงหนวัติ

คุณค่าทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปเชียงแสนสิงห์หนึ่ง ได้รับอิทธิพลจากศิลปะปาละ-เสนะจากอินเดียส่งงามคฤพญาสิงห์ สร้างขึ้นเมื่อปีเมื่อราวพุทธศักราช 2400 ปัจจุบันอายุประมาณ 686 กว่าปี

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากหลวงเชียงแสนสิงห์ 1 องค์นี้ ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ต้องการความสงบ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรจากพระพุทธรูปองค์ และได้นั่งสมาธิในวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปดังกล่าว ก็มักจะมีความรู้สึกลสบายใจ รู้สึกสงบ ทางวัดได้จัดกิจกรรม เกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ของทางภาคเหนือ ทางวัดจะจัดให้มีประเพณีการสงน้ำพระธาตุเจดีย์หลวง และพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง โดยจะใช้องค์จำลองแทน เพื่อให้ประชาชนได้สงน้ำขมิ้นสัปปายะตามประเพณี

1.6) พระพุทธรูปปฏิหาริมงคล

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

มีการขุดค้นพบพระพุทธรูปองค์นี้ได้ที่ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย เมื่อหลายร้อยปีก่อน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัตถุโบราณได้สันนิษฐานว่า พระพุทธรูปองค์นี้เป็นหนึ่งในพระพุทธรูปที่เก่าแก่ของจังหวัดเชียงราย แต่ยังคงสภาพที่สมบูรณ์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้พระพุทธรูปองค์นี้ยังคงจมอยู่ในบริเวณวัด ไม่ไหลไปตามความเฉี่ยวของแม่น้ำกก ชาวบ้านจึงเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์นี้เฝ้าปกป้องประชาชนที่ ณ หมู่บ้านฝั่งหมื่น เพื่อคอยช่วยปกป้องดูแลลูกหลานในท้องถิ่นต่อไป

คุณค่าทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล มีพุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปแบบสมัยเชียงแสน สัน 3 เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย เนื้อทองสำริด สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 21 มีหน้าตัก 13 นิ้ว ประทับบนฐานดอกบัวหงายเดี่ยว มีเสารองรับ 3 ขา ปัจจุบันมีอายุประมาณ 700 กว่าปี

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากพระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล องค์นี้ ส่วนมากจะเป็นกลุ่มทหาร ตำรวจ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรจากพระพุทธรูปองค์นี้ จะทำให้รอดพ้นจากอันตราย ได้อย่างปฏิหาริย์ ตามชื่อเรียกของพระพุทธรูปสำคัญ นอกจากนี้ทางวัดได้จัดกิจกรรม ในคืนวันขึ้น 15 ค่ำ หรือประเพณีลอยกระทง ทางวัดร่วมกับสภาวัฒนธรรม องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดเชียงราย จะจัดงานเทศกรรมยี่เป็ง โดยจะอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล ลงมาประดิษฐานไว้ตรงลานหน้าวิหาร เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามากราบไหว้บูชาอย่างใกล้ชิด

1.7) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

สร้างในปีพุทธศักราช 2453 โดยพระครูบาทิพย์ เจ้าอาวาสวัดซึ่งในอดีตวัดแห่งนี้ เคยได้รับการบูรณะ โดยครูบาศรีวิชัย ในพุทธศักราช 2458 ต่อมาจึงมีการสร้างวิหาร

คุณค่าทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปหลวงพ่อโต หรือ พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์ จนแล้วเสร็จในปี พุทธศักราช 2468 มีพุทธลักษณะแบบเชียงแสน สร้างด้วยการก่ออิฐ ถูปูน ฉาบด้วยปูนขาว พระหัตถ์ ถือดวงตาที่สาม

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากพระพุทธรูปหลวงพ่อโต องค์นี้ ส่วนมากจะเป็นประชาชนที่เดือดร้อนเรื่องของหาย เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรจากพระพุทธรูปองค์นี้ ก็มักจะได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา กลับคืนมาอีกครั้ง นอกจากนี้ทางวัดได้จัดกิจกรรม ในวันมาฆบูชา ของทุกปี ทางวัดจะจัดงาน สรงน้ำพระธาตุ 8 เป็ง โดยจะทำพิธีในวิหารหลวงพ่อโต โดยให้เป็น พระประธานในงานดังกล่าว

1.8) พระพุทธรูปล้านตื้อจำลอง (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

มีพระมหาเถระเจ้าหรือเจ้าผู้ครองเมืองเชียงแสนมักจะมา ทำพิธีทางพุทธศาสนา รวมทั้ง การสักการะเจ้าผู้ครองเมืองตาม โบราณราชประเพณีบนเกาะแห่งนี้ และสถาปนาวัดต่างๆ หลายวัดบนเกาะคอนแท่น เช่น พระมหาเถระเจ้าศิริวังโส ได้นำพระพุทธรูปมา 2 องค์ จึงสร้างวัดพระแก้ว และวัดพระคำ บนเกาะคอนแท่นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง 2 องค์ เมื่อปีพุทธศักราช 1930 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพญาแสนเมืองมา

คุณค่าทางศิลปกรรม

เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปิดด้วยทองคำมุนี น้ำหนัก 69 ตัน หน้าตักกว้าง 9.99 เมตร สูง 15.99 เมตร ประทับนั่งบนเรือแก้วกุศลธรรม การหล่อพระพุทธรูปองค์นี้ได้ใช้เทคนิคการหล่อแบบแยกหล่อ โดยแบ่งพระพุทธรูปออกเป็น 4 ส่วน เมื่อหล่อเสร็จก็นำแต่ละส่วนมาประกอบกัน เป็นองค์พระพุทธรูปที่สมบูรณ์

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากพระพุทธรูปพระพุทธรูปล้านตื้อจำลอง องค์นี้ ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน อย่างประเทศจีน ลาว และพม่า กระทั่งนักธุรกิจที่มาลงทุนค้าขายล่องเรือ ในแถบริมแม่น้ำโขง เพราะมีความเชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ เป็นเสมือนผู้ดูแลแม่น้ำโขงสายนี้ จะช่วยให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทางน้ำได้ นอกจากนี้ทางมูลนิธิพระเชียงแสน ยังได้จัดกิจกรรมทางประเพณีอย่างการเวียนเทียนพระพุทธรูป ประเพณีจะจัดขึ้นในช่วงวันเข้าพรรษา โดยทางจะจัดให้มีกิจกรรมเวียนเทียนรอบองค์พระพุทธรูปพระพุทธรูปล้านตื้อ ถือว่าแตกต่างจากที่อื่น ซึ่งมักจะเวียนเทียนรอบวิหาร หรือพระธาตุ

1.9) พระเจ้าอินทร์สถาน

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ในปีพุทธศักราช 2552 นายไตรสิทธิ์ ดินสมบูรณ์ทอง อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด เชียงราย มาเป็นประธาน ในการนำหัวใจเงินบรรจุใส่ลงไปในองค์พระพุทธรูป และทำพิธีพุทธาภิเษก เปิดเนตร ให้ต่อพระเจ้าอินทร์สถาน

คุณค่าทางศิลปกรรม

พระพุทธรูปองค์นี้เป็นวัสดุจาก ไม้ไผ่ ใช้เทคนิคในการสร้างคือการจักสานเป็นเส้น หรือหวายจักเป็นเส้น มีหน้าตัก 2.99 เมตร ปางมารวิชัย เป็นนำเอารูปแบบพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิงห์ 1 ให้พระสงฆ์ทางประเทศพม่าเป็นผู้สาน จำนวน 5 รูป ภายในองค์พระสร้างด้วยโครงเหล็กค้ำ เพื่อป้องกันการยุบตัวของพระพุทธรูป

คุณค่าด้านความเชื่อและเป็นที่ยอมรับที่เคารพสักการะของประชาชน

ประชาชนที่เข้ามาสักการบูชาขอพรจากพระพุทธรูป พระเจ้าอินทร์สถาน องค์นี้ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพ พนักงานขับรถ เป็นต้น เพราะมีความเชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ จะช่วยให้ดูแลนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอำเภอแม่สายให้ปลอดภัยตลอดการเดินทาง ทางวัดได้จัดกิจกรรมทางประเพณีนมัสการพระธาตุ ปิดทองพระพุทธรูป โดยจะจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 เหนือ ตรงกับเดือน 3 ใต้ คือ วันมาฆบูชา และมีประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ในวันสงกรานต์ ของทุกปี

2) สักยภาพทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพของพระพุทธรูปสำคัญและวัดหรือสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ 9 พระองค์ ของจังหวัดเชียงราย ในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1) พระหยกเชียงราย วัด พระแก้ว อำเภอเมือง

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดมีการจัดทำแผ่นป้ายเล่าประวัติความเป็นมาของวัด และพระพุทธรูปสำคัญ แปลภาษาที่ครอบคลุมทั้ง 12 ภาษา ประกอบด้วยภาษา ดังนี้ 1 ภาษาไทย 2 ภาษาอังกฤษ 3 ภาษา ล้านนา 4 ภาษาฝรั่งเศส 5 ภาษาจีน 6 ภาษาญี่ปุ่น 7 ภาษาเกาหลี 8 ภาษาลาว 9 ภาษาพม่า 10 ภาษาสเปน 11 ภาษากัมพูชา 12 ภาษาบาฮาซา มลายู ไว้ในบริเวณวัดหลายจุด ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถรู้ประวัติของวัดและพระพุทธรูปในเบื้องต้นได้

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ทางวัดได้จัดทำ แผ่นป้ายไว้นิทรรศการอธิบายรายละเอียดต่างๆ อาทิ ผังนำชมวัด แผ่นป้ายบอกทางไปยังจุดต่างๆ เป็นการแสดงลูกศรชี้บอกถึงตำแหน่งทิศทางที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่นั่งท่องเที่ยวร่มเงาถึง อย่างหอพระหยกเชียงราย ห้องน้ำ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น มีกองอำนวยความสะดวกเพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวน หรือประกาศจากทางวัด พร้อมทั้งบอกข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งรับแจ้งปัญหาของนักท่องเที่ยวภายในวัด เช่น เด็กพลัดหลงกับผู้ปกครอง กระเป๋าเงิน สูญหาย หรือทรัพย์สินมีค่าสูญหาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน้าที่จัดทำเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก อีเมล เพื่อแจ้งข่าวสาร

ให้ได้รับรู้โดยทั่วกัน พร้อมทั้งมีเจ้าหน้าที่นำชมวัด โดยทางวัดมีบริการจัดเจ้าหน้าที่นำชมวัดให้นักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มคณะ แบบไม่คิดค่าบริการตลอดการนำชม เพียงแต่ให้นักท่องเที่ยวผู้ต้องการรับบริการแจ้งรายชื่อ พร้อมจำนวนคน และหน่วยงาน สังกัด มาทางเบอร์โทรศัพท์โดยตรง หรือทำหนังสือเข้ามายังวัด พร้อมระบุวัน เวลา ที่จะเข้ามาท่องเที่ยว ในส่วนของทางวัดจะทำการประสานกับเจ้าหน้าที่พาชมวัดให้ผู้ขอรับบริการทันที

2.2) หลวงพ่อผาง

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดได้จัดทำเส้นทางกานำชมสิ่งสำคัญภายในวัด ในรูปแบบของแผนที่ นอกจากนี้ยังมีแผ่นป้าย บอกประวัติความเป็นมาของวัดในเบื้องต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัดมีการจัดลานจอดรถไว้อย่างกว้างขวาง สามารถรองรับรถได้ทั้งขนาดเล็กและรถโดยสารขนาดใหญ่ ประมาณ 100 คัน มีร้านค้า อาหาร เครื่องดื่ม พร้อมมุมรับประทานอาหาร ไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เวลา 09.00 น. 17.00 น. นอกจากนี้ยังมีห้องน้ำสะอาด แยกชาย-หญิง เพื่อความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวไว้ 2 จุด คือด้านประตูทางเข้าหน้าวัด และด้านหลังวัด อีกทั้งยังมีอาคารอำนวยการ เพื่อประชาสัมพันธ์ และแจ้งประกาศต่างๆ และมีที่นั่งจำนวนมาก ในบรรยากาศร่มรื่น เพื่อบริการนักท่องเที่ยว ถือว่าวัดนี้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

2.3) พระสิงห์(พระพุทธรูปทองคำจำลอง)

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดพระสิงห์ ได้สร้างห้องสมุดประจำวัด โดยให้สามเณร และพระสงฆ์ในวัดเป็นคนดูแล ปัจจุบันเปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปให้เข้าใช้บริการได้ ช่างๆ มีอาคารเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ราชนิเวศน์ เป็นส่วนที่จัดสื่อการเรียนรู้ด้านพุทธศาสนา จะเปิดสอนวันอาทิตย์เท่านั้น นอกจากนี้ทางวัดยังได้จัดทำหนังสือวัดพระสิงห์ ไว้แจกสำหรับผู้สนใจ พร้อมทั้งป้ายไวนิลบอกข้อมูลของวัดในแต่ละจุด

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัดมีบริการห้องน้ำสะอาดไว้หลายห้อง และมีบริเวณลานจอดรถภายในวัดอย่างเหมาะสม บริเวณหน้าวัดทำเป็นจุดจอดรถโดยสารขนาดใหญ่

2.4) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดได้ทำมูนนิทรรศการ ในรูปแบบกรอบรูปเรื่องเก่าเล่าใหม่ บริเวณหน้าวิหารลายคำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาติดตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดพระพุทธรูปสำคัญตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัด มีศาลาการเปรียญเอนกประสงค์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปพักผ่อนตามอัธยาศัย มีบริการห้องน้ำสะอาด และมีศาลานั่งพักไว้หลายจุด

2.5) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดพระธาตุเจดีย์หลวง ได้ทำแผ่นป้ายประวัติวัดพระธาตุเจดีย์หลวงเพื่ออธิบายรายละเอียดในเบื้องต้น ไว้หน้าแนวกำแพงดินโบราณ บริเวณลานจอดรถ

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ทางวัดได้จัดฟ้งนำชมวัด และจัดลานจอดรถอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังจัดตั้งร้านอาหาร เครื่องดื่มภายในวัด และสร้างห้องน้ำให้นักท่องเที่ยว และมีห้องน้ำสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ

2.6) พระพุทธรูปปฏิหาริมงคลประดิษฐาน

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดได้จัดทำแผ่นหิน บอกล่าประวัตินี้ในเบื้องต้น และทำไวนิล ประชาสัมพันธ์ไว้หลายจุดทั่วบริเวณวัด เพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนการร่วมทำบุญ บริจาคสมทบทุน ในการสร้างสิ่งสำคัญภายในวัด

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัดมีศาลาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และมีศาลาเอนกประสงค์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปพักผ่อนตามอัธยาศัย นอกจากนี้ยังมีศาลาบริการน้ำดื่มสะอาด พร้อมทั้งจัดพื้นที่บริเวณลานจอดรถได้อย่างเหมาะสม

2.7) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดได้จัดทำ โครงแผ่นป้ายบอกล่าประวัติวัดติดไว้ข้างวิหารหลวงพ่อโต เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ทราบประวัติวัดในเบื้องต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัดมีศาลารับรองนักท่องเที่ยวไว้หลายจุดรอบบริเวณวัด พร้อมทั้งมีศาลา บริการเครื่องดื่ม ร้อน – เย็น ภายในวัดมีความสะอาดเป็นอย่างมากเพราะมีจุดตั้งถังขยะไว้ทั่วบริเวณ วัด นอกจากนี้พื้นที่บริเวณลานจอดรถก็กว้างขวางเป็นอย่างดี

2.8) พระพุทธรูปล้านต้อจำลอง (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ในบริเวณจุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ มีแผ่นป้ายบอกล่าประวัติจุดชมวิวสามเหลี่ยม ทองคำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาในเบื้องต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ในบริเวณจุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ มีศูนย์ให้ข้อมูลพระพุทธรูปล้านต้อ โดย มูลนิธิพระเชียงแสน และมีกองประชาสัมพันธ์ โดยตำรวจท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังได้ติดตั้งตู้กดเงินสด

ทุกสาขา ไว้ให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง นอกจากนี้ภายในยังมีร้านอาหาร เครื่องดื่ม หลายร้าน พร้อมศาลาที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว มีห้องน้ำสะอาด โดยคิดค่าบริการ ครั้งละ 5 บาท ตลอดจนมีป้ายบอกทาง และป้ายเชิญชวนนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมต่างๆ ติดตั้งไว้ทั่วบริเวณจุดชมวิว

2.9) พระเจ้าอินทร์สถาน

มีศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

บริเวณหน้าวัดได้ติดป้ายชื่อ ของจุดสำคัญต่างๆภายในวัด พร้อมทั้งมีการเขียนอธิบายประวัติและความสำคัญในเบื้องต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัดมีบริการรถจักรยานยนต์ขึ้นพระราชดู่ ไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสะดวกสบาย และยังมีเครื่องดื่มบริการนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีบริเวณลานจอดรถที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก

3) ปัญหาด้านการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการวิเคราะห์ถึงปัญหาและความไม่พร้อมของพระพุทธรูปสำคัญและวัดหรือสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ 9 พระองค์ ของจังหวัดเชียงราย ในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1) พระหยกเชียงราย วัด พระแก้ว อำเภอเมือง

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดได้จัดทำแผ่นป้ายหลายขนาด ติดไว้ตรงบริเวณหน้าวัด ที่มีเนื้อหาเน้นการอธิบายรายละเอียดในส่วนของประวัติความเป็นมาของพระแก้วมรกตองค์เดิมที่ถูกย้ายไปประดิษฐานที่กรุงเทพมหานครแล้ว พร้อมทั้งได้เขียนเล่าถึงตำนานการประดิษฐานพระแก้วมรกตองค์จริงยังสถานที่ต่างๆ อีกทั้งยังอธิบายรายละเอียดในส่วนของความเป็นมาของวัดพระแก้วเชียงรายไปพร้อม

กัน แต่เนื้อหาในส่วนนี้ยังขาดการอธิบายรายละเอียดที่เชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับพระหยกเชียงราย นักท่องเที่ยวที่มาชมจึงยังคงมีความสับสนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระหยกเชียงราย และเชื่อว่าในบางกรณียังอาจยังคงเชื่อและเข้าใจว่า “พระหยกเชียงราย” กับ “พระแก้วมรกต” คือองค์เดียวกันนั่นเอง จะเห็นได้ว่าการอธิบายรายละเอียดไม่ครบถ้วนสมบูรณ์นั้นอาจทำให้นักท่องเที่ยวบางคนนั้นเกิดการเข้าใจผิด และได้รับข้อมูลเพียงเบื้องต้นเท่านั้น ดังนั้นจึงควรปรับปรุงโดยการเพิ่มเนื้อหา รายละเอียดในส่วนของความเป็นมาของพระพุทธรูป พระหยกเชียงราย เข้าไปด้วย พร้อมทั้งอธิบายความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ว่าได้สร้างขึ้นในมหามงคลสมัย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อเป็นองค์แทนพระแก้วมรกตองค์จริง ที่เคยประดิษฐาน ณ วัดพระแก้วแห่งนี้ เป็นต้น

เมื่อเดินเข้าไปเที่ยวชมในพิพิธภัณฑสถานหลวงแสนแก้วภายในวัด ก็จะมีจุดที่ภัณฑารักษ์นั่งทำงานอยู่ในบริเวณนั้นเองจะเป็นข้อมูลการสร้างและประวัติความเป็นมาของ พระหยกเชียงรายอย่างละเอียด ในรูปแบบของใบปลิว ซึ่งได้ถูกเก็บไว้ในตู้ลิ้นชักสีที่วางเป็นชั้นๆ ใต้นโถงทางขึ้นไปชมพิพิธภัณฑสถานชั้น 2 จึงเห็นได้ว่าตำแหน่งของการวางข้อมูลนั้นไม่โดดเด่นเพราะตั้งไว้ในมุมอับ ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงมองไม่เห็น และไม่ทราบว่าข้อมูลดังกล่าววางอยู่ ดังนั้นจึงควรเลือกตำแหน่งในการจัดวางแผ่นใบปลิว ไว้ตรงที่เด่นๆ มองเห็นได้อย่างชัดเจน อย่างตรงบริเวณทางเข้าพิพิธภัณฑสถาน หอพระหยก หรือหน้าวิหาร เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัดพระแก้วมีสิ่งปลูกสร้างหลายสิ่ง จึงใช้เนื้อที่ภายในวัดค่อนข้างมาก จึงทำให้บริเวณลานจอดรถมีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว รถโดยสารขนาดใหญ่ไม่สามารถเข้าจอดได้ จึงทำให้นักท่องเที่ยวหลายกลุ่มต้องยกเลิกการมาเที่ยวชมวัดพระแก้วในช่วงเทศกาล

3.2) หลวงพ่อผาเงา

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ปัจจุบันทางวัดได้จัดทำแผ่นป้ายขนาดใหญ่เพื่ออธิบายรายละเอียดในส่วนของประวัติความเป็นมาของวัด และพระพุทธรูปหลวงพ่อผาเงา นอกจากนี้ยังมีแผ่นป้ายนำชมวัด และป้ายแสดงตำแหน่ง บอกรหัสทาง และยังจัดทำหนังสือวัด ทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจได้บูชาตามจิตศรัทธา และยังจัดทำแผ่นป้ายไว้นิต เพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยว ในการร่วมทำบุญสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ รวมไปถึงการเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ทางวัดกำลังจะจัดขึ้น

ถือว่าในเรื่องสื่อการเรียนรู้ทางวัด ได้จัดทำเป็นอย่างดี แต่ยังคงขาดสื่อ ถาวรอย่าง หนังสือ หรือสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับวัด และพระพุทธรูปสำคัญ จึงยังทำให้ขาดสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ และมีการอ้างอิงจากทางวัด

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวภายในวัดพระธาตุผาเงา มี สถานที่จอดรถที่รองรับได้มากกว่า 50 คัน และมีห้องน้ำตรงทางเข้าวัดข้างลานจอดรถประมาณ 20 ห้อง และหลังวัดอีก 20 ห้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดวางเก้าอี้ไว้สำหรับให้นั่งท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อนในบรรยากาศที่ร่มรื่นถือว่าความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของทางวัดมีการจัดการได้อย่างเหมาะสม แต่ยังมีปัญหาด้านขยะ เนื่องจากทางวัดเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาจำหน่ายอาหารได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ดังนั้นมีปัญหาด้านขยะและสิ่งปฏิกูลตามมา ดังนั้นจึงควรปรับปรุงโดยจัดการให้มีการจำหน่ายอาหารเป็นจุดในบริเวณเดียวกัน และขอความอนุเคราะห์จากทางพ่อค้าแม่ค้าให้ช่วยกันรักษาความสะอาด นอกจากนี้ควรหาจุดตั้งถังขยะในบริเวณนั้นให้มากยิ่งขึ้น

3.3) พระสิงห์ (พระพุทธรูปหิ้งจำลอง)

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ปัจจุบันทางวัด ได้สร้างห้องสมุดขึ้นมาหลังหนึ่ง โดยภายในได้เก็บรวบรวมเอกสาร หนังสือ นิทาน ตำนาน วารสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หนังสือประวัติวัดสำคัญต่างๆ ทั่วเมืองเชียงราย หนังสือธรรมะ และหนังสือสวดมนต์ เพื่อให้นักท่องเที่ยว และสามเณรภายในวัดได้เข้ามาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ในส่วนนี้ยังควรเพิ่มการจัดหนังสือให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการค้นหาหนังสือ ลดความวุ่นวายในการค้นหาหนังสือได้ในระดับหนึ่ง เพราะในห้องสมุดมีหนังสือจำนวนมาก จึงทำให้พื้นที่คับแคบลง ไม่สามารถวางโต๊ะ เก้าอี้ ให้นั่งอ่านหนังสือ ได้อย่างเป็นกิจจะลักษณะ จึงควรจัดให้มีมุมอ่านหนังสือด้านหน้าห้องสมุด หรือในบริเวณ ใกล้กับห้องสมุดเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ต่อเนื่องในการอ่าน

นอกจากนี้ทางวัด ได้จัดทำหนังสือเกี่ยวกับวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย โดยให้นักท่องเที่ยวได้บูชาตามจิตศรัทธา ในหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งเรื่องประวัติความเป็นมา การสร้างวัด และเหตุการณ์สำคัญ งานประเพณีต่างๆ ที่ทางวัดเคยจัดขึ้นในสมัยก่อนถึงปัจจุบัน แต่ก็พบปัญหาในการแจกหนังสือ เพราะญาติโยมบางคนเกิดความ โลก เอาหนังสือไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับเงินบริจาคที่มีน้อยกว่าต้นทุนการพิมพ์หนังสือแจก จึงทำให้ทางวัดต้องแจกหนังสือในจำนวนจำกัด โดยจะส่งพิมพ์ตามจำนวนเงินบริจาคปีละ 1 ครั้ง จึงพบว่าหนังสือจะแจกหมดในช่วงต้น

ปี และช่วงกลางปี ท้ายปี จะไม่มีหนังสือให้บูชา ดังนั้นจึงควรจัดหาคนดูแลเรื่องการแจกหนังสือ โดยแจกให้เพียงคนละ 1 เล่มเท่านั้น ถ้ามากกว่านั้นจะต้องทำหนังสือขอความอนุเคราะห์หนังสือวัดพระสิงห์ จำนวนกี่เล่ม นำไปใช้ในการใด ต้องให้ระบุอย่างละเอียด จากนั้นทางวัดจึงจะส่งหนังสือไปให้ตามที่อยู่ เป็นต้น และควรมีการประชุมสัมพันธ์เรื่องการระดมทุนในการจัดพิมพ์หนังสือในครั้งต่อไป

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ในบริเวณลานจอดรถของวัดสามารถรองรับรถยนต์ได้มากกว่า 30 คัน แต่รถโดยสารขนาดใหญ่ไม่สามารถเข้ามาจอดได้ เพราะตรงซุ้มประตูทางเข้ามีพื้นที่แคบ ในวันธรรมดาลานจอดรถนี้จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่มีปัญหาบางจุดที่สืบเนื่องมาจาก ตรงบริเวณที่ตั้งของวัดที่ติดกับตลาดเทศบาลนครเชียงราย จึงทำให้พ่อค้าแม่ค้า กระทั่งผู้ที่มาเดินตลาดนำรถมาจอดทิ้งไว้เป็นเวลานาน จึงทำให้เบียดบังพื้นที่จอดรถของนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจอยากเข้ามาเที่ยวชมวัด นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลที่จอดรถก็ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นทางวัดจึงควรสร้างเงื่อนไขให้กับผู้ที่เข้ามาจอดรถภายในวัด โดยการกำหนดเวลาในการจอดในแต่ละครั้ง ถ้าเกิดกำหนดเวลา ก็อาจจะต้องชดเชยเป็นค่าบำรุงวัด เป็นต้น

3.4) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดได้ติดตั้งกรอบรูป เพื่ออธิบายเรื่องราวของพระพุทธรูปหลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง ประวัติของวัดและสิ่งปลูกสร้างของวัดในเบื้องต้น พร้อมทั้งแสดงภาพถ่ายกิจกรรมที่ของทางวัดที่ได้จัดขึ้นในอดีต ไว้ตรงบริเวณหน้าวิหารไม้ลายคำ เพียงจุดเดียว

นอกจากนี้ข้อความที่บรรยายยังมีขนาดตัวอักษรที่เล็กมาก ประกอบกับอายุการใช้งานที่นานมาแล้ว จึงทำให้สีของภาพถ่ายและสีตัวอักษรเลือนราง ขาดต่อการศึกษา และดึงดูดใจความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้จึงควรการสร้างสื่อการเรียนรู้ไว้หลายรูปแบบ อาทิ แผ่นพับอธิบายข้อมูลยังจุดต่างๆ ป้ายบอกทาง หรือหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญภายในวัด และแผ่นไวนิล ที่แสดงภาพถ่าย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ทางวัดสร้างศาลาเอนกประสงค์ขึ้นมาเพื่อไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมต่างๆของทางวัด นอกจากนี้ยังไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักผ่อน รับประทานอาหารและเครื่องดื่มได้ โดยไม่คิดค่าบริการ แต่มีกล่องรับบริจาคไว้ให้ผู้ที่มีจิตศรัทธาตามความพอใจประกอบการชัญญูที่ตั้ง

ของวัดอยู่กลางใจเมืองซึ่งเป็นทางผ่านของถนนหลักของอำเภอเมือง และอยู่ใกล้กับ โรงเรียนสามัคคี
วิทยาคม ซึ่งถือเป็น โรงเรียนประจำจังหวัดเชียงราย และใกล้กับหอนาฬิกาเชียงราย ดังนั้นนักท่องเที่ยว
ส่วนใหญ่จึงเดินเข้ามากราบสักการะพระพุทธรูปอยู่ตลอดทั้งวันและจะเข้ามาพักผ่อนที่ศาลาแห่งนี้
เป็นจำนวนมาก แต่ในขณะที่เดียวกันจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมาก จึงทำให้พื้นที่ในบริเวณนี้มักมีแต่เศษ
ขยะ อย่างเศษบุหรี เศษถุงอาหาร ตกอยู่ในศาลาเป็นจำนวนมาก

3.5) หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการ
ท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ภายในวิหารได้รวบรวมแผ่นภาพในอดีตของพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสนสิงห์
หนึ่ง แต่ยังคงขาดการอธิบายข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาในการสร้าง หรือการบูรณะอย่างละเอียด จึง
ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเรียนรู้ประวัติศาสตร์และเห็นความสำคัญ จากพระพุทธรูปสำคัญองค์นี้
ได้เท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรเพิ่มสื่อที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธรูป อาทิ การบรรยาย
ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปพร้อมรูปถ่าย ในแต่ละยุคสมัย ในรูปแบบของภาพเก่าเล่าใหม่
หรือติดตั้งบอร์ดรูปภาพเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น เพื่อเป็นการ
ประชาสัมพันธ์วัด และเพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ นอกจากนี้ยังควรเสริมสื่อการ
เรียนรู้ด้วยการทำสื่อสิ่งพิมพ์ อาทิ แผ่นพับ ใบปลิว หรือ โปสเตอร์ภาพถ่ายมุมสวยๆของพระพุทธรูป
หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง หรือมุมที่เป็นสัญลักษณ์ของวัดพร้อมอธิบายประวัติเบื้องต้น ก็จะสามารถสร้างสื่อการเรียนรู้แบบง่าย แต่สร้างความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ภายในวัดมีลานจอดรถพื้นที่บริเวณกว้างขวาง ปลอดภัย มีร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่
ปกคลุมทั่วบริเวณวัด มีห้องน้ำหลายห้อง แบ่งเป็นสัดส่วน และมีห้องน้ำสำหรับคนพิการ นอกจากนี้
ภายในวัดยังมีการจัดภูมิทัศน์ให้กลมกลืนกับบรรยากาศแบบเมืองโบราณ โดยรักษาโบราณสถาน และ
ร่องรอยของซากกำแพงกินไว้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีจุดให้บริการน้ำดื่ม และขนม ไว้ให้บริการแก่
นักท่องเที่ยว แต่ในส่วนนี้ยังขาดการจัดการในการจอดรถอย่างเป็นระเบียบ รถบ้างคันจอดปิดคัน ทำ
ให้คันอื่นไม่สามารถขับ เข้า-ออก จากวัดได้ ดังนั้นทางวัดจึงควรมีจุดประชาสัมพันธ์ และจัด
อาสาสมัครคอยดูแลภายในบริเวณวัด

3.6) พระพุทธรูปปฏิหาริมงคลประดิษฐาน

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ส่วนใหญ่ทางวัดจะติดแผ่นไวนิลประชาสัมพันธ์เชิญชวนเพื่อร่วมสมทบทุนในการปลูกสร้างสิ่งสำคัญภายในวัด โดยติดรอบบริเวณวัด ซึ่งถือเป็นการประชาสัมพันธ์วัดไปในขณะเดียวกัน แต่ในภาพรวมยังขาดสื่อที่เป็นรายละเอียดของประวัติวัด หรือพระพุทธรูปสำคัญ จึงควรจัดทำป้ายไวนิลของรายละเอียดด้านนี้ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ ก็จะเป็นการสร้างค่าน่าสนใจต่อผู้มาเยี่ยมชมได้ นอกจากนี้ยังควรทำใบปลิว แผ่นพับ หรือหนังสือขึ้นมาเพื่อเสริมการเรียนรู้อีกทางหนึ่ง

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ในส่วนของการบริการห้องน้ำ ที่มีจำนวน 2 ห้อง และเป็นห้องน้ำรวม จึงไม่สามารถอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

3.7) หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์)

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ทางวัดพระธาตุผาเงายังขาดสื่อการเรียนรู้ที่เป็นข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ และความเป็นมาของวัด มีเพียงแผ่นป้ายใบเดียวทั้งวัด ซึ่งถือว่ามีน้อย จึงไม่สามารถทราบถึงความสำคัญของวัดได้อย่างละเอียด ดังนั้นจึงควรจัดทำแผ่นป้ายแสดงรายละเอียดของวัด พระพุทธรูป และสิ่งปลูกสร้างภายในวัด นอกจากนี้ควรจัดทำเอกสาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ไว้ยังผู้รับบริจาค เพื่อเป็นการให้ข้อมูลต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

ทางวัดได้สร้างศาลาบริการขนมและเครื่องดื่มไว้ด้านข้างวิหารหลวงพ่อโต เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวที่เหน็ดเหนื่อยจากการเดินทาง ได้เข้ามาแวะพักรับประทานเครื่องดื่มเย็น หรือชา กาแฟ ได้ตามอัธยาศัย แต่มีปัญหาในการใช้บริการคือนักท่องเที่ยวไม่เก็บแก้วหรือภาชนะที่ใช้อาหารไปล้าง และเก็บไว้ที่เดิม จึงต้องเป็นภาระของพระลูกวัดมาจนถึงปัจจุบัน

3.8) พระพุทธรูปล้านตื้อจำลอง (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

จุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำยังขาดการจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นสื่อด้านข้อมูลที่บ่งบอกถึงรายละเอียดของสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญและความเป็นมาของพระพุทธรูปสำคัญ ดังนั้นทางคณะผู้ดูแล อาทิ มูลนิธิพระเชียงแสน หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดทำสื่อการเรียนรู้ให้ครอบคลุม เช่น แผ่นพับ วารสาร สมุดภาพ เป็นต้น เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงภูมิหลังของพื้นที่ อารยธรรมที่เก่าแก่ของเมืองโบราณเชียงแสน รวมถึงตำนาน ความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปสำคัญ นักท่องเที่ยวจะมีความรู้สึกรับคุณค่าและได้รับสาระสำคัญจากเกร็ดความรู้ในการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวได้ในระดับสูง เพราะมีการให้บริการหลายด้านในบริเวณจุดชมวิว อาทิ ร้านอาหารที่ระลึกมากกว่า 100 ร้าน ห้องน้ำสะอาด ร้านอาหารเครื่องดื่ม ร้านนวดแพทย์แผนไทย ตู้กดเงินสดทุกสาขาไว้คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับจัดทำสวนหย่อมเป็นจุดๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน รวมถึงจุดประชาสัมพันธ์โดยตำรวจท่องเที่ยวอำเภอเชียงแสน แต่ยังคงขาดการจัดการด้านที่จอดรถ เพราะเมื่อเข้าสู่ช่วงเทศกาล จะเกิดเหตุการณ์รถติดเป็นแนวยาว เพราะรถของนักท่องเที่ยวบางคนจอดปิดขวางเส้นทางการจราจรอยู่

3.9) พระเจ้าอินทรีสถาน

มีปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

สื่อการเรียนรู้

ภายในวัดมีป้ายชื่อของจุดสำคัญต่างๆภายในวัด พร้อมทั้งมีการบรรยายประวัติและความสำคัญในเบื้องต้นได้เป็นอย่างดี แต่ยังคงขาดสื่อด้านเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ เกี่ยวกับประวัติความ

เป็นมาของวัด พระเจ้าอินทร์สถาน ที่ถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญ และเป็นที่ยึดถืออย่างแพร่หลายในอำเภอแม่สาย ดังนั้นจึงควรจัดทำสื่อการเรียนรู้ เช่น แผ่นไวนิล หนังสือ แผ่นพับ ใว้ให้บริการข้อมูลด้านสื่อการเรียนรู้ต่อนักท่องเที่ยว เพื่อเสริมคุณค่าด้านศักยภาพการเรียนรู้ให้มากขึ้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว

เนื่องจากสิ่งปลูกสร้างสำคัญในวัด มีระยะห่างกัน อย่างเช่น วิหารวัดคอยเวากับกุฏิแก้วสถานที่ประดิษฐานพระเจ้าอินทร์สถานจะอยู่บริเวณด้านล่างติดกับตลาดชายแดน ส่วนพระธาตุและจุดชมวิวจะต้องเดินขึ้นทางบันไดนาถหลายชั้น ทางวัดจึงได้สร้างทางที่สามารถให้รถยนต์ผ่านขึ้นไปได้ นอกจากนี้ทางวัดยังมีบริการมอเตอร์ไซค์รับจ้าง เพื่อรับนักท่องเที่ยวขึ้นไปยังจุดชมวิว โดยคิดค่าบริการครั้งละ 20 บาท แต่ในส่วนนี้ยังขาดการจัดการด้านขยะ และการประชาสัมพันธ์เชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด

5.2 การจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

หัวข้อนี้เป็นการเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงรายเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

5.2.1 รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ 9 องค์ ในแนวเส้นทางถนนสายอำเภอเมือง ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่เหมาะสม ควรจัดการให้เป็นเส้นทางเดียว ที่สามารถเรียนรู้และท่องเที่ยวสักการะพระพุทธรูปสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดเชียงราย 9 องค์ ภายในหนึ่งวัน เพื่อให้สอดคล้องกับความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ต้องการทำบุญสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวน 9 แห่ง ให้สำเร็จภายในหนึ่งวัน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาและเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

5.2.2 เส้นทางเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

เส้นทางเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย มีจุดเริ่มต้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายเดินทางไปยังวัดมิ่งเมือง หรือวัดช้างมูบ พุทธสถาน ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ

หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง ต่อด้วย วัดพระแก้ว พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระหยก เชียงราย จากนั้นเดินทางไปยังวัดพระสิงห์ พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระสิงห์ และเดินทางต่อไปยัง วัดฝางหมื่น พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระพุทธรูป ปฎิหาริย์มงคล และผ่านอำเภอแม่จัน ไปยังวัดพระธาตุจอมจันทร์ พุทธสถานที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปสำคัญ คือ พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์ (หลวงพ่โต) จากนั้นมุ่งหน้าสู่อำเภออำเภอ เชียงแสน ไปยังวัดพระธาตุผางา พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ หลวงพ่ผางา ต่อไปยังวัดพระธาตุเจดีย์หลวง พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่เชียงแสน สิงห์ 1 และไปยังจุดชมวิวิสามเหลี่ยมทองคำ สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือพระพุทธร นวล้านต้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) และเดินทางต่อไปยัง อำเภอแม่สาย ไปยังวัดพระธาตุคอกยเวา พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระเจ้าอินทร์สถาน

5.2.3 การจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของ จังหวัดเชียงราย

เป็นการเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย 9 พระองค์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) รายการ (Program) การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์และแสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

จากรูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของ จังหวัดเชียงรายครั้งนี้ ซึ่งได้จัดการให้เป็นเส้นทาง 1 เส้นทาง เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และ แสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย 9 องค์ ภายในหนึ่งวัน ผู้ศึกษานำมาจัดเป็น โปรแกรมหรือรายการของการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของ จังหวัดเชียงราย มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงครึ่งวันเช้า เวลาประมาณ 08.00 น. – 12.00 น.

- การเดินทางเข้าสู่จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1020
- จุดเริ่มต้นที่ วัดมิ่งเมือง หรือวัดช้างมูบ ถนนไทรรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง
- เดินทางต่อไปยัง วัดพระแก้ว ถนนไทรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัด เชียงรายพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระหยกเชียงราย

- เดินทางไปต่อที่วัดพระสิงห์ ถนนท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระสิงห์

- เดินทางต่อไปยัง วัดฝั่งหมิ่น เลขที่ 30 หมู่ที่ 6 ถนนศูนย์ราชการ ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล

- เดินทางสู่อำเภอแม่จัน

- วัดพระธาตุจอมจันทร์ ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์ (หลวงพ่โต)

- เดินทางเข้าสู่อำเภอเชียงแสน

รับประทานอาหารกลางวัน เวลา 12.00 น.

- รับประทานอาหารกลางวัน ที่ ร้านตะวันริมโขง 403 หมู่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเมนูหลักของทางร้านจะใช้วัตถุดิบจากปลาแม่น้ำโขงที่หาได้ในท้องถิ่น อาทิ ปลาเนื้ออ่อนทอดสมุนไพร ปลาน้ำจืดคั่ว ปลาเนื้ออ่อนสองใจ กุ้งล่องโขง เป็นต้น

ช่วงครึ่งวันบ่าย เวลาประมาณ 13.00 น. – 17.00 น.

- วัดพระธาตุผาเงา หมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อผาเงา

- วัดพระธาตุเจดีย์หลวง หมู่ 3 บ้านเวียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1

- ณ จุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระพุทธนวล้านต้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)

- เข้าสู่อำเภอแม่สาย

- วัดพระธาตุคอกยว ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระเจ้าอินทร์सान

- เดินทางกลับ

หมายเหตุ :

1) การเดินทางท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย หากมีเวลาเดินทางมากกว่า 1 วัน ก็สามารถจะท่องเที่ยวและเรียนรู้ในสถานที่ต่างๆ ตามเส้นทางดังกล่าวได้ เช่น

1.1 พิพิธภัณฑ์อุบคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1.2 หอวัฒนธรรมนิทัศน์เฉลิมพระเกียรติ กาญจนภิเษก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1.3 พิพิธภัณฑ์พระ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

1.4 อุทยานวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ลานทอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

1.5 วัดถ้ำปลา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

1.6 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

2) สถานที่พักในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่น่าสนใจ ได้แก่

2.1 โรงแรมอาซ่าริเวอร์เฮาส์

ที่ตั้ง 423/25 หมู่ 21 ซอย 1 เกาะลอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57000 โรงแรมแห่งนี้ ตั้งอยู่ในใจกลางอำเภอเมืองเชียงราย จึงไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเมืองเชียงราย อาทิ วัดกลางเวียง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑ์และศูนย์การศึกษาชาวเขา เป็นต้น

2.2 โรงแรมริมจันทรีรีสอร์ท

ที่ตั้ง 17 หมู่ 7 ถนนพหลโยธิน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 57110 โรงแรมแห่งนี้ ตั้งอยู่ในใจกลางอำเภอแม่จัน และอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในอำเภอแม่จัน อาทิ พระตำหนักคอดอยคอดอยแม่สลอง เป็นต้น

2.3 โรงแรมสยาม ไทรแองเกิ้ล โฮเต็ล เชียงแสน เชียงราย

ที่ตั้ง 267 หมู่ 9 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย 57150 โรงแรมแห่งนี้ ตั้งอยู่ริมชายหาดสามเหลี่ยมทองคำหรือริมฝั่งแม่น้ำโขง และอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อาทิ วัดเจดีย์หลวง จุดชมวิวยสามเหลี่ยมทองคำ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงแสน หอฝิ่น เป็นต้น

2.4 โรงแรม วังทองแม่สาย เชียงราย

ที่ตั้ง 299 หมู่ 7 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย แม่สาย จังหวัดเชียงราย 57130 โรงแรมแห่งนี้ที่ตั้งอยู่บริเวณท่ามกลางย่านธุรกิจในตัวอำเภอแม่สาย และอยู่ใกล้กับตลาดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย กับ ประเทศพม่า และวัดพระธาตุดอยเวา เป็นต้น

2) หน่วยงาน และองค์กรที่ดำเนินการจัดการการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย

เพื่อให้การดำเนินการจัดการการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงรายบรรลุเป้าหมาย ตามรายการ (Program) การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญ 9 พระองค์ ของจังหวัดเชียงราย ผู้ศึกษาขอเสนอวิธีการจัดการให้หน่วยงานและองค์กรต่างๆ รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้

ผู้ศึกษาเสนอวิธีการจัดการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม และด้านการท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเชียงราย หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ทำหน้าที่ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์เส้นทางนี้ ในส่วนการจัดการนี้ อาจเริ่มต้นจากการประชาสัมพันธ์เข้าไปยังสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในท้องถิ่น โดยประสานงานร่วมกับหน่วยงานองค์การปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ อย่างองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น และอาจจัดทำรายการท่องเที่ยวเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นจุดเริ่มต้น ส่งเสริม และประชาสัมพันธ์ รวมทั้งองค์กรภาคเอกชนที่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ควรจะจัดเป็นรายการท่องเที่ยวประจำในเชิงธุรกิจ

3) การดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการเสนอการปรับปรุงสื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ 9 พระองค์ของจังหวัดเชียงราย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญสักการะพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย ผู้ศึกษาขอเสนอวิธีการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

จากการวิเคราะห์ ในข้อ 5.1.2. วิเคราะห์ถึงปัญหาของพระพุทธรูปสำคัญและวัดหรือสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ 9 พระองค์ ของจังหวัดเชียงราย ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมเสริมต่างๆ นั้น ผู้ศึกษาได้เสนอวิธีการปรับปรุงและจัดทำสื่อการเรียนรู้ เช่น แผ่นป้ายไว้นิตที่บอกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติวัดและพระพุทธรูปสำคัญ นอกจากนี้ ยังความจัดทำหนังสือ วารสาร แผ่นพับ เว็บไซต์ เป็นต้น และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เช่น การจัดทำป้ายผังนำชมยังสถานที่ต่างๆ ภายในวัด แผ่นป้ายขนาดเล็กอธิบายข้อมูลเบื้องต้นของพระพุทธรูปสำคัญ ป้ายบอกทางไปยังสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ เป็นต้น พร้อมเสนอแนะด้วยว่า ความรับผิดชอบในการปรับปรุง

และดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพของแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี ควรมีส่วนร่วมร่วมกับหน่วยงานหลัก เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพราะหน่วยงานนี้มีศักยภาพในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังขอความร่วมมือไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพราะเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาการเรียนรู้และการท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก และยังมีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณขึ้นมาเพื่อดูแลในส่วนของงานด้านวัฒนธรรมโดยตรง และสำนักงานวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่สามารถควบคุมในเรื่องขอความถูกต้องของพิธีการด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำสื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เส้นทางดังกล่าว มีศักยภาพในการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในจังหวัด และที่สำคัญ เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย และยังเป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศต่อไป

The logo of Chiang Mai University is a circular emblem. In the center is an elephant standing and facing left, with a traditional Thai umbrella (parasol) above its head. The elephant is surrounded by a decorative border. The text "CHIANG MAI UNIVERSITY 1964" is written in a circular path around the elephant. Above the elephant, there is Thai text: "มหาวิทยาลัยเชียงใหม่" (Mahavithayalai Chiang Mai) and "มหาวิทยาลัย" (Mahavithayalai).

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ เพื่อศึกษาถึงคุณค่าคติความเชื่อในการสร้าง รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ และเพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย

วิธีการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาด้วยวิธีการเก็บข้อมูลภาคเอกสารและภาคสนาม เพื่อการศึกษาริบททางประวัติศาสตร์ความเป็นมา คุณค่าคติความเชื่อ รูปแบบทางศิลปกรรม และประเพณีการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย ด้วยวิธีการสำรวจทางกายภาพ สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าว จากประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุสงฆ์ ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น และหัวหน้างานในองค์กรของภาครัฐ ที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย และนำมาคัดเลือกพระพุทธรูปที่สำคัญในจังหวัดเชียงราย ด้วยการประเมินคุณค่าและวัดค่าความสำคัญของพระพุทธรูป สามารถคัดเลือกพระพุทธรูปที่สำคัญตามเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย ออกมาได้ 9 องค์

นำพระพุทธรูปเหล่านั้นมาทำการศึกษา และเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มศักยภาพและสามารถนำไปจัดเส้นทางการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ จากนั้น ทำการศึกษาเพื่อจัดการเส้นทางการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย การเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย ต่อไป

6.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษารูปได้ว่า

1. รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย ควรจัดเป็นเส้นทางเดียว ที่สามารถท่องเที่ยวและเรียนรู้ได้ภายใน 1 วัน

2. เส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย มีลักษณะของเส้นทาง คือ

จุดเริ่มต้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายเดินทางไปยังวัดมิ่งเมือง หรือวัดช้างมูบ พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง และเดินทางต่อไปยัง วัดพระแก้ว พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระหยกเชียงราย จากนั้นเดินทางไปยังวัดพระสิงห์ พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระสิงห์ และเดินทางต่อไปยัง วัดฝางหมื่นพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล และผ่าน อำเภอแม่จัน ไปยังวัดพระธาตุจอมจันทร์ พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์ (หลวงพ่อโต) จากนั้นมุ่งหน้าสู่อำเภออำเภอเชียงแสน ไปยังวัดพระธาตุผางา พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ หลวงพ่อผางา ต่อไปยังวัดพระธาตุเจดีย์หลวง พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ ๑ และไปยังจุดชมวิวมหาเจดีย์ทองคำ สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือพระพุทธรูปล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) และเดินทางต่อไปยัง อำเภอแม่สาย ไปยังวัดพระธาตุคอกยว พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระเจ้าอินทร์สวน

3. รายการการท่องเที่ยวและเรียนรู้พระพุทธรูป ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีรายละเอียด ดังนี้

ช่วงครึ่งวันเช้า เวลาประมาณ 08.00 น. – 12.00 น.

- การเดินทางเข้าสู่จังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1020
- จุดเริ่มต้นที่ วัดมิ่งเมือง หรือ วัดช้างมูบ ถนนไตรรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง
- วัดเดินทางต่อไปยัง พระแก้ว ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระหยกเชียงราย

- เดินทางไปที่วัดพระสิงห์ ถนนท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระสิงห์
- เดินทางต่อไปยัง วัดฝางห่มัน เลขที่ 30 หมู่ที่ 6 ถนนศูนย์ราชการ ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคล
- เดินทางสู่อำเภอแม่จัน
- วัดพระธาตุจอมจันทร์ ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์ (หลวงพ่อดโต)
- เดินทางเข้าสู่อำเภอเชียงแสน

รับประทานอาหารกลางวัน เวลา 12.00 น.

- รับประทานอาหารกลางวันที่ ร้านตะวันริมโขง 403 หมู่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเมนูหลักของทางร้านจะใช้วัตถุดิบจากปลาแม่น้ำโขงที่หาได้ในท้องถิ่น อาทิ ปลาเนื้ออ่อนทอดสมุนไพร ปลาน้ำจืดคั่ว ปลาเนื้ออ่อนสองใจ กุ้งล่องโขง เป็นต้น

ช่วงครึ่งวันบ่าย เวลาประมาณ 13.00 น. – 17.00 น.

- วัดพระธาตุผางา หมู่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อผางา
- วัดพระธาตุเจดีย์หลวง หมู่ 3 บ้านเวียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1
- จุดชมวิวมหาเจดีย์ทองคำ สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระพุทธนวล้านต้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน)
- เข้าสู่อำเภอแม่สาย
- วัดพระธาตุคอกยเวา ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ พระเจ้าอินทร์सान
- เดินทางกลับ

หมายเหตุ

1) การเดินทางท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงรายผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย หากมีเวลาเดินทางมากกว่า 1 วัน ก็สามารถท่องเที่ยวและเรียนรู้ในสถานที่ต่างๆ ตามเส้นทางดังกล่าวได้ เช่น

- 1.1 พิพิธภัณฑ์อุบคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- 1.2 หอวัฒนธรรมนิทัศน์เฉลิมพระเกียรติ กาญจนานิกายก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- 1.3 พิพิธภัณฑ์พระ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
- 1.4 อุทยานวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ลานทอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
- 1.5 วัดถ้ำปลา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
- 1.6 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

2) สถานที่พักในเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอแม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่น่าสนใจ ได้แก่

2.1 โรงแรมอาพัริเวอร์เฮาส์

ที่ตั้ง 423/25 หมู่ 21 ซอย 1 เกาะลอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57000 โรงแรมแห่งนี้ ตั้งอยู่ในใจกลางอำเภอเมืองเชียงราย จึงไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเมืองเชียงราย อาทิ วัดกลางเวียง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑ์และศูนย์การศึกษาชาวเขา เป็นต้น

2.2 โรงแรมริมจันทรริสอร์ท

ที่ตั้ง 17 หมู่ 7 ถนนพหลโยธิน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 57110 โรงแรมแห่งนี้ ตั้งอยู่ในใจกลางอำเภอแม่จัน และอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในอำเภอแม่จัน อาทิ พระตำหนักคอยตุงคอยแม่สลอง เป็นต้น

2.3 โรงแรมสยาม ไทรแองเกิ้ล โฮเต็ล เชียงแสน เชียงราย

ที่ตั้ง 267 หมู่ 9 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย 57150 โรงแรมแห่งนี้ ตั้งอยู่ริมชายหาดสามเหลี่ยมทองคำ หรือริมฝั่งแม่น้ำโขง และอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อาทิ วัดเจดีย์หลวง จุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติเชียงแสน หอฝิ่น เป็นต้น

2.4 โรงแรม วังทองแม่สาย เชียงราย

ที่ตั้ง 299 หมู่ 7 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย แม่สาย จังหวัดเชียงราย 57130 โรงแรมแห่งนี้ที่ตั้งอยู่บริเวณท่ามกลางย่านธุรกิจในตัวอำเภอแม่สาย และอยู่ใกล้กับตลาดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศพม่า และวัดพระธาตุดอยเวา เป็นต้น

6.2 การอภิปราย

การศึกษาเรื่องการศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทาง การเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่าเส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ผ่านอำเภอ

แม่จัน ถึงอำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีพระพุทธรูปสำคัญ จำนวน 9 องค์ คือ พระหยกเชียงราย หรือ พระพุทธรตนากร นวดิวิธานุสรณ์มงคล พระสิงห์ หรือ พระพุทธรูปสิงห์จำลอง หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง พระพุทธรูปปฏิหาริย์มงคลหลวงพ่อโต หรือ พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์ หลวงพ่อผางา หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 พระพุทธรูปล้านตื้อ หรือ พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน และพระเจ้าอินทร์สาน ที่สามารถจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับผู้ที่สนใจต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาศาสนาพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในโอกาสต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1.1 ควรมีการรวมกลุ่มในการทำนุบำรุงพระพุทธรูปสำคัญให้เป็นรูปธรรม เช่น การรวมกลุ่มจิตอาสา เพื่อเข้าไปดูแล ทำความสะอาด ในพุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ เพราะ พบปัญหาการละเลยจากหน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการทำลายโบราณสถาน จึงควรจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาขึ้นมาช่วยกันสอดส่องดูแลทรัพย์สินทางศาสนาต่อไป

1.2 ควรมีการส่งเสริมให้พุทธสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญได้มีการจัดทำสื่อต่างๆ เช่น เอกสาร หนังสือ แผ่นพับ หรือแผนที่ในการเดินทางเข้าไปเที่ยวชมพระพุทธรูปสำคัญ หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถให้ความรู้พร้อมรายละเอียดต่อนักท่องเที่ยว และผู้สนใจ เพราะ พบปัญหาว่ายังขาดการให้รายละเอียดของข้อมูลเบื้องต้น อาทิ ด้านประวัติความเป็นมา ด้านคุณค่าความสำคัญ และรูปแบบด้านศิลปกรรม เป็นต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบถึงความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ ไม่สามารถนำองค์ความรู้ในการท่องเที่ยวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ได้

1.3 ควรมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดจิตสำนึกหวงแหนในสิ่งที่ตนร่วมกันทำนุบำรุง ก่อให้เกิดการผลักดันส่งเสริมงานด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ อาทิ ด้านข้อมูล การฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย ปราชญ์ชาวบ้าน การให้บริการที่ดี ส่งผลต่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บรรลุผลได้อย่างรวดเร็วและเป็นระบบ ดังนั้น ชุมชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สนใจจะได้รับความรู้อย่างละเอียด และสามารถเข้าใจในเรื่องราวที่สนใจได้ทันที

บรรณานุกรม

- [1] กลุ่มคนตัวเล็กกับการอนุรักษ์, งานพุทธศิลป์ล้านนา เอกสารโครงการอบรมพุทธศิลป์ล้านนาและการอนุรักษ์หอประชุม 80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2553), หน้า 62.
- [2] อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, พระพุทธรูปในล้านนา (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ตะวันเหนือ, 2554), หน้า 1 - 2.
- [3] สุวิภา จำปาวัลย์ และชัชปนะ ปิ่นเงิน, “การศึกษาพุทธสัญลักษณ์ล้านนา”, สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551, หน้า 77 – 78.
- [4] คณะกรรมการจังหวัดเชียงราย และสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, “จังหวัดเชียงราย”, เอกสารการจัดงานฉลอง 25 พุทธศักราช, 2500, หน้า 2 – 3.
- [5] นำชัย เต็มศิริเกียรติ, พุทธตำนาน พระเจ้าเลียบโลก (เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2553), หน้า 197.
- [6] พิชญ พิทักษ์, เที้ยวเมืองไทยภาคเหนือ 17 จังหวัด (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง, 2537), หน้า 19.
- [7] สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 จังหวัดเชียงราย โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, “เส้นทางท่องเที่ยวสายประวัติศาสตร์ เวียงเชียงแสน-เวียงกาหลง”, (เชียงราย: สำนักพิมพ์ลือล้านนา, 2555), หน้า 1-2.
- [8] สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2535 - 2536 (เชียงราย: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 1 – 4.

- [9] ชมรมเสวนาประวัติศาสตร์ไชยนารายณ์, **ที่ระลึกพิธีเปิดป้ายชื่อ ประตุมืองเชียงราย** (เชียงราย: เชียงรายโฆษาและ การพิมพ์, 2530), หน้า 17 – 21.
- [10] สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย. **ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช 750 ปี เมืองเชียงราย** (เชียงราย: สำนักพิมพ์ลือล้านนา, 2555), หน้า 16 - 24.
- [11] เทศบาลนครเชียงราย, **วัดเก่าแกในเทศบาลนครเชียงราย** (เชียงราย: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทคนปริ้นตึงเซ็นเตอร์, 2556), หน้า 187 – 189.
- [12] กระทรวงวัฒนธรรม, **“ปลิดถวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย”, กระทรวงวัฒนธรรม พิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสถวายผ้ากฐินพระราชทาน ณ วัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง เชียงราย, 2552, หน้า 129.**
- [13] ชมรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์, **สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ภาคเหนือ** (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์คอมม่า จำกัด, 2548), หน้า 27.
- [14] สรัสวดี อ๋องสกุล, **พื้นเมืองเชียงแสน** (เชียงใหม่: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545), หน้า 5 - 10.
- [15] ไพฑูรย์ พรหมวิจิตร, **ตำนานเมืองเชียงแสน เอกสารวิชาการร่วมสมโภช 700 ปี เชียงใหม่ อันดับ 6 สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับพิพิธภัณฑท์บ้านฝั้น เชียงแสน** (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ มิ่งเมือง, 2538), หน้า 5 – 6.
- [16] สำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่, **เมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน** (กรุงเทพฯ: บริษัทถาวรกิจการพิมพ์ จำกัด, 2549), หน้า 9 - 11.
- [17] คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, **หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงราย จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2544), หน้า 85 – 88.**

- [18] หลวงปู่สุนทร คมภิรัตโม, **ตำนานเมืองโยนนคร** (นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมฯ มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา, 2538), หน้า 70 - 72.
- [19] สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, **เรื่องเดิม**, หน้า 46 - 47.
- [20] มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, “**วัด 750 ปี จังหวัดเชียงราย**”, จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อร่วมสมโภช 750 ปี จังหวัดเชียงราย โดยศูนย์ศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 63.
- [21] พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ และคณะ, **พระธาตุเจ้าดอยตุง: บันทึกว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนา** (กรุงเทพฯ: บริษัท ถาวรกิจ การพิมพ์ จำกัด, 2552), หน้า 150 - 152.
- [22] สุรางค์ ไคว์ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 236 – 242.
- [23] ณัฐพล บัวอุไร, **การจัดการการเรียนรู้โดยใช้ Social Media ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง** (ปทุมธานี: กลุ่มสาระการเรียนรู้งานอาชีพ และเทคโนโลยี, โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2554), หน้า 15.
- [24] สุรางค์ ไคว์ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 212 – 218.
- [25] ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว** (เชียงใหม่: ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537), หน้า 41 - 66.
- [26] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, **เอกสารการสอนชุดวิชา วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว หน่วยที่ 9 - 15** (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2555), หน้า 12 - 35.
- [27] คารุณีย์ (นามแฝง), **76 จังหวัดในเมืองไทย** (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว, 2541).
- [28] กลุ่มคนตัวเล็กกับการอนุรักษ์. **เรื่องเดิม**, หน้า 64 - 65.

- [29] วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, พระเจ้าไม้ล้านนา (เชียงใหม่: จัดพิมพ์โดย สีสันพรรณไม้, 2554).
- [30] อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, เรื่องเดิม, หน้า 15 - 92.
- [31] สักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบพัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สามพันธ์ จำกัด, 2556).
- [32] จิตรประภา บุญพรหม และสุภาภรณ์ อภาวัชรุตม์, รายงานผลการวิจัยเรื่อง “การสำรวจวัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เพื่อเปิดเส้นทางการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสายใหม่ของล้านนา: เส้นทางชมและศึกษาจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดเชียงใหม่”, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.
- [33] เพทาย บำรุงจิตต์และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ “ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย”, สนับสนุนการพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2549.
- [34] เฉลิมชัย คำแสน และศุภนิดา เรืองศิริ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “โครงการพฤติกรรมกรท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย”, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.
- [35] ปิยะนารถ ริมทอง, “การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อจัดเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.
- [36] ส่งศรี วงษ์เวช, “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง”, การค้นคว้าอิสระบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- [37] เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ, “อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย”, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มจังหวัดเชียงราย, 2549.
- [38] ชุกกลิ่น อุณจิตร และคณะ, “ศักยภาพและความต้องการในการวางแผน และการจัดการท่องเที่ยวขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น”, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน กลุ่มจังหวัดล้านนา, 2549.

- [39] มามะ จิตตะสังกะ และคณะ, “บทเรียนจากกระบวนการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงราย”, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน กลุ่มจังหวัด ล้านนา (กสว), 2549.
- [40] ปันณทัต กัลยา. “การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมในเส้นทางโบราณแสวงบุญขององค์พระธาตุ ลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เพื่อจัดเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.
- [41] นิชาพร แสงเหมือนขวัญ, “การศึกษาเส้นทางวัฒนธรรมชุมชนชาวยอง ในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.
- [42] สำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร, 9 วัดในเชียงราย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นุชาการพิมพ์ จำกัด, 2551), หน้า 20.
- [43] สำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร, เรื่องเดิม, หน้า 31 - 33.
- [44] จิตร บัวบุศย์, สถูลศิลปะพระพุทธรูปในประเทศไทย พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ขุนจิตรการชานี (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2509), หน้า 83 – 86.
- [45] จิตร บัวบุศย์, สถูลศิลปะพระพุทธรูปในประเทศไทย พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ขุนจิตรการชานี (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2509), หน้า 83 – 86.
- [46] ปกิณกวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 16.
- [47] เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 104.
- [48] สัมภาษณ์ พระเทพสิทธินายก, วัดพระสิงห์, วันที่ 24 มิถุนายน 2557.
- [49] เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 73 - 81.
- [50] เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 149 - 160.

- [51] สัมภาษณ์ พระครูขันติพลารุ, วัดฝั่งหมิ่น, วันที่ 24 มิถุนายน 2557.
- [52] สัมภาษณ์ พระอาจารย์บุญธรรม อติสโย, วัดพระธาตุสันขวาง, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [53] สัมภาษณ์ พระเกรียงไกร ญาณธีโร, วัดพระธาตุสันขวาง, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [54] สัมภาษณ์ พระครูสิริวิริธารัง (พระมหายงยุทธเทวธมฺโม), วัดพระธาตุจอมจันทร์, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [55] สัมภาษณ์ พระสุทิน มาเยอะ และพระวรินทร์ ชมรัตน์, วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [56] สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, เส้นทางท่องเที่ยวสายประวัติศาสตร์ เชียง เชียงแสน – เวียงกาหลง (เชียงราย: สำนักพิมพ์ล้อมล้านนา, 2555), หน้า 13 - 14.
- [57] สัมภาษณ์ พระพงษ์เพชร จันทโชโต, วัดพระธาตุผาเงา, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [58] ประวิทย์ ตันตลานุกุล, ตำนานวัดเจดีย์หลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (เชียงใหม่: หจก. เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2553), หน้า 11 - 12.
- [59] สัมภาษณ์ พระครูวิจารณ์ธรรมสุนทร, วัดพระธาตุเจดีย์หลวง, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [60] สัมภาษณ์ พระชินวโส, วัดพระธาตุปู่เข้า, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [61] สัมภาษณ์ พระอธิการวรวิทย์ สุานวิโร, วัดสวนดอก, วันที่ 27 มิถุนายน 2557.
- [62] วารสารไชนารายณ์, พระบาททุ่งก่อ (ปีที่ 33 ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน 2553), หน้า 38 - 40.
- [63] สำนักกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร, 9 วัดในเชียงราย (กรุงเทพฯ: บริษัทนุชชากาพิมพ์, 2551), หน้า 84.
- [64] สัมภาษณ์ พระกิตติคุณ กตพญู เจริญสุข, วัดพระธาตุดอยเวา, วันที่ 24 มิถุนายน 2557.
- [65] เทศบาลนครเชียงราย, วัดเก่าแกในเทศบาลนครเชียงราย (เชียงราย: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทคโนโลยีดีไซน์เตอร์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 13 - 32.

- [66] สัมภาษณ์ พระธรรมราชานุวัตร, เจ้าคณะภาค 6 (เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว), วันที่ 9 สิงหาคม 2557.
- [67] สัมภาษณ์ คุณศุภชัย สิทธีเลิศ, ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติโฮงหลวงแสนแก้ว วัดพระแก้ว, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.
- [68] สัมภาษณ์ คุณเสงี่ยม กงจักร์, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.
- [69] สัมภาษณ์ นางพรเพ็ญ กงจักร์, คนดูแลร้านวัดอุดมคง วัดพระแก้ว, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.
- [70] สัมภาษณ์ สามเณรเพ็ญ แซ่มัว, วัดพระแก้ว, วันที่ 9 สิงหาคม 2557.
- [71] พระอธิการประเสริฐ ปัญญาวิโว, หลวงพ่อผางา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองพิมพ์, 2519), หน้า 19 – 23.
- [72] สัมภาษณ์ นางทองศรี รุ่งอำไพ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [73] สัมภาษณ์ นางบุญมา ทาทิพย์, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [74] สัมภาษณ์ พระวรชาติ นรินโท, พระวัดพระธาตุผางา, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [75] วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) จัดพิมพ์เผยแพร่ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ พระสุนทรปริยัติวิธาน เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชสิทธินายก ศิลกศิลาจารย์วิฐู มหาคณิสสร บารสังฆาราม คามวาสี 5 ธันวาคม 2544, หน้า 3.
- [76] เทศบาลนครเชียงราย, เรื่องเดิม, หน้า 39 - 55.
- [77] สัมภาษณ์ พระมหาบัญชา ผาดิวโรดม, วัดพระสิงห์, วันที่ 10 สิงหาคม 2557.
- [78] สัมภาษณ์ นางทองใบ ว่องศิริกุล, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 10 สิงหาคม 2557.
- [79] สัมภาษณ์ นางลาน แสงทอง, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 10 สิงหาคม 2557.
- [80] สัมภาษณ์ นางขันคำ ภิระบรรณ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 10 สิงหาคม 2557.

- [81] สัมภาษณ์ พระนรินทร์ โชติธรรมโม, พระวัดมิ่งเมือง , วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [82] เทศบาลนครเชียงราย, **เรื่องเดิม**, หน้า 59 - 68.
- [83] สัมภาษณ์ พระสุข สุจิตร์โต, พระวัดมิ่งเมือง , วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [84] สัมภาษณ์ พระครูโสภณ ศิลป์คม, เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง , วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [85] สัมภาษณ์ นางผัน ลือชา, ประชาชนทั่วไป , วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [86] สัมภาษณ์ นางศรีวรรณ ไตยพิริยะ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [87] สัมภาษณ์ นายวัช หล้านามวงศ์, คณะกรรมการวัดมิ่งเมือง , วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [88] สัมภาษณ์ สามเณรราเชนทร์ ช่างเหลา, วัดมิ่งเมือง , วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [89] สัมภาษณ์ นางอำพัน ขวัญคำ ,ประชาชนทั่วไป , วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [90] ประวิทย์ ตันตลานุกูล, **ตำนานวัดเจดีย์หลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย** (เชียงใหม่: หก. เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2553), หน้า 11 – 12.
- [91] สัมภาษณ์ พระครูวิจารณ์ ธรรมสุนทร, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเจดีย์หลวง, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [92] สัมภาษณ์, พระอินทร์ อินคำ, พระวัดพระธาตุเจดีย์หลวง, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [93] สัมภาษณ์, นางอรุณ บุญเรือง, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [94] สัมภาษณ์ นางแจ่มจันทร์ กันศรีเวียง, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [95] สัมภาษณ์ นางบัวคำ พงษ์สวัสดิ์, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [96] สัมภาษณ์ พระครูขันติพลาร (บุญขวงขนุดิพล), เจ้าอาวาสวัดฝิ่งหมื่น, วันที่ 8 สิงหาคม 2557.
- [97] สัมภาษณ์ พระชูศักดิ์ มหาสฤโก, พระวัดพระธาตุจอมจันทร์, วันที่ 3 สิงหาคม 2557.

- [98] สัมภาษณ์, นางอิน ดวงคำ ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [99] สัมภาษณ์, นายแสง โกฏยี่ ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [100] สัมภาษณ์, นายภักพล ทรัพย์บุญธรรม ,ประชาสัมพันธ์ มูลนิธิพระเชียงแสน, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [101] สัมภาษณ์, นางมาลี สุคำ ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 4 สิงหาคม 2557.
- [102] สัมภาษณ์, นายประจวบ จันทร์คำ ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.
- [103] สัมภาษณ์ นายสงกรานต์ สมบูรณ์โชติ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.
- [104] สัมภาษณ์ นายยุทธ เทพา ,ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.
- [105] สัมภาษณ์ นางนวล ทราชคำ, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.
- [106] สัมภาษณ์ นายดวงดี แสงคำลิม, ประชาชนทั่วไป, วันที่ 5 สิงหาคม 2557.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสอบถามความคิดเห็น สำหรับเก็บข้อมูลงานวิจัย เรื่อง การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัด
เชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษา
พระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม อันเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
ศิลปะและวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โปรดพิจารณาตัวอย่างพระพุทธรูปในเส้นทางถนนสายอำเภอเมือง ถึงอำเภอแม่สาย และ
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยครอบคลุม 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่
สาย และอำเภอเชียงแสน แล้วตอบคำถาม โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริง
ของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ที่อยู่ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย
 อำเภอเชียงแสน
- ประเภทกลุ่มตัวอย่าง พระสงฆ์ ชื่อ-นามสกุล.....
วัด.....
 นักวิชาการ ชื่อ-นามสกุล.....
หน่วยงาน/ตำแหน่ง.....
- ประชาชนในจังหวัด
 ประชาชนต่างจังหวัด
 อื่นๆ.....

ตอนที่ 2 คัดเลือกพระพุทธรูปที่ท่านรู้จัก ตั้งแต่เส้นทางถนนสายอำเภอเมืองเชียงราย ถึงอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง โปรดเรียงลำดับตัวเลขความสำคัญจากมากไปหาน้อย ในช่องลำดับความสำคัญ (ช่องที่ 1) และโปรดเติมตัวเลขลงในช่องเกณฑ์ในการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงรายที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

โดยที่ ระดับ 5 = ระดับความสำคัญมากที่สุด

ระดับ 4 = ระดับความสำคัญมาก

ระดับ 3 = ระดับความสำคัญปานกลาง

ระดับ 2 = ระดับความสำคัญน้อย

ระดับ 1 = ระดับความสำคัญน้อยที่สุด

รายการพระพุทธรูปที่ท่านพิจารณาว่าสำคัญในจังหวัด เชียงราย	คุณค่า ความสำคัญ (1-24)	เกณฑ์ในการคัดเลือกพระพุทธรูป สำคัญในจังหวัดเชียงราย				
		ประวัติศาสตร์	อายุ/เก่าแก่	ศิลปกรรม	ความศักดิ์สิทธิ์	ความเชื่อ/ความ นิยม
อำเภอเมือง						
1. พระหยกเชียงราย (พระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร) วัดพระแก้ว ตำบลเวียง						
2. พระเจ้าล้านทอง วัดพระแก้ว ตำบลเวียง						
3. พระประธาน วัดเจ็ดยอด ตำบลเวียง						
4. พระสิงห์ (พระพุทธรูปสีหิงค์) วัดพระสิงห์ ตำบล เวียง						
5. หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง วัดมิ่งเมือง (วัดช้างมูบ)						

ตำบลเวียง					
6. พระเจ้าสองสี วัดมุงเมือง ตำบลเวียง					
7. พระนอน วัดเขตวัน (วัดพระนอน) ตำบลเวียง					
8. พระพุทธรูปหินหยกคำ (พระพุทธรูปรัตนศิริพัฒน์ ขันติธรรม ไพศาล) วัดฝิ่งหมื่น ตำบลริมกก					
9. พระเชียงแสนลำภาทรงเครื่องจักรพรรดิ วัดฝิ่ง หมื่น ตำบลริมกก					
10. พระศรีศากยมุณี วัดพระธาตุสันขวาง ตำบลท่าสูด					
11. พระเจ้าทันใจ วัดพระธาตุสันขวาง ตำบลท่าสูด					
อำเภอแม่จัน					
12. พระศรีอารยเมตไตรย์ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม ตำบลท่าข้าวเปลือก					
13. หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) วัด พระธาตุจอมจันทร์ ตำบลสันทราย					
อำเภอแม่สาย					
14. พระเจ้าอินทร์สาน วัดพระธาตุคอยเวา ตำบลเวียง ปางคำ					
15. พระพุทธเมตตาตามหามิ่งมงคลสองแผ่นดิน วัดพระ ธาตุคอยเวา					
16. หลวงพ่อสายรุ้ง วัดถ้ำผาจอม ตำบลเวียงปางคำ					

17. หลวงพ่อทองทิพย์ วัดถ้ำผาจอม ตำบลเวียงพางคำ					
อำเภอเชียงแสน					
18. พระเจ้าล้านทอง วัดพระเจ้าล้านทอง ตำบลเวียง					
19. หลวงพ่อผาเงา วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง					
20. หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ ๑ วัดพระธาตุเจดีย์หลวง ตำบลเวียง					
21. พระพุทธรูปล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) ณ จุดชมวิวสามเหลี่ยมทองคำ ตำบลเวียง					
22. หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์ 1 วัดพระธาตุคอกยู่เข้า (ภูเขา) ตำบลเวียง					
23. พระพุทธเชียงแสนจอมกิตติสิริลักษณ์พิพัฒน์มงคล วัดพระธาตุจอมกิตติ ตำบลเวียง					
24. พระเจ้าหลวงสวนดอก วัดสวนดอก ตำบลบ้านแซว					

ข้อเสนอแนะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

 Copyright© by Chiang Mai University

 All rights reserved

ชื่อพระพุทธรูป.....

ประวัติพระพุทธรูปสำคัญ

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

.....

.....

.....

.....

.....

สิ่งปลูกสร้างสำคัญภายในวัด

.....

.....

.....

.....

.....

คุณค่าและลักษณะทางศิลปกรรมพระพุทธรูปสำคัญ

.....

.....

.....

ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการะในท้องถิ่น

.....
.....
.....
ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ

.....
.....
.....
ชื่อของการเรียนรู้

.....
.....
.....
สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของการท่องเที่ยว

.....
.....
.....
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาว ประคัมใจ สายเมืองนาย
วัน เดือน ปี เกิด	11 มกราคม พ.ศ. 2532
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2552 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม สาขาวิชาประติมากรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตภาคพายัพ เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2557 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ทุนการศึกษา	ระหว่างปีการศึกษา 2557 ได้รับทุนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตลอดเวลาการศึกษาในหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม
ผลงานตีพิมพ์	บทความเรื่อง การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หนังสือนานาประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 “พลวัตอาเซียนในกระแสท้องถิ่นนิยม และโลกาภิวัตน์” วันที่ 16 พฤษภาคม 2557 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ จัดโดย วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ประสบการณ์	พ.ศ. 2557 เจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา กองการศึกษาเชียงราย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่เชียงราย

